FASCICULUS PRIMUS [-DECIMUS] OPUSCULORUM QUAE AD...

Digitized by Google

BIBLIO... LIONALE VITTORIO EMANUELE
6
40 A
36
Google

Digitized by Google

Digitized by Google

V. 4.1.
C.2.

FASCICULUS PRIMUS
OPUSCULORUM
Quæ ad
HISTORIAM
ac
PHILOLOGIAM SACRAM
Spectant.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

IN QUO CONTINENTUR

I. *Edmundi Dickinſoni Delphi Phœnicizantes.*
II. *Ad. Tribbechovii veritas Creationis Mundi.*
III. *M. Gej. Meſſiæ mors, ſepultura ac reſurrectio.*
IV. *Æg. Strauch. de* LXX. *Hebdomadum Danielis.*
V. *Henricus Opitius de Crethi & Plethi.*

Omnia doctorum virorum judiciis recen-ſita, & concinnis indicibus aucta.

ROTTERODAMI,
Apud PETRUM VANDER SLAART.
MDCXCIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

TYPOGRAPHUS
LECTORI
S.

Non morabor te multis, quibus ad ea quæ paravi non opus eſt, uti nec venali vino, quod ajunt, hedera. Ipſa clariſſimorum virorum, quæ tibi hic exhibentur, Opuſcula varia eruditione ſeſe commendant ſatis. Ego, qui, quantum in me eſt, Hiſtoriæ & Philologiæ Sacræ amantibus prodeſſe ſtudeo, non deſinam poſthac eo quo cœpi pede plures typis meis adornare Faſciculos, dummodo viri doctiſſimi, qui mihi laboris hujuſce fuerunt auctores, favere pergant, quod & à te peto, lector. Vale.

Digitized by Google

I.

DELPHI PHOENICIZANTES,

SIVE

TRACTATUS,

IN

Quo Græcos, quicquid apud Delphos celebre erat (ſeu Pythonis & Apollinis hiſtoriam, ſeu Poeanica certamina, & præmia, ſeu priſcam Templi formam atque inſcriptionem, ſeu Tripodem, Oraculum, &c. ſpectes) è Joſuæ *hiſtoria ſcriptiſque ſacris effinxiſſe rationibus haud inconcinnis oſtenditur. Et quamplurima quæ philologiæ ſtudioſis apprimè jucunda futura ſunt, aliter ac vulgò ſolent, enarrantur.*

APPENDITUR

Diatriba de Noæ in Italiam adventu, ejuſque nominibus Ethnicis: nec non de origine Druidum. His acceſſit Oratiuncula pro Philoſophia liberanda.

Auctore

EDMUNDO DICKINSONO,

Art. Magiſt. & Mertonenſis Collegii Socio.

Digitized by Google

ORNATISSIMO VIRO

Domino

JONATHANI GODDARD,

Medicinæ, in celeberrimo Medicorum Londinenſium Collegio, Doctori; & Collegii Mertonenſis (*qvod eſt* Oxonii) *digniſſimo Cuſtodi,*

εὐπραγίαν καὶ

 *

Cùm naſci ſit ærumnis exponi, Antiqvitas *Genios* qvoſdam, qvi natis jam inde hominibus eſſent à præſidiis, induxit. Non autem minera libros qvàm liberos expectant infortunia, dum in lucem prodeunt: ideoqve

Victurus genium debet habere liber.

Qui verò naſcitur in *Mertonenſium* collegio, qvem Patronum, qvodve tutelare numen ambitioſiùs exoptet, qvàm ipſius loci *Genium*: Te dico, *Cl:*

* *i. e.* ὑγείαν *v.* Lucian. ὑπὲρ τȣ̃ ἐν τῇ προσαγορ. πταισμ. *conſtrui videtur ex hiſce literis* (υ. γ. ε. ι. α.) *affabrè junctis.*

Goddarde, vigilantiſſimum Muſarum, qvotqvot ibidem vigent (vigent autem non paucæ) *Cuſtodem*: atqve omnium, qvæ florent alibi, *cultorem*: Cujus neſcio an magis laudandus ſit erga peritos omnes amor, an admiranda peritia: Qvæ tanta eſt, ut non plures ardenter affectes, qvàm probè calles, ſcientias. Nec aliqvod literaturæ genus in clientelam ſuſcipias, in qva tuas etiam partes agere, & tibi ipſi favere non videaris. Nec me putes hæc auribus tuis dare: nihil ſoleo minus. At intueor excelſas animi tui dotes, qvæ hæc à ſummo viro (hujus Academiæ ingenti ornamento ‡) præconia tulerunt & merebantur. *Tu in omni literarum genere excellens. In phyſica* (rerúmve naturalium cognitione) *profundiſſimè verſatus: In rebus Chymicis* (*Medicorum Londinenſium judiciô*) *peritiſſimus. In lingvis eruditis omnibus accuratè doctus. Qvin etiam in Medicina practica præclarus atqve feliciſſimus. In rebus civilibus ſummâ prudentiæ atqve integritatis gloriâ clariſſimus. Etiam Mathematicis te ipſum maxima cum laude exercuiſti. Diu eſt, ex qvo Teleſcopia præſtantiſſima primus* (*qvantum ego ſcio*) *Anglorum ipſe feciſti.* [*nempè tu laminas, globulos, inſtrumenta omnia ſumptu tuô parâſti; tu operarios conduxiſti: tu opus univerſum conſiliô, ingeniô Mathematicarum ſcientiâ juviſti atqve gubernâſti.*] *Neqve rerum jucundiſſimarum praxi contentus, ea qvæ à communi hominum ſenſu remotiora ſunt* (*Geometrica atqve Aſtronomica*) *ſpeculatus es.*

Hæc ea, quæ te omnium in ore ſermonibuſqve

‡ *Cl.* Satho Wardo. *in Ep. nuncup. Diſſert. in Iſma. Bullial. Aſtron. Philo.* Fundamenta.

Digitized by Google

qve volitantem, in editiſſimo loco tanqvam in theatro famæ reponant. Nolo eqvidem laudibus tuis (ſcio enim qvantoperè vexent tuam modeſtiam) diutius immorari. Nec egregias illas (quæ gubernatorem non decent tantùm, ſed & inſigniter ornant) virtutes (per qvas in animos omnium Mertonenſium penitùs influxiſti) percenſere. Liceat tamen unô verbô fateri tales eſſe, qvæ noſtra obſeqvia, (libera tamen & ingenua) non demerentur tantùm, ſed imperant: & qvamvis ſint maxima, vincunt. Qvid æqvius igitur, qvid religioſius, qvàm ut tibi, optimo Muſarum noſtrarum Præſidi, ac benigniſsimo Apollini, meas haſce, veluti comæ *primitias* offerrem? Satin' verò ſanus es, inqviet aliqvis, qvi tam miſella νοήματα tanti viro ingenii nuncupas? &, cujus judicium formidare debueras, ultro invitas? Muscæ qvidem (ut ferunt) ἀπομυῒ *Herculis* ædem non auſæ ſunt ingredi. Nec limatiſſimi judicii cenſuram minutiæ ſubeant. Te ergò (*digniſsime cuſtos*) leves hæ atqve *exiles* (ut cum Poëta loqvar) *ineptiarum tineæ*, perindè ac *culices* olim κωνωπεῖον *Jovem*, metuerant, te vitârant; ni ſatis perſpectus eſſet ſingularis ille candor, qvô literarios conatus, ut ut imbecilles, excipis; & tuâ ſaltem venia dignaris: Nec aliqvid majus ſibi ſpondeant, aut ſperent hujuſmodi lucubrationes; qvas qvi doctiſſimè perſolvit, haud aliud induſtriæ ſuæ præconium ferat, qvam, qvod de *Antiſthene* olim dictum, *eſt ingenioſus nugator.* Verùm ne credas, obſecro, me leviculis hiſce ſtudiis, qvicqvid mihi temporis erat inſumpſiſſe, & meipſum *araneæ adinſtar;*

ſtar, in *irretiendis* hujuſmodi *muſcis* eviſceraſſe: Illis, haud inficeor, aliqvam navavi operam, ſed ſubſecivam: tricis & apinis, maximè literariis, opportunam; imò debitam: Poſtqvam etenim gravioribus philoſophiæ atqve medicinæ ſtudiis, qvibus emancipatus ſum, diem penè exantlaveram; qvod reliqvum erat, bonis & ingenuis avocamentis (qvibus ita paſci ſoleo, ut mens mea juxtà philoſophari ſe, imbuiqve ſeriis haud ſentiret) indulſi: qvantum verò noctis à ſomno furari poteram, *Philologiæ* deliciis ac amœnitatibus vovi dediqve. Hæc igitur, qvæ vides, ἀθύρματα, non ſunt ἔργα καὶ ἡμέραι *opera & dies*, ſed *nocturni luſus*, obiter elucubrati: Qvi ſi non Athenarum *Minervam*, ſpero tamen *Noctuam* ſapiant: & qvanqvam non ipſam *lucernam* (quæ operis accurati doctiqve laus eſt,) ejus utcunqve *fuligines* oleant. Vale, digniſſime Cuſtos: Spartam, qvam nactus es, ornare; & bonas literas, ut ſoles, amare pergas. Haud aliter te colet, qvi jam te colit eximiè,

Calend. Junii
1655.

EDMUNDUS DICKINSON.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Qvantâ hominum freqventiâ, qvâ religione, qvot ſacrificiis, qvàm diverſò corporis juxta ac ingenii certamine crevit olim Pythiorum gloria, nemo, opinor, qvi vel ſummis, ut ajunt, labiis guſtavit humaniores literas, ignorat; Qvæ verò tantæ celebritatis ἀφορμὴ *atqve occaſio fuit, & qvos ortus habuit,* viros *ipſos* Apollinares *adhuc latet. In cauſa forſan non tam ſpinæ argumenti, qvàm minutiæ: Muſcas aqvilina ingenia non capiunt, niſi qvòd* ex muſca *(ſicut eſt in proverbio)* elephantem *dicendi, qvâ pollent, arte faciant; & in re puſilla atqve levicula ornatè tractandâ grande aliqvod indolis ſuæ ſpecimen qvaſi ludentes exhibeant: alioqvi certè doctioribus & literatiùs otioſis non vacat tricas ſectari; nec benè feriatos deceat* ſtultus ineptiarum labor: *Pythicæ verò* διατριβαὶ *nihil aliud ſunt, qvàm* difficiles nugæ; anxiæqve affaniæ: *Græci enim qvotqvot vel ex induſtria de rebus hiſce, vel obiter ſcripſerunt, tam fatuas inqvirenti prætulerunt faces, ut vel ſuſpenſum animo teneant; vel in devia, qvod pejus eſt, ſeducant. ex hiſtoriæ fide qvid amplectaris? qvid enarres?* Qvô teneas vultum mutantem Protea nodô? *Sunt, qvi Tyrannum, qvi latronem, qvi ſerpentem, deniqve qvi gigantem ab Apol-*

line victum caſumqve ludis hiſce inſtituendis anſam dediſſe tradunt. uſqve adeò ſibi inconſtans, & quaſi verſipellis eſt hiſtoria: nec de loco victoriæ meliùs ſecum convenit; Pythonem namqve modò in Myſia, mox in Phrygia, modò in Cilicia, *mox in Pithecuſa, modò in Bœotia, mox autem in Syria* (a) *confectum memorat. non tamen mirum, qvòd de illis res adeò luculenta non fuerit; cùm vel ipſe Apollo,* pater, *ut fingunt,* diei & lucis (b) *accenſâ quaſi lucernâ qværendus ſit: de illo enim ambigitur & addubitatur: qvem alii* Jovis *alii* Bacchi *filium prædicant; hi* Deum *mythicè fingunt, illi* Solem *phyſiologicè interpretantur; alii verò* ducem militarem *fuiſſe hiſtoricè narrant. adeo ut Pythius ille Apollo de ſeipſo conſulendus ſit. Qvæcunqve nimirum de illo adhuc dicta & jactata ſunt, prout æqvali penè ratione niti videntur æqvè in diſceptationem veniunt: exercendo igitur ingenio campum præbent; viamqve ad novam, vel, ſi placet vetuſtiorem verioremqve tantæ ſolennitatis originem perveſtigandam muniunt ac ſternunt. Incaſſum verò Græciæ rudera veritatis inveniendæ gratiâ verſamus, gemmas in tanta ſterqvilinii mole fruſtrà qværimus, ſi non indagini noſtræ bidentes, rutra, mergas palaſqve Phœnicias adhibeamus: Hebraicas nempe (per Phœnicias enim intelligo Hebraicas) literas.*

(a) *Vide Euſtath. in Il. Hom. p.* 261. *edit. Baſil.*
(b) Ἀμέρας παῖς ἀλίε *Pind. Olym. od.* 11.

Phœni-

*Phœniciæ enimvero originis eſſe græcorum nationem, lingvam, ritus pleroſqve & ceremonias: tantam verò illa omnia mutationem, jacturam ruinamqve ſuſtinuiſſe, ut Græcia jam nunc in ipſa Græcia reqviratur. Prorſus igitur ultrà Græcas literas ei progrediendum eſt, qvi priſcam Græciæ Theologiam, ſapientiam, diſciplinam, hiſtoriam nec non & venuſtatem perluſtrare vellet: non ſecùs ac qvi urbis proſpectum capiunt, eam ut deſcribant, egredi ſolent; aut in ſublimi qvadam ſpecula conſiſtere; ita ut vel prope abſint ab ipſa urbe, vel altiores emineant. Qvocircà, ut Poëtæ * verbis de Novio abutar.*

Migrandum eſt mihi longiùs, vel ille
Vicinus *(Græciæ)* vel inqvilinus
Sit, ſi qvis *(Græciam)* videre non vult:

Græci profectò, levis, inconſtans, mendax, ſuperſtititioſa gens ſemper habiti; qvi πατροπαράδοτον *veritatem novis ſubinde figmentis ita immutârunt & penè obliterârunt, ut (qvod illis in opprobrium vertit Saiticus ille Sacerdos* Patenit (a) μάθημα χρόνῳ πολιὸν οὐδὲν nullam diſciplinam vetuſtate canam *habere videantur. Sin verò larvas, qvas veritati (ne* ἀμυήτοις *innoteſceret) invidia prætendit, detrahamus; &, qvas error accumulavit, fabulas amoliamur, Græcis utiqve non defuiſſe* ἀρχαίαν ἀκοὴν, παλαιὰν δόξαν, *doctrinamqve ab antiqviſſimis veritatis & ſa-*

* *Martial. Epig.* LXXXVII. *L.* I.

(a) *De qvo vide Proclum poſt Platonem in Timæo.*

 pien-

pientiæ promis condis acceptam, pro comperto erit. adeò ut ſenes videri potuiſſent Græci, niſi delirâſſent. Omnia ſanè Græcorum monumenta (perindè ac Alcibiadis Sileni *fuerunt) foris inepta ſunt, ridicula, & planè novitia; intus autem, ſi modò clave Phœniciâ reſerantur, ſummæ antiqvitatis imagines actutùm videas. Immò ſanè qviſqvis eorum mythologiam paulo ſagaciori nare percurrit, multa veræ etiam religionis, ut ut ſubleſta, veſtigia non difficulter indaget ac odoretur. Cætera autem miſſa facio; (neqve enim mihi animus eſt, nec otium, nec facultas omnia qvæ literas ſacras redolent hîc enodare,) qvin, ut præſentis inſtituti ratio poſtulat, omnia fermè, qvæ de Apolline & Pythone paſſim narrata ſunt, Joſuam Iſraëlitarum ducem atqve Ogum Baſchanis regem præcipuè ſpectâſſe; & qvicqvid apud Delphos (ſive Pæanica certamina, ſive ipſum Templum, Oraculum, Tripodem, ſive reliqva ſpectes) celeberrimè ſemper audiebat, ab Hebræis olim deſumptum fuiſſe ſimpliciter atqve apertè monſtrabo. Sed qvod Apollò idem ſit qvi Joſua, Oguſqve à Pythone non diverſus, dictu fortè non magis mirùm, qvàm vanum atqve ineptum videri poſſit: cùm tam diſſimilia ferantur de illis, ut potiùs* δὶς διὰ πασῶν *diſcrepantes cenſendi fuerint. Hujuſmodi multa, non dubito, qvin ſibi fingant in animis, qvi res ut ſolent, omnes leviter & perfunctoriè conſiderant. Si tamen intimiùs & penſiculatiùs expendantur, qvàm benè qvadrant omnia, liqvidò conſtabit.*

DELPHI

DELPHI PHOENICISSANTES.

CAP. I.

Pytho idem qvi Typho *per anagramma: Græcos ab Hebræis anagrammatiſmi rationem & uſum accepiſſe conjicitur: Lycophron hebraice calluit, & inde anagrammatiſmos ſuos didicit:* ipſe *ob anagrammatiſmos celebris. ejus anagrammatum ſpecimen.* verſus ἰσόψηφοι, & nomina ἰσόψηφα *quid?* Typhonem *ab Apolline victum Sol* ἔπυσε. i.e. *putrefecit; inde* Πυθὼ *dictus, & Apollo* Πύθιος *ex Homero.*

Res Delphicas aggredienti mihi, perinde ac Apollini olim, ſtatim fit obviam *Pytho* ſerpens, ante omnia calamô noſtrô, veluti ſagittâ conficiendus. de *illo* nimirum, utpote

cauſa *Pythicæ* ſolennitatis, ubiqve ferè loqvuntur Græci; de *Typhone* non item. *Typhonis* autem nomine, ſeu tibicine qvodam nititur hæc commentatio. Qvocirca ne priùs arcem moliar, qvàm fundamenta jecerim; & (qvod de rebus inanibus ac imaginatione duntaxat poſitis diſſerenti convenit) ἀεϱολέσχης exiſtimer; neceſſum habeo cum primis oſtendere *Pythonem* atqve *Typhonem* planè unum eundemqve fuiſſe. Primò igitur, ut opinor, haud ineptus ſum futurus, ſi eos, qvos literarum metatheſis duos fecit, *anagrammatiſmi* artificiô rurſus unirem: Græci etenim ab Hebræis (*a*) ut literas & nomina, ita etiam *anagrammatiſmi* ratio-

(*a*) *Anagrammatiſmos ab* Hebræis *olim promanaſſe vel illud argumentum eſt, qvòd Hebræi non modò nomina magnâ veneratione proſeqvi, ſed & eorum literas numerare, penſitare, nec non & magni facere ſolebant. ad hæc traditum eſt* (*teſte* Blanco Albienſi, *qvi ſe alicubi legiſſe aſſerit*) *Lycophrona literas Hebraicas percalluiſſe, & inde anagrammata conficiendi modum didiciſſe. nec aliunde forſan derivandum ſit inſigne illud verſus* ἰσόψηφους (*quorum meminit* A. Gellius *noct. Attic. l. 14. c. 6.*) *componendi, atqve nomina* ἰσόψηφα *perveſtigandi ſtudium. ea autem nomina ſunt* ἰσόψηφα, *qvorum literæ, ſi, prout numeri aliqvid notent accipiantur, eundem conſtituunt numerum: atqve adeo ejuſdem poteſtatis eſſe judicantur. unde in Epigrammatis Græcis* Damagoræ *cujuſdam nomen* ἰσόψηφον *eſſe cum nomine*

rationes acceperunt & acceptas in uſum revocabant; (*b*) eô nimirum conſiliô, ut intrinſecam neſcio qvam ἐπισημασίαν ſuis nominibus inde conciliarent; aut ut vela qvædam prætendentes, illa prorſus à vulgi obtutibus (ne τὸ εἴσω νοούμενον profani videant) abriperent. hinc igitur forſan τ & π (in litera φ enim latet ϖ) tranſ-

poſi-

λοιμὸς *ſalſè à Poëtâ & acutè oſtenditur, id qvod ex hac deſcriptione liqvet.*

Δ.	4.	Λ.	30.
Α.	1.	Ο.	70.
Μ.	40.	Ι.	10.
Α.	1.	Μ.	40.
Γ.	3.	Ο.	70.
Ο.	70.	Σ.	200.
Ρ.	100.		
Α.	1.		
Σ.	200.		
420.		420.	

(*b*) Anagrammata *profectò Græcis uſitata & magni habita vel hoc (ut alia omittam) ſatis probat, qvòd* Lycophron (*referente* Iſaciô Tzetze, *in proleg. ad Lycophron. Alexandram*) οὐ δοκίμῳ τότε ὢν τοσοῦτον διὰ τὴν ποίησιν, ὅσον διὰ τὸ λέγειν, ἀναγραμματισμούς. *tunc (i. e. tempore Ptolemæi Philadelphi) non tam ob poëſim, qvàm ob Anagrammatiſmos ſuos benè audiebat. Qvorum exempla ſunt.*

Πτολεμαῖος	Ἀρσινόη.
ἀπὸ μέλιτος.	Ἴον Ἥρας.

Digitized by Google

(c) *Vid.* פרחן *in c. 2.*

(d) *Homer. Hym. in Apollinem.*

poſitis, Τυφὼν evaſit Πυθών. (c) Τυφὼν certè & Πυθὼν literas poteſtate ſaltem (qvod anagrammatiſmo ſatis eſt) eaſdem habent. Sed ne grammaticis hiſce minutiis ſolummodò fulciri videar, en antiqviſſimi Poëtæ (d) fidem! qvi, licet aliam τοῦ Πυθὼν originem reddat, diſertè tamen canit *Typhonem* ab Apolline victum fuiſſe ac trucidatum; qvem qvia radiis ſuis ad Apollinis vota, Sol ἔπυσε. i.e. putrefecit; ex eo, inqvit, Τυφάων ſive Τυφὼ dictus eſt Πυθώ; & *Apollo*, Πύθιος; ut in his videre eſt.

—— ὁ δ' ἐπηύξατο Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρη
Οὐδὲ σύγε ζωοῖσι κακὸν δήλημα βροτοῖσι
Ἔσσεαι, οἳ γαίης πολυφόρβου καρπὸν ἔδοντες
Ἐνθάδ' ἀγινήσουσι τεληέσσας ἑκατόμβας·
Οὐδέ τί τοι θάνατόνγε δυσηλεγέ' οὔτε Τυφωεύς.
Ἀρκέσει, οὐδὲ Χίμαιρα δυσώνυμος, ἀλλὰ σέ γ' αὐτοῦ
Πύσει γαῖα μέλαινα καὶ ἠλέκτωρ ὑπερίων:
Ὣς φάτ' ἐπευχόμενος; τὴν δὲ σκότος ὄσσε κάλυψε
Τὴν δ' αὐτοῦ κατέπυσ' ἱερὸν μένος ἠελίοιο
Ἐξ οὗ νῦν Πυθὼ κικλήσκεται. οἱ δὲ ἄνακτα
Πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον οὕνεκα κεῖθι
Αὐτοῦ πύσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο.

—— ſic precatus eſt Phœbus Apollo
Hîc nunc putreſce ſuper terram viros paſcentem.
Neqve tu utiqve vivis malum damnum mortalibus
Eris; qui terræ multos—nutrientis fructum comedentes
Hîc ſacrificabunt perfectas hecatombas.
Neqve tibi mortem triſtem Typhœus
Arcebit, neqve Chimæra difficilis nominis, ſed te utiqve hîc
Putredine afficiet terra nigra, & excitator Hyperion.
Sic dixit precando: hujus autem oculos tenebræ obtexerunt.
Hunc autem hîc putrefecit optabilis vis Solis,
Ex qvo nunc Pytho vocatur; hi autem Regem
Pythium vocant cognomine; qvoniam illic
Putrefecit monſtrum vis acuti ſolis.

OGUS & TYPHO idem.

CAP. II.

Ogus & Typho idem: Τυφὼν & עוג Og, *urens, uſtulatus:* Inferi *ab* Hebræis *vocantur* קהל רפאים i.e. *cœtus Gigantum cur?* Typho θεομάχος *unde?* idem *in Tartara detruſus, & in lacu* Serbonidis *aut* Oronte *fluvio ſubmerſus cur fingatur; & cur Serpens dictus ſit.* פתן Pethen, *hebraicè* aſpis *vel* ſerpens; *inde* Πυθὼν: divinatio *per ſerpentes familiaris* Hebræis, Arabibus, Phœnicibus *&* Græcis; *inde* οἰωνίζῃ, μαντεύῃ *apud* Heſychium: Pytho *Apollini Delphos proficiſcenti obſtetiſſe fingitur: fabulæ iſtius origo Hebraica:* Typho Βέβων *&* Σμὺ *dictus:* Typhonis *cubile in* Arimis: Ἄριμα *non in* Pithecuſis *inſulis &c. ſed in* Syria; *quæ* ארם *Aram* ab Aramo; & شام à Semo *Arami* patre *nuncupatur.* Orontes *à Typhone ibidem fulminato* Τυφὼν *dicitur.* ὕδης *apud* Homerum *ſphalma graphicum pro* ἴυδης *vel* ἰόδης; *reſtituitur:* Græcorum *alphabetum antiqvitùs* υ *carebat:* Attici ο *pro* ου *uſi*

Digitized by Google

uſi ſunt etiam poſt Homeri tempora: per ὕδης *vel (qvod rectiùs)* ἰόδης πίονα δῆμον *in* Homero *notantur* Baſchanitæ. Gigantes, *qvi contra Deos ex* Ægypto *provenientes pugnabant, fuerunt* Amorrhæi: *qvomodo* Iſraëlitæ *à Græcis* Dii *nuncupari cœperunt, explicatur: ad* Ogi ſpondam (*de qva memoratur in S S S.*) *alludunt Typhonis* εὐναί. *i. e.* cubilia, *qvæ celebrat Homerus*: Ἐν Ἀρίμοις *inſcitè vertuntur* Inarime *per Virgilium. Typhonis* hiſtoria *poſt aliqvot ætates in* fabulam *ceſſit* ; *&* interpretationem *ſubiit*, *modò* ethicam, *modò* phyſiologicam. Omnis *mons ignem evomens à* Typhone *comburi creditur*: qvicqvid *noxium fuerit*, *Ægyptii* Typhonis nomine *ſignificabant*.

Videor eqvidem mihi videre qvamplurimos, qvi dum *Typhonem* referri ad *Ogum* ſentiant, eludent illicò, riſuqve emorientur; ut qvi Pythagoram citiùs in gallum aut ranam olim mutatum, qvàm Ogum in Pythonem ſerpentem, mythicâ licet metamorphoſi converſum credant. Rideant tamen; lepidè agant, ſuſpenſôqve ſubſannent naſô : mihi certè

dum levibus verſor in argumentis, abundè erit ſatis ſi non ſine ratione aliqva inſanire videar. Sive autem Typhonis *nomen* ſpectes, ſive *hiſtoriam* vix ovum ovo ſimilius invenias, qvàm Typhoni Ogum: qvod ad nomen attinet τύφειν eſt καίειν i. e. urere, teſtibus Heſychiô & Euſtathiò: Τυφὼν igitur *urens:* qvid autem עוג Og? certè *uſtulatus, urens*; ab עוג *aduſſit, uſtulavit:* adeo ut qvæ de Pythone paſſim, de Ogo ſimiliter, ne mutatô qvidem nomine, narretur fabula. Non opus eſt ut moneam te, candidiſſime lector, Ogum fuiſſe Gigantem, & contra Jehovam, multis retrò hinc ſeculis inſtruxiſſe aciem; ne lippis hoc aut tonſoribus, immò nec leviter tinctis ſemipaganis ignotum: advertas attamen Hebræos olim damnatorum ſedem vocaſſe קהל רפאים i. e. *cœtus Gigantum*: Proverb. 21. 16. aſtipulatur Arabs qvi hîc habet مجمع الجبا برة *ſynagoga Gigantum*; eorum nempe domicilium de qvibus legitur (*Gen.* 6. 4.) *Potentiſſimi illi qvi fuerunt jam olim viri ce-*
* נפלים. *leberrimi*; impii ſanè defectores * Deum protervè atqve audacter oppugnantes; in tantùm ut *pœnituit Jehovam, qvod feciſſet hominem in terra, & doluit apud ani-*

mum

inum ſuum. Horum, inqvam, ſcelere atqve impietate factum erat, ut locus cruciandis in æternum reprobis deſtinatus, *Rephaim*, id eſt, Gigantum *cœtus* appellaretur. Hinc igitur Græci per omnia fermè *Hebraizantes*, vel (qvod ipſi malint, tum qvia univerſam Palæſtinam, Phœniciam; & Palæſtinos, Phœnices vocabant; tum qvòd à Phœnicibus, qvicqvid ipſis doctrinæ vel literarum fuit, acceperant) *Phœniciſſantes*, Typhonem non modò θεομάχον gigantem ferunt, ſed &—*tenebroſa in Tartara mittunt*, ut ſempiternis ibi flammis ardeat: (*a*) Qvin & mihi penitiſſimè perſuaſum eſt, fabulam iſtam de Typhone in lacu Serbonidis, aut (ut alii volunt) in Oronte fluvio pridem ſubmerſo, non aliunde confictam fuiſſe, qvàm ex illo loco Jobi (*cap.* 26. 5.) *Gigantes gemunt ſub aqvis.*

Adhæc qvia S. S. Scripturæ freqventer aſſolent impios & populi Dei hoſtes (qvales erant Ogus, & reliqvi Cananæi) draconum ſerpentumqve nominibus infamare; proinde etiam Typhonem modò ſerpentem; modò draconem vocarunt. *Strab. geograph. l.* 16. Qvoniam verò Serpens vel aſpis hebraicè פתן *Pethen* dicitur,

(*a*) *Pindar. Pyth. od.* 1. ὥστ' ἐν αἰνᾷ ταρτάρῳ κεῖται θεῶν πολέμιος Τυφώς. *Et Ovid. Met. l.* 5.—*flammamque ferò vomit ore Typhæus. Et Sil. Ital. l.* 14. *tum Catane ardenti nimiùm vicina Typhœo.*

citur, hinc Τυφών, vocabulô ad Hebraicam vocem fictô, poſteà Πυθών (qvæ nominis origo omnium maximè veriſimilis eſt) appellari cœpit, hoc autem nomen eò faciliùs ab omnibus receptum fuit, qvòd ad Oracula magis aptum atqve accommodatum videbatur.

Conſtat enim Hebræos (apud qvos נחש *Nichaſh* vel *Nachaſh* tum *ſerpentem*, tum *divinationem* ſignificat) ex ſerpentibus olim divinationes ac auguria inſtituiſſe.

Qvod & Arabes (qvibus الهة *ilahat* ut *cultum* ac *adorationem*, ita etiam *Serpentem* notat) itidem feciſſe conſentaneum eſt: at præ cæteris Phœnices ſerpentum cultui multum tribuebant; ut teſtatur Euſebius in *lib.* 1. *de præp. Evang.* Tandem aliqvando Græcis etiam, qvi à Phœnicibus inſtituti fuerunt, tanta ſerpentum fuit æſtimatio, & in augurio tam freqvens uſus, ut à Serpente verba, qvibus exprimi vulgò ſolet augurium, mutuati fuerint: *οἰωνὸς* enim Serpens eſt; & *οἰωνίζη, μαντεύη.* Heſychius.

Sed prorſus, ut luculentum fiat qvàm propè fabula Typhonis abſit ab Ogi hiſtoria, ita mihi procedendum cenſeo: Amor-

Amorrhæi qvondam Joſuæ atqve Iſraëlitis per gentem ſuam tranſituris ad Schiluntem (ubi Dei Arcam, divinumqve Oraculum fixuri erant) viâ interdicebant: celeberrimus autem rex Amorrhitarum fuit Ogus; adeoqve pro more qvicqvid ab aliis inſigniter geſtum ſit, in eum Poetæ deferunt: narrant itaqve Pythonem obſtetiſſe Apollini qvò minùs ad Delphos (*b*) accederet, Oraculiqve præfecturam nanciſci poſſet. Qvantoperè verò *Schiluntis* ad exemplum compoſiti fictiqve fuerunt *Delphi*, ea, qvæ poſthac dicentur, affatim probant. Sed autem belli Amorrhitani, ad inhibendum Joſuæ tranſitum geſti, hiſtoriam, illi ob oculos habuiſſe videntur, à qvibus Typho primùm Βέζων & Σμὺ dictus fuit: iſta enim nomina, *teſte Plutarchô in Iſid. & Oſyrid.* præ ſe ferunt *καθέξιν ἢ κώλυσιν*. i.e. *Detentionem vel inhibitionem*.

(*b*) *Ita enim* Callimachus *de Apolline canit.* Πυθοῖ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θὴρ αἰνὸς ὄφις &c. *videſis Scholiaſten Ariſtophanis in* εἰρήν. *pag.* 654.

Porrò ſi qværas à Poëtis, ubinam gentium Dii olim contra Gigantes bellum geſſerint? & qvâ regione Typhonem de medio ſuſtulerint? ea ſtatim percontanti ſubjicient, qvæ ipſum Ogi regnum, ni fallor, innuunt indicantqve: ut omittam ceteros audite Homerum in *Iliad.* 2.

Γαῖα

Γαῖα δ' ὑπεστονάχιζε Διῒ ὡς τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ Τυφωεϊ γαῖαν ἱμάσσῃ
Ἐν Ἀρίμοις; ὅθι φασὶ Τυφωέ☉ ἔμμεναι
εὐνάς.

Terra verò ſubtùs gemiſcebat Jove quaſi fulminibus—gaudente
Irato, quando circa Typhoëa terram verberat
In Arimis, *ubi dicunt Typhoëi eſſe* cubilia. Ἄριμα certè nonnulli circa Tmolum; multi juxtà Corycium antrum, in Pythecuſis inſulis (qvia πίθηκοι lingvâ Tuſcâ ἄριμοι vocantur) haud pauci locant; in aliis locis alii; (*c*) Sed illi, meâ qvidem ſententiâ, omnium rectiſſimè, qvi Arimos in Syria ſtatuunt: τοὺς Σύρους (inqvit Strabo *d)* Ἀρίμους δέχονται, οὓς νῦν Ἀραμοὺς λέγουσιν *Arimorum nomine* Syros *intelligunt, qvos nunc* Aramos *vocant.* οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν ἢ Ἀρίμους. *Syros Græci vocabant Aramæos aut Arimos.* Erat enim *Aram*, Semi filius, *pater Syrorum.* Unde *Syria* qvoqve dicitur ארם *Aram.* Qvæ tamen ab Arabibus vocatur شام à Semo: niſi forſan ita dicatur, qvòd ſit ad ſiniſtram Arabibus; qvippe شام vel شامة *Shâm* vel *Shâmat* (qvæ Syriam notant) *partem ſiniſtram* ſignificant.

(*c*) *Euſtath. in Iliad. p.* 262. *lin.* 25. *edit. Baſil.*
(*d*) *l.* 13. & *l.* 16. *vid. Euſtath. in Iliad. locô jam citatô.*

cant. Typhonem prorſus in Syria peremptum fuiſſe probat nomen Orontis fluvii; qvi non ſolùm *Ophites*, ſed & (qvaſi præ ſe ferens ejus *Epitaphium*) τυφὼν appellari ſolet: (e) μυθεύουσι ἢ ἐνταῦθα τὰ περὶ τὴν κεραύνωσιν Τυφῶνος καὶ τοὺς Ἀρίμους. *Eò loci Typhonem fulminatum, atqve Arimos ibi ſitos eſſe fabulantur.* Eſt autem Orontes, fluvius Cœle-Syriæ; in qva profligari Typhonem Græci qvidem rectè; ſed ad Orontem id fieri perperam, &, pro more ſuo, ineptè ſtatuunt. Illius attamen interitus & ſepulturæ locum verè prorſus & diſertè perſtringit Homerus eo verſu, qvi, notariorum incuriâ prætermiſſus, tribus ſuperioribus ἐπαναλεπτικῶς addi ſolet: nempe

Χώρῳ ἐνὶ δρυόεντι, Ὕδης ἐν πίονι δήμῳ
Agro in qvercino, Hydes inter opimum populum.

Ὕδην, ſcio, multi in *Lydia*; nonnulli in *Cimmeria* (fortè qvòd ubi locorum fuerit, illos omninò latuit) ſitam volunt. At *Hyden* inter Lydos inveniri pertinaciter inficiatur ille Geographus qvem toties citat Euſtathius in Il. 2. Nec loci deſcriptio Homerica Lydiæ conveniat: *Hydes* enim pingve erat ſolum & qverce-

tis

(e) *Euſtath. in Dionyſ.* περιηγ. *pag.* 133. *& in Ilia. pag.* 262.

tis abundans: *Mæonia* verò (qvæ & *Lydia*) ἄδενδρος πλὴν ἀμπέλου: *arborem niſi vitem non habet.* (*f*) Summa prætereà camporum facies erat cinerulenta, petroſa, ac nigra, ut Strabo *lib.* 2. non veritus ſit eam regionem, nempe Lydiam, vocare κεκαυμένην i. e. *ambuſtam.* Hyde igitur vel nuſqvam eſt, vel qvô locô deliteſcat, ignoratur: Qvod ſi mihi liceat hodiè cenſorem agere, Ὕδην adſcititiâ qvâdam formâ jamdiu larvatam detegam; eamqve, ut vagabundas ſolent, corrigam; & tandem in patriam ſuam, Syriam nempe, immò ipſum Ogi regnum, denuò remittam: in *Syria* nimirùm (latè hîc, ut ſolet, accipitur *Syria*) commorata eſt *Hyde*, uſqve dum celeri notariorum pennâ longiùs evolaſſet: Eſt enim ὕδη procul dubio ſphalma graphicum, qvum primitùs, ut opinor Ὕδα fuit. Ita igitur verſus iſtos Homericos legendos cenſeo

(*f*) *Euſtath. in Dionyſ.* περιηγ. *p.* 125.

Γαῖα δ' ὑπεστονάχιζε Διῒ ὡς τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ Τυφωέϊ γαῖαν
 ἱμάσσῃ
Ἐν Ἀρίμοις; ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι
 εὐνάς.
Χώρῳ ἐνὶ δρυόεντι, ὕδης ἐν πίονι δήμῳ.

Terra

Terra verò ſubtùs gemiſcebat Jove qva-
ſi fulminibus gaudente
Irato, qvando circa Typhoëa terram
verberat
In Arimis *ubi dicunt* Typhoëi *eſſe cu-*
bilia,
In Agro qvercubus *abundanti* Judææ
inter opimum populum.

Scribarum certè vel inconſiderata celeritas, vel ignorantia, τὸ ἰούδης inhumanè tractavit, ita ut non modò caput ejus, nempe τὸ ι abſcidit; abſciſſum voci δρυόεντ', finali ſuâ vocali per apoſtrophum privatæ, annexit; ſed & ο in ſpiritum aſperum & accentum vertit: hinc manca ac mutila vox iſta ὕδης pro ἰούδης. Non deerit tamen illi argumentum, ſi qvis autumaret ab ipſo Homero non ἰούδης ſcriptum fuiſſe, ſed ἰόδης eumqve hôc modô legi metricæ optimè conſuluiſſe, nec non & Atticæ ſcriptioni morem geſſiſſe. Veteres ſane Græci præ literarum inopia, vocem hebræam יהודה ſcribentes reddere ἰούδα non valebant, ſed ἰόδα; priſcum namqve Græcorum ἀλφάβητον (qvod literas ſedecim tantùm habuit) υ carebat (g) unde ὀδὲν pro οὐδὲν: ο pro ου: ἰδὸ pro ἰδού: & ἰοδαῖος pro ἰουδαῖος ſcribebant. ο au-

(g) *Videſis Marium Victorinum de arte gram. l.1. Scal. in Euſeb. & Salmaſii notas in conſecra. Templi in agro Herodis.*

autem pro *ου* uſitari ſolet non modo ante viginti qvatuor literas ab *Ionibus* inventas, ſed & longè poſt ad Socratis uſqve tempora: ut probat doctiſſimus Salmaſius in notis margine citatis *pag.* 39. Homerus ante Socratem qvingentos circiter annos vixit: adeò ut à ratione prorſus alienum non ſit affirmare, qvòd Homerus hîc Atticè (nam tempore Homeri *ο* pro *ου* Attici duntaxat uſi ſunt, qvi ſedecim literarum numerum diutiſſimè retinuerunt) metri cauſâ dixerit *ἰόδης* pro *ἰούδης ἐν πίονι δήμῳ* *Judæ inter opimum populum.* i. e. inter *Judæos* ſive *Iſraëlitas* illos, qvibus ſorte & victoriis obtigit ferax illud ſolum, qvod *Typho* ſive *Ogus* antea tenuerat, & in qvo victus erat: felicem vult & opimam *Baſchanis* regionem; qvam qvaſi digitò monſtrat Poëta illis etiam verbis, *χώρῳ ἐνὶ δρυόεντ'*. i. e. *in regione qvercubus abundanti:*

Qvæ enim regio ob *qverceta* celebrior? qvis ager ob pecudes uberior? ob frumenta fœcundior? hîc *qvercus* Baſchanis, (*h*) illic *oves*, *armenta*, ac *triticum* (*i*) reliqvaqve omnia, qvæ regni iſtius fœlicitatem probant, honorificè commemorata ſunt.

(*h*) *Iſai. c.* 2. *com.* 13. *Ezech.* 27. 6.
(*i*) *Deut. cap.* 32. *comm.* 14. *& alibi.*

Sed

Digitized by Google

Sed qvid multa? qvis ab Homero terram Baſchanæam non indicari cenſeat? qvis Arimos Cœle-Syros eſſe dubitet? nemo, herculè nemo: Mihi porrò luculentum videtur *Gigantes* illos, qvorum apud Poëtas haud infreqvens eſt mentio, *Amorrhæos* fuiſſe, *Anakæorum reliqvias*; & *Deos*, qvi (ut fingunt) *ex Ægypto provenientes* adverſus Typhonem præliô dimicabant, *Iſraëlitas* extitiſſe; qvi & ipſi ex Ægyptô proceſſerunt, Ogumqve Anakæorum omnium tunc temporis facilè principem atqve coryphæum devicerunt; ejuſqve regnum, qvod ارض الجبابرة i. e. *Terra Gigantum* vocari ſolet, in ditionem ſuam redegerunt. Qvam autem ob cauſam Dii tandem dicti fuerint Iſraëlitæ, in promptu eſt explicare: notum qvippe homines pios & fideles ab Hebræis appellari בני האלהים i. e. *filios* Dei, atqve eò nomine opponi בני אדם i. e. filiis Adami ſive filiis hominum, ſcilicet improbis & Ethnicis. Hinc ergo priſci illi Græci, qvi non modò Hebraicas hiſtorias & res geſtas, ſed etiam phraſes modoſqve loqvendi, vel ab ipſis Hebræis, vel à Phœnicibus edocti ſunt, Iſraëlitas *Dei filios* appellare didice-

runt; tandem verò & *Deos*: ſolent enim Græci Ἑλλήνων παῖδας, *ipſos Græcos*; μουσικῶν παῖδας, *ipſos muſicos*; τοὺς τῶν γραμματικῶν παῖδας, *ipſos grammaticos dicere*: ideoqve qvos primò per Hebraiſmum Θεοῦ παῖδας *Dei filios*; eos ipſos extemplò propter vernaculum iſtum loqvendi morem, Θεοὺς *Deos* vocabant. Ita ſanè: ni fortè per Deos intellexerint non omnes Iſraëlitas, ſed Moſem duntaxat & Joſuam: qvos ipſi priùs in Deorum album nefariè cùm retuliſſent, jam tunc neqviſſimè colebant: illum *Bacchi* nomine, *(k)* hunc *Apollinis* ſive *Herculis*.

Poſtremò Græci, ne qvid in Ogi hiſtoria celebre ſiccô pede præterirent, intactumqve relinqverent, ad πολυθρύλλητον iſtam *ſpondam* ſive *cubile*, qvod litteræ ſacræ *(Deut.* III. *comm.* II.*)* memorant, apertiùs alludunt: qvid aliud ſibi velint apud Homerum *(l)* Τυφωέος εὐναί. i. e. *Typhonis cubilia?* nihil certè: Εὐναὶ autem, ſi probè intelligam, tùm διατριβὴν, tùm τάφον, cùm κοίτην notent: & licèt qvævis ſignificatio noſtrâ ſatis intereſſe poſſit; illi tamen inſigne illud hiſtoriæ momentum ob oculos habuiſſe, ac Poëtæ ſenſum veriùs expoſuiſſe videantur,

(k) *Vid. Cl. viros Voſſium de Orig. & progreſ. Idolo. l.* 1. *c.* 30. & *Bochartum de Phœn. coloniis l.* 1. *c.* 18.

(l) *Vid. ſuprà.*

qvi

qvi κοίτην eligunt, & εὐνὰς *cubile* vel *lectum* reddunt: animô tamen à Virgilii diverſô: ille enim, cùm veram fabulæ rationem non noverit, Poëtam (qvem transfert ſæpiùs) rectè intelligere non potuit. Hinc igitur ἐν Ἀρίμοις, junctis inſcitè vocibus, *Inarime* vertit; & εὐνὰς *Sepulchrum* interpretatur: qvod ex his conſtat. *(m)*

(m) Æneid. l. IX. 715.

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durumqve cubile.

Inarime, *Jovis imperiis* impoſta *Typhæo.*

Hæc, inqvam, ita intelligebant antiqviores Græci: Poſtqvam autem vera Ogi ſeu (qvod idem græcè) Typhonis hiſtoria penitùs amiſſa, vel ab ipſis ſaltem corrupta fuerit; protinùs (ut ex aqva, qvam ſibi hærere percipiebant, eò faciliùs emergerent) qvicqvid de illo dictum reperiebant, id omne μῦθον eſſe pronuntiantes, ad ἑρμηνείαν animos appulerunt. Undè qvamplurimi *(n) Typhonem* ἠθικῶς exponunt *faſtum, atqve inanis gloriæ cupiditatem; centum capita, hoc eſt, multos modos elationis habentem; à Jove tandem, rectâ nempe ratione, fulminatam, incenſum dejectamqve.* Alii verò στοιχειακῶς eum interpretantur *ingentem ſpiritum, Chao atqve Erebô ſolutis, agitationem,*

(n) Vid. Tzetzen in Lycophr. p. 38.

Digitized by Google

motum atque ignitionem; qua non multò poſt à Jove, id eſt, à benè temperato aëre ac cœlo compeſcebatur. Atqve etiam proptereà qvòd in locis cavis admodùm ac pumicoſis, in Sicilia præſertim, fumus interdiu, noctu ignis ſolet erumpere, lapides & ſaxa projicere; finxerunt ilicò *Typhonem* à Jove in *Siciliâ* confoſſum: qvod tamen alii in *Lydia, Cilicia, Phrygia*, multiſqve aliis in locis, eâdem ratione ducti, factum volunt. At verò *Artemon* qvemlibet montem, ignis evomitione laborantem à *Typhone* comburi ſtatuit. (o) Ægyptii demum qvicqvid noxium fuerit & perniciosum, Typhonis nomine ſignificabant. Unde Plutarchus πᾶν ὅσον ἡ φύσις βλαβερὸν καὶ φθαρτικὸν ἔχει, μόριον τοῦ Τυφῶνός ἐστιν. i. e. *qvicqvid habet natura noxii & damnoſi ad Typhonem pertinet.*

(o) *Vid. Tzetz. in Lycophr. p.* 38. & *Euſtath. in Il.* 11. *p.* 261.

JOSUA

JOSUA & APOLLO idem.

CAP. III.

Joſua & Apollo idem *reipſâ*, *nomine te-nus* oppoſiti. יהושע Jehoſchua *vel* Jo-ſua, *a ſervando*: Ἀπόλλων Apollo *a per-dendo*. Joſua *cur à Græcis* Ἀπόλλων *di-ctus*. Joſuam *laudibus efferebant* Cad-mæi *Phœnices*: illum *verò Phœnices* Africani latronem *vocabant*. Παιὰν *antiqviſſimum nomen* Apollinis. Pæan *&* Joſua *nomina* ἰσοδύναμα: Ἰησοῦς *&* Ἰήιος *eadem*. Apollo *unde* Medicinæ Deus, Ἀλεξίκακος, Ἀκέσιος, Οὔλιος. Ἰὴ Παιὰν *exclamatio* valetudinariis *uſi-tata*. Apollo *ab* Anakim *vel* Anacæis *victis* Ἄναξ *dicitur*. Anacæus Phœni-cem *ſignificat*, *qvomodò*: Phœnices *ita dicti*, *non*, *ut multi volunt*, *a* palmis, *a* purpuræ *aut* Rubri Maris *colore*, (*ma-re autem* Rubrum *ſic appellatur*, *non a colore*, *ſed ab* Erythra *rege*. i.e. Edomo ſeu Eſavo, *cujus poſteri* Idumæi *mare illud accolebant*. *in notis*) *Nec* ἀπὸ τοῦ φοινίξαι i.e. *ab occidendo*, *Nec a* Phœni-ce, *qui &* Erythras *ſive* Edomus *fuit*.

 Sed

Sed à בני ענק Bene-Anak, *ſive* Phen-Anak; *nam Græci*, Beth Hebræum *emollire ſolent:* undè ἄῤῥαβα arrhabo *pro* ערבון araba, &c. *ex obſervatione D.mi* Bocharti. Anakæi *gens clariſſima ob* robur, militiam, *&* literas. Og *Philoſophus. vid. annotat.* *Sidonii, aliique* Cananæi *ſibiipſis arrogabant* Anakæorum *nomen & gloriam, ſeſe* Ben-Anak. i. e. *filios Anaki vocitantes. inde* φένακες, *mox* Φένικες, *tandem & corruptiſſimè* Φοίνικες. Ἀνακαῖ@ *per contractionem fit* ἄναξ. ξ *valet* κ *&* σ. *Tyrii* θαλαττοκρατοῦντες. *Mercatores Tyrii, Principes habebantur.* Unde Græcum τυράννε nomen, Gallicum *Sire*, *&* Anglicum *Syr.* *Conjecturæ de Tyrrhenorum Origine, & cur* τύῤῥηνοι *dicerentur. Tyrrheni perinde ac Phœnices* ἀρθρωποθύται. *v. annotat: Tyrus* צור Tſur *vel* Sur: *inde* Syria *&* Syri. *Syrus tandem* Servum *denotabat, in not:* Joſua *cur* Ἄναξ *dictus.*

Liqvet jamdudum qvàm benè inter ſeſe conveniant *Ogus* & *Typho*; reſtat adhuc, qvod proximum eſt, ut oſtenderem nè hilum qvidem intereſſe *Apollinem* & *Joſuam*. Qvod ut effectum daretur, animâ

animô volvi ac perpendi eorum nomina: his enim ὀνοματοθεταὶ rerum naturas ſæpe & hiſtorias complecti ſolent: ut non inſcitè *Plato* in Cratylo pronuntiaverit *impoſitionem nominum non fuiſſe* φαύλων ἀνδρῶν ὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων. i. e. *imperitorum, nec qvorumvis.* At dicat aliqvis. *Apollinis* & *Joſuæ* nomina tàm diverſæ ſunt indolis & ingenii, ut priùs ignem des aqvæ in matrimonium, qvàm duo hæc vocabula fœdus icere, ac in unum coaleſcere facias. Qvippe qvia יהושע Jehoſchua vel Joſua, *Servatorem*; Ἀπόλλων Apollo, *Vædeum* notat. Illud nomen ſalutem præ ſe fert; hoc perniciem. *Apollinem* enim ſic dictum putant (a) ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. i. e. *qvòd exanimat & perimit animalia.* Unde & *inuſtos morbo* Ἀπολλωνοβλήτες appellabant. Sit ſanè ita; tantùm abeſt nihilominùs illos ut diverſos cenſerem, ut vel ex eo nomine ſimilitudinem non levem peterem. Nam qvi res geſtas à Joſua ſpectabant, & ante oculos habebant legem præceptumqve Dei, qvibus obſtrictus Joſua, Cananæos omnes funditùs evertere, aut fugare tenebatur; illi, inqvam, *Joſuam* non ineptè *Apollinem* vocabant. Nec fuit primò infamiæ, ſed

(a) *In Phaëtonte Euripides. & Archilochus apud Macrobium l.* I. *c.* XVII.

vindictæ vocabulum: honeſtius enim, ſi rectè intelligam, de *Joſua* ſentiebant illi *Phœnices*, qvi *Cadmi* ductu migrabant ultrò in *Græciam*; qvàm qvi à *Joſua* & *Iſraëlitis* pulſi è patrio ſolo concedebant in *Africam:* Illi certè terram vertere coacti, *Joſuam* crudelem Tyrannum, & (ut *Scythæ* verbis ad *Alexandrum* huc transſeram) *omnium gentium, qvas adibat, latronem* judicabant. (*b*) Cadmi verò colonia *Joſuam,* non ut *ſævitiæ mancipium,* ſed ut *flagellum Dei* potiùs ſuſpiciebant, ac laudibus efferebant * & hinc apud Græcos ortum puto nomen Ἀπόλλωνος. Qvi verò qvid Joſuæ *nomen* ſignificaret, adverterunt, eum Παιᾶνα i. e. *Pæanem* vocabant. Qvod nomen omnium, qvibus Græci Apollinem notare ſolent, maximè proprium atqve antiqviſſimum duco. Mihi argumentô eſt, qvod vel puellum adhuc eô nomine inſigniri finxerint: nam *Latona*, inqviunt, *cùm propiùs*

* *Vid. cap. ultimum.*

piùs

(*b*) *Liqvet ex Procopio in Vandalicis, ubi columnas qvaſdam tradit in Africa Tingitana erectas cum Phœnicia inſcriptione, hujuſmodi ſenſum præ ſe ferente.* ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ λῃστοῦ υἱοῦ Ναυή. i. e. Nos ii ſumus, qvi fugerunt à facie Joſuæ latronis filii Nave.

piùs acceſſiſſet Typhonis antrum, ne à ſerpente ſtatim opprimeretur, Apollini tunc puello, & ſagittis armato animos addebat, acclamando, ἰὲ Παιὰν ἰὲ Παιάν; i. e. *mitte Pæan, mitte Pæan.* monens ut tela in beſtiam mitteret. hæc illi fabuloſè: ex qvibus attamen elucet & manifeſtum eſt, *Pæanem* nomen antiqviſſimum eſſe; ſeriùs igitur in uſum prodiit vox Ἀπόλλων & aliam fortè, qvàm qvæ ſuprà traditur originem ſibi vendicat. * Apollo autem Παιὰν ſive Παιὼν dicitur ἀπὸ τοῦ παύειν qvod eſt θεραπεύειν. i. e. *mederi & ſalvum facere* (c) Æqvipollent igitur *Pæan* & *Joſua*; eandemqve, qvod veriſimile eſt, olim denotabant perſonam. Certè Ἰησοῦς, *Joſuæ*: & Ἰήϊος, *Apollinis* nomina, (ſi vox Ἰήϊος *(d)* ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι. i. e. *à ſanando*, ut volunt, deducta ſit) non modò ἰσοδυνάμα ſunt, ſed & eadem. Verumenimverò qvamprimùm *Joſuæ* hiſtoriam & res geſtas error & ethniciſmus eò obſcuraverat, ut, qvis ille *Pæan* eſſet, Græci penitùs ignorarent; vim verbi tantùm retinentes, in animis, neſcio qvem *Medicinæ Deum* finxerunt: *(e)* qvem *Athenienſes*, Ἀλεξίκακον, *Elei* Ἀκέσιον ea propter appellabant: qvin & *Mileſii*

* *Vid.* c. 10. *ad finem.*

(c) *Euſtath. in Hom. Il.* 1. *p.* 104. *edit. Baſil.*

(d) *Aliam* τοῦ Ἰήϊος *originem videas in cap.* 7.

(e) Παιᾶνα πάντων τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν ἰατρὸν *Lucian. de podag.*

Οὔλιον. i. e. *medicum*: οὔλειν enim eſt ὑγιαίνειν *Euſtathius*. unde illud Homeri in Ὀδυσς.

Οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.
Vale atqve vehementer ſalve.

Hinc igitur apud Gentes ille mos obtinuit, ut cùm ſibi dari ſanitatem precarentur, Ἰὴ Παιάν. i. e. *medere Paan* clamarent.

In ſumma conſtat utriuſqve nomina ejuſmodi eſſe, ut qvæ huic propria ſunt, alteri qvoqve non impropriè tribui poſſint. Sed manca adhuc, inqvies, & mutila erit iſta, qvam polliceris, analogia; ſi non & re geſtâ ſimul conveniant: eſto, *Apollinem* verò *Ogum* & reliqvos etiam, qvos Hebræi בני ענק Bene-Anak i. e. *filios Anaki* vocant, deviciſſe, non obſcurè mihi videtur indicare freqvens iſta, qvâ eum Poëtæ invocare ſolebant, appellatio; τὸ Ἄναξ dico; ita enim vetuſtiſſimus Poëta *Orpheus*

Ὦναξ (*pro* ὦ ἄναξ) Παιὰν ὦ βασιλεῦς,
κακοπαύων Ἀπόλλων.

Qvod, ſi qvid ex inſtitutione prima (& non ex uſu nimis inveterato) ſignificarit iſta vox, ſpectandum fuerit, ita redderem

O Anaceus Paan, ô rex, ô mala-ſedans Apollo.

Et

Et illud *Homeri* (hymnô in Apollinem)

—— οἱ δ' Ἄνακτα

Πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον.

—— *Hi verò Anacæum* i. e. Apollinem.

Pythium vocant cognomine.

Orpheus ſanè ταυτολόγος eſſet (qvod in appellativis ſaltem nominibus qvàm ineptum!) ſi nihil aliud per τὸ Ἄναξ intellexerit, qvàm *ô rex*; cùm ſtatim ſubjungat ὦ βασιλεῦς. Ἄναξ igitur (pace Grammaticorum qvi id aliunde deducunt) *(f)* ab ענק *Anak* vel ענקים *Anakim* potiùs arceſſendum puto. Sin autem τὸ Ἄναξ ab *Anakim* ſuos acceperit natales; nil mihi, regerat aliqvis, magis ἀπροσδιόνυσον & incongruum videri poſſit, qvàm *Apollinem*, qvem inter & *Joſuam* nihil eſſe ſtatuis, *Anacæum* vocare. Qvomodò enim *Joſuæ*, qvi tantô *Anacæos* odiô proſecutus eſt, ut in eorum ſtirpe delenda vires omnes ac nervos ſuos intenderit, nomen illud attribui potuit? non inepta qvidem dubitatio.

(f) Vid. Euſtath. in Hom. Il. 1. pag. 16.

Qvâ igitur ratione Ἄναξ *Anacæum*; Anacæus *Phœnicem* nec non & *Joſuam* denotet; ita accipite.

Phœnices (qvos alii ἀπὸ τῶν φοινίκων. i. e.

à pal-

à palmis, qvibus conſita erat Phœnicia; alii à *Phœnice*, Agenoris *filiô*, qvi *Phœnicibus* imperavit; alii à *colore* Rubri Maris; (g) *à purpureo colore*, qvô celebris erat *Tyrus*, alii deducunt: qvos Cl. Voſſius à *Phœnice*, qvi & *Erythras* fuit, ſive *Edomus*, arceſſit; Ariſtoteles * autem ἀπὸ τοῦ φοινίξαι, qvod *Peræborum* dialectô eſt αἱμάξαι. i. e. *occidere.* eò qvod, ut inqvit, Phœnices primi maria navigantes, qvocunqve appellerent, omnes necarent.) illos, inqvam, vir ὀξυγνώτατος & undeqvaqve doctiſſimus Samuel Bochartus omnium rectiſſimè à בני ענק i. e. Bene-

* *In Mirab. Auſcult.*

(g) Herodot. *in Clio c.* 1. Diodorus *l.* XVI. & *alii apud* Strabonem *l.* 1. *ſtatuunt* Phœnices *olim fuiſſe rubri maris accolas*, *ſed terræ motu vexatos* Aſſyrium ſtagnum *primò*, *mox autem maris* Mediterranei *littus incoluiſſe*; & Phœnices *dictos fuiſſe* ὅτι καὶ ἡ θάλαττα ἐρυθρά. i. e. *qvod mare ſit rubrum. Hoc illi: Mare autem rubrum dicitur non à colore, ut nugantur, ſed ab* Erythra *rege; id eſt*, Edomô *vel* Eſavô. *qvi, qvòd à fratre ſuo* Jacobo *juſculum rufum petiit ac impetravit*, *Hebraicè* אדום Edomus. & *Arabicè* لحمر Ahmaro *i. e. ruber*; & *Græcè*, *qvod idem eſt*, Ἐρυθρὰς Erythras *vel* Erythræus *dictus eſt.* ἄδομα γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ἐρυθρὸν καλοῦσιν ὅτι ξανθὸν βρῶμα δοὺς τῷ ἀδελφῷ τὰ πρωτεῖα εἰλήφει. *Steph. de urb. in voce* Ἰδουμαῖοι. Edomi *verò poſteri* Phœnices *non ſunt*, *ſed* Idumæi *ſeu* Erythræi, *qvi mare illud accolebant.*

Bene-Anak (ac ſi *filios Anaki* dixeris) appellatos cenſet. in lib. 1. de Phœnicum coloniis cap. 1.

Anakæi enim gens inter Cananæos celeberrima fuit: qvæ tum robore ac corporeâ mole, tum belli & pacis artibus *(h)* eò uſqve inclaruit; ut, tam qvi *Sidonem* & *Tyrum incolebant*, qvàm reliqvi *Cananai*, licèt ab *Anakô* oriundi non eſſent, tamen ut tantæ proſapiæ gloriam ſibi conciliarent, *pro filiis Anaki* ſe venditarent.

Anacæos autem ſe credi voluiſſe Phœnices, ex eô colligitur, qvòd *Carthaginem* ab ipſis conditam nominabant כדרי ענק Chadre-Anak. i. e. *ſedem Anaki*. Ut intelligere eſt ex Plauti Pœnulo *Act.* 5. *Scen.* 2.

Tandem igitur, qvum Gens Anakæorum

(h) Anacæos ingenuas artes excoluiſſe, argumentô eſt Debir, *una ex præcipuis eorum urbibus: hanc enim fuiſſe* Academiam *rectè colligitur ex eo qvod* Kiriath-*Sepher. i. e. urbs librorum;* & Kiriath-Sanna *i. e. urbs doctrinæ & literarum dici ſolet.* Joſ. xv. 15. 49. *Qvin & inter* Philoſophiæ, *(qvæ apud* Phœnices. *i. e. Anacæos floruit)* cultores *accenſetur* Og. *teſte Ariſtotele in* Magico. *qvem vir doctus Otho Heurnius (in Chaldaicis) Baſchanis regem, cujus biblia meminerunt, fuiſſe judicat.*

Digitized by Google

rum tam clarè audiebat apud omnes circumcirca nationes; *Sidonii*, *Tyrii*, reliqvique *Cananæi*, qvotqvot una cum *Cadmo*, vel ſeriùs ad Græciam appellebant, (non ſedi figendæ ſolummodò, vel mercibus emendis vendendiſve, ſed & gloriæ ac exiſtimationi velificantes) ſeſe *Ben-Anak* vel *Anakim* eſſe jactitabant. Græci confeſtim nomen illud avidè deglutiebant; & Tyrios Sidonioſqve primò (voce, qvam acceperant ab ipſis, contractâ; & ad Græcæ lingvæ typum concinnatâ) Βένακας, appellabant: mox autem (nam Beth Hebræum Græci ſæpiùs emolliunt undè φρέαρ *puteus* ex Hebræo באר Beer: ἀῤῥαβὼν arrhabo pro Hebr. ערבון Araba; qvod & in aliis, obſervavit Cl. Bochartus cap. ſuprà dictô.) Φένακας vel Φένικας; tandem & corruptiſſimè Φοίνικας efferebant. Φένικας autem (prout opinando conſeqvamur) illi primò vertebant in Φοίνικας, qvi nominis iſtius rationem reddere ſatagentes, ἀπὸ τοῦ φοίνικος *i. e.* à *palma arbore*, qvæ freqvens eſt in Tyriâ, vel à *puniceo colore* deducebant.

Verùm Sidonios alioſqve Cananæos Græci ut à Ben-Anak, Φένικας: ita ipſos ab Anakim, Ἀνακαίους vocabant. Ἀνακαῖος autem

autem citò contrahitur, &, αιο dimiſſis, fit Ἀνάξ. ξ enim valet κ & σ: undè Attici & Æoles σκένος, ἱέρακς; ἀντὶ τοῦ ξένος, ἱέραξ ſcripſerunt: adeoqve Græcorum ξ non ſecus ac X Latinorum, duplex vocari ſolet.

Ἀνὰξ igitur in initio fuit ἐθνικόν. i. e. *Gentile* nomen: poſteà verò κλητικόν. i. e. *appellativum* eſſe cœpit: hâc, ut opinor, ratione: Cananæi maritimi, præſertim Tyrii θαλαττοκρατοῦντες, *(i)* i. e. *maris imperium nacti*, plurimas hic illic terras & regiones occupabant, rerumqve potiebantur.

(i) Athen. dipnos: l. xv. *Maris adeò potentes fuere* Tyrii, *ut indè in proverbium iverint* Tyria Maria. *docente* Feſtô.

Nec magna ſibi nomina comparabant vi & armis ſolummodò, ſed & opulentiâ luxuqve: adeò ut vel *Mercatores Tyrii* per totum ferè terrarum orbem ſummi viri & *Principes* haberentur. Ut teſtatur Iſaias Propheta cap. XXIII. comm. 8. ubi *Tyrum* vocat המעטירה i. e. *coronas imponentem ſuis*. Et ſtatim ſubjungit: *cujus Mercatores principes ſunt, negotiatores inclyti terræ.* Maxima igitur *Phœnicum* poteſtas, ſplendor, & magnificentia, tantam in admirationem penè univerſos rapuit, ut *Tyrius*, *Syrus*, & *Anacæus* ſive (qvod idem eſt) Ἀνάξ, primò

gentis

gentis nomina; qvàm citò in *dignitatis* & *honoris* appellativa ceſſerint. Hinc Græcis *τυράννου*, (k) & Latinis *tyranni* nomen. Hinc

(*k*) Tyranni *nomen alii deducunt à* Turre *civitatis* Lyciæ, *qvòd ibi primùm* tyrannidem *exercebant: alii* παρὰ τὸ τρύειν; *vel* τύρειν τοὺς λαοὺς καὶ ἀνίαν ἐπιφέρειν. i.e. *à* vexandô populo, & moleſtiâ inferendâ *derivant. nugæ! Doctiores id à* Tyrrhenis *arceſſunt; eò qvod* crudeles *illi*, & ſævitiâ *infames erant, vid. Feſtum. At id* Tyrrhenorum *crudelitati non referendum eſſe vel hinc conſtet, qvòd in initio honeſtius eſſet vocabulum, & juſtè legitimeqve regnantibus attributum.* ὁ τύραννος, τὸ βασιλικὸν πότε ὄνομα, βλασφημεῖται νῦν. *i. e.* Tyrannus olim fuit regium nomen, jam verò probroſum, *Euſtath. Iliad.* 1. *pag.* 22. Immò *apud ipſos* Siculos *olim titulus ille ſplendidiſſimè audiebat; & ipſi* Dionyſio, *priusqvam infamis eſſet ob ſævitiam, ſummæ dignitatis & honoris ergò dari conſvevit. mihi author eſt* Plato *in Epiſt.* 8. τότε γὰρ εἵλοντο Διονύσιον μὲν νέον καὶ πολεμικὸν ἐπὶ τὰς τοῦ πολέμου πρεπούσας αὐτῷ πράξεις, σύμβουλον δὲ καὶ πρεσβύτερον Ἱππαρῖνον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Σικελίας; αὐτοκράτορας, ὥς φασι, τυράννους ἐπονομάζοντες. *i. e.* tunc igitur Dionyſium qvidem elegerunt ut juvenem, & militarem, ad bellicas adminiſtrationes obeundas idoneum: Hipparinum autem imperii ſocium adjunxerunt, cujus videlicet, ut ætate provectioris, conſiliô res gererentur: atqve illis, in univerſæ Siciliæ ſalutem incolumitatemqve, ſummam autoritatem atqve poteſtatem attribuerunt; & vulgatô vocabulô Tyrannos appellaverunt.

Honorificum igitur in initio Tyranni *nomen; nec* Tyrrhenorum *crudelitati, ſed imperio ac magnificentiæ tribuendum. Ipſos verò* Tyrrhenos *alii* αὐτόχθονας. *i. e.* indigenas

Digitized by Google

Hinc itidem Galli ſuum *Sire*; & Angli noſtrum **Syr**, (ac ſi Syrum vel angli-
cè

nas *eſſe ſtatuunt ; alii ἐπήλυδας.* i. e. advenas: *Qvi hoc volunt, attamen (ut Dion. Halicarnaſſæi verbis in lib. 1. utar)* de autore coloniæ, & de tempore multum variant. Ducem *namqve* Tyrrhenum *multi ferunt* Atyos *eſſe*, *qvidam* Herculis, *nonnulli verò* Telephi *filium.* Herodotus & *alii* Lydos *fuiſſe tradunt*: *hoc* (*teſte* Dionyſiô Halicar. *lib* 1.) *pertinaciter negat* Xanthus Lydius, *antiqvitatis peritus*, *ſi qvis alius*, & (*ut inqvit ille*) *in patria hiſtoria nulli ſecundus. Eos igitur* Hellanicus *decernit fuiſſe primo* Pelaſgos, *poſteà* Tyrrhenos *dictos. Atqve hæc ſententia*, (*qvod miror*) *etiam Cl.* Bocharto (*l.* 1. *de Phœnicum coloniis cap.* XXXIII.)*placuit. Qvum tamen* Myrſilus Lesbius (*vir probatiſſimæ ſemper auctoritatis*, & *qvem* Dionyſius Halicar. *in lib.* 1. *totum ferè ſeqvitur*) *eos in initio* Tyrrhenos, *ſeriùs autem* Pelaſgos, *ob rationem mox dicendam*, *vocatos aſſerit. Tantùm abeſt*, *ut laudatiſſimus ille de rebus Italicis ſcriptor*, *Tyrrhenos à Pelaſgis oriundos cenſeat.* Et mihi qvidem videntur, (*inqvit Dionyſius Halicarn. l.* 1.) omnes errare; qvi credunt unam & eandem gentem fuiſſe Tyrrhenicam & Pelaſgicam. diverſam fuiſſe vel hoc argumento eſt (*inqvit*) qvòd Tyrrheni lingvæ ſpeciem, dialecto Crotoniatarum vicinorum ſuorum, qvi à Pelaſgis orti fuerunt, planè diſſimilem habuerint. *Ideoqve cùm* (*præter propter aliorum inter ſe diſcrepantiam*) Xanthum Lydium, Myrſilum Lesbium, & Dionyſium Halicarnaſſæum (*qvi ex probatiſſimis, ut inqvit, apud Romanos auctoribus, v. g.* Porcio Catone, Fabio Maximo, Licinio Macro &c. *collegit antiqvitates ſuas*) *auctores habeam*; Tyrrhenos *nec* Lydos *fuiſſe*, *nec* Pelaſgos *è Græcia profectos*, *audacter adſtruam.*

cè a Spr dicas) appellationes Dominis
ac ipſis Regibus attributas, accepimus.
Erat

Non tamen indigenæ ſunt Tyrrheni, *niſi cum Tyrrhenis etiam Tuſcos* (*quod à nonnullis haud rectè factum*) *confunderemus: Illos igitur uti colonos unde deducam? certè à* Tyro: è qva *prorſus innumeri ferè, non mercandi tantùm, ſed & novas ſedes acqvirendi ſtudiô, tum in* Græciam, *tum in* Italiam *delati ſunt. Ideoqve à Græcis appellati ſunt* Pelargi, *qvod* (*ut Myrſili apud Dion. Hal. in l.* 1: *verbis utar*) τῶν ὀρνέων τοῖς καλουμένοις πελαργοῖς εἰκασθέντες κατ' ἀγέλας ἐφοίτων εἴς τε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴν βάρβαρον i. e. qvâdam alitum pelargorum (*ciconiarum*) ſimilitudine, agminatim oberrarent per Græcas regiones & Barbaras.

Tyrrheni igitur à divagando *Pelargi*: & r *in* s *mutatâ*, *Pelaſgi. à* Patria *verò qvam reliqverant*, Tyro *ſcilicet*, Τύῤῥηνοι; & *mox* ρ *in* σ *verſô*, Τυρσηνοί. *i. e. Tyrſeni dicti ſunt.* ἐπωνομάσθαι δ' ὑφ' Ἑλλήνων αὐτὰς τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ οὐδὲν κωλύει, καὶ διὰ τὰς ἐν τύρσεσιν οἰκήσεις, καὶ ἐπ' ἀνδρὸς δυνάστου *i. e.* hôc autem nomine appellatos eſſe nihil vetat, *inqvit Dionyſius Halicar.* vel propter domicilia turrita; vel ab aliqvo præpotente principe. *Hæſitat igitur* Dionyſius; *non peremptoriè decernit. Annon &* Τυρσηνοὶ *qvoqve ſuam originem* Tyro *debeant? profectò* צור *Tſur. i. e.* Tyrus *Phœnicum ſermone* rupem, montem, & locum munitum *ſonat. Unde vox Hetruſca* turris: & *Græca*, τυῤῥὶς (*Heſychio* περίβολος τοῦ τείχους: *i. e.* ambitus muri, turris) *ut &* τύρσις: *Heſychio* πύργος, ἔπαλξις, προμαχών. i. e. turris pinna muri, & propugnaculum.

Τυρσηνοὺς *ergò ſic dictos arbitror, eò qvòd à* Tyro, *civitate* muris, turribus, propugnaculis, *aut* rupibus *optimè munitâ, profecti ſint.* Tyrus *enim, ſi* Inſulam *velis, rupibus undeqvaqve tanqvam muris & propugnaculis, cingebatur:*
Non-

Erat enim *Tyrus* olim dicta צור Tſur; vel Sur; & incolæ *Surim*. Immò tota iſta regio, qvæ prius *Aram ab Aramo* dicebaba-

Nonnus in Dionyſiacis *lib.* XL. *Et ſi* urbem *ſeu* Palætyrum *intelligas, omnis generis munitionibus adeò inſtructa fuit, ut* κατ' ἐξοχὴν *diceretur* עיר מבצר צור i. e. civitas munita Tyrus. *Joſ.* XIX. 29. *ad qvod alluſit* Zacharias *propheta cap.* IX. 3. *hac eleganti paronomaſiâ: conſtruxit* צור מצור *Tſur Matſur*. i. e. Tyrus munitionem *ſibi*.

Porrò Tyrrhenos *eſſe* Phœniceæ *originis, vel hinc inferri poſſit, qvod* ἀνθρωποθυσίαις *immane qvantum devoti fuerint: ut* Pindari Scholiaſtes (*in Pyth. od.* II.) *ex* Theophraſto & Timæo *notat; è Phœnicia qvippe delata fuit immanis iſta religio.* Κρόνῳ γὰρ Φοίνικες καθ' ἕκαστον ἔτος ἔθυον τὰ ἀγαπητὰ καὶ μονογενῆ τῶν τέκνων. *i. e.* Phœnices enim Saturno qvotannis ſacrificabant dilectiſſimos & filios unicos. *Euſeb. orat. in Conſtantini Cæſaris laudem: vid. Porphyrium de abſtinent: Nec obſtat, qvod* Tuſcorum *ſermo differat à Phœniceo, cùm & ipſe populus ſit diverſus.* Tyrrheni *namqve fuerunt* ἐπήλυδες. *i. e.* advenæ: Tuſci *verò* αὐτόχθονες. *i. e.* indigenæ. *qvod in appendice pluribus oſtendetur.*

(*l*) *Non me latet noſtrum* Syr, & *Gallicum* Sire, *à doctiſſimo viro* Nicolao Fullero *aliunde derivari; nempe à* שר *qvod* virum primarium *ſignificat. In cujus ſententiam lubens iveram, ſi non maxima* Tyriorum *magnificentia, poteſtas, & maritima dominatio potius efflagitaſſent, ut à Gentili nomine* צורי Suri, *vel à* Syro *deducerentur. Tantam verò Eclypſin poſteà ſuſtinuit ſplendidum illud nomen: ut* Syrus *apud Romanos* ſervum *denotaverit, prout ex* Cicerone *in* Piſonem *colligas.*

batur; ab illa civitate, *Syriæ*; & incolæ, *Syrorum* nomen habent.

Hinc demum *Græcis* vox illa (cujus originem tam altè repetivimus) Ἄναξ, *rex:* qvippe, cùm priùs *Anacæum* ſeu *Phœnicem* deſignaverit, ob *Anacæorum* ſplendorem, divitias ac imperium, *dominis* ac regibus eſſe titulo cœpit.

Tandem aliqvando (ut eò, qvò collineavit hæc oratio, pertingam) Græci, qvi jam tunc de *Phœnicibus* ſeu *Anacæis* ſolummodò maxima ſentire, atqve omnia bona dicere; nec non & eorum fortunas laudare didiciſſent; dum *Joſuam* vel (qvod idem eſt Græcè) *Pæanem*, Phœnices inter tam præclarè egiſſe, totqve victoriis onuſtum fuiſſe audiunt; ſummis encomiis ac æſtimatione digniſſimum uno ore pronuntiant: ideoqve ipſum, ut titulô longè celeberrimô cohoneſtarent, Ἄνακτα vocant: viri dignitatem; vel ferrô qvæſitum magis qvàm natale ſolum ſpectantes. Forſan attamen qvia cunctos terram *Chanaan* inhabitantes, *Anacæos* ſeu *Phœnices* appellare moris erat, idcircò ut aliqvô modô deſignarent regionem, cui *Pæanem* ſuum, multoſqve de eo δεδαιδαλμένους μύθους acceptos referunt,

runt, *Apollinem* ſive *Joſuam* Ἀνακαῖον vel Ἄνακτα vocitabant. Si non (qvod mihi maximè arridet) ob victorias potiùs, qvas de *Anakim* ſive *Anakæis* reportabat, Ἀνακαῖος & conciſè Ἄναξ (eâ ratione qvâ *Scipio*, *Africanus*; *Cæſar*, *Germanicus*;) appellatus ſit.

Et propterea qvod *Joſua*, dum ut *Heros* celebrararetur, Ἄναξ dictus fuerit; eô qvoqve nomine vel poſtqvam in *Deos* relatus eſſet, invocari ſolet; atqve ex eo factum, ut Ἄναξ θεῖα λέξις. i. e. *divina dictio* vel *titulus* cenſeretur.

Digitized by Google

JOSUA HERCULES ÆGYPTIUS.

CAP. IV.

Joſua & Hercules Ægyptius idem. *Coætanei.* Rebus *geſtis ſimiles.* Hercules *à partibus* Deorum *ſtans,* Gigantes *vicit.* *Gigantes qvi*, ex Macrobio. *Gigantum* metus *unde.* *Cur illis à* Pane *injectus fingatur.* Ægyptus ארץ חם i. e. *terra Chami.* Χέμμις. i. e. manſio *vel* tabernaculum Chami. Chamus *Ægyptiorum* Pan. Hercules *cur lapidibus* è cœlo *miſſis adjutus*; *&* Baccho *comes dicatur.* Indi, *qvos debellavit*, Cananæi. Phœnicia *&* Arabia *olim* India *dictæ.* *Arabiæ* Nyſa *in Indiam tranſlata.* *Hercules* Ogmius *qvis.* Eloqventiæ ſymbolum *unde.* Hercules *unde* gigas fingeretur.

Vidiſtis hactenus qvàm ſimiles inter ſe fuerint *Joſua* & *Apollo.* Deinceps, uti ſpero, non ingratum erit, aut ineptum; ſi, qvatenus in tertio conveniunt, oſtendero. *Herculem* igitur & *Apol-*

Digitized by Google

Apollinem eundem eſſe variis adſtruit argumentis *Macrobius* in Saturnalibus: *(a)* ut in eo probando diutius immorari ſupervacaneum eſſet. Cum *Joſua* porrò convenire *Herculem* multæ rationes haud inconcinnæ probant. Ut omittam ea, qvæ coætaneos & populares eſſe demonſtrant, (fuit enim ut *Joſua*, ita etiam *Hercules* ille, de qvo loqvimur, *Ægyptius:* qvi, Poſſevinô teſte, ad annos circiter mille ducentos ante Alexandrum, qvod Joſuæ temporibus aptè convenit, *Baccho* commilitonem ſe dedit, & unà cum illo ad *Nyſam* montem comparuit) pro nobis militat argumentorum acies, è rerum ab ipſis geſtarum ſimilitudine inſtructa. Qvippe ut *Joſua* Cananæos olim, Baſchanitas inprimis (qvorum regio dicitur *terra gigantum)* bello fudit; ita *Hercules* (nil præter nomen fingunt) à parte *Deorum* pugnans, *Gigantes* vicit & profligavit. *Deos* autem, qvorum hîc facta mentio, ipſos *Iſraëlitas* fuiſſe perſpicuum eſt: qvod & ex iis, qvæ ſuprà (*pag.* 17.) dicta ſunt, clariùs elucet. *At etiam Gigantes*, inqvit Macrobius, *(b) qvid aliud fuiſſe credendum eſt, qvàm hominum qvandam impiam gentem*, (qvalis

(a) *Lib.* 1. *cap.* XVII. & XX.

(b) *Saturn. l.* 1. *cap.* XX.

iſta Cananæorum) *Deos negantem, & ideò exiſtimatam Deos pellere de cœleſti ſede voluiſſe. Qvorum pedes in Draconum volumina deſinentes, ſignificabant nihil eorum rectum, nihil ſuperum cogitaſſe; totius vitæ eorum greſſu in inferna vergente.*

Unde ἀθέους eâ fabulâ perſtrictos eſſe conſtet. Adhæc Gigantes, dum contra Deos bellum gerunt, eximiô qvôdam metu perculſos fuiſſe referunt: (c) hoc autem non aliunde confictum arbitrer, qvàm ex hiſtoria Joſuæ; (d) ubi panicus iſte timor ita deſcribitur. *Diffluebant omnes* Cananæi, *liqvefiebant eorum corda, nec eſſet, amplius in iis animus, metu filiorum Iſraëlis.* At ſi magnus ille, qvi *Gigantes* invaſit, horror, ab *Iſraëlitis* ingruentibus ortus eſſet; cedo mihi, dicat aliqvis, cur illis à *Pane* injectus dicatur (ſingunt enim *Pana* terrorem illum Gigantibus in Deos aciem ſtruentibus injeciſſe:) (e) Hæc ut ſe res habuit, qvæſo audias: Ægyptus olim (qvod probè notum) dicta fuit *Cham*, vel ארץ חם i. e. *terra Chami:* (f) Eſt autem *Chamus*, à qvo terra nomen accepit, Ægyptiorum *Pan.* Ut ex Diodoro Siculo *in Biblioth. hiſt.* lib. I. colligere eſt. Ubi *de Pane* locu-

(c) *Vid. Nat. Com. mythol. l.* VI. *cap.* XXI.

(d) *Cap.* II. *com.* 9. & 24. & *cap.* V. *com.* 1.

(e) *Videſis Nat. Com. myth. in loco jam citato.*

(f) *Pſal.* CV. *com.* 23. & tabernacula Chami. Pſal. LXXVIII. *com.* 51.

cutus, hæc addit: τούτῳ γὰρ τοὺς ἐγχωρίους οὐ μόνον ἀγάλματα πεποιηκέναι κατὰ πᾶν ἱερὸν ἀλλὰ καὶ πόλιν ἐπώνυμον κατὰ τὴν Θηβαΐδα καλουμένην μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Χέμμιν; μεθερμηνευομένην δὲ Πανὸς πόλιν. i. e. *huic enim non modò ſimulachra in omni paſſim fano; ſed etiam urbem ejus nomine in Thebaide, qvam* Chem-min *appellant Incolæ, &* Panos urbem *interpretantur, extruxerunt.* Nam cùm Deus ille, qvem *Ægyptii* in omni paſſim templo colunt, ſit *Chamus:* (à qvo ipſi oriundi ſunt, & cujus nomine Ægyptus olim χημίας) (g) jam nunc à Cophtitis *Chemi (h)* dicitur; & cùm urbs χέμμις (qvam ipſi per interpretationem *Panos urbem* vocant) nil aliud ſonet qvàm *Chami manſionem* ſivè *tabernaculum;* (i) rectè mihi concludere viſus ſum, qvod *Chamus* ab Ægyptiis olim *Pan* appellatus fuerit. Qvocirca (ut rem expediam) dum timorem Gigantibus. i. e. *Cananæis* incuſſum *à Pane* fingunt, nil aliud intellexiſſe videantur, qvàm illos à *Cham*, i. e. ab *Ægypto* metuiſſe; idqve qvoniam Iſraëlitæ, qvorum exercitus ita formidabant, *ex Ægypto* proceſſerunt. Hæc, ut opinor, ita ſe habent.

(g) *Plutarch. in Iſide.*

(h) *Vid. Kircheri. prodrom. Coptum. p.* 293.

(i) *Eſt enim* myn *apud Ægyptios* manſio *ſive* tabernaculum.

Porrò autem ſicut *Joſua*; (*k*) ſic *Hercules* etiam *lapidibus è cœlo miſſis* adjutus fuit: (*l*) unde, ut reor, *Saxani* nomen (cujus rationem *Gyraldus* ſe ignorare fatetur) accepit.

Præterea qvemadmodum Joſua, Moſi, in expeditione contra Cananæos inita, comes fuit; haud aliter Hercules, Baccho (cui fingendo exornandoqve ex *Moſis* hiſtoriâ qvamplurima delibarunt: ut Cl. Voſſius & poſt illum Bochartus benè ac eruditè probant.) (*m*) ad debellandos Indos commilitonem ſe dedit. (*n*)

Indos autem, qvos oppugnavit Hercules, Cananæos fuiſſe pluſqvàm veriſimile eſt. Veteres enim *Græci* tam latè accipiebant *Indiam*, ut terris omnibus ultra mare Mediterraneum ſitis, id nomen aliqvoties impertiverint: qvod non obſcurè demonſtrat Andromedæ hiſtoria: de qva Ovidius * ita canit.

Andromedam Perſeus nigris portavit ab Indis.

Cùm tamen *Andromedam* non ab *India* propriè dicta abduxerat, ſed à *Joppe* Palæſtinæ vel Phœnices urbe: ibi enim *ceto* expoſitam *Perſeoqve* nuptam tradunt.

(*k*) *Joſ.* x. *comm.* 11.

(*l*) *Vid.* *Lilium Gyraldum in* Hercule.

(*m*) Voſſius *de orig. & progreſſ. Idolol.* Bochartus *de Phœnic. coloniis. pag.* 495.

(*n*) *Philoſtratus de vita Apollonii lib.* 11. *cap.* XIV.

* *De arte amandi.*

Εἰσὶ

Εἰσὶ δ' (inqvit Strabo) *(o)* οἳ τὴν Αἰθιοπίαν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Φοινίκην μετάγουσι, καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀνδρομέδαν ἐν Ἰόππῃ συμβῆναι φασίν. i. e. *Sunt qvi Æthiopiam in noſtram Phœnicem transferunt; & qvæ de Andromeda narrantur, apud Joppen eveniſſe tradunt.* Et in hoc (inqvit Caſaubonus in Locum) omnes geographi & hiſtorici conveniunt. Et Plinius in lib. IX. hiſt. nat. cap. V. hæc habet. *Belua, cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex Oppido Judææ Joppe, oſtendit inter reliqva miracula ædilitate ſuâ M. Scaurus.*

(o) Geograph. lib. I. & *lib.* XVI.

Sed qvòd Europæi tam vicinam ſibi fecerint Indiam, non tam errori dandum, qvàm adulationi. Qvippe cùm multò glorioſiùs eſſet Alexandro *Aſiam* ad *Indicos* montes uſqve, qvàm ad intimum *Euxini* ſinum, & *Caucaſum* duntaxat ſubegiſſe; Multi idcircò, teſte Strabone, κολακείας μᾶλλον, ἢ ἀληθείας φροντίζοντες, *adulandi, qvàm veritatis ſtudioſiores*, ut gratiam regis inirent, *Caucaſum Indiæ montem* ſtatuebant: Qvum tamen *Caucaſus* ab India pluſqvàm triginta ſtadiorum millia diſtet. *(p)* Qvin & eâdem facilitate, qvâ *Caucaſum*,

(p) Strabo lib. XVI.

caſum, *Joppem* qvoqve, totam deniqve *Palæſtinam* reddebant *Indicam*: & *Palæſtinos*, *Indos*. Eoqve res rediit, ut & Arabiæ *Nyſam*, à qva *Bacchus*, Euſtathiô (q) teſte, dictus eſt Διόνυσος, *in India* collocarint. Nam ſi non Arabiam ſimul Indiæ vocabulô complexi eſſent, qvorſum Arabes Dionyſium κατὰ δόξαν τῆς ἐς Ἰνδοὺς στρατιᾶς, i. e. *ob famam ducti in Indos exercitus* olim colebant. Præſertim qvòd expeditionem *Bacchi* & *Herculis* ad Indos, propriè nuncupatos, omnes ferè (ſi Straboni credamus) *fabuloſam ſemper & minimè credendam arbitrati ſunt*.

(q) In Dionyſ. περιηγ. p. 156.

Ratum igitur fixumqve maneat antiqvos olim *Bacchi* & *Herculis*, *Moſen* & *Joſuam*: *Indorum* verò *nomine*, *Arabes* & *Cananæos* intellexiſſe.

Poſtremò *Joſuam* qvoqve ſpectaſſe videtur illud nomen, qvo *Galli* antiqvitùs *Herculem* nuncupabant. τὸν Ἡρακλέα οἱ Κελτοὶ Ὄγμιον ὀνομάζουσι φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ, i. e. *Herculem Galli patriô ſermone Ogmium vocant.* (r) Unde verò Ὄγμιος? Annon ab *Og* victo? Qvippe ut Apollinem Græci, à *Delphino* cæſo, Δελφίνιον appellabant; ita forſan (neqveo enim

(r) Lucian. in Hercul.

enim id audacter aſſerere) *Herculem* ſive *Joſuam*, ab *Ogo* victo, Ὄγιον: Suſpicor enim τὸ μ (ſive id Celticâ, ſive Græcâ epentheſi factum) ſeriùs in illud nomen irrepſiſſe. Nam Græci τὸ μ ſæpenumero mediis vocibus inſerunt. Teſte Euſtathio in Iliad. β.

Qvod in hoc vocabulo præcipuè fieri curabant, ne cognominis ratio (qvæ in prima ejus ſyllaba, *Og*, elucet) extingveretur. Nam literâ μ interpoſitâ cautum eſt, ne γ & ι unam conflaret ſyllabam, & ο ſibiipſi relinqveretur: qvod ſi fieret, vox ipſa vim ſuam ac emphaſim amitteret. Lucianus, eqvidem ſcio, Herculem Ὄγμιον appellatum tradit φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ. i. e. *voce* (Gallis) *patriâ* atqve *vernaculâ*: Sed hoc forſan ejus ignorantiæ cum venia dandum; qvi, cùm exteram vocis illius originem ne ſuboleret qvidem, *Celticam* eſſe judicabat. Verum enimverò nomen illud (ſi qvid mea ſapiat conjectura) ortu, *Phœniceum* eſt; formatione, *Græcum*; atqve ſolummodò uſu, *Gallicum.*

Veteres enim Galli, in publicis privatiſqve rationibus, non modò Græcis lit-

litteris, (ſ) ſed etiam vocibus pleriſqve integris uſi ſunt.

(ſ) *Vide Cæſar Com. lib.* VI.

Hunc verò *Ogmium* ſic pingebant Galli, ut ingentem hominum multitudinem, omnes ab auribus revinctos trahere lingvâ ſuâ videretur. Per qvem recentiores haud aliud intelligi, qvàm *eloqventiam* volebant: Qvæ tam eruditâ atqve apertâ oratione docet; tam ſvavi grataqve demulcet; tam robuſtâ atqve pugnaci movet; ut gravitate rerum, dulcedine verborum, argumentorum ſeu vi, ſeu ſpecie correptos auditores, in qvam ipſa velit partem, unius lingvæ imperiô traducat univerſos. Antiqviores attamen ipſum *Joſuam*, ni fallor, eo nomine deſignabant: Cujus ab ore ſic pendebant Iſraëlitæ, ut Lucianus, qvid τῆς γραφῆς τὸ αἴνιγμα. i. e. *picturæ iſtius ænigma* præ ſe ferret, hæſitans; *(t)* è *Joſuæ hiſtoria* (ſi modò eam conſuluiſſet) rectiùs multò, qvàm à *Celtico* illo *philoſopho*, didiciſſet; In ea prorſus *Iſraëliticas* multitudines, *Herculem* ſuum, putà *Joſuam* (ut Luciani verbis utar) *lætè ac alacriter ſequentes, ducentem admirantes, ultro feſtinantes omnes* viderit.

(t) *In Hercule Gallico.*

Mirandum certè illud obſeqvium,

qvod

qvod ei pollicebantur his verbis. *Qvicqvid præcepiſti nobis, faciemus; & qvocunqve miſeris nos, ibimus. Qviſqvis rebellaverit ori tuo, & non auſcultaverit verbis tuis in omnibus, qvæ præceperis ei, morte plectitor.* (u) Hinc iſtam *Herculis* imaginem, hinc *eloqventiæ* ſymbolum deſumpſerunt. Hæc æqvô animô, velim, ut accipias Lector: &, qvia perſonas aliqvô modô miſtas confuſaſqve vides, non tam mihi, qvàm Veteribus ignoſcas; à qvibus hoc iniqvè factum; ut Herculi partim *Græco*, partim *Gallico* tributa ſint, qvæ ab *Ægyptio* tantùm patrata erant.

(u) *Joſ. cap.* 1. *com.* 16.

Aptiùs attamen, inqvies, *Hylæ* ſandalium pedi *Herculis* accommodes; qvàm *Joſuam Herculi*, ut ut *Ægyptio*, ſimilem præſtare valeas. Ille enim mediocris ſtaturæ fuit; hic giganteæ: Sed nec hoc analogiæ rationem turbet infringatve: Non enim revera gigas fuit, ſed eſſe fingitur. In cauſa, prout opinor, erat ambiguitas iſtius tituli, qvo *Phœnices* aliiqve *Orientales* ſolent virum ſummi nominis ac poteſtatis inſignire. Qvippe גבר *Gibbor* (prout Arabum qvoqve جبار *Gibbâr*) tum *præpotentem*,

tum

tum *gigantem* ſonat. Poſtqvam igitur Joſua, ſive (ut Græcô more loqvar) Hercules ille Ægyptius in Phœnicum præconiis *Gibbor* i. e. magnus & præclarus vir indigitari ſoleret; Græci propediem (qvos non latuit altera illius verbi ſignificatio) gigantem neſcio qvem fingendi anſam inde arripiebant.

JOSUÆ

Digitized by Google

JOSUÆ PATER NUN FIT JUPITER.

CAP. V.

Joſuæ pater Nun in Jovem *converteba-tur; qvomodo.* Priſci Nῦν, Deum *&* *mundi* creatorem *vocabant.* Orphei *πρωτόγονον ὠὸν i.e.* primigenium ovum, *qvid; & unde.* Mundus *ipſe* ex ovo *v. notas.* Apollo *cur* artium *&* ſcientiarum præſes *factus.* Joſuæ *mater in* Latonam *verſa.* Λητὼ qvid.

Joſuam igitur & Apollinem (ſive *res geſtas*, qvibus uterqve inclaruit; ſive *nomina* ſpectemus) ſimiles extitiſſe, ſatis apertè oſtenſum: Sed tamen eoſdem fuiſſe non eviciſſe videar, uſqve dum patre eôdem, eâdemqve matre prognatos adſtruxerim. Qvod ipſum prorſus haud timidè pronuntiandum cenſeo. Qvibus itaqve modis Joſuæ pater *Nun* in Jovem, nec non & mater ejus in *Latonam* converterentur, explicandum venit. Primò qvidem veriſimile eſt Græcos olim *Joſuæ*, hoc eſt *Paanis* ſui geſtis enarran-

dis adornandiſqve jugiter incumbentes, (ne forſan aliqvot hiſtoriæ momenta ſcitu digniſſima prætermitterent) qvis ei pater juxtà ac mater fuerit, inveſtigaſſe. Certa res eſt prætereà priſcos Græciæ ſapientes Νοῦν, ἢ κόσμου θεόν. i. e. *mentem, mundi Deum* vocaſſe. Cui tanqvam *Deo* optimo maximo *Thales*, *Anaxagoras*, *Plato* aliiqve multi, tam qvi eos longè anteceſſerunt, qvàm qvi poſterâ ætate ſecuti ſunt, cœli ac terræ creationem ſimul ac imperium dabant. *(a)* Mens, inqviunt, rebus omnibus olim (puta in *Chao*; vel, ut utar phraſi Moſaicâ, in *Tohu* & *Bohu*) qvieſcentibus motum dedit; confuſas ab invicem ſeparavit; & lucem diſcuſſis undiqve tenebris intulit: ut liqvidò conſtet *Græcos* eum ipſum idiomate ſuo dixiſſe Νοῦν; qvem *Moſes* ſuô vocavit רוח rúah. i. e. *Spiritum*. Qvi, ut ait, *incubabat (b) aqvis*; orna-

(a) Vide qvid affatim hac de re collegit Steuchus Eugubinus in perenni philoſophiâ.

Gen. 1. 2.

tum-

(b) Vox מרחפת merachépeth, *quâ* hagiographus *hîc utitur*, *propriè* incubitum columbæ ſuper ovis *ſignificat. Et hinc, ut arbitror, Antiqvi ſuum* πρωτόγονον ὠὸν *i. e.* primigenium (*qvod vocant*) ovum *finxerunt: de qua multa eaqve mira prædicant* Orphicorum *myſteriorum Epoptæ.* Ovum nempè rerum generationis initium dediſſe. *Unde* Plutarchus Ὀρφικὸς καὶ ἱερὸς λόγος οὐκ ὄρνιθος μόνον τὸ ὠὸν ἀποφαίνει

tumqve cœleſtem, qvi propriè κόσμος dicitur, inſtruebat. qvod ipſum *Græci* de illo, qvem vocant Νοῦν, prædicant: ipſumqve idcircò διακοσμοῦντα nuncupant. Deniqve pro comperto habemus, *Græcos* ex Hebræis nominibus, in N deſinentibus, accuſativos ſuos efformâſſe. Ut ex כהן *cohen*, Κόης Κόην: (c) ex כנען *Chanaan*, χνᾶ χνᾶν. ex יונתן *Jonathan*, Ἰωνάθης Ἰωνάθην &c.

(c) Κόης ἱερεὺς Καβείρων. *Heſych.*

Græci igitur (ut ad rem ipſam perveniam) poſtqvam נון *i. e.* Νοῦν (qvod ipſis *ſupremi Dei* nomen erat; qvodqve pro vernaculo more in nominativo Νοῦς, in accuſativo Νοῦν reddebant) *Joſuæ* patrem fuiſſe

ἀποφαίνει πρεσβύτερον, ἀλλὰ καὶ συλλαβὼν ἅπασαν αὐτῷ τὴν ἁπάντων ὁμοῦ πρεσβυγένειαν ἀνατίθησι: i. e. Orphica & ſacra oratio, non modò gallinâ antiqvius facit ovum; ſed & ei omnium in univerſum rerum principium ac ortum tribuit. *Adhæc* Orpheus *apud* Athenagoram *mentionem facit ingentis* ovi *qvod in duas partes olim diſſiluit*, Cœlum *nempe* & Terram. *Qvid aliud igitur per* ovum *illud primigenium ſignificari putemus, qvàm rudem iſtam molem*—qvam dixêre Chaos; *cui ſpiritus Dei incubuit*, & *univerſum, qvem intuemur*, κόσμον *excluſit. Uſqve adeò ut non modò* omnia animalia, etiam vivipara, homines, atqve plantæ (*qvod ſagaciſſimo* Naturæ conſulto, *Clariſſimo* Harveo *placuit*) *ſed* & Mundus *ipſe velut ex* Ovo *procrearetur.*

fuiſſe comperiſſent; *Apollinem* citò *Jovis.* i. e. ſummi Dei filium prædicabant. Hinc illi *Jupiter eſt genitor:* ut de ſeipſo gloriatur apud Ovidium. Et obiter exiſtimo, qvia νῦς etiam græcè *mentem* ſonat, exinde fabularum (qvicunqve fuerint,) Architecti, *Apollinem*, utpote *mentis filium*, artium ac ſcientiarum *præſidem* renuntiabant: eò qvòd illa *operatio*, qvâ ſcientias acqvirimus, ſit qvædam qvaſi *mentis filia.*

Demùm qvia de Joſuæ *matre* ne verbum qvidem ſcriptis mandatum ſit, adeò ut qvænam fuerit, etiam peritiſſimi neſciverint; hinc ei mater Λητώ. i. e. *Latona* (qvæ ita dicitur qvaſi Ληθὼ eſſet, ut ait Plato, *à latendo & inſcitiâ*) fingebatur.

ΠΑΙΑΝ

Digitized by Google

ΠΑΙΑΝ HYMNUS HEBRAICUS.

CAP. VI.

Παιὰν hymnus Hebraicus. Pæanis certamen *omnium, quæ in* Pythiis *erant, antiqviſſimum.* Παιὰν *hymnus* Apollini *proprius.* Ejus *παραναφώνησις erat* ἐλελεῦ ἰή. *i. e.* הללו יה hallelu-jah. ἐλελεῦ ἰή, Pæanis *hymni character.* Apollo ἐλελεὺς, *&* ἰήϊος *unde dictus.* Aſpirationes *in medio & fine dictionum* Græci *non admittunt. Inde* יה Iah *in* Ἰή, *vel* Ἰά; *&* יהוה Jehovah *in* Ἰȣ *vertebant.* Nomen ἀνεκφώνητον *qvid.* Hallelu-jah *cur in* Pæane, *qvàm minimâ immutatione factâ, retinebatur.* ἐλελεῦ *tandem fit* perturbationis *ſignum*; & à Pæane *rejicitur.* ἐλελεῦ *exclamatio bellica.* Apollo Ἀμοίβης.

Apollini multis retrò hinc ſeculis ementito atqve larvato, perſonam detraximus. Pythonem *Serpentem* veteri illâ, qvâ tectus erat, fabularum pelle exuimus: & unde *victor* ille, *victuſqve*, qvos

 ita

ita prædicant, oriundi fuerint, digitô in fontes intentò, eruimus expandimuſqve. Reſtat adhuc ut luculenter oſtenderem, tum primum ac præcipuum *in Pythiis* certamen; tum celebre illud *brabium* qvod in *victorem* conferre moris erat, è *Joſua hiſtoriâ* ſuam duxiſſe originem. Qvod ſi confectum dedero, certò certius erit *Græcos* inſignem *Pythica* celebritatis occaſionem, præcipuamqve illius pompæ materiam, vel à *Phœnicibus* vel à *ſacris literis* accepiſſe. Non de aliis certè, (meâ qvidem ſententiâ) qvàm de Apolline, Delphico (ut vocant) numine, veriùs hæc efferantur: περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου ἐξηρεύνων τὰ ἔθνη τὰ ὁμοιώματα τῶν εἰδώλων αὐτῶν. (a) *ex libro* legis *ſcrutabantur* Gentes *ſimilitudines Idolorum ſuorum.* Hinc enim, ad Deorum ſuorum cultum, *nomina* religione ac antiqvitate *ſacrata* deſumpſerunt: hinc *dies feſtos*, *ritus*, *cæremonias*, nec non & *res geſtas* pleraſqve delibârunt.

(a) 1. *Machabbæor. cap.* III. *comm.* 48.

Sed (ut ad id, qvod inſtitueram, revertar) refert *Pauſanias* in Phocaicis *primum* omnium ac *præcipuum certamen* in Pythiis eorum fuiſſe, qui in *Apollinis honorem* Παιᾶνα canerent. Qvippe ut Διθύ-

ραμ-

θρίαμβος, *Baccho*; *Dianæ* Οὔπιγγος; Ἴουλος, *Cereri*; ita Παιὰν, *Apollini* proprius fuit. *(b)* Et primitùs in ejus laudem ſolummodò concinnabatur.

At ante *Pæana* ſolennis ea προαναφώνησις nempè τὸ ἐλελεῦ proferri ſolet. *(c)* Cui addebant Ἰή Ἰή. vel Ἰοῦ Ἰοῦ, ut *Plutarchus* in Theſeo teſtatur his verbis: ἐλελεῦ Ἰοῦ Ἰοῦ ἀναφωνεῖν οἱ παιωνίζοντες εἰώθασι. *Solent ii, qvi Pæanas canunt, exclamare* ἐλελεῦ Ἰοῦ Ἰοῦ. Qvid aliud verò fuiſſe in initio, τὸ ἐλελεῦ ἰοῦ, vel τὸ ἐλελεῦ ἰή putemus, qvàm Hebræorum הללו יה *halleluh-jah*. Qvâ qvidem verborum formulâ ſæpiùs in hymnis ſuis uti ſolent *Hebræi*: in *principio*, ut exhortentur; in *fine*, ut accinant & acclament. Græcis itidem τὸ ἐλελεῦ ἰή eſt tam *Pæaniſmi* προαναφώνησις. i. e. *exhortatio*; qvàm ἐπῳδὸς & ἐφύμνιον. i. e. *canticum, qvod hymno ſuccinitur.* *(d)*

At qvia ἐλελεῦ ἰοῦ vel ἐλελεῦ ἰή *Paanas* ſemper (ut ex *Plutarchi Theſeo*, & ex *Athenæo*, invicem collatis, intelligas) ingredi, eoſqve aliis ab hymnis diſtingvere ſolerent; inde natum reor, ut *Apollo* ἐλελεῦς, *(e)* & ἰήϊος appellatus ſit. Græci ergo prout ex Hebræorum *geſtis*, ſibi

(b) *Vide Pollux. l.* 1. *c.* 1. & *Euſtath. in Iliad.*

(c) ἐλελεῦ, προαναφώνησις Παιανισμοῦ. *Heſychius.*

(d) *Vide Euſtath. in Iliad. pag.* 1147. & *Schol. in Ariſtoph.* εἰρήν. *p.* 654.

(e) *Videſis Grammaticorum nugas hoc de vocabulo apud Macrobium in Sat. l.* 1. *c.* XVII.

finxerunt *Deum victorem*; ita ex eorum *hymnis* ἐπινίκιον accommodârunt. Qvamvis enim non liqvet, attamen à fide prorſus alienum non eſt, *Hebræos* olim, cùm *Cananæos* & *Ogum* (qvem fabulæ omnes ferè, qvæ *de Pythone* narrantur, ἐξαιρέτως ſpectant; &, ob rationem ſuprà dictam, *Serpentem* vocant) præliis fregiſſent; & internecioni, vel fugæ ſaltem dediſſent omnes; ilicò *ducem* ſuum *militarem*, nempè *Joſuam* (cujus auſpiciis res adeò feliciter gerebantur) *laudibus* ac *hymnis* celebraſſe. Ejuſmodi verò hymnos (erant enim εὐχαριστήριοι) ſolenni illô ac verè ſacrô *Epiphonemate*, הללו יה *hallelu-jah*, caruiſſe ullô modô credam? Abſit: cùm Hebræorum hymni id ipſum ſæpè repetitum habeant.

Phœnices ergo, qvi Græciam *Cadmi* ductu ſalutabant, *Joſuæ* victoriam tunc recens partam ſermonibus ſuis indies verſabant; & epiniciales qvoſdam hymnos eâ de re compoſitos unà recinebant.

Græci protinùs *Joſuam* mirari, canere, mox etiam venerari cœperunt. Has meas fateor eſſe conjecturas; obvias attamen; & qvæ ab invitis, etiamſi non extorqveant fidem, penè eliciant: nec ſta-

tim

tim rejici conjecturæ tutò poſſint, ne veritatis diſpendiô fiat. Porrò igitur *cantus* illos & *numeros*, (qvicunqve fuerint) qvi in Joſuæ laudem concinnabantur, Græci ſtatim vernaculô ſuô idiomate donabant; qvadantenùs immutabant; & tandem præ fabulis & Ethniciſmo planè corrumpebant: Ut jam vix ulla eorum deprehendantur. Solum τὸ *Hallelu-jah*, qvod notabilior hymnorum pars erat, incorruptum manſit: non immutatum tamen. Nam הללו יה *hallelu-jah* convertebantur in ἐλελεῦ ἴη vel ἐλελεῦ ἴα: (ita enim primitùs acclamatum cenſeo) qvod ad *hallelu-jah* qvàm proximè accedit. *Iah* autem græcè ἴα reddi conſtat ex Heſychio; apud qvem ἴα, τὸν θεὸν σημαίνει καθ' Ἑβραίους.) & הללו יהוה i. e. *hallelu-Jehovah*, in ἐλελεῦ Ἴου. Qvippe inter ἴη & ἴου id intereſt ſolummodò, qvod inter *Jah* & *Jehovah*, qvod in ἴου facillimè contrahitur: Nec aliter à Græcis ſcribi aut proferri potuit. Græci namqve præterqvàm qvòd *v* conſonantem vix admittant, aſpirationes in medio fineqve dictionis exprimere neqvaqvam valeant. Ex qvo *nomen illud* Veteres ἀνεκφώνητον appellabant. Non qvia ſimpliciter efferri

non potuit. (Non enim veriſimile eſt, *inqvit, vir doctiſſimus, (f) Judæos* olim; perinde ac *Romanos, (g)* occultaſſe *nomen Dei* in cujus tutela eſſent, ne ab hoſtibus evocatus aliò commigraret.) Sed qvòd à vernacula Græcæ Lingvæ pronuntiatione penitùs abhorruit.

Nec veteres *Græci* ἐλελεῦ ἴη, vel ἐλελεῦ ἴα dixiſſent, modò potuiſſet *hallelu-iah* ab ipſis integrè incorruptéqve pronuntiari. Qvippe qvia τὸ *hallelu-jah* (qvod ſæpius in eadem cantilena repeti audiverant) tanqvam *divinum* qvoddam *Epiphonema*, vel (ut anglicè dicam) **burthen of the Song**, religioſè ſuſpiciebant: ideoqve, qvantum fieri potuit, integrum immutatumqve retinebant ac tuebantur.

Hoc iis, inqvam, ſemper in conſilio fuit, qvi, qvis *Apollo* reverâ fuerit; qvot & qvanta geſſerit; qvæ *Pæanis* origo, & qvis uſus extiterit; & demum qvid ἐλελεῦ ἰὴ ſignificârit; optimè intelligebant.

Harum autem rerum notitiam puram putam ſervare diu non ſuſtinuit Græcia: multa ſciens amiſit; plurima (qvòd ſolens more ſuo fecit) innovavit; & fabulas etiam qvibus adſtrueret ſua commen-

ta,

(f) *Fullerus in miſcell. p.* 24.

(g) *Vide Plin. l.* XXVIII. *cap.* VI.

ta, ſubornavit, adeò ut nova qvaſi hiſtoria condi videretur. Hinc igitur Græci poſteriores, qvi, ob alienam hanc rerum faciem, qvid ἐλελεῦ, & ἰὴ reverâ fuerint, ignorabant; τὸ ἐλελεῦ prorſus ἐπίφθεγμα θρηνῶδες. i. e. *lamentabilem exclamationem* fuiſſe conjiciunt. Unde *Plutarchus in Theſeo* ἐλελεῦ, ἐκπλήξεως καὶ ταραχῆς ἐστί. *i. e.* ἐλελεῦ *conſternationis ſignum eſt.* Et ex eo ἐλελίζεσθαι eſt *deflere, clamando* ἐλελεῦ. Hæc autem Græci, prout opinari liceat, ita ſtatuebant, qvia vocem illam (nam verba omnia, qvæ uſucapione, ſi ita loqvar, tenent, à Græco aliqvo themate deducere per qvàm ineptè ſatagunt) non aliunde derivarent, qvàm ab ὀλολύζειν qvod eſt *ejulare.*

His ita conceptis, ἐλελεῦ tandem, velut incongruum lætæ *Paanis* occaſioni, rejiciebant; & Ἰὴ Παιὰν, Ἰὴ Παιὰν duntaxat acclamare ſolent. Alii verò τὸ ἐλελεῦ (proculdubio qvoniam id *exhortativum* eſſe, atque olim in *Epinicialibus hymnis* uſitatum ſubintellexerant) ἐπίφθεγμα πολεμικὸν (h) i. e. *exhortationem bellicam* fuiſſe volunt; qvâ milites in aciem ruentes, ſe invicem accendere, atqve incitare conſveverunt. Unde *Achæus Eretrien-*

(h) *Vide Suidam.*

trienſis in Philoctete inducit *Agamemnonem Achæis* ita præcipientem.

Ὥρα βοηθεῖν ἐστίν· ἐγὼ δ᾽ ἡγήσομαι
Προσλαβέτω τὶς χειρὶ φασγάνου λαβῆς,
Σάλπιγγι δ᾽ ἄλλος ὡς τάχος σημαινέτω
Ὥρα ταχύνειν. ἐλελεῦ. i. e.
Tempus eſt opem ferre; ego verò dux ero;
Corripiat qvis manu gladii manubrium:
Tubâ verò alius qvàm celerrimè det ſignum:
Tempus eſt accelerare. ἐλελεῦ

Nec tamen de ἐλελεῦ magis, qvàm de Ἰὴ & Παιὰν ineptire ſolent. Ἰὴ enim ἀπὸ τοῦ ἱέναι *ab immittendo*; & Παιὰν ἀπὸ τοῦ παίειν *à feriendo*, vel ἀπὸ τοῦ παιδὸς *à puero* derivatum pronuntiant. Et ut Etymologiis hiſce fidem facerent, hanc attexunt fabulam. *(i) Latona ad Delphos una cum Apolline, adhuc puerò, tendens, à terribili qvodam ſerpente* Python *dictò, qvò minus accederet, impedita fuit: Apollini ergo tetrum illud monſtrum confodere geſtienti mater accendebat animum, clamando* ἵε, παῖε immitte, feri: *vel* ἵε παῖ, mitte fili. *Ex qvo*, inqviunt, Παιὰν vel Παιὼν *appellatus fuit.* Vaniſſima ſanè commenta *dare pondus idonea fumô*: Qvæ vel ipſi Græci, dum rem aliter atqve aliter enarrant, falſi arguunt: Nam

(i) *Apud* Clearchum Solenſem, *Ariſtotelis diſcipulum (in l. I. proverb.) qvem citat* Scaligerus *in Poët. l.* I. *c.* LXXXIX.

ſi alios

ſi alios conſulas, *Apollinem* tradunt, poſteaqvam *à Pane* vaticinandi arte ſatis inſtructus erat, *ad Delphos* veniſſe; ubi *Nox* primò, mox *Terra* poſteà *Themis* reſponſa dabat: Tunc autem temporis cùm eò profectus fuerit Apollo, qvidam, cui *Pytho* nomen erat, ibidem præſes fuit; qvô cæſô, protinùs ipſe *Oraculi* potitus eſt.

Sin aliis credamus, Apollo *Delphos* non vi & armis, ſed contractu ſibi comparabat. Qvippe cùm *Apollo*, ut ajunt, in *Calabria*, *Neptunus* autem *Delphis* eſſet cultus: loca tandem factâ ſponſione commutabant. Inde *Apollo* apud *Lycophronem* Ἀμοίβης appellatus eſt. Sic fabula fabulæ dicam impegit.

Ratum ſit igitur τὸ ἐλελεῦ ἰὴ vel ἐλελεῦ ἰὰ ipſiſſimum *hallelu-jah* fuiſſe; & παιανικὴν ᾠδὴν nihil aliud extitiſſe in principio, qvàm *Hebraicum qvendam hymnum Peanis* hoc eſt, *Joſuæ laudes & victorias de Cananæis, atqve Ogo præcipuè, relatas celebrantem.* Hunc enim *Græci* primò tanqvàm *ducem ſtrenuum* ac *heroicum* laudibus in cœlos efferebant: poſteà verò tanqvam *Deum* (uſqve adeò officioſa res eſt ſuperſtitio) cultu atqve veneratione proſeqvebantur.

PY-

PYTHIONICARUM BRABIUM QUID, ET UNDE.

CAP. VII.

Pythionicæ brabium qvid, & unde: Iſtero *poma.* Archiæ *μῆλα.* Auſonii *ſententia refellitur.* Pythia *celebrata in ſexto die menſis* Byſii: Βύσιος *idem* Delphis, qvi Θαργηλιὼν Athenis. Pythionicarum *præmia* malo-granata. *Mons* Caſſius *Ægyptum Syriamqve diſterminat: ideoqve* קצי Caſſi. *i. e.* Terminalis *dictus.* Jupiter Caſius *in extenſa manu ferebat* malum punicum. *Ejus* myſterium. Caphthor. *i. e. malo-granatum* Palæſtinorum *inſigne.* *Jupiter Caſius à Gazæis & Palæſtinis appellatus erat, vel* Dagon, *vel* Marnas. *Jupiter* Cretenſis & Marnas *idem.* Cretenſes *à* Gazæis *vel* Palæſtinis *oriundi. vid. annot. ad f.* *Qvomodò* Gazæ & Caſii *montis expugnatio,* Joſuæ; & *Populi* Iſraëlitici *ad* Hieroſolyma *deductio,* Moſi *tribuatur. v. notas ad. g.* Malo-granatum

tum *cur illi, qvi* Pæane canendo *victor erat*, brabium *aptiſſimum.*

Joſuam in *Deorum* album vix retulerat *Græcia*, qvin & feſtos dies ſanxit; cultuis vovit; &, ut ſacrâ hymnorum melodiâ jugis illi ferretur honos, edixit. Adhæc ne *Pæanum* religio (qvippe *hymnos* in ejus honorem factos, ab ipſo *Pæanas* vocabant) unqvam fatiſceret, *cantu-certamen* erexit: eoſqve affecit præmiis qvi παιανίζοντες excellebant. Primùm etenim certamen *in Pythiis* (ut ſuprà dictum eſt) eorum fuit, qvi Παιᾶνα canerent.

Poſteà verò, nec longô, reor, intervallô, alios etiam, pompæ magis qvàm pietatis ergo, ludos inſtituit. Qvorum genera qvædam complexa videas iſtô pentametrô.

Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Brabia verò ſeu præmia qvæ dari ſolebant victoribus, fuerunt *poma quædam, Deo conſecrata.* Ut *Iſter* in libro de *coronis (a)* tradit. Cui aſtipulatur *Archias Poëta* in hoc Epigrammate.

Τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροὶ

(a) *Hunc citat* Nat. *Com. in mythol. l.* v. *c.* 11.

Oi

Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο
Ἄθλα δ' ἢ τ κότινος, μῆλα, σέλινα πίτυς.

Qvod inter ludendum tranſtuli ad hunc modum.

Qvatuor annumerat ſacratos Græcia ludos
Sunt duo Terricolûm, Cœlicolûmqve duo.
Nempè *Jovis, Phœbiqve, Palæmonis, Archemoriqve*
Pinus, olivaſter, præmia, poma, *apium,*

Μῆλα ſanè potiſſimùm ſunt τῆς μηλέας. *i. e. fraxini*; communiter autem παντὸς δένδρου καρπός. i. e. *cujuslibet arboris fructus.* Heſychius. Cujus idcircò generis eſſent ea *poma*, qvæ tantô *Pythionicis* honori ac præmiô fuerunt, hactenus incompertum. Propiùs à veritate forſan abfuit *Auſonius*, qvi *lauream cum baccis* Pythionicæ brabium fuiſſe ſtatuit. Qvippe qvòd laurus *Delphica*, teſte Pliniô, *(b)* baccis adeò enormibus onuſta fuit, ut optimè præ ſe ferrent pomorum ſpeciem. Veruntàmen Auſonianæ ſententiæ refragatur anni tempus. Pythia namqve ſextâ menſis Θαργηλιῶνος, ut apud *Athenienſes* appellatur;

(b) *Nat. hiſt. l.* XV.

latur; Βυσὶῳ, ut apud *Delphos*; celebrari ſolent. Menſis autem *Byſius* partim cum *Aprili* Romanorum, partim cum *Majo* coincidit. Qvô qvidem tempore laurus ferre baccas non potuit. Qvum in menſe *Byſio* ver apud Græcos incipit, ut mihi teſtis eſt *Plutarchus*. *(c)* Qvocirca cùm res adhuc obſcura ſit, (qvippe nihil hactenus à qvopiam dictum, qvod non in diſceptationem cadat) ſi cui volupe fuerit aliter opinari, venia dabitur, & argumentum. Ipſe qvidem, ſi mihi qvoqve liceret *in acervos Mercurii* lapidem mittere; hoc eſt, doctis aliorum ſententiis meam ſubjungere; verecundiùs aſſererem μῆλα ſive *poma*, qvæ olim Pæane canendo Victori præmia dabantur, fuiſſe ῥοιάς. i. e. *malo-granata*, vel *mala Punica*. Hanc autem meæ ſententiæ rationem reddo: hæc fundamenta jacio.

(c) *In qvæſtion. Græcis: qvæſt.* 9.

In monte *Caſio*, qvi (teſte Herodotô in l. III.) *Syriam* ab *Ægypto* dividit, delubrum fuit *Jovis Caſii*, i. e. *Terminalis*: Syris enim קצי *Caſſi* eſt *Terminalis*. Ut obſervavit vir undeqvaqve doctiſſimus *Sam. Bochartus*, l. IV. Geog. ſacr. c. XXXII.

Porrò *Caſius* ille *Jupiter* ita pingebatur, ut in extenſa manu ferre *malum punicum*

nicum videretur: idqve non ſine myſterio. De illo enim *Achilles Tatius*. lib. III. ad hunc modum loqvitur: περιβέβληται δὲ τὴν χεῖρα καὶ ῥοιὰν ἔχει ἐπ' αὐτῇ. τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός. i. e. *habet extenſam manum, & in ea malum punicum: mali autem punici ratio myſtica eſt.* Qvid aliud verò myſterii ſubeſſe judicemus, qvàm qvòd Deus iſte terminos *Syriæ* cuſtodiebat; & qvôdam peculiari modô *Palæſtinam* qvam *Caphthorai* pridem, pulſis *Awæis*, (e) occupârant, propugnabat & tuebatur. *Caphthorai* autem ſic dicti, qvia eorum *Inſigne* fuit קפתור *Caphthor* i. e. *malum Punicum.* Qvale qvid in extenſa manu præ ſe ferebat *Caſius* ille *Deus*; ut ſe à *Caphthoræis* vel *Palæſtinis* ſtare ſignificaret. *(f)* Qvæ cùm ita ſe habue-

(e) *Deut. cap.* 11. *com.* 23.

(f) Si Palæſtinæ *tutelaris Deus fuerit* Jupiter Caſius; *optimô jure qværas, qvod illi apud* Philiſtæos *olim nomen erat? de qvo prorſus expreſſè, qvod memini, nihil occurrit. Perqvàm veriſſimile tamen, eum à Palæſtinis vocatum fuiſſe, vel* Dagon; *qvi qvoniam* frumenti & aratri *auctor fuit.* Philiſtæis *(à* דגן dagan. *i. e. frumentum)* Dagon. Græcis *autem* Ζεὺς Ἀρότριος. *i. e.* Jupiter Agriculturæ præſes, *dictus eſt. teſte* Phil. Biblio: *vid. doctiſſimi* Seldeni *Syntagma.* II. *de* Dis Syris, & Bocharti *lib. de* Phœnicum *coloniis*, pag. 784. *Hunc* Sanconiathon, *ex* Phœnicum *theologia*

buerint; rem omnem paucis expediam. Qvamprimum *Joſua* & Iſraëlitæ debellâſſent *Ogum*; Cananæos undiqve devi-ciſſent; & protenſis ad *Caſium* montem uſ-

logia tradit eſſe Cœli & Terræ *filium; non* Aquæ: *Quo minus* piſcem (*qvod multi volunt*) *fuiſſe credas.*

Vel Marnas; *qvod vero magis ſimile eſt.* Marnas *enim* Gazæorum *Deus: Eſt autem* Gaza *urbs Palæſtinorum maximè propinqva* Caſio *monti: Qvæ ditiones ſuas adeò extendebat olim, ut* Gazæi (*teſte* Strabone lib. XVI.) *perinde ac* Judæi, ἔθνους *i. e.* gentis *nomen acqviſiverint. ideoqve tum Mons* Caſius, *tum* Jupiter *ille* (*qvi, cùm* Palæſtinorum *inſigne præ ſe tulerit, montem ipſum* Palæſtinis *ſubditum probat*) *eorum fuiſſe judicandi ſunt.* Marnas *autem* (*teſte* Cl. Seldenô, *in cap.* 1. *Syntag.* II. *de Dis Syris*) *eſt* dominus hominum *Syriacè. Non ſecus ac* Jupiter *à Græcis* πατὴρ ἀνδρῶν *i. e.* dominus virorum *dicitur;* πατὴρ *enim ſæpè* dominum *notat. Ut non mirum, ſi* Marnas *idem qvi* Jupiter, *immò* Cretenſis, *cenſeatur. Non qvòd à* Cretenſibus Gazæi Μαρνᾶν; *ut voluit* Stephanus *in voce* Γάζα: *ſed qvòd à* Gazæis, *ſeu* Philiſtæis *Jovem ſuum* Cretenſes *acceperant. Nec Gazæi Cretenſibus,* (*ut Stephano placuit*) *ſed* Cretenſes *à* Gazæis *ſeu* Palæſtinis *oriundi. Qvod vel ex Inſulæ nomine perſpicuum fiat. Qvippe qvia* قريتا Kerita *Arabibus eſt* Palæſtinæ *regio; Illa ipſis Syris* Creth; *Incolæ Hebræis* Crethi *vel* Crethim *dicuntur. Unde* Creta & Cretenſes. *Juxta Cl. Bochartum de Phœn. col. p.* 457. *In ſumma ergò* Caſium *Jovem* (*qvi & Cretenſis fuit*) *à* Palæſtinis, *ſaltem* Gazæis, Marnam *vocari conſentaneum eſt.*

Digitized by Google

uſqve victoriis, *(g) Jovem* Syriæ ac Palæſtinæ *tutelarem Deum* ceperant; pro tantæ victoriæ præmio *malum Punicum* (qvod *Jovis* extenſa manus qvaſi obtulit vincenti) reportare videbantur. Hinc igitur *Græci*, (qvi obnixè contendebant omnia, qvoad fieri potuit, ad *Joſuæ* hiſtoriam adaptare) *Pythionicarum præmia* deſumpſerunt.

Et ſanè, cùm *Paan* hymnus eſſet adornatus in laudem *Joſuæ*, qvi *Pythonem*, i. e. *Ogum* vicerat; Syriæ *Propugnatorem* qvaſi captivum duxerat; adeoqve *malogranatum* nactus erat; nullum præmii genus illi, qvi in *Paanis certamine* victor eſſet,

(g) *Qvippe* Gazam *cum termino ſuo ceperunt: &* montem (*ſcilicet* Caſium) *poſſederunt. Judic. cap.* 1. *comm.* 18. *Qvæ qvamvis à filiis* Judæ, *mortuô Joſuâ, patrata fuerint; Joſuæ tamen attribuantur: eâdem ratione, qvâ videmus* Hebronem *atqve* Debirum, *civitates à* Juda *captas, Joſuæ victoriis inſeri. Res enim ſtrenuè atqve feliciter geſtæ, in eum ſæpiùs inferri ſolent, cujus auſpiciis & ducatu incœptæ erant; etiamſi forſan è vita priùs exceſſerit, qvàm confectas dederit. Sic* Moſi *tribuitur* populi Iſraëlitici *deductio* ἐπὶ τὸ τόπον τοῦτον, ὅπου νῦν ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις κτίσμα; i. e. *ad ea loca ubi nunc condita ſunt* Hieroſolyma. *Strabo. l.* XVI. *qvod tamen, ipſô aliqvot annos mortuô, peragebatur.*

eſſet, *granato* aptius & accommodatius eſſe potuit.

Ad ſummam ergo ſtatuendum, *Iſteri poma* fuiſſe *malo-granata* ſive *mala Punica*, *Deo* (ut inqvit) *conſecrata*: Primò *Jovi Caſio*, pòſt *Apollini*.

Hæc, inqvam; fuerunt priſca illa & primitiva munera. Poſteà verò, verſâ in fabulas hiſtoriâ, multa qvotidiè immutari, nova induci; & modò Victores *Eſculo*, modò *lauru* & *palmâ* coronari; mox etiam *tripodibus æneis* donari moris erat.

PYTHICA PERIODUS SEPTENNIS UNDE.

CAP. VIII.

Pythica periodus ſeptennis unde: *Cur Pythia ab* Apolline *ſeptimô die ab occiſo* Pythone *inſtituta dicuntur.* Annus, *in qvo* Joſua *victorias ſuas conſummabat*, ſeptenarius. *Pythica periodus* ἐννεαετηρική *&* *tandem* πενταετηρική.

Poſtqvam *Joſua* Amorrhæos & *Ogum* (qvi ſibi vi & armis obviam îſſent) expugnaſſet, vero plusqvam ſimile eſt eum proximô ſubinde Sabbathô gratias Deo maximas & ſolemnes egiſſe; ac epinicialibus hymnis ſuam populiqve Iſraëlitici victoriam celebrâſſe. Græci igitur (qvi rem omnem à *Phœnicibus* unà ac *Hebræis* * ſciebant) Judæorum *Sabbatum*, in qvo primùm facta erat ſolemnis ea ac religioſiſſima Victoriæ recordatio, ſpectantes, *Apollinem* ſeptimô ſtatim die ab occiſo Pythone, *Feſtum Pythicum* inſtituiſſe fabulantur, ἀποκλείνας τὸν ὄφιν τὸν Πυ-

* *Vide cap. ultimum.*

Πυθῶνα, ἠγωνίζετο πυθικὸν ἀγῶνα καθ' ἑβδόμην ἡμέραν. i. e. *Apollo cùm interfeciſſet Pythonem ſerpentem*, ſeptimô *die Pythicum certamen inibat.* Schol. *Pindari* in prolegom. *ad Pythia.* Et primò qvidem *Pythia* epiniciali qvôdam hymnô duntaxat, qvem Παιᾶνα vocabant, haut ſumptuoſè peragebantur: mox autem alia qvamplurima addebantur vel pietatis, vel pompæ, vel exercitii gratiâ: qvæ ut negotia maxima faceſſerent, ita & impendia mirificè augerent. Adeò ut tantæ jam feſtivitatis apparatum ſeptimô qvôqve die renovari, nec ærarii publici, nec temporis anguſtiæ paterentur. Ideoqve ut ſumptibus parcerent & pompæ nihilominus ac religioni ſatisfacerent, ad *Sabbaticum annum* potiùs alludebant: & *Pythia* deinceps ſeptimô qvôlibet annô celebranda curabant; *(a)* eoqve magis; qvòd ille *annus*, in qvo *Joſua* poſt *Pythonem*, i. e. *Ogum* & *Anacæos* undiqve victos, terramqve univerſè captam; *(b)* ad *Schiluntem* (ubi ſeculis aliqvot *Dei Oracula* dabantur) pervenerat, fuit *Septenarius*. *(c)* Huc accedit etiam qvòd *Joſua* poſteaqvam *ſex annos* in hoſtibus ſuis debellandis exantlaverat, in *ſeptimo* trium-

(a) *Vide Eraſmi* Schmidii *proleg. ad Pind. Pyth.*

(b) *Joſ. cap.* 11. *comm.* 22. & 23.

(c) *Vide* Scalig. *de emend.* Temporum.

De primò anno Sabbatico.

triumphos abſolutos egit; Et κληρουχίαν inſtituit. Qvod expreſsè habet *Eutychius Patriarcha Alexandrinus* (d) in his verbis:

(d) *In Annalibus, pag.* 116. *edit.* Oxonienſ.

اقام يوشع ست سنين يقاتل الملوك
والامـــم حتي فتح وملك البلدان
:. ثـــم بعد ذلك اقام يقسم
الاراضـــي والبلدان علي بني اسر
ايل اربعة عشر سنة ودبر الشعب
احد عشر سنة في هدو وسلا مـــة

i. e. *occupatus fuit* Joſua *ſex annis in regibus & gentibus debellandis, donec regiones cepiſſet: deinde partiendis inter Iſraëlitas terris qvatuordecim annos inſumpſit, & præterea populum in tranqvillitate ac pace annis undecim rexit.* Hæc, inqvam, vetuſtiores Græci cùm ob oculos habuiſſent, *Pythia* qvòqve ſeptimô qvôlibet annô celebranda ſanciebant. Poſteà tamen (nam citò mutant & corrumpunt omnia fabulæ) *Nympharum Parnaſſiarum* i. e. *Muſarum* gratiâ, qvas novem fuiſſe, & ſua triumphanti *Apollini* munera gratulantes obtuliſſe fingunt, celebritatem hanc ἐννεαετηρικὴν fecerunt. Qvam ipſam qvoqve tandem (neſcio qvô mutandi geniô

geniô ducti) πενταετηρικὴν. i. e. *qvinqvennem* reddiderunt. Qvæ tamen revera fuit τετραετηρὶς. i. e. *qvadriennis:* qvia tantùm qvatuor annos ſolidos (ut vocant) complectebatur: planè ut Romanorum *Luſtrum:* qvod etiam fuit qvatuor annorum completorum ſpacium. Freqventes attamen tam *Pythiadi* qvàm *Luſtro* qvinqvennium damus; eò qvòd poſt qvatuor annos completos, in qvinto currente celebrarentur. Ideoqve *Pythias* ab aliqvibus haud ineptè τετραπενταετηρὶς dici ſolet. Hæc ſanè *periodus* ultima omnium & celeberrima ſemper fuit, atqve non ſecùs ac *Olympias*, temporum *menſura* & χαρακτὴρ extitit.

Digitized by Google

ORIGO GRÆCORUM ORACULORUM.

CAP. IX.

Origo Græcorum Oraculorum. *Fabula de* columbis *fatidicis.* Noachus *in* Italiam *venit;* & Cethim, Etruriæ μητρόπολιν, *condidit. Inde* Italia γῆ χέτιμ: Itali & Romani, Κήτιοι, Javan *ſive* Jon *ad* Atticam *appellebat: Unde* Attica, Ionia *dicta. Græci* Jaunes, & Iaones, Cyprus & Macedonia γῆ χέτιμ *dictæ; unde.* Dodona, *civitas* Epiri, *à* Dodanim. Noachi *præcepta ad filios & nepotes.* Dodonæi *Jovis* Templum *qvid primitùs.* Jehovah & Ζεὺς *nomina* ἰσοδυνάμα: Jehovah & Jovis *eadem.* Græcorum Oraculorum *nonnulla primò* Patriarcharum Scholas *fuiſſe conjicitur.* Oracula *cur in* Bœotia & Phocide *tam freqventia.* Dodonæum Oraculum *omnium, qvæ apud Græcos*, antiqviſſimum: *huic proximum* Delphicum. Πελειάδες *vox ambigua*; inde *nata fabula de* columbis *vaticinatricibus.* Parnaſſus *primò* Larnaſſus *dictus,* *qvaſi*

qvaſi להר נחש *Leharnahas. i. e.* mons augurii. *Poſteà autem Parnaſſus qvaſi* פרע נחש *Parainahas. i. e.* hiatus divinationum. *Non pauca de* naturalibus cauſis Oraculi *Delphici.* Inſignes *hiſtoriæ de* Engaſtrimythis. Oraculi *cauſa* infernalis. Ob *ſophiſta.* Ob Pythiam *per* obſcœnas partes *intrabat:* & ex iis *reſponſa dabat.* Pythia *fuit de iſta* Secta, *qvas* **Quakers** *vocamus.* Antiqvitas *iſtius* Sectæ.

Templi *Delphici* ἐπιφάνεια, *unde.* Apollo *cur* Oraculo Delphico *præfectus.*

Apollo, ut ferunt, acriter olim cum *Pythone* conflixit, ut *ad Delphos* aditum ſibi patefacere; nec non *Oraculi* præfecturam nanciſci potuerit. Cujus etiam, victô *Pythone*, potitus eſt. Exigit idcircò ſimilitudinis ratio, qvam qvidem integram ac conſummatam dare geſtit animus, clarè ut demonſtrarem, qvàm propè ad *Joſuam* acceſſit hac in re *Apollo*: & qvodnam fuerit hiſtoriæ momentum, qvod *Apollinem* promovit ad *Oraculi Delphici* præfecturam. Sed priùs qvàm iſtæc qvalia fuerunt, explicem;

non

non inconvenienter inſtituto, qvod ſuſcepi; nec ingratè lectori, cui conſulo, me facturum ſpero; ſi fuſè, & qvâ potis ſim, luculenter ediſſererem, qvæ fuerint apud *Græcos* antiqviora Oracula; qvibus orta initiis; & qvomodò in tantum numeri & honoris ſurrexerint. *Græci* prorſus ea de re conſulti, vel obmuteſcunt penitùs; vel fabulas, & id genus nugas, effutiunt. Sed qvia *fabulæ* (ut inqvit Ariſtoteles *(a) ex mirandis conſtant*; adeò ut φιλόμυθος ὁ φιλόσοφος πῶς εἴη; i. e. *Philoſophus amator fabularum qvodammodo ſit*; ipſos priùs, ut ut nugantes, audiamus.

(a) *Metaph. l.* 1. *cap.* 11.

Narrant igitur *Ægyptii (b)* duas olim *Sacerdotes* à Phœnicibus raptas ac divenditas, duo conſtituiſſe *Oracula*: unam, in Lybia *Hammonicum*; alteram, in Epiro *Dodonæum*. Aſſerunt autem *Dodonæi Antiſtites* geminas *ex Ægypto* columbas provolaſſe: qvarum una in *Lybiam* tranſiit; altera in *Epirum*: ubi in fago primùm conſpecta, humanâ voce loqvuta eſt; & inter cætera mandabat, ut μαντεῖον extruerent: addebat qvoqve *Jovem* affuturum, ac ſciſcitantibus oracula redditurum.

(b) *Vide Herodot. in Euterpe.*

Alii

Alii verò duas olim *columbas* Oracula dediſſe volunt apud *Dodonam*: Qvarum hæc in *Lybiam*, illa ad *Delphos* avolavit. nugæ nugaciſſimæ! Res ipſa (qvam nunc altè repetam) ſic ſe habet: *Noæ* filios prole numeroſiori adauctos, (cùm ſola *Palæſtina* * tantæ multitudini non ſuppeteret) ſeſe diſtribuiſſe, ſolum vertiſſe, atqve alios in alia loca demigrâſſe.

Semus in Syria manſit *(c) Chamus* in Ægyptum abiit. *(d) Noachus* ipſe (qvem *Janum*, *Vadimona*, *Gallum*, *Vertumnum*, *Xyſuthrum*, *Oenotrium*, *Ogygem*, *Deucalionem*, *Cœlum*, *Solem* & *Saturnum* vocant) cum filio ſuo Japeto in eam Regionem, qvæ nunc *Italia* dicitur, progreſſus eſt: *(e)* ubi civitatem (qvæ poſtea *Volterra* vocata fuit) extruxit; & *Cethim* nominavit. *(f)* Qvæ civitas, cùm primò fuerit *Etruriæ* caput & *μετρόπολις*, toti *Italiæ* poſteà nomen dedit. Unde Italia χέτιμ; & Itali Κήτιοι vel Κίτιοι. *(g)* Porrò *Noachus*, poſt aliqvot annos, *Japetum* filiis ac nepotibus ſuis præfecit: ipſe religionem curæ habuit, & agriculturam exercuit *(h) Japetus* igitur filios ſuos in varias regiones cum coloniis amandabat.

Ex

* *Vide caput ultimum.*

(c) *Vide Appendicem.*

(d) *Vide Append.*

(e) *Vide Appendicem ubi* Noæ *in Italiam adventus expreſsè narratur: ejuſqve cognomina, qvæ vides, omnia fuſiùs explicantur.*

(f) *Vide Append.*

(g) *Vide plura in Appendice.*

(h) *Vide Append.*

Digitized by Google

Ex his *Javan* ſive *Jon* (ita enim vocalibus omiſſis legi poteſt *Hebræum* יון) ad eam Græciæ partem, qvam nunc *Atticam* vocamus, appulit; ibiqve ſedes fixit, & religionem docuit. Unde *Plutarchus* (in tractatu qvi eſt adverſus *Colotem*) hæc habet. Ἴων ὁ παλαιὸς Ἀθηναίους καθωσίωσε εὐχαῖς, καὶ ὅρκοις, καὶ μαντεύμασι, καὶ φήμαις ἐμπαθεῖς, πρὸς τὰ θεῖα δι' ἐλπίδων ἅμα καὶ φόβων καταστήσας i. e. *Jon* ille Antiqvus *Athenienſes Diis conſecravit, precibus, ſacramentis, vaticiniis, eos ob ſpem & metum diis deditos obnoxioſqve reddens.* Attica igitur antiqvitùs ab *Jone* vel *Javane* dicta fuit *Jonia.* & Incolæ, *Iones:* σημεῖον δ' ἡ γὰρ Ἀττικὴ τὸ παλαιὸν. Ἰωνία καὶ Ἰὰς ἐκαλεῖτο. καὶ ὁ ποιητὴς ὅταν φῇ

Ἔνθάδε Βοιωτοὶ καὶ Ἰάονες

Τοὺς Ἀθηναίους λέγει. i. e. *cujus rei ſignum eſt* (inqvit Strabo Geog. lib. IX.) *qvod priſcis temporibus* Attica *dicta fuit* Ionia *&* Ias. *Et cùm Homerus ait*

Illic Bœotiqve & Iaones

Athenienſes ſignificat. Poſtea verò omnes Græci, *Iones* ſeu (ut Homero dicuntur) *Iaones* appellati fuerunt. πάντας τοὺς Ἕλληνας Ἰάονας οἱ βάρβαροι ἐκάλουν. i. e. *Barbari omnes Græcos* Ἰάονας *appellabant.*

Schol.

Schol. Ariſtophanis in Archarnan: Qvin & (qvo certior ſcias *Græcos* à *Iavane* prognatos) apud *Suidam* Ἰαῦνας, *Iaunes*; & apud Sacrum Scriptorem *Joëlem* יונים (*i*) i. e. *Jevanim* dictos reperias.

In ſumma *Iavan* Atticam gentem condebat: *Cethim* verò filius *Javanis* in eam inſulam trajecit, qvam ſuô & patriæ nomine *Cethim* vel *Chethimam* vocavit. Unde *Joſephus in Antiqvit. Judai.* lib. I. cap. VII. χέθιμος ἢ χεθιμὰ τὴν νῆσον ἔχεν· Κύπρος αὐτὴ νῦν καλεῖται. *Cethimus inſulam occupavit, tunc* Cethima, *nunc* Cyprus *dictam*. Ad hæc in *Macedoniam* colonias vel *Cethimus* ipſe duxit, vel ſaltem miſit. Ex qvo (ſi verè conjiciam) ipſa etiam γῆ χετιίμ. i. e. *terra Chetiim* vel *Cethimi* diceretur. Ut in I. Machabæorum c. I. v. I. hæc de *Chethimo* obiter. Dodanim prorſus alter *Javanis* filius in *Epirum* tranſiit: & civitatem ſtruxit. Qvæ urbs, ut & tota *Epirus*, (*k*) ab ipſo *Dodonæ* nomen accepit. Qvam tamen *Græci*, ſemper ferè nugigeruli, à *Dodone Oceanitide Nympha*; vel à *Dodone* Jovis & Europæ *filio* nuncupatam tradunt. In hac Urbe *Dodanim* Templum, ſicuti par erat, exſtruebat, in qvo ὅμοφυλοι qvotqvot

(*i*) *Joëlis cap.* III. *com.* 6. *Qvin &* Græcia יון Javan *dicitur Dan.* VIII. 21. *vide* Joſephi *Antiq. Jud. l.* I. *cap.* VII.

(*k*) *Vide* Euſtath. *in Dionyſ. pag.* LXXI. *&* Ortelium *in Epiro.*

Digitized by Google

qvot & πάροικοι convenirent; tum ut *Deum* ritè colerent; tum ut hiſtoriam de Mundi *Origine* & *diluvio* diſcerent; & *Noæ* præcepta (qvæ benè beatéqve vivendi rationes edocebant) auribus atqve animis exciperent. Hæc enim Magnus *Vandimon Noa* filiis ac nepotibus ſuis præcepiſſe fertur. *(l) Audite filii nepoteſqve mei verba mea; & auribus veſtris percipite qvæ pater veſter loqvitur vobis. Benedictus Deus, ante cujus conſpectum inveni gratiam, qvi me ex aqvis ereptum ad reparandum genus humanum (qvod, Deô iratô, pluviis imbribuſqve deletum eſt) ne qvod Deus fecerat penitùs periret, reſervavit. Vos igitur* maximo Eſari *(m) non ingrati, ipſum timete ſolum: ei*

(l) *Vide Hetruſc. Antiqv. fragmenta ab Inghiramio edita.*

(*m*) Æſar, *inqvit* Suetonius in Auguſto *Etruſcâ lingvâ* Deus *eſt* & Αἴσοι, θεοὶ ὑπὸ τυῤῥηνῶν. Heſychius. *Hæc igitur ex ſententia* Cl. Caſauboni *Græca vox eſt, Hetruſcâ terminatione formata:* Nam αἶσα (*inqvit ille*) *eſt* Fatum. *i. e.* Deus, *qvi fatorum auctor.* Æſar *autem,* (*qvod nomen hîc à* Noa, *qvi primus* Etruriam *incoluit, bis uſurpatum videmus*) *non Græcæ, pace tanti Viri, ſed Hebraicæ potiùs originis eſſe ſtatuatur.* Æſar *enim apud Hebræos olim proculdubio* creatorem *ſonabat: Qvam tamen ſignificationem, non infiteor,* in Hebræa lingva (*cujus ea pars ſolummodo, qvæ in S. S. Scriptura, velut in phylaxa, religioſiùs aſſervatur, ad nos pervenit: ut non modò verba complurima, ſed & multas vocum*

ei ſervite ex mentibus veſtris, qvia dignus eſt, & qvia multa bona fecit vobis, & qvia Deus eſt. Si maximus Eſar *fuerit ſemper vobis Deus nihil vobis deficiet. Ejus altare non polluatur. Animam fratris ſui nullus exqvirat, ſicut fecit Cainus: Sit inter vos vinculum, nec unqvam rumpatur. Vos civitatem hanc habetis, qvam in monte hoc ædificavi. Cùm hæc vobis non ſatis fuerit (nam vos multiplicari oportet) in eodem monte alias ædificare poteritis. Et ſi mons non fuerit ſatis, eligite loca ſalubria, in qvibus alias ædificare valeatis. Et ſi non fuerint inter vos diſſenſiones, omnia proſpera ſuccedent vobis. Qvi Deum non timet,*

cum ſignificationes, qvas antiqvitùs habuit, Hebræa Lingva *jam deſideret) penitùs amiſit: In* Arabica *verò (qvæ Lingvæ Hebrææ ramus eſt, ejuſqve optima ſæpiùs interpres, & fidiſſima conſervatrix) adhuc retinet. Qvippe* اسر Aſara *eſt idem qvod* خلق Chalaca *i. e.* creavit. *ut* اسر الله *Aſara—llaho i. e.* creavit Deus. *vide Giggejum & Golium. Inde* اسر creator. *Nec dubitandum qvin Hebræum* אסר Æſer *idipſum qvondam ſignificavit. Eadem planè verba ſunt* اسر & אסר. *Et reliqvis ſignificationibus, qvæ in Sacris litteris occurrunt, æqvè fruuntur. In ſumma igitur* Maximus Æſar, *eſt Deus optimus* Maximus *cœli ac terræ* Creator.

met, & qvi à fratribus diſſentit, ejiciatur à vobis; qvia diſcordia fratris omnia corrumpit. Nolite filii mei provocare Deum in fornicatione, in iniqvitate, & neqvitia. Sed reminiſcimini Deum, qvi fecit vos, liberavit vos ab aqvis; & omnia propter vos creavit; vobis omnia ſubjecit. Deus bonos exaltat: impios diſperdit: ipſum amate ſolum: & omnia in timore ejus facite: nam hæc facientes abundantiâ frumenti, vini, & olei replebimini: & filii fratrum veſtrorum ſervient vobis: Regnum veſtrum in ſecula manebit. Sacros ritus & ceremonias, & omnia, qvæ relinqvo vobis, cuſtodite ſemper; eaqve filios veſtros docete. Benedicat vobis Deus, & omni benedictione vos repleat: & citò Regem mittat qvi vos à poteſtate aliena eripiat. His, inqvam, Noæ præceptis ut obſeqventer ſe gereret; & ut iis, qvæ ad Dei cultum, ſimul ac civilem ſocietatem pertinebant, alios imbueret, Templum ſive Sacellum qvoddam ſtruxit: in qvo Deum religioſè, parentes reverenter, majores officioſè, æqvales humaniter obſervandos admonebat: Hîc igitur primò verum Deum *Jehovam* colebant: ejuſqve nomen invocabant. Poſtea verò, cùm non modò religionem *πα-*

τρο-

τροπαράδοτον peſſundediſſent; ſed & familiarem loqvendi modum penitùs immutaſſent; nomen *Jehovah*, (qvod tunc à vernacula Græcæ lingvæ pronuntiatione prorſus abhorruit) in τὸ Ζεὺς convertebant: ſervatâ qvodammodò poteſtate vocabuli: Qvippe ut *Jehovah*; ſic etiam Ζεὺς ab *eſſentia* & *vita* dicitur. Qvo nomine proculdubio priſci Græci eundem, qvem nos *Jehovam* colimus, intelligebant. Qvò ſpectat animadverſio *Clementis Alexandrini* in ea verba, qvæ *D. Petro* ſub concionis nomine tribuuntur: *Petrus* ajebat, τοῦτον τὸν θεὸν σέβεσθε μὴ κατὰ τοὺς Ἕλληνας. i. e. *Hunc Deum veneramini, ſed non ſicut Græci.* Ad hæc *Clemens* Alexandrinus *Strom.* VI. μὴ τοίνυν, φησὶ, σέβεσθε, οὐκ εἶπεν, Θεὸν ὃν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ μὴ κατὰ τοὺς Ἕλληνας· τὸν τρόπον τῆς σεβήσεως ἐναλλάττων τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ δὲ ἄλλον καταγγέλλων. i. e. *Non igitur dixit, ne veneramini Deum, qvem Græci; ſed non ſicut Græci. Modum cultus immutavit, haud alium Deum prædicavit.* Idem certè *Græcis* Ζεὺς, qvi *Latinis* eſt *Jovis*: *(n)* qvod nomen proculdubio ex *Jehovah*, Latinorum pronuntiatione corrupto, fiebat. Ut non inſcitè *Varro* Jo-

(n) Jovis apud Ennium, Varronem, Hyginum & alios in recto caſu uſurpatur

vem primò *Judæorum* Deum fuiſſe tradiderit.

Hinc ergo facilè credas eo ipſo in loco, in qvo *Dodanim* priùs *Eccleſiam* atqve *ſacellum* habuit, poſtea *Dodonæi Jovis Oraculum* (qvod tradunt (o) eſſe omnium, qvæ inter Græcos, antiqviſſimum) conſtitutum fuiſſe. Nec *Dodonæum* ſolummodò, ſed & alia Græcorum *Oracula* ſanctas in initio Patriarcharum, *Javanis* & *Dodanim* poſterorum, *ſcholas* fuiſſe veriſimile eſt. Satagebat enim neqviſſimus iſte Κακοδαίμων (nam re ſuâ peſſimâ interfuiſſe novit) ea imprimis loca, qvæ religione ſimul ac antiqvitate ſacrata erant, occupare: atqve in impietatis & impoſturæ domicilia convertere.

(o) *Vide* Herodotum *in Euterpe.*

Numen aliqvod ductu Naturæ qværunt omnes: *Ut ſi terras obeas* (inqvit Plutarchus in tract. qvi eſt adverſus Colotem) *invenire poſſis urbes muris, literis, regibus, domibus, opibus, nomiſmate carentes; gymnaſiorum ac theatrorum neſcias: Urbem verò templis Diiſqve carentem; qvæ precibus, jurejurandô, Oraculô non utatur, nemo unqvam vidit.*

Græci autem præ cæteris in ſuperſtitio-

tionem proni ruebant: & novos cultus arripiebant: ex relictis adhuc antiqvæ Theologiæ veſtigiis ſibi fingentes Deum. Ea igitur, qvaliacunqve figmenta, calliδiſſimus iſte ſuperſtitionis ac idololatriæ incentor ut animaret, Oracula *Dodonæ* per *Antiſtites*, per *Qvercus (p)* per *Lebetes* & Statuas *(q)* edebat. Hujuſmodiqve miraculis & technis multos ilicò cultores allicicbat. Amplam hinc meſſem colligens, alia hîc illîc Oracula (validiſſimos Ethniciſmi nervos) ſevit: in *Phocide* præſertim atqve *Bœotia*; qvæ *Pythiæ*, *Caſtaliæ*, *Tegyræ*, *Lebadiæ*, *Tireſiæ*, *Amphiorai* aliiſqve *Oraculis* inclaruerunt.

Qvippe Phocenſes & *Bœotii*, Græcorum omnium maximè κηλωώδεις καὶ ἀμαθεῖς *(r)* iſtius Sophiſtæ ludibrio toti patebant. Nec alios certè, qvibus illuderet faciliùs, adoriri potuit. Proximum igitur, poſt *Dodonæum* Oraculum, fuit *Parnaſſium* ſive *Delphicum*: *(ſ)* qvod *Dodonæus* aliqvis *Antiſtes* primus inſtituit. Qvid aliud enim per *fatidicam* iſtam *columbam* qvæ *Dodonâ*, ut ajunt, advolabat *Delphos* intelligi putemus? hujus autem ſanctimoniam (ſi diis placet) &

(p) De qvibus Æſchylus (in Προμ. Δεσμ.) τέρας τ' ἄπιστον αἱ προσήγοροι δρύες.

(q) Vide Nonni Συναγ. ἱστορ. *ex ſecunda* Nazianz. *Invectiva.*

(r) Vide Tzetzem. *in Lycophronem.*

(ſ) Δελφοὶ ἐπὶ τῷ Παρνάσσῳ. *Stephanus* πρὸς τῷ Παρνάσσῳ *Strabo.*

& pietatem, *Græci*, qvi omnia ferè ſymbolis involvere ſtuduerunt, poſteris ſuis tradere ſe non poſſe judicabant aptiùs, qvàm per *columbæ* ſimilitudinem: Qvæ cùm ab antiqviſsimis ſanè temporibus ob innocentiam ſimplicitatemqve Deo ſacrata *(t)* fuerit; myſtam rei divinæ faciendæ devotum pulchrâ atqve eleganti figurâ repræſentaret: Hæc ita ſtatuere non veritus eſſem, niſi qvis potiùs Dodonæam qvandam Vatem, Περιστερὰ dictam, ſignificari per *columbam* vellet. Vel forſan ambiguitas vocis, Πελειὰς (qvæ, *Theſſalorum* lingvâ, tam *feminam Vaticinatricem*, qvàm *columbam* ſonat) fabulæ occaſionem dedit. Illa autem, fraudum & verſutiarum plena, *Delphos* pervenit: ibiqve μαντεῖον inſtituit, ut non Græciæ tantum ſed & mundo imponeret. Nec eam feſellit eventus: citò enim per totum ferè terrarum orbem ita inclaruit iſtud Oraculum, ut vel remotiſsimos in admirationem cultumqve ſui rapuerit. Eoqve tandem res rediit, ut ipſe locus ab Oraculo *Larnaſſi* nomen adeptus ſit. *Parnaſſus* etenim (mihi auctor eſt Stephanus de Urbibus) primò Λάρνασσος appellabatur. Non tamen (ut ille

(t) Vide Gen. XV. *comm.* 9.

Digitized by Google

ille vult) διὰ τὸ τὴν Δευκαλίωνος λάρνακα αὐτόθι προσενεχθῆναι. *Eò qvòd Deucalionis arca illuc adducta fuerit:* Sed ab הר har, *mons*; & נחש nachas ſive nahas, *augurium & divinatio:* qvibus ſi literam ל (ſive *proſtheticam* dicas, ſive *ſervilem*; à Græcis attamen pro *radicali (u)* ſumptam) præponas, erit *Leharnahas:* & Græcè Λάρνασος; i. e. *mons augurii.* Qvippe mons ille, cùm *Delphi*, qvi tam clarè audiebant ob Oracula, in eo ſiti fuerint, *(x)* eo nomine dici excellenter meruit.

(x) Δελφοὶ πόλις ἐπὶ τοῦ Παρνασοῦ. *Steph. de Urb.*

Poſtea verò, qvoniam propheticus iſte ſpiritus è ſpecu (qvi ibidem loci fuit) emanare ſolet, *montem* dicebant פרע נחש Parai-nahas. i. e. *hiatus divinationum.* Qvæ verba Græci protinus ad lingvæ ſuæ typum formabant; & Πάρνασον efficiebant. Hunc montem non dubites qvin

(u) Videre eſt Græcos Hebraiſmi *non ſatis gnaros*, τὸ Lamed, *qvæ eſt* Genitivi, Dativi *atqve etiam* Accuſativi *nota, pro parte nominis aliqvando accepiſſe. Sic ex* רסן Reſen, *præfixâ literâ* ל *ad Genitivi vel Dativi notam, fit* Lereſen: *inde Græcis* Λάρισσα. *Qvippe eandem fuiſſe utramqve civitatem probat utriuſqve ſitus & deſcriptio. Confer ea qvæ* Xenophon *habet de Lariſſa* (Anabaſ. lib. III.) *cum Gen. cap. X. comm. 11.*

qvin *Javanis* filii aut nepotes incolebant, & in eo Templum Jehovæ conſecrabant. Priſci enim, à Noæ uſqve temporibus, montes habitandos eligebant: & in iis præcipuè (nam Deo ſacros exiſtimabant *) rem divinam facere conſveverunt. Qvæ in hoc monte, reor, haud impurè peragebatur, uſqve dum neſcio qvis Idololatra & Myſtes è *Dodona* profectus, eò pervenerat; omnia ſub religionis ſpecie corruperat; novos cultus inſtituerat; atqve Oracula, dæmone & myſteriô plenus, edidiſſet.

* *Unde Græci qvemlibet montem* Jovis montem *vocare ſolent.*

Oraculi verò Delphici *cauſam*, qvi mallent ad *Coretæ* & *caprarum* fabulam *(y)* reſpicere, *naturalem* ſtatuant: qvædam ſanè argumenta, qvibus opinionem fundent & diſputationis attollant molem, præſtò erunt. Qvippe mens noſtra (perinde ac *Sol* luce) præſagiendi facultate nunqvam non pollet: Corporis autem dyſcraſiâ, veluti nube, obducitur; ut ea qvæ de longinqvo perſpicere nata ſit, intueri neqveat. Ipſa igitur (contra qvam *Harpaſte* apud *Senecam*) cæca non eſt; ſed ejus domus. Qvocirca ſpiritus,

(y) *De qva vide Diod. Sicul. l.* VI.

tus, *(z)* qvi corporis affectiones & temperiem mutando, mentem qvaſi liberent, & limpidiorem reddant, ipſi enthuſiaſmos efficere valeant. Hujus autem generis eſſe *Vel* præcalidos qvoſdam vapores: qvi penitus intrant *Pythiam:* eamqve (ſimiliter ac flammæ *mantilia* è Caryſthio lapide *confecta*) non adurunt; ſed, qvod mirum eſt, eluunt & abſtergunt. *Vel* frigidos neſcio qvos halitus: qvibus, ut *tincturâ ferrum*, ſpiritus noſtri denſari, qvodam qvaſi *ſtomomate* indurari, atqve ita ad vaticinia diſponi poſſint. Nam ſicut *ſtannum æri* (qvod rarum qviddam eſt) *infuſum*, id denſat ſimul & ſtipat; nec non & ſplendidius multò ac purius efficit; ita frigidus qvidam vapor (qvalis efferri ſolet è ſpecu Delphico) menti conſentaneum qvid &

co-

(z) *Videſis* Plutarchum *de Orac. defect.* & Ariſtotelem *de Mundo* cap. IV. *ubi hæc habet: Multi ſanè multis in locis exitus ſpirituum patefacti ſunt: Qvorum partim tabificâ vi abſumunt partim fatidicos efficiunt: ut* Delphici & Lebadici. *Hæc ille.* Jamblichus *de myſteriis. In* Colophonio (*inqvit*) Oraculo *aqvâ bibitâ vaticinium veniebat. In* Branchidico *haurientes vaporem ex aqva prophetabant. vide etiam* Nonni Συναγ. ἱϛορ. 2. ιδʹ & Suidam *in voce* Καϛάλια.

cognatum habens, ejus partes implet, continet, ac limpidas reddit; adeoqve divinandi facultatem ciet. Nec mirum, ſi terram ultos paſſim vapores edat, qvôrum pauci tamen *enthuſiaſmum* futuriqve notitiam creent. Qvippe ut *Apollinis*, qvi *Tarſi* eſt, *gladius* Cydni aqvâ ſolummodò tergi ac purgari potuit; ſic illa corporis affectio qvæ mentem fuſcat & obcæcat, non niſi propriô qvôdam vapore mutari diſpelliqve poſſit. Nec obſtat qvòd apud Delphos unica duntaxat fœmina vim iſtius vaporis experta fuerit: Primò enim capræ, *Coretas* paſtor, & qvicunqve ſpecus ſeu foveæ os accediſſent, enthuſiaſtici redibant. Poſtea verò ſpiritus iſte Propheticus ad *Pythiam* ſolummodò per *tripodem* qvendam *perforatum* *(a)* ſpecus ori impoſitum, qvaſi per ductum ferebatur. Inſedit enim *Pythias* tripodi, & ſpiritum infernè emiſſum pudendis excipiebat: mirâ deinde corporis immutatione factâ, res de futuro vidit & prædixit. At, inqvies, admirandus ille Oracula reddendi modus, ipſum diſputationis veſtræ jugulum petit. Pythia nempe tacens loqvuta eſt; & immotis labiis, *(b)*

(a) *Vide Tzetzem in Lycophron. pag.* 205.

(b) Lycophron. *de Alexandra.*

Δαφνη-

Δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα
Σφίγγος κελαινῆς γῆρυν ἐκμιμουμένη,
Laurivorô vaticinata eſt ore
Nigræ Sphingis vocem imitans.

Cujus ſcilicet ex pectore Spiritus iſte, qvi intus agebat, dubia ſua reſponſa dedit: ideoqve proculdubio *Pythiæ* vaticinium, qvod *Naturæ* opus eſſe contendis, Dæmon aliqvis ſibi totum vendicat. Pulchrè redarguis.

Hoc attamen aliter opinantibus haud officiat: cùm mirabilis illa, qvæ objicitur, στερνομαντεία ab arte, citra Dæmonis opem, præſtari poſſit. Nec deſunt exempla qvæ id teſtatum faciunt. Commoratus eſt *Oxoniæ* Anno 1643. Vir qvidam (qvem vulgò *Regis ſuſurronem* * vocabant) hôc artificiô inſignis. Ille, inqvam, verba, qvæcunqve vellet, ex imo qvaſi pectore, clauſis immotiſqve labiis, efferre tam mirè potuit, ut è longinqvo prolata viderentur. Hunc igitur ἐγγαστρίμυθον qvos ludos facere? adſtantes nempe & ſecum conferentes ex improviſo compellare, agnominare, dicteriis laceſſere, tantâ arte, ut vel ante oculos coram lateret. Qvid ad hæc adſtantes? reſilire; oculis omnia perluſtrare; foris egre-

* The Kings whiſper-er/ *nomine* Fanningus.

egredi; agnominantem qværere; & nemine comparente, prorſus indignari; ſcurræ vehementer iraſci ac minari: tandem verò, fraude cognitâ, omnes artificium mirari; ſibi tam bellè illuſis gratulari, ac riſu emori. En ſine dæmonio στερνόμαντιν! pluribus id ipſum probare non eſt neceſſe. Liceat tamen unicam hiſtoriam, concinnam qvidem ac lepidam, qvæqve ad rem noſtram luculenter facit, è *Brodæo* huc transferre. *Vivebat Lutetiæ dum hæc commentarer (inqvit ille *)* Ludovicus Brabantius, *Franciſci primi Gallorum regis cubicularius*, inſignis Engaſtrimythus, *fingendiqve inprimis Manium voces & ejulatus artifex. Hâc igitur arte pollens cùm formoſiſſimam ditiſſimamqve puellam, patre orbam, amaret; ejus matrem, qvæ iſtius præſtigias non noſſet, adiit; mariti vocem palam fingens, qvi juberet ut huic viro optimo ac locupletiſſimo eam nuptam daret: ſe graviſſimè in igne purgatorio torqveri quod huic jampridem petenti denegaſſet: fore tamen ut ex eo citò emergeret, ſi huic collocaſſet. Illa ne multis; protinùs marito morem gerit; eiqve filiam in matrimonium dat. Sexcentas id genus fallacias Gallis penè omnibus notas refer-*

* *In Miſcell. lib.* VIII.

referre non eſt neceſſe. Hanc porrò unam ſilere ſine negligentiæ crimine neqveo. Cùm igitur nummis indigeret Brabantius, *audiretqve Lugduni* Cornutum *trapezitam ditiſſimum eſſe;* illuc ſtatim *proficiſcitur: hominem convenit; ſe cum eo arcanis qvibuſdam de rebus clam agere velle oſtendit. Ille libenter* Brabantium *accipit: Qvi pauca primò de religione; dehinc multos de dæmonibus, de ſpectris, de ignis purgatorii pœnis, de Inferorum cruciatibus ſermones refert: ad extremum* Cornuti *patris jampridem defuncti vocem ſimulat; qvi huic grandem pecuniam ad redimendos à Turcis Chriſtianos captivos dari imperaret. Se jam aliqvot annos in igne purgatorio ſupplicia perferre. Ipſum verò, niſi ſibi obſeqveretur, brevi in ſceleratorum ſedes demerſum iri; qvod eum ex uſuris & anatociſmis immenſas præter jus facultates comparaſſe exploratum haberet. Cornutus primùm rei novitate perturbatur: ab eo deinde petiit, ut poſtridiè rediret: homo revertitur: reverſum qvaſi deambulandi cauſâ in planitiem qvandam ducit longè à tugurio, à colle, à foſſa, ab arbore: (putabat enim domi è laqveari, aut fiſſi parietis rimâ verba ſibi dari)* Brabantius, *cur id*

fieret

fieret probè animadvertens, flebiliter magis qvàm unqvam antea, defunctorum Cornuti *parentum manes per omnes Deos qviritari ſimulat: addidit qvod ei commodum fuit. Hoc audiens percvlſuſqve miraculô rei* Cornutus, *& nihil jam fraudis ineſſe ſuſpicatus, præſertim cùm eadem poſtea audiret qvoties qvibuſve locis vellet; decem* Brabantio *aureorum millia numerat, qvibus Chriſtianos captivos redimendos curaret. Ipſe* Venetias ac in Græciam *proficiſci ſe pradicans, domum revertitur. Ferunt autem non multos poſt menſes* Cornutum (*nam totam continuò fabulam reſcivit*) *non interverſæ pecuniæ damnô, ſed* Lugdunenſium *hominum facetiis ac deriſu in gravem morbum incidiſſe; ex eoqve naturæ conceſſiſſe.* Ex his, ut opinor abundè conſtat *Ventriloqvos* arte fieri poſſe: Pythia igitur (ut diſſertationem noſtram porrò ducam) vim præſagientem, *Naturæ*; oracula edendi modum, (qvi mirus fuit) *arti* debuit. Qvæ cùm ex ore, ut aliæ ſolent, vaticinari potuiſſet, ex pectore tamen maluit: ut, qvi ſciſcitatum venirent, Oracula non tam à ſe, qvàm ab inqvilino qvodam Deo proferri crederent. ſubtiles ergo erant hæ præ-

ſtigiæ:

ſtigiæ: qvibus Oraculo ſibiqve non parum celebritatis & gloriæ conqvirebat.

Sed ne Deos ab Oraculo trudere, ac divinandi principium, immò ipſam ſubſtantiam ac vim in ſpiritus, vapores, exhalationeſqve referre videar; pro divinationis ſubjecto, *Mentem:* pro inſtrumento plectroqve, qvod facultatem moveat, *Vaporem:* pro cuſtode verò, præſide, atqve inſpectore *Deum* ſtatuo: qvi alia tempeſtivè ſubjungit, alia intendit, abalienationem mentis reſtringit, vaporemqve ita temperat, ut ſine noxa & dolore moveat correptos. *Deus enim per infima qvæqve cognitione carentia patefacit qvædam cognitione ſuperiora: ubi teſtatur ſe longè ſupereminere naturam.* Jamblichus *in lib. de myſteriis.* Hæc ita luſus ergo diſſerui: Seriò tamen & cordatè pronuntiandum, ſpiritum iſtum, qvi *ſpecu Delphicô* prodibat, non aliunde, qvam ab inferis, emanaſſe; ac jure optimô Πλούτωνος λάτριν (c) i. e. *Plutonis famulum* dici. Qvale autem fuerit illud vaticinandi principium, qvalis auctor, comploratum erit ei, qvi vel ejus fallacias & impoſturas ſpectabit, aut in Pythiam

(c) *Ita hunc Spiritum ſive dæmonem vocat Lycophron. pag. 205. edit. Paul. Steph.*

thiam influendi modum: Qvippe *ſpiritus* iſte ſeu *dæmon* (qvem Sacri Scriptores אוב *Ob* vocant) *Pythiam* per immundas (& qvæ vix poſſunt honeſtè nominari) partes *(d)* intrabat. Ipſa, inqvam, tripodem conſcendens è ſubjecto antro per pudenda excipiebat *Dæmonem:* qvem cùm penitùs ſenſiſſet, horripilibat illicò, & (qvod hodiè qvibuſdam fanaticis, anglicè **Quakers** *(e)* dictis, accidit) ſummâ omnium membrorum trepidatione corripiebatur; *(f)* ſpumas excernebat fœtidiſſimè; *(g)* reliqvaqve complens omnia, qvæ maniacæ ſolent, *τὰ τῆς μαντείας ἢ μᾶλλον μανίας ῥήματα* (ut ludit Schol. Ariſtoph.) proferebat. Deinde ſpiri-

(*d*) *Fœdiſſimus iſte* Ob *modò ex axillis barioli, modò è* Pythiæ *pudendis reſponſa dabat: tam ſubmiſsâ voce, ut verba ex terræ cavitatibus egredi penè viderentur. Unde* אובות Oboth LXX *reddunt οἱ ἐκ τῆς γῆς φωνοῦντες, & ἐγγαστρίμυθοι.*

(*e*) *O qvàm iniqvè agitis, qvi Sectam, qvam* **Quakers** *vocant, tanqvam novam damnatis; cùm tamen eorum ἐνθουσιασμοὶ æqvè ac* Pythiæ Oracula *τρισχιλίων ἐτῶν ἐδοξάν. i. e.* ter mille annorum gloriam *ſibi vendicet. vid. Plut. de Pyth. Oraculis.*

(*f*) *Vide Plutarchum de Orac. defec.*

(*g*) *Vide Scholiaſtem Ariſtoph. pag. 6. edit. Aurel.*

Digitized by Google

ſpiritus iſte ſeu *Ob* eò fallaciatum proceſſit, ut *Delphos* Ethnici pleriqve (teſte Plutarchô) veluti *σοφιστοῦ διατριβὴν* negligerent.

Utcunqve tamen *Oraculum* illud, nempe *Delphicum*, qvia multa verè prædixit; bona qvamplurima bellô paceqve Græcis attulit; & varia, qvæ ejus benevolentiam, æqvanimitatem, providentiamqve teſtatam faciunt, clarè expreſſit; veritatis opinione *(h)* ita inclaruit; divitiis efflorescebat; præſtantiſſimorum artificum operibus effulſit; deniqve regum, principum, immò omnium ferè cultu atqve veneratione cohoneſtatum fuit, ut inter reliqva omnia, qvotqvot inter *Græcos*, Oracula tanqvam ſidus eluxit ſemper & enituit. *(i)* Ad tantos ipſius honores & cultus etiam ſitus loci nonnihil contulit: In medio enim totius Græciæ (ſi *Straboni* credamus) ſiti ſunt Delphi: immò (qvod ipſi jactant) in medio totius Orbis. Unde

(*h*) *Oraculum* Delphicum *πάντων ἀψευδέστατον haberi teſtatur* Ephorus *apud Strabonem lib.* IX.

(*i*) *Τοῦ ἱεροῦ ἐπιφάνεια τοῦ ἐν Δελφοῖς ἔχει πρεσβεῖον* Strab. *lib.* IX.

Unde *Delphos* Terræ *umbilicum* vocant. *(k)*

Tandem igitur, (ut ad id, qvod primò inſtitueram, poſt longa nimis diverticula, perveniam) Græci, qvos *Joſua* ad *Schiluntem* Dei *arcâ* atqve *Oraculô* celebrem pervenientis, ibiqve morantis aliqvandiu, & qvaſi præſidentis hiſtoria non latuit; *Apollinem* ſuum (qvem *Joſuæ* per omnia ſimilem præſtare pro virili contendebant) hujus *Oraculi*, omnium apud ipſos longè celeberrimi, *præſidem* conſtituendum non inconſultò judicabant. *Bacchum* igitur, qvi tunc *Oraculo* præficiebatur, honoribus exigunt: *Apollinem* ſubſtituunt: ſciſcitatum adeunt & colunt: & inſigne illud *programma*, nempè τὸ EI, qvod priùs ad *Bacchum* (qvô jure ſcies infrà) pertinuit, *Apollinis* eſſe in poſterum ſanciunt.

(k) *Vide Pind. Od.* VII. *Strab. lib.* IX. *Pauſan. l.* X.

EI

EI APUD DELPHOS, Qvid.

C A P. X.

EI apud *Delphos* qvid. EI Dei *compellatio. Fit ab* εἰμὶ *vel à* יה Jah, *qvomodò.* Ἱερὸν & Ἱερεῖς unde. *Veteres* Græci *ε pro η uſi ſunt.* Græci & Etruſci *olim* ſiniſtrorſum *ſcribebant.* Tæpocon *qvale ſcribendi genus.* Chamæporon. Βουστροφηδὸν *qvid propriè.* Romani βουστροφηδὸν *ſcripſerunt.* Exarare literas *unde.* Antiqvi *Græci verum* Deum Bacchi *nomine colebant.* Dei *nomina* Baccho *tributa.* Διόνυσος *fit ex* ذو سيني *Dy-Sinai i. e.* Dominus Sinæ, *per metatheſin* Nyſæ. Bacchi *cultus ex* Arabia *delatus in Græciam. Ejus* nomen *fictum ex* Arabum *exclamatione* بخ بخ Bacche Bacche. *Dionyſius* Ὀροτὰλ *vel* Ὀλατὰλ *i. e.* الله تعالي *Olla taal*, Deus excelſus & ſupremus. *Ex obſervatione* Cl. Pocockii. *Diſcrimen inter* Ὀροτὰλ &

Ἀλιλάτ. Arabes *Bacchum vocant* ذو الشرى Du-Shara: inde Græca vox Δυσάρης. Bacchus Σαβάζιος *&* Εὔιος *unde dictus.* Εὐοῖ σαβοῖ, Jehovah Sabaoth. Bacchum *à* Judæis *coli cur crederetur.* Levitæ *unde dicti ſecundum* Mæragenem. Bacchus *apud Arabes* lapis qvadratus: *apud Græcos* columna; *cur.* Ὕης Ἄττης, *unde. Ethnici ſoli* Dionyſio *immortalitatem fixam dabant.* EI *apud Delphos pertinuit ad* Bacchum *&* Apollinem. Bacchi *cognomina* Apollini *data.* Apollinis imago *apud Delphos* columna. Ἀπόλλων Unum *& verum* Deum ſignificat.

NON ipſa *Oracula* (at qvàm dubia atqve involuta!) plus exercebant Antiqvorum ingenia, qvàm *Programma* illud, τὸ ει, qvod Templi foribus inſcribebatur. Qvid enim notaret οὐδ᾽ ἂν Ἀπόλλων μάθοι *ne ipſe Apollo qvidem* (ut ajunt) *intelligeret.* In qvo tamen illuſtrando nihil ferè intentatum reliqvit eruditior ambitio. Hæc *Lamprias*, (a) iſta *Nicander*, *Theo* diverſa commentatus eſt. Nonnulli id *hiſtoricè*, qvidam *dia-*

(a) *Vide* Plutarch. *in ει apud Delphos.*

dialecticè, alij verò *Mathematicè* explicant: ſunt qvi *Muſicè*, qvi *Phyſicè*, qvi *Metaphyſicè* exponendum cenſent. Omnium verò, qvos ſcio, rectiſſimè *Ammonius* (apud Plutarchum) τὸ εἰ putat eſſe αὐτοτελῆ τοῦ θεοῦ προσαγόρευσιν καὶ προσφώνησιν. i. e. *ipſam ſibi ſufficientem Dei compellationem. Deus enim*, inqvit ille, *unumqvemqve noſtrum huc* (id eſt ad fanum Delphicum) *accedentem veluti ſalutans compellat his verbis*, γνῶθι σεαυτόν. noſce teipſum; *qvæ nihil aliud ſunt qvàm* χαῖρε ſalve. *Nos autem viciſſim reſpondentes Deo*, EI, *id eſt*, Es, *dicimus. Veram, certam, ſolamqve ſoli appellationem, qvâ* eſſe *dicitur, attribuentes.* Homines, ut ait Plato, *(c)* εἰσὶν ὄντως οὐδέποτε ὄντες, *revera eſſe non habent*: Nec ſumus qvidem, ſed interimus qvotidie: Qvi heri fuit, hodierno ceſſit: hodiernus in craſtinum deſinit (c) *In Timæo.*

—— *Nec qvod fuimuſqve, ſumuſqve*
Cras erimus. (d)

(d) *Ovid. Metamorph.*

Qvin & idipſum momentum temporis, qvô maximè nitimur, in præteritum & futurum diſpeſcitur eliditurqve; ut vix ſcias an adſit prius an præteriit. Scitè igitur *Ammonius* veram eſſentiam ſoli

Digitized by Google

Deo ἐκστάσεως καὶ μεταβολῆς experti concedit: minùs autem rectè τὸ εἰ, verbum ſecundæ perſonæ ſtatuit. Qvippe enim γνῶθι σεαυτὸν non fuit *Dei* ſalutatio, ſed *hominis* apophthegma: qvod ita ſe habere vel inde ſcias, qvod præter illud, etiam *Ne qvid nimis*, * & alia *ſapientum dicta* Templi veſtibulo inſcribebantur. Nec τὸ εἰ nomen erat ex hominis reſponſo (ſicut *Ammonio* viſum eſt) ad Deum; ſed à Dei prædicatione de ſeipſo, oriundum. Vocavit enim Deus ſeipſum אהיה † Ehejeh; *(e)* Græcè Εἰμι vernaculè **I am.** Qvod nomen Dei proprium eſt; ejuſqve eſſentiam diſertè ſignificat; ipſumqve à Diis falſis omnium maximè diſtingvit ac diſcriminat. Qvocirca priſci Græciæ ſapientes, ut cujus honori Templum illud dicarant, qvemqve

* *Plutarchus.*

† *Exod. cap.* III. *comm.* 14.

(*e*) אהיה Ehejah *nonnulli reddunt*, ero, qvi ero. *Sed qvàm impropriè judicet* Plato: *qvi in Timæo hæc loqvitur.* τό τ' ἦν, τό τ' ἔσαι χρόνου γεγονότος εἴδη φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν, οὐκ ὀρθῶς· λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν, ἐςὶ τε, καὶ ἔσαι· τῇ δὲ τὸ ἐςὶ μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει. Illas temporis diſtinctiones, *fuit* nimirum, & *Erit*, Æternæ eſſentiæ non rectè attribuimus: Dicimus enim *Fuit*, *Eſt*, & *Erit*; huic autem (*nempè æternæ eſſentiæ*) τὸ *Eſt* ſolummodo reverà convenit.

Digitized by Google

qve ipſi revera colebant, myſticè innuerent; ſacroſanctum hoc Dei nomen Templi foribus inſcripſerunt: tamen non totum, ſed primam ejus ſyllabam tantùm. Nam familiare erat Græcis per literarum compendia ſcribere, & vice completæ vocis, unam literam duntaxat vel ſyllabam ponere. Id etiam *Myſtæ* pro virili ſemper agebant, ut qvicqvid ad religionem qvoqvô modô ſpectaret, obſcurius & à vulgi ſenſu remotius efficerent. Ea enim plebs impenſiùs admiratur, qvæ ignorat; & ſi qvid, in Templo præſertim, videat, qvod ipſius intellectum fugiat, id ſtatim grandi qvôdam myſteriô ditatum credit. Magni igitur ad religionem putabant intereſſe, ſi EI potiùs, qvàm ἜΙΜΙ inſcriberent.

Qvamvis fortaſſe τὸ εἰ non ab εἰμι, ſed à יה *Jah*, poſt varias tamen mutationes, (habent enim verba qvoqve ſuas veluti μετεμψυχώσεις) efformatum ſit. Hoc autem, percontaberis, ut fieri potuit. Eqvidem, modò fuſiùs enarranti venia concedatur, oſtendam.

Primò igitur, יה *Jah*, qvia Græcis ἄῤῥητος καὶ ἀνεκδιήγητος erat aſpiratio finalis, in Ἴα vertitur: Unde *Heſychius*,

Digitized by Google

ἴα, τ̃ Θεὸν σημαίνει καθ' Ἑϐραίους. i. e. *Apud Hebræos* Ἴα *Deum ſignificat.* Ἴα deinde fit ἴη: unde Græci olim τὸ δαιμόνιον ἵλεων ἠξίουν εἶναι ἐπιφωνοῦντες ἴη ἴη: *(f) Deum ſibi propitium eſſe rogantes acclamabant* ἴη ἴη i. e. *Deus, Deus.* Ideoqve *Templum* divino cultui dicatum vocabant ἱερὸν; & *Sacerdotes*, ἱερεῖς. Denuò, qvia Græcorum Ἀλφαϐητὸν literam η *Simonidis* uſqve tempora *(g)* non habuit, at ejus vice Græci, ε, uti ſolent, non ἴη antiqvitùs, ſed ιε ſcripſerunt. Tandem igitur, ut palam fiat qvomodò ιε in ει transmutatum fuerit, pauca præmitti debent. Conſtat apud eruditos non modò *Hebræos, Arabes* alioſqve Orientales; ſed & *Græcos* olim *ſiniſtrorſum* ſcripſiſſe. *(h)* Qvi primò

(f) *Euſtath. in Odyſſ.* Ῥαψῳδ. γ.

(g) *Vide* Suidam *in voce* Σιμωνίδης οὐχ, η, ἐχρώμεθα ἀλλὰ, ε, τὸ παλαιόν. Plato *in Craty'o.*

(h) *Illud ſcribendi genus appellabant* Tæpocon; *ſi modò rectè legerit* Gyraldus: *qvi in Dialog.* 1. *de Poët. hiſtor. hæc habet.* Scribit Sextus Pompejus, *Tæpocon* appellârunt Græci genus ſcribendi ſiniſtrorſum, ut nunc dextrorſum ſcribimus. *Verùm Sexti Pompei libri, qvos vidi, omnes aliter ſe habent: nempè* Tæpocon, appellarunt Græci genus ſcribendi deorſum verſus, ut nunc dextrorſum ſcribimus. *Aliud igitur ſcribendi genus eſt ab eo, qvod ad ſini-*

Digitized by Google

mò à dextra ſiniſtram verſus ſtylum ducebant; atqve ubi ad ſiniſtram paginæ oram deveniſſent, indè, qvia locus iſte prior ſe obtulit, dextrorſum pergebant: iſtaqve lineâ confectâ verſus ſiniſtram denuò recurrebant: ad hunc modum

ΑϥΔΝΑ

ſiniſtram fieri conſuevit: & qvale fuit, non dubito qvin ipſum nomen, anteqvam tam fœdè depravaretur, præ ſe tu-*lit. Ex variis enim, qvæ occurrunt, lectionibus (viz.* Tanpercon, Taenpocon, Taenpton, Tahenporon, Temperon, Tempocon, Taemporon.) *minùs à vero abeſſe mihi videtur lectio* Taemporon *vel* Tahemporon; *Qvod metatheſi factum reor ex* Thameporon; *hoc ex* Chamæporon. *Nil aliud verò* Chamæporon, *qvàm χαμαίφορον vel χαμαίπορον, i. e. ſcribendi genus* ad terram vel deorſum gradiens & tendens.

Etruſcos etiam ſiniſtrorſum ſcripſiſſe liqvet ex Eugubina tabula *lingvâ* Etruſcâ *veteri ſcriptâ*, Hebræorum more, *à dextra ad ſiniſtram. Hanc interpretatus eſt* Bernardinus Baldus.

Qvin & ille ſcribendi modus, qvem vocant βουστροφηδὸν, antiqvis Romanis in uſu fuit. Unde verſus (*inqvit* Iſidorus *in Orig. lib.* VI. *cap.* XIII.) ita vocati, qvia ſic ſcribebant antiqvi, ſicut aratur terra. *Ad qvem modum fortè alludit* T. Qvintus Atta *in ſua comœdia, hæc dicens.* Vertamus vomerem in ceram, mucronéqve aremus oſſeô. *Huc etiam referri poſſit illa phraſis Latina*, exarare literas, & lineas.

-ΟΠ ΑΣΤΟΜ ƎΠƎΝΝƎ ΙΟΜ ΑϥΔΝΑ
* ΑΔΛΟΠ ΑΛΑΜ ƸΟ ΝΟΠΟϥΤΥΛ
ΠΛΑΓΧΘΗ, ΕΠΕΙΤΡΟΙΗΣ ΙΕΡΟΝ ΠΤΟ-
ΛΙΕΘΡΟΝ ΕΠΕΡΣΕ
-Α ΝƎΔΙ ΝΩΠΩϥΘΝΑ 'Δ ΝΩΛΛΟΠ
ΩΝΤƎ ΝΟΟΝΙΑꓘ-ΑƎΤƸ
ΠΟΛΛΑ Δ' ΟΓ' ΕΝ ΠΟΝΤΩ ΠΑΘΕΝ
ΑΛΓΕΑ ΟΝ ΚΑΤΑ ΘΥΜΟΝ.

Talis erat ſcriptura legum *Solonis* qvæ Ἄξονες καὶ Κύρϐεις dictæ ſunt: ut auctor eſt *Euphorion*, & *Didymus*: qvos citat *Cl. Voſſius* in lib. I. Gramm. cap. XXXIV. Ejuſmodi qvoqve (teſte *Pauſaniâ*, (i) fuit Olympiæ *Cypſelidarum inſcriptio*. Qvod quidem ſcribendi genus, haud inepto vocabulô, βυστροφηδὸν i. e. *adinſtar verſuræ boum* fieri tradiderunt. Qvam tamen haud accuratè retulit; Nam, cùm binæ literarum extremitates, boum jugo; & pars intermedia, temoni reſpondeant; ſi verè βυστροφηδὸν fuiſſet, illæ extremitates ſive apices, qvæ in priori linea

(i) *In Eliac prior.*

* *Qvia ſcriptioni retrogradæ typi* practici & curſivi *(ut vocant) ſeu* minuſculi *prorſus incepti ſunt, Typographus hic* capitalibus *ſeu* majuſculis *uſus eſt. Unde hexametrum unicâ lineâ totum comprehendi non poſſet: qvod tamen factum ſupponatur.*

nea Orientem, in ſecunda (qvod tamen ſecùs fieri videmus) Occidentem ſpectaſſent. Scriptio autem propriè βȣστροφηδὸν fit eâ ratione, qvâ in *Diaulo* curritur: (k) ita ut à fine verſus ſuperioris, ſeqvens illicò ſinuetur: hoc modo, *(k) Pauſan. in Eliac. prior.*

Ανδρα μοι εννεπε μȣσα πολυτροπον, ος μαλα πολλα Πλ

αγχθη, επει Τροιης ιερον πτολιεθρον επερσεν

Πολ λων δ' ανθρωπων ιδεν αστεα, και νοον εγνω; Πο

λλα δ' ο γ' εν ποντω παθεν αλγεα ον κατα θυμον.

Vel fortè ad hunc modum:

> Μῆνιν αειδε θεα Πηληιαδεω Αχιλῆος
> Ουλομενην, η μυρι' Αχαιοις αλγε' εθηκε
> Πολλας δ' ιφθιμȣς ψυχας αιδι προΐαψεν
> Ηρωων, αυτȣς δε ελωρια τευχε κυνεσσιν.

Ut non tam boum arantium motum, qvi continuus eſt; qvàm ſulcorum ductus, qvi ſemper ad jugeri finem diſterminari ſolent, exprimeret. Unde lineæ nonnunqvam αὔλακες dictæ ſunt. Ex tribus autem, qvas modò exhibui, ſcri-

bendi

bendi formis Græci priorem excoluerunt: Qvod his, ut mihi videtur, argumentis liqvet. Primò cùm leges *Solonis*, qvæ Ἄξονες appellantur, βουστροφηδὸν ſcriptæ fuerint, *Demoſthenes* (ut eum interpretantur *Euphorion* & *Didymus*) eam legem, cujus ſcriptura incipiebat à ſiniſtris, *inferiorem* vocabat; qvocirca ſuperior, ut à dextris ſiniſtrorſum vergeret, neceſſe eſt. Denuò veriſimile eſt *Græcos* accepiſſe à Cadmo, ut literas, ita etiam ſcribendi modum: cùm verò *Phœnices* æqvè ac *Hebræi* ſolent à dextra ſiniſtram verſus ſcribere; *Græcos* itidem feciſſe conſentaneum eſt.

Græci igitur Hebræorum more, primam lineam ſiniſtrorſum ducebant, ubi verò ad finem prioris lineæ devenerant, ſecundam, qvia locus iſte paratior erat, à ſiniſtra inchoabant. Adeò ut *Hebræos* ex parte duntaxat imitati ſint; niſi fides adhibenda ſit *Nauclero* tradenti *(l) Hebræos* uſqve ad *Eſdræ tempora* βουστροφηδὸν ſcripſiſſe; *Eſdramqve* primum inſtituiſſe, qvòd à dextra ad ſiniſtram ſolummodò ſcriberetur. Poſtremò, qvò minùs duo poſteriora ſcribendi genera *Græcis* uſitata fuerint, tum moleſtia, qvàm convertendæ

(l) Gener. 54.

tendæ tabellæ faceſſerent; tum liturandi periculum (ſive in *cera*, ſive in *Pergamenis* aut *papyro* lineas exararent) obſtabat. Illos idcircò priori modô ſcripſiſſe judico.

His jam præmiſſis, facile erit explicatu, qvâ olim ratione ιε in ει converſum fuerit. Qvippe cùm Græci ſcribere *Phœnicum* ſive *Hebræorum* more conſueverint, veſtibulo *Templi Delphici* non ιε ſed ει ſiniſtram verſus inſcripſerunt. Qværas ultrà: qvônam igitur modô ει in ει mutari contigerit? paucis expediam. Vero pluſqvam ſimile eſt veram *programmatis* illius rationem, à *Græcis* ob fabulas ineptas æqvè ac obſcuras haud intellectam, tandem periiſſe. Porrò duas illas ſyllabas nempè ει præ celeritate pronuntiandi, facilè in unam coaluiſſe, &, perinde ac ει vel ι tantùm, vulgò pronuntiatas fuiſſe. Illi igitur qvi Fanum *Delphicum* (qvod ſæpenumero, teſte Pauſaniâ, funditus everſum fuit) aliqvandò reſtituebant; qvia myſticum illud nomen veteris Templi foribus inſcriptum, ex duabus hiſce literis *viz.* ε & ι conſtitiſſe, & ad inſtar ξ ει pronuntiatum fuiſſe, inaudiverant; Templo rurſus inſtau-

rato

rato non ει ampliùs ſed ει inſcribendum curabant. Has, ut opinor, mutationes ſuſtinuit vox illa, ex qvo *Iah* ſive Ἴα fuit.

Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem
Sed tamen ipſa eadem eſt. *

* *Ovid. in Metaph.*

Undenam verò *Jah* ſive ἴα *Delphis*? Græcoſne verum *Deum* reveritos eſſe? Credo eqvidem *Græcos* antiqviſſimos, puta *Javanis* filios, non modò *Jehovam* agnoviſſe, ſed ejus etiam honori ac cultui Templa qvamplurima condidiſſe: & inter cætera, qvod *Parnaſſium* vocabant ſive *Delphicum*: atqve hoc, ut videtur, titulô ſummi Dei *Jah*, cui ſacratum fuit, inſigniebant.

Qvin & Græci multò recentiores verum Deum tectè licet & corruptiſſimè *Delphis* colebant: Nec per *Bacchum* (qvi *Delphis* priùs qvàm *Apollo*, cultus fuit) alium ſanè qvàm *Jehovam* intelligebant. Aut ſanctiſſima ſummi *Dei* nomina ſaltem, ad *Bacchi* cultum atqve honorem ſceleſtiſſimè detorſerunt. Ille enim Ἀδωναῖος, ille ἐλελεῦς, *(m)* ille Ἰάω & Ἴηιος (voca-

(*m*) *De hiſce nominibus conſulas* Cl. Bochartum *lib.* 1. *de* Phœnicum *coloniis pag.* 479. *cui addo hæc de nomine* Ἰάω.

(vocabulis ipſa Dei nomina valde redolentibus,) appellatur. Ille etiam Διόνυσος dicitur. Ea autem vox non hominem ſonat, ô Deus certè! conſtituitur enim ex دُو Du *vel* Dy, *Dominus:* & سِينَي Sinai. *Sina* autem vel *Syna* per metatheſin fit *Nyſa:* inde Διόνυσος hoc eſt *Dominus Sinæ*; vel *Jehovah Sinai*. Non enim vox *hybrida* eſt (qvod placuit doctiſſimo Bocharto, qvi Διόνυσον adinſtar Hebræarum vocum יהוה נסי *Jehovah Niſſi* factum judicat) ſed purè *Arabica*. Nec hoc ſine ratione decernitur; cùm vel ipſum *Bacchi* nomen unà cum ipſius cultu ab Arabibus ad Græcos (ut eximio Viro, non ſine honorifica modeſtiæ, candoris ac literaturæ omnis generis præ-

Ἰάω. Apollo Clarius *conſultus qvis Deorum habendus eſſet, qvi vocatur Ἰάω:* *hæc inter alia effatus eſt.* Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν, Ἰάω. *Et* Diodorus Siculus *biblioth. hiſt. lib.* 1. *part.* 11. *ubi verba facit de legum latoribus antiqvis, qvi ſimularunt ſe Deorum munere acceptas leges popularibus ſuis conſtituiſſe: & hæc confeſtim ſubjicit.* παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆν τὸν Ἰάω ἐπικαλούμενον θεὸν προσποιήσασθαι τοὺς νόμους αὐτῷ διδόναι. *i. e.* apud Judæos Moſen finxiſſe Deum illum qvi Ἰάω cognominatur, leges ipſi tradidiſſe. *Sed variè apud Græcos exprimitur* Jehovah *nempe* Ἰαώ, Ἰάου, Ἰαῦ, *&* Ἰοῦ.

Digitized by Google

præfatione nominando, D^no *Edvardo Pocockio* viſum eſt *(n)* tranſmiſſum videatur.

(n) *Vide ejus do-ctiſſ.* Notas *in Specimen. hiſt. Arabum.*

Qvippe ſi ab incondita *Bacchantium* vociferatione (qvod *Euſtathio* placet) dictus ſit *Bacchus*; annon ejus cultores *Arabiſſantes* habeamus? Solet enim) inqvit ille *Arabicæ linguæ Phœnix*,) بخ بخ *Bacche Bacche* (qvod planè eſt εὐοῖ εὐοῖ vel εὐοῖ βάκχε) ab *Arabibus* ingeminari, cùm rem aliqvam laudibus efferant; vel admirabundi exclament. Apud eos enim بخ Baccha, *grandem, magnum,* & *præclarum* eſſe ſignificat. Arabes igitur, ut veriſimile eſt, qvotieſcunqve *Dionyſium* (qvem ſolum arbitrantur *Deum* eſſe) laudabant, admirabantur, aut venerati ſunt, بخ بخ *Bacche Bacche* clamare ſolent. Unde Græci Διόνυσον qvoqve Βάκχον dixerunt.

Hunc Arabes etiam Οὐροτὰλτ vel Οὐροτὰλ, vel Ὀροτὰλ vocant: vel (ut in MS. *Bibliothecæ Bodlejanæ* legitur) Ὀερτὰλ pro qvo *Cl. Pocockius* (de qvo meritò dubites, utrum majorem à *doctrina* an à *modeſtia* laudem mereatur) Ὀλαταλ ſubſtituere, etiamſi criticè atqve au-

audacter potuit, verecundè tamen maluit.

Ὀρατὰλ certè corruptam eſſe probat tum varia lectio, tum vocis ἀλογία: illius enim nominis apud *Arabes* qvæ ratio? qvis ſenſus? Qvocirca cùm λ & ρ ſint facilè commutabiles; & Ὀρατὰλ *Arabum* ſupremum Deum eſſe vel Græci perhibeant; Ὀλατὰλ pro Ὀρατὰλ reſtituere nec abſurdum eſſet, nec inſcitum. Qvid aliud verò Ὀλατὰλ, qvàm (ut obſervavit eximius ille Vir) الله تعالى *Olla-taal* vel *Allah-taal* i. e. *Deus excelſus* vel *ſupremus*. Arabes enim *Dionyſium* (qvem, ut mendoſè ſcribitur, Οὐροτὰλτ vocabant) ſolum Deum eſſe judicabant. Teſtor *Herodotum* in lib. III. Διόνυσον δὲ θεὸν μοῦνον, καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγέονται εἶναι. — — ὀνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Οὐροτὰλτ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ. i. e. *Bacchum* (inqvit) *& Uraniam* Arabes *ſolos Deos eſſe arbitrantur.* — *Bacchum autem appellant* Urotalt; *& Uraniam*, Alilat. Fuit autem Ὀλατάλ. i. e. Allah-taal, *Deus ſupremus*, & *Deus Deorum*: Ἀλιλὰτ verò, i. e. Alilahat. *Dea* vel *minorum gentium Dii*; nempè *Divi*, qvi pro ipſis (uti crediderunt) apud ſummum Deum intercedebant.

Adhæc eundem Deum, qvem Οὐροτὰλτ, etiam (ذو الشرى) *Du-ſhara* nuncupabant. Unde Græca vox Δουσάρης, *Bacchus*: Δουσάρην τὸν Διόνυσον Ναβαταῖοι. *Bacchum Nabatæi Duſaren* appellant. Heſychius. Ex qvibus herclè ſatis liqvet *Dionyſii* cultum *ex Arabia* delatum fuiſſe: nec aliud eô nomine qvondam ſignificari, qvàm ذو سيني *Dominum Sinæ*; Jehovam nempè τὸν Κύριον τοῦ σινά.
* *Pſalm.* *Dominum Synæ*; * vel (qvod metatheſi
LXVIII.9. factum conſtat) *dominum Nyſæ.*

Porrò (ut argumentorum remis ultrà propellam, qvæ modò expanſa ſunt, orationis vela) unde Bacchus Σαβάζιος dictus ſit, ſi non à צבאות Sabaoth: unde Εὔιος *Evius*, niſi ab ἰευώ. Græcos enim ſic appellâſſe *Hebræorum Deum* liqvet ex *Porphyrio*, qvi affirmat *Sanconiathonem* de Judæorum gente veriſſima tradidiſſe, ut qvi rerum omnium ſummas accepiſſet, παρὰ ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ ἰευώ. i. e. à *Jerombalo* (Jerubbaal) *ſacerdote Dei Jeuo.* Qvomodo ex *Jehovah* formatum ſit ἰευώ oſtendit doctiſſ. Fullerus in *miſcell. lib.* II. *cap.* VI. Idcoqve ſolemne illud *Bacchantium* epipho-

phonema, ὕοῖ σαϐοῖ, nihil aliud eſſe decernas, qvàm *Jehovah Sabaoth.*

Poſtremò Bacchi *Orgia* ad Hebræorum ritus ita adaptata fuerunt, ut *Mæragenes* apud Plutarchum *(o)* non delirô magis qvàm impiô ore pronuntiaverit, *Bacchum à Judæis coli ſolitum: eorumqve maximam ſolennitatem, ſive tempus ſpectes, ſive modum, Bacchi Feſto congruere: ac demùm Levitas à Lyſio vel Evio* (vel forſan utrôqve junctô) *Bacchi nominibus fuiſſe.* Hæc illud os impurum:

Hinc autem non malè colligas, ritus hoſce (qvi Hebræorum ritibus uſqve adeò ſimiles exſtiterunt) integri illius cultus, qvô olim verum *Dionyſium*, i. e. *Dominum Sinæ*, Græci ac Arabes, ad *Hebræorum* exemplum, venerati ſunt, reliqvias eſſe.

Qvamvis enim recentiores Græci voces Hebræas & Arabicas malè intellectas depravando, S. S. Scripturæ locos inſulſè detorqvendo, perſonas & hiſtorias confundendo, fabulaſqve vanas & mythologias ineptiores attendendo commentandoqve, *Bacchum* ſive *Dionyſium* ſpurcatiſſimum neſcio qvem, *temulentiæ* atqve *veſaniæ* præſidem ac *Deum* reddi-

(o) *Sympoſ.* l. IV. *probl.* V.

derunt; Antiqviores attamen tam *Arabes* qvàm *Græci*, non niſi verum *Deum* Jehovam per appellationes illas intelligebant, ſimul ac invocabant. Qvod Arabes attinet; mihi ſanè (præter ea qvæ jam dicta ſunt) argumentum penè Achilleum videtur, qvòd apud eos Bacchi *ſtatua* nihil aliud ſit qvàm *lapis qvadratus*, cetera planè *informis*. Auctor eſt *Maximus Tyrius* Serm. XXXVIII. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν ὅντινα δ' οὐκ οἶδα: τὸ δ' ἄγαλμα ὃ εἶδον λίθος ἦν τετράγωνος. i. e. *Arabes Deum qvidem colunt, qvalem tamen minimè novi: ſtatua autem, qvam vidi, erat qvadratus lapis.* Hinc etiam Græci, procul dubio *Arabiſſantes*, ſub columnæ informis, ut ita dicam, imagine *Bacchum* colebant: ut tradit *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. I. ex hoc, hôc verſu

> Στύλος Θεβαίοισι Διώνυσος πολυγηθής.
>
> *Exhilarans Bacchus Thebanis* (eſt) *columna.*

Illi autem per *columnam*, ſicut & Arabes per *qvadratum lapidem*, ſignificabant τὸ ἀνεικόνιστον τοῦ θεοῦ, καὶ μόνιμον. *Deum qvem venerabantur ejuſmodi eſſe, cujus*

imago

imago nullâ arte effingi, (p) cujuſqve ſtabilitas nullâ vi labefactari poſſit. Addo etiam pro Baccho *columnam* propterea ſtatui, qvòd *Deus* in columnæ ſpecie coram *Iſraëlitas* olim comparuit. *(q)* Porrò qvoniam *Deus* (in Deut. cap. IV. comm. 24.) *ignis* eſſe dicitur; inde factum ut *Bacchi* Sacerdotes tam freqventer acclamarent, Ὕης Ἄττης: qvæ nihil aliud ſunt, qvàm הוא אש Hu-es i. e. *ipſe eſt ignis:* & אתה אש Atta-es. i. e. *tu es ignis.* Ideoqve cùm de reliqvis Diis (teſte *Diodorô Siculô*) variè ſentirent homines, ſoli *Dionyſio* immortalitatem fixam ratamqve tribuerunt.

(q) Exod. cap. XIII. *com.* 21.

Qvæ cùm ita ſe habeant, facile erit expedire, qvos auctores ſibi vendicet antiqvior illa Templi Delphici inſcriptio: nempe *vel* primos gentis illius Patres, *Javanis* filios; qvi (ut priùs dictum eſt) inter alia, qvæ Jehovæ colendo conſecrârant Templa, hoc ad *Parnaſſum* conſtru-

(p) Idem de Deo *ſuo, rerum omnium* Opifice, *decreverunt* Etruſci: *qvi lege cavebant,* Ne in Templo Eſaris (*id eſt* Creatoris *vid. ſuprà pag.* 80.) Statua Eſaris ullo modo ponatur, aut ab ullo artifice fabricetur: nam qvem nullus vidit, nullus effigiare poteſt. *Vide Hetruſc. Antiq. Fragmenta.*

ſtruxerunt: *vel* eos ſaltem, qvi *Dionyſii* cultum Græciæ intulerunt. Nam cùm *Dionyſius* reverà *Deus* idem, qvi יה fuerit, & Delphis anteqvam *Apollo*, coleretur; non mirum ſi Veſtibulo Templi, primò יה *Jah*, deinde ἴα, poſtea ει (prout ſuprà narratur) inſcriptum ſit. EI autem, vel Plutarchô teſte, * non modò ad *Apollinem*, ſed ad Dionyſium qvoqve pertinuit: qvi non minori jure (inqvit ille) qvàm Apollo Delphorum ſibi partem vendicat. Et conſtat illud *programma* ad *Dionyſium* primò relatum fuiſſe, ſeriùs ad *Apollinem*: Ad qvem tum demùm pertinuit, cùm ipſe Deus haberi cœpit; iiſdemqve nominibus, qvibus Bacchus anteà, inſigniretur. Inde enim *Apollo* ἐλελεὺς, ἰήϊος, ἰαῶ, immò & Διόνυσος appellatus fuit. Et prorſus ut *Bacchi*, Thebis; ita etiam *Apollinis* imago *Delphis*, *columna* fuit. Qvi non alia de cauſa dictus eſt *Apollo*, qvàm ut reverà Deus eſſe dijudicetur: ut viſum eſt *Clementi Alexandrino* Στρωμ. *lib.* I. Ἀπόλλων μὲν μυστικῶς κατὰ στέρησιν τῶν πολλῶν, ὁ εἷς ἐστι θεός. Apollo *certè, qvi ex privatione multorum intelligitur, eſt* Unus Deus.

* *In Tract. qvi eſt de* ει *apud Delphos.*

* *Clemen. Alexand. Strom. lib.* I.

DEL-

DELPHI SCHILUNTIS SIMIA.

CAP. XI.

Ignis inextinctus Delphis, unde: Ἑϛία *quaſi* אש יה Eſch-ia *vel* Eſ-ia, *i. e.* Ignis Jehovæ. Ἑϛία *&* Veſta *eadem. Græci olim nominibus à vocali incipientibus* digamma *præpoſuerunt. Iiſdem* Latini *V conſonantem præfixerunt. V & F ejuſdem ſoni.* Ἑϛία *dea fingitur, unde. De* Tripode *variæ ſententiæ.* Cortina *ad* Tabernaculum *accommodata.* Tripus *ad* Arcæ *exemplum factus.* Holmus *ad ſimilitudinem* Propitiatorii Epithematis. *Tripodis* myſteria. *An eo* ſacram Triada *notaverint Antiqvi. Cur* Baccho *ſacer.* Ternarius *numerus* Deo gratiſſimus *ſemper habitus.* Tripus *cur* Apollini *ſacer.* Tripos *ſyllogiſmus; Menſa* Delphica *ad exemplum Menſæ* Tabernaculi *facta.*

Lectô jam expoſitôqve *programmate,* ipſum prorſus ingrediamur Tem-

Digitized by Google

plum; & ea, qvæ vulgi oculos paſcunt, negligentes, ejus *Arcana* duntaxat, (ut curioſi ſolent) penitùs inſpiciamus. Priùs attamen (ne non *à Lare*, * qvod ajunt, inciperetur) aliqvantillum moremur apud *jugem* ac *perennem ignem*, qvi in Veſtibulo cuſtoditur: Qvem dum contemplor, hæreo annon *Græcos* in hoc qvoqve *Hebraizantes* offendam. Nam conſtat Hebræos ſacerdotes ignem in altari qvodam jugiter aluiſſe, & ſanctè curâſſe, ne unqvam extingveretur. *(a)* Qvod & in *Silo* (qvamdiu *Arca* & Tabernaculum ibidem conſtiterint) factum, non eſt ut dubitemus.

* *Vide Proverbium* ἀφ' Ἑστίας ἄρχου.

(a) Levit. cap. VI. *com.* 12. & 13.

Hoc igitur *Græci* cùm advertiſſent, lege ſanxerunt ut *Delphis* etiam πῦρ ἄσβεστον. i. e. *ignis inextinctus (b) foveretur.* Qui *ignis* (ut liqvidò ſciatis, unde eum *Græci* delatum habeant) Ἑστία dicitur. *(c)* Non

(b) Plutarchus in Numa.

(*c*) Veſtam *nihil aliud eſſe qvàm ipſum ignem vigilem & perennem, diſcas ex* Ovidio.

Nec tu aliud Veſtam, qvàm vivam intellige flammam.

Eadem verò (teſte Cicerone *lib.* 1. *de natura Deorum)* Latinis *eſt* Veſta, *qvæ* Græcis Ἑστία; ex *qva voce formatur. Solebant enim priſci* Græci (*teſte* Dionyſiô Halicar. *lib.* 1. *Antiq. Roman.*) *maximè* Æoles, *nominibus à vocali incipien-*

Digitized by Google

Non aliud verò Ἑςία, quàm אש יה *Eſch-ja* vel *Eſ-ja* Græcè Ἑςία i. e. *ignis Jehovæ.* Qvem Jehova ſcilicet *Aaroni* & *filiis ſuis* indies alendum præceperat. Hæc in tranſitu *Veſtæ* litavimus; ad πολυθρύλλητον illum *Tripodem*, qvi intùs erat, contemplandum lætè ac avidè feſtinantes. De qvo qvid ſentiam, (omnia enim ſummâ, qvâ potui, diligentiâ perluſtravi) clarè

pientibus præponere ſyllabam ου ſcriptam uno charactere, qvi eſt ſimilis duplici Γ, *ad rectam lineam duabus obliqvis additis : ut* Fελίνη, Fαναξ, Fοῖκ@, Fαὴρ, &c. Æolicum *verò digamma*, *qvod* Eraſmus & Glareanus *obſervârunt*, *eundem apud* Græcos *ſonum habuit*, *qvem apud* Latinos *V conſonans.*

Hinc ergò Latini (*qvi lingvam ſuam* Æolicæ dialecto *ferè acceptam referant*) *innumeris*, *qvas habent, Græcis vocibus à vocali incipientibus V conſonantem præfixerunt. Unde* ἕλια *fit* Velia; Οἶνος, vinum; ἑσπέρα, Veſpera; ἴς, Vis, ἦρ, Ver, ἐσθὴς, Veſtis, & Ἑςία, Veſta. Ἑςία *igitur æqvè ac* Veſta *primò ignis fuit : Sed qvia* Deus *apud Hebræos* æterna lux & ignis *dici ſolet*, *aut qvia* Chaldæi & Aſſyrii *à qvibus* Græcia *non minimam* πολυθεΐας *partem deſumpſit*) *ignem tanqvam Deum*, *ab antiqviſſimis uſqve temporibus*, *religioſiſſimè colebant : inde Græci* Ἑςίαν *qvàm cito* Deam *fecerunt : cujus* vis (*ut ait Cicero*) ad aras & focos pertinet.

Eſt autem reverà ignis, *qvi in ara perpetim fovetur :* & *ſæpè per metonymiam pro ipſa ara accipitur.* *Polluc. cap.* 1. *lib.* 1.

Digitized by Google

clarè & ſtrictim narrabo. Sed abſurdus eſt (inqvit *Ephorus* apud *Plutarchum*) qvi de Oraculo omnium veraciſſimo verba faciens, à veritate aliena, fideqve indigna profert. Ille igitur forſan ineptè audiet, qvi de Tripode loqvetur ea, qvæ certa atqve explorata non ſunt. Si qvid tamen hac in re peccavero, penes rei difficultatem ſit culpa. Tantâ etenim caligine circumqvaque tegitur, ut qvamvis te in omnem partem transferas, omnia rimeris, omnia colligas, qvæ de illo hactenus à qvopiam dicta ſunt, nihil attamen invenias qvod non in diſceptationem cadat: Tam malè inter eruditos huc uſqve conſtitit, qvid Tripodis nomine intelligendum ſit. Sunt qvi *Tripodem* ſentiunt eſſe *vas* qvoddam *pulvere plenum*, ex qvo ſpiritus qvidam, enthyſiaſticâ vi pollens, *Pythiam* afflabat. Sic tradit *Hellanicus:* qvem citat Nat. Comes in Mythol. Alii magnum qvendam *craterem* fuiſſe judicant, in qvem ſeſe velut immergere ſolebat Pythia.

Alii *Cellam* tribus pedibus ſuffultam, cui Phœbas inſiſtens, è ſubjecto antro ſpiritum ducebat, & bacchabatur. Alii *Menſam* coriô *Pythonis* tectam. Vide

Nat.

Digitized by Google

Nat. Comitem Mythol. lib. IV. cap. IV. Alii demùm Tripodem, ſpeciem qvandam *lauri tribus radicibus* Apollini conſecratam ſtatuunt: teſte *Lactantiô Grammaticô* ad hæc verba Papinii Statii Theb. I. v. 509.

Salve priſca fides tripodum ——

Tripodi verò, qvaliſcunqve fuerit, grande aliqvod myſterium ſubeſſe crediderunt multi, iiqve cumprimis docti: inter qvos meritiſſimè cenſendus eſt ille doctorum ac curioſorum virorum Mecænas *Fabritius Peireskius*: Qvi doctos undiqve provocavit *ad diſſerendum de incompertis qvibuſdam tripodum myſteriis.* *(d)* Huic autem rei qvas faces alluxerunt eruditorum reſponſa, prorſus ignoro: Ego verò, ſi, mihi qvod in mentem venit, palàm facere, & *inter olores ſtrepere* liceat; non modò *Tripodis*, ſed & *Cortinæ* (qvam à *Tripode* diſtingvendam cenſeo) *Holmiqve* myſteria ac ortus, haud alio ex fonte, qvàm qvô ipſum *Apollinem* conqvæſivi, (Joſuæ ſcilicet hiſtoriâ ſcriptiſqve ſacris) petendos arbitror. *Joſua enim* (prout literis mandatum eſt) *(e)* poſteaqvam deviciſſet hoſtes, & in ditionem ſuam redegiſſet univer-

(d) Vide ejus vitam *à doctiſſimo* Gaſſendo *mirâ arte concinnatam.*

(e) Joſuæ cap. XVIII. *comm.* I.

ſam

ſam ferè terram Chanaan, *Tabernaculum* unà cum *Arca* ad *Schiluntem* tranſtulit: Hîc ergo, qvamdiu Tabernaculum & Arca ibidem conſtiterint, Dei *Oracula* clarè reddi, *ſacrificia* ritè peragi, *feſta* & *ſolennitates* piè celebrari ſolebant. Adeò ut Hebræi omnes (eô ipſô tempore, qvô Cadmus in Græciam venit; ut & multò poſt) *Schiluntem*, tanqvam civitatem ſacram, & Deo dilectam, maximô honore, cultu ac veneratione proſecuti fuerint. Qvocirca *Delphici*, ut ad Hebraicam planè normam ſe componerent; & *Delphos* alteram qvaſi *Silo* præſtarent, ſimiles qvaſdam Machinas efficiebant. Nempe ad ſimilitudinem *Tabernaculi*, *Cortinam:* ad *Arcæ fœderis* exemplum, Tripodem: ad umbram *propitiatorii Epithematis*, *Holmum:* ad *menſæ propoſitionis* ſpeciem, *menſam* ſimiliter inſtituebant.

Et primò ſanè *Cortinam* (contra qvam pleriqve ſentiunt) à Tripode diſtinctam fuiſſe eò confidentiùs aſtruam, properteà qvòd doctiſſimum virum, & rei antiqvariæ peritiſſimum, *Claudium Fabritium de Peireſc* aſtipulantem habeo. At, qvòd ad *Tabernaculi* formam conſtituta fue-

fuerit, res ipſa ſvadeat: Qvippe qvia nil aliud erat *Tabernaculum*, qvàm *una*, ex decem Cortinis ſimul junctis confecta, *Cortina*.

Præterea ut olim Tabernaculum fuit Hebræorum Templum ſive Sanctuarium; ita antiqvius illud Delphorum Templum, fuit Tabernaculum: humilius certè ædificium, *tentorio* ſimile, & *Cortina* dictum. intelligo tamen non illud Templum, qvod à *Javanis* filiis, ut conjicitur, extructum fuit: ſed qvod Græci, poſt *Cadmi* adventum, *Joſuæqve*, vel (ut eorum utar idiomate) Παιᾶνος celebrationem atqve ἀποθέωσιν inſtaurabant. Qvænam verò fuerit iſtius Templi materia, qvaliſve forma, *Græci* profectò (ſive id Templo ſæpiùs obruto, *(f)* ſive ſeculo mythico, *(g)* ſeu potiùs utriqve tri-

(*f*) *Templum* Delphicum *ſæpenumerò dirutum fuiſſe tradit* Pauſanias *in lib.* x.

(*g*) Varro tria diſcrimina Temporum eſſe ſtatuit. *Primum*, ab hominum principio ad cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur ἄδηλον.

Secundum, à cataclyſmo priore ad Olympiadem primam: qvod qvia, in eo multa fabuloſa referuntur, μυθικὸν nominatur. *Tertium* à prima Olympiade ad nos, quod dicitur ἱστορικόν: qvia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur. *Vide Cenſorinum de die natali pag.* 100.

tribuendum) planè ignorare videntur. Unde ad fabulas pro more ſuo confugiunt, & illud modò *ex lauru* conſtructum; modò *ex ære* conflatum; mox ab apibus *pinnis* & *cera* confectum atqve concinnatum tradunt.

Mihi igitur, *vetus* illud *Templum* qvale fuerit, cogitanti ſuggeſſit *Varro*; qvi (in lib. VI. de Lingva Lat.) ſtatuit *qvodcunqve eſt inter cœlum & terram* (ſive hemiſphærium) *Cortinam dici, ad ſimilitudinem* Cortinæ *Apollinis*. Eò qvòd uti nos *hemiſphærium*, ſic Tripodem *Cortina* tentorii adinſtar involvebat. Ideoqve *Cortinam* Apollinis, non *Tripodem* aut *lebetem* fuiſſe, (qvod multi volunt) ſed *ædem* potiùs *tentorio* vel *tabernaculo ſimilem* facilè credas. Qvam qvidem præterea, non ſecùs ac Hebræorum Tabernaculum, *(h) coriis* olim circumtectam fuiſſe veriſimile eſt. Hoc ipſum ſanè paulò obſcuriùs oſtendit ea fabula, qvæ Cortinam coriô Pythonis obtectam refert. *(i)*

(*h*) *Exod. cap.* XXV.

(*i*) *Vide Nat. Com. Mythol. lib.* IV. *cap.* IV.

Græci enim, cùm audiviſſent ædem Delphico Apollini ſacram pellibus olim coopertam fuiſſe; & populo placere, qvas de Pythone feciſſent, fabulas intellexiſſent;

Digitized by Google

ſent; has illicò pelles *corium Pythonis* exſtitiſſe (prout ipſi judicabant) haud ineptè finxerunt. De *Cortina*, ni fallor, ita ſe res habuit. Porrò autem ſicut in Tabernaculo *Arca*; ſic in Cortina *Tripus* ſtetit: illa vero Deo, hic ficto ſacer. Tripodem voco, non qvaſi vas illud in initio triqvetrum, pedibuſqve tribus ſuffultum crederem, ſed qvia vulgare nomen eſt; & jam nunc, à multis retrò ſeculis, uſitatum. Tetragonum ſit oportet, qvod *Arcam* ſimulat: talis autem figuræ machinam qvatuor pedum fuiſſe magis decuit. Qvin & vas illud, qvod *Pythia* conſcendebat, qvatuor aliqvandò pedes habuiſſe teſtatur *Jamblichus* in lib. de myſteriis. Ut nihil obſtet, qvò minùs in figura convenire dicerentur.

Adhæc, ut *Arca*, ſic etiam *Tripos* aurô obducebatur. Unde Apollo fertur θεσπιωδεῖν τρίποδος ἐκ χρυσηλάτου. i. e. *ambigva reſponſa dare ex tripode ſuo aureo*: (k) Accedit qvòd *Tripos* utiqve, non ſecùs ac *Arca*, limbô ſeu coronâ aureâ cingebatur. Ideoqve Apollo dicitur ἐλακεῖν ἐκ τῶν στεμμάτων. i. e. *ex coronis loqvi*: (l) ubi Scholiaſtes; στεφάνην ἔστεπτο ὁ τρίπους

(k) *Ariſtophanes in* Pluto *ad initium.*

(l) *Ariſtophanes in Pluto.*

Digitized by Google

πους ἐφ' οὗ καθῆστο ἡ Πυθία. i. e. *coronâ cingebatur tripos, cui inſedit Pythias.*

Arcæ prorſus ἱλαστήριον ἐπίθεμα *propitiatorium ſedile*, qvod vernacula tranſlatio reddit **mercy ſeat**, imponebatur: è cujus ſuperiori parte cum propheta convenit & locutus eſt Deus; atqve ea, qvæ populo erant facienda, præcepit. Ex qvo Arcam *Dei ſcabellum* dictam legimus. 1. Chronic. cap. XXVIII. comm. 2.

Hinc igitur Græci, ut ſimias accuratè agerent, ſedile qvoddam, poſteris Ὅλμον (*m*) dictum. Tripode ſuper imponebant; cui Pythia Phœbi πρόμαντις inſideret; & habitô qvaſi divinô colloqviô, ſciſcitanti reſponſa daret. Sed ne res eaſdem (nam omnes, qvod ſciam, *Tripodem* & *Holmum* putant eoſdem) ſine omni ratione diſtinxiſſe videar; advertas, qvæſo, tripodi magnum qvendam hiatum ineſſe, (*n*) ex qvo ſpiritum velut ex inferis aſcendentem *Pythia* pudendis ſuis ſedens excipiebat: (*o*) qvod tamen à Pythia, niſi cuidam epithemati inſediſſet, commodè fieri non potuit.

Qvocirca, meâ qvidem ſententiâ, Tripus ſive inferior iſta machina, Pythiæ ſcabellum fuit; & Holmus, ſedile. Forſan

(*m*) *Vide Schol. in Ariſtoph. Plutum.*

(*n*) *Tzetzes in Lycophronem pag. 205. Edit. Paul. Steph.*

(*o*) *Scholiaſt. in Ariſtophanis Plutum.*

ſan attamen non vas illud majus & inferius, (qvod ad Arcæ ſimilitudinem factum duxi) ſed ὅλμος ei impoſitus, revera tripos fuit: atqve eô nomine potiùs inſigniri debuit. Nunqvid autem myſterii ſub tripode latuerit? ecqvid religionis inſit in eo pedum numero? alii ſanè commentantur alia. Nec deſint fortè qvi ipſam *S. S. Triada* ſub eo intelligi ſomnient. Ethnicis certè antiqviſſimis haud ignotum fuiſſe *Trinitatis* myſteriüm pluribus argumentis, ex *Hermete Triſmegiſto, Orpheo, Hydaſpe, Pythagora, Platone & Platonicis, Sibyllinis* verſibus, atqve *Apollinis Oraculo* ſumptis, elucidare conatus eſt doctiſſimus *Steuchus Eugubinus: (p)* ad qvem refero lectorem. Suidas autem *Triſmegiſtum* ſic appellatum tradit, qvia de *Trinitate*, qvôdam divini ſpiritus inſtinctu, locutus ſit.

(p) In lib. de perenni philoſophia.

Ἑρμῆς (inqvit) ὁ Τρισμέγιστος ἦν Αἰγύπτιος σοφός· ἤκμασε δὲ πρὸ τοῦ Φαραώ. ἐκέκλητο δὲ τρισμέγιστος διότι περὶ τριάδος ἐφθέγξατο, εἰπὼν ἐν τριάδι μίαν εἶναι θεότητα· οὗτος ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ; καὶ ἦν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινός, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τούτου ἑνότης· καὶ πνεῦμα πάντα περιέχον· ἐκτὸς τούτου οὐ θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐκ οὐσία τις ἄλλη.

πάντων γὰρ Κύριος ἐστι πατὴρ, καὶ θεὸς· καὶ πάντα ὑπ' αὐτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστίν· ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ παντέλειος ὢν καὶ γόνιμος, καὶ δημιουργὸς ἐν γονίμῳ φύσει παῖς ὢν, καὶ γονίμω ἐγκύον τὸ ὕδωρ ἐποίησε. καὶ ταῦτα εἰρηκὼς ηὔξατο λέγων. ὁρκίζω σε οὐρανὲ θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον. ὁρκίζω σε φωνὴν πατρὸς, ἣν ἐφθέξατο πρώτην, ἡνίκα τὸν πάντα κόσμον ἐστηρίξατο· ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ μονογενοῦς λόγου, καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ περιέχοντος πάντα, ἵλεως ἵλεως ἔσω. i. e. *Mercurius ter-maximus erat ſapiens Ægyptius. Floruit autem ante* Pharaonem. *Vocatus autem fuit ter-maximus, qvòd de* Trinitate *locutus fuit; dicens in Trinitate unam eſſe Deitatem. Sic fuit lumen intelligens ante lumen intelligens, & fuit ſemper mens mentis lucida; & nihil aliud fuit hujus unitas. Et ſpiritus omnia continens. Extra hunc non Deus, non Angelus, non ulla alia eſſentia* eſt. *Omnium enim* eſt *Dominus, & Pater, & Deus, & omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt. Nam ipſius ſermo, qvi eſt undiqve— perfectus, & fœcundus, & opifex, in fœcunda aqva puer exiſtens, & fœcundâ aqvâ aqvam fœcundam fecit. His autem dictis hæc precatus eſt. Obteſtor te cœlum magni Dei ſapiens opus. Obteſtor te vocem Patris, qvam locutus eſt primam,*

qvum

qvum omnem mundum firmavit. Obteſtor te per unigenitum Sermonem, & Patrem omnia continentem, propitia propitia eſto mihi.

Hæc *Suidas:* an autem genuina ſint ea ſcripta, qvæ *Triſmegiſto* paſſim tribui ſolent; aut teſtimonia qvæ de *Triade* ex Antiqvis afferuntur, ad ipſam qvadrent, penes eruditos, illôqve argumentô præſertim benè verſatos, eſto judicium. Qvid ſi tres iſtæ literæ י י י qvæ pedes, idqve multò magis qvàm manus, *(q)* referunt, & apud Aſſyrios aliqvandò *Elohim* ſignificant, tribus iſtis pedibus, qvibus ſacra ac vaticinatrix iſta Sella innitebatur, occaſionem dederint. Vel fortè nihil aliud eô pedum numerô prorſus intelligendum ſit, qvàm ſuperſtitioſa qvædam Gentium opinio, qvæ *ternarium numerum* prout omnium perfectiſſimum *(r)* ita Deo gratiſſimum ſemper

(q) *Qvippe* יוד iod *vel* יד iad *eſt* manus *&* pugnus: *qvem litera* Iod *refert ut inqvit Schindlerus, in Pentaglot.*

(r) *Nam* Tria *ſunt omnia; & ter omnino*, καθάπερ γὰρ φασὶ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα, τρισὶν ὥρισαι· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον, καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός· ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος. *i. e.* Nam, ut Pythagorici etiam inqviunt, ipſum omne ac omnia tribus ſunt definita. *Finis* enim, *Medium*, atqve *Principium* ipſius *Omnis* numerum habent: hæc autem *Trinitatis*. Qvapropter hoc à Natura

per exiſtimabant; eumqve idcircò πρὸς τὰς ἁγιστείας τῶν θεῶν *ad Deorum ſacrificia celebranda adhibuerunt.* teſte Ariſtot. de Cœlo lib. 1. cap. 1. Unde *Chaldæi* atqve *Æthiopes* thure, aurô, myrrhâ; *Græci* igne, hoſtiâ, arâ; *Alii* thure, igne, & precatione Deum venerati ſunt. Qvò ſpectat illud in Theocriti Pharmaceutria.

Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ

Ter libo, terqve hæc pronuntio myſtica verba

& illud

——*Numerô Deus impare gaudet.*

Græci, inqvam, illa opinione ducti, machinam iſtam ſive ſellam Deo dicatam, tribus hiſce pedibus ſacratiorem reddere ſtuduerunt. Niſi forſan Apollini *tripodem* propterea conſecraverint, ut myſticô qvôdam modô notarent tria iſta tempora de qvibus Oracula peti ſolerent. Qvip-

tura numero ſumpto, perinde atqve qvâdam illius lege, & in Deorum ſacrificiis celebrandis uti ſolemus. Aſſignamus inſuper & appellationes hôc modô: duo enim ambo dicimus; & duos ambos atqve utroſqve, non omnes: at de tribus hanc appellationem dicimus primò *Ariſtoteles in lib. 1. de Cœlo. cap. 1.*

Qvippe penes notitiam Vatis ſunt τά τε ὄντα, τά τ᾽ ἐσσόμενα πρό τ᾽ ἐόντα. *Qvæ ſunt, qvæ venient poſthæc, qvæ præterierunt.*

Qvin & *divinatio* ipſa, Græcorum ſententiis, eſt τέχνη περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων, ἢ παρωχημένων. * i. e. *Ars circa futura ex præſentibus vel præteritis. Nullius enim rei ortum putabant ſine cauſa; vel ſine ratione prænotionem: Sed cùm præſentia præteritis, omnia futura præſentibus annexa ſint, & alterum ex altero, progreſſu ab initio ad finem pertendente, conſeqvatur; is qvi naturali ratione cauſas intuetur atqve inter ſe contexit, prædicere valeat. Nam è connexi natura ducitur ratiocinatio. Si hoc eſt, illud præceſſit: Et ſi hoc eſt, iſtud fiet. Artificioſa etenim res eſt, & ab humana proficiſcitur ratione cognitio conſeqventiæ.* Unde *Theo* apud Plutarchum † non veritus eſt aſſerere *Tripodem* nihil aliud eſſe qvàm *ſyllogiſmum qvô Vates, poſitâ antecedentis ſeqvelâ, rem extantem aſſumit; & concluſionem demonſtrationis infert.* Sed de Tripode nimis multa. De qvo tria verba tantum dixiſſe ſi non religioſius, certè lectori gratius exiſtimaverim.

* *Vide* Plutarch. *in* εἰ *apud Delphos.*

† *Locô jam citatô.*

Demum ſicut in Tabernaculo *Menſa*

fuit longitudine duûm cubitorum, latitudine unius; altitudine palmorum trium. Ita etiam in Templo Delphico ſimilis extabat: mihi teſtis adſtat *Joſephus* qvi in lib. III. Judaic. antiqv. cap. VII. hæc loqvitur ἐν δὲ τῷ ναῷ τράπεζαν ἱδρύετο Δελφικαῖς παραπλησίαν. i.e. *in fano autem* (Moſes) *menſam collocavit, Delphicis non abſimilem.* Non qvòd illa ad Delphicæ, ſed Delphica menſa ad illius exemplum compoſita fuerit. Huc uſqve qvàm ſimiles *Schilunti* fuerint *Delphi* commonſtravimus. Qvæcunqve tamen à me dicta ac commentata ſunt, non ita accipi vellem, qvaſi eadem *à Tripode* prolata exiſtimâſſem: non enim mihi viſa ſunt adeò luculenta & perſpicua; Illa tamen ejuſmodi cenſeo, ut me, ſi ipſam veritatem minùs attigerim; ejus umbram ſaltem cominus ſeqvutum fuiſſe *credat Judæus Apella.*

CAD-

CADMUS JOSUAM GRÆCIÆ PRÆDICABAT.

CAP. XII.

Cadmus *Joſuæ* coætaneus. *In Græciam* colonias *unaqve* literas attulit (Καδμήϊα γράμματα. ἐκφοινίξαι. Literæ Phœniciæ *Græcis uſitatæ uſqve ad* Trojani *belli tempora. v. not.*) Cadmus *cur* Serpens *fingebatur*. Cadmus Gibhonita; *&* Joſuæ *encomiaſtes*. Judæi Phœnices *dicti à Græcis*. Lacedæmonii *colonia* Judæorum: *Iidem* de genere Abrahami; *qvomodo*. Vox Λακεδαιμόνιοι *fit ex* Hebræa לקדמני *Lecadmoni q. d. Cadmæi. Conjicitur* Hebræos *qvoſdam* Cadmum *ſecutos fuiſſe in Græciam*: Cur *&* *qvô tempore*. Cadmus *in Palæſtinæ* gymnaſiis *educatus*. Cadmus *vel* Ducem *ſonat*, *vel* Palæſtinum. *Palæſtina olim* Kedem *dicta, Cur*. Noa Ogyges. *Ab ipſo regio circa* Hebronem Ὠγύγη *dicitur*. Noa *ſtatim poſt diluvium civitatem*

egredi; agnominan
mine comparente,
ſcurræ vehementer i
dem verò, fraude co
cium mirari; ſibi ta
lari, ac riſu emori.
στερνόμαντιν! pluribus
non eſt neceſſe. Lic
hiſtoriam, concinna
dam, qvæqve ad rem
facit, è *Brodæo* huc
Lutetiæ dum hæc com
*le *)* Ludovicus Br
primi Gallorum regis
Engaſtrimythus,
Manium voces & ej
igitur arte pollens cùn
ſimamqve puellam, p
ejus matrem, qvæ iſ
ſet, adiit; mariti voc
juberet ut huic viro
mo eam nuptam d
igne purgatorio tor
dem petenti denegaſ
citò emergeret, ſi
multis; protinùs m
filiam in matrimo
genus fallacias G

* *In Miſcell. lib.* VIII.

[illegible] naqve
[illegible] fecit,
[illegible] Re-
[illegible] emo-
[illegible] *gi* vi-
[illegible]
[illegible] moni-
[illegible]; cre-
[illegible] *orum*
[illegible] s avi-
[illegible] tanti
[illegible] iunt-
[illegible] *Joſua*
[illegible] benè

[illegible] em Alexandri-
[illegible] poſiaca *lib.* IX.
[illegible] *de orthographia.*
[illegible] *lent* φοινικήϊα καὶ
[illegible] literæ. *Ut &*
[illegible] *Epiſt.* 5. *Hinc*
[illegible] legere. *He-*
[illegible] *Græciam Phæ-*
[illegible] *runt, mihi non*
[illegible] *tempora Græcis*
[illegible] *qvi in l. de bello*
[illegible] as ad delegen-
[illegible] r, acceperant,
[illegible] nant. Ita con-
[illegible] m belli atqve

ſam ferè terram Chanaan, *Tabernaculum* unà cum *Arca* ad *Schiluntem* tranſtulit: Hîc ergo, qvamdiu Tabernaculum & Arca ibidem conſtiterint, Dei *Oracula* clarè reddi, *ſacrificia* ritè peragi, *feſta* & *ſolennitates* piè celebrari ſolebant. Adeò ut Hebræi omnes (eô ipſô tempore, qvô Cadmus in Græciam venit; ut & multò poſt) *Schiluntem*, tanqvam civitatem ſacram, & Deo dilectam, maximô honore, cultu ac veneratione proſecuti fuerint. Qvocirca *Delphici*, ut ad Hebraicam planè normam ſe componerent; & *Delphos* alteram qvaſi *Silo* præſtarent, ſimiles qvaſdam Machinas efficiebant. Nempe ad ſimilitudinem *Tabernaculi*, *Cortinam*: ad *Arcæ fœderis* exemplum, Tripodem: ad umbram *propitiatorii Epithematis*, *Holmum*: ad *menſæ propoſitionis* ſpeciem, *menſam* ſimiliter inſtituebant.

Et primò ſanè *Cortinam* (contra qvam pleriqve ſentiunt) à Tripode diſtinctam fuiſſe eò confidentiùs aſtruam, propterea qvòd doctiſſimum virum, & rei antiqvariæ peritiſſimum, *Claudium Fabritium de Peireſc* aſtipulantem habeo. At, qvòd ad *Tabernaculi* formam conſtituta fue-

fuerit, res ipſa ſvadeat: Qvippe qvia nil aliud erat *Tabernaculum*, qvàm *una*, ex decem Cortinis ſimul junctis confecta, *Cortina.*

Prætereà ut olim Tabernaculum fuit Hebræorum Templum ſive Sanctuarium; ita antiqvius illud Delphorum Templum, fuit Tabernaculum: humilius certè ædificium, *tentorio* ſimile, & *Cortina* dictum. intelligo tamen non illud Templum, qvod à *Javanis* filiis, ut conjicitur, extructum fuit: ſed qvod Græci, poſt *Cadmi* adventum, *Joſuaqve*, vel (ut eorum utar idiomate) Παιᾶνος celebrationem atqve ἀποθέωσιν inſtaurabant. Qvænam verò fuerit iſtius Templi materia, qvaliſve forma, *Græci* profectò (ſive id Templo ſæpiùs obruto, *(f)* ſive ſeculo mythico, *(g)* ſeu potiùs utriqve

tri-

(*f*) *Templum* Delphicum *ſæpenumerò dirutum fuiſſe tradit* Pauſanias *in lib.* x.

(*g*) Varro tria diſcrimina Temporum eſſe ſtatuit. *Primum*, ab hominum principio ad cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur ἄδηλον. *Secundum*, à cataclyſmo priore ad Olympiadem primam: qvod qvia, in eo multa fabuloſa referuntur, μυθικὸν nominatur. *Tertium* à prima Olympiade ad nos, quod dicitur ἱστορικὸν: qvia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur. *Vide Cenſorinum de die natali pag.* 100.

tribuendum) planè ignorare videntur. Unde ad fabulas pro more ſuo confugiunt, & illud modò *ex lauru* conſtructum; modò *ex ære* conflatum; mox ab apibus *pinnis* & *cera* confectum atqve concinnatum tradunt.

Mihi igitur, *vetus* illud *Templum* qvale fuerit, cogitanti ſuggeſſit *Varro*; qvi (in lib. VI. de Lingva Lat.) ſtatuit *qvodcunqve eſt inter cœlum & terram* (ſive hemiſphærium) *Cortinam dici, ad ſimilitudinem* Cortinæ *Apollinis.* Eò qvòd uti nos *hemiſphærium*, ſic Tripodem *Cortina* tentorii adinſtar involvebat. Ideoqve *Cortinam* Apollinis, non *Tripodem* aut *lebetem* fuiſſe, (qvod multi volunt) ſed *ædem* potiùs *tentorio* vel *tabernaculo ſimilem* facilè credas. Qvam qvidem præthereà, non ſecùs ac Hebræorum Tabernaculum, *(h) coriis* olim circumtectam fuiſſe veriſimile eſt. Hoc ipſum ſanè paulò obſcuriùs oſtendit ea fabula, qvæ Cortinam coriô Pythonis obtectam refert. *(i)*

(*h*) *Exod. cap.* XXV.

(*i*) *Vide Nat. Com. Mythol. lib.* IV. *cap.* IV.

Græci enim, cùm audiviſſent ædem Delphico Apollini ſacram pellibus olim coopertam fuiſſe; & populo placere, qvas de Pythone feciſſent, fabulas intellexiſ-

ſent;

ſent; has illicò pelles *corium Pythonis* exſtitiſſe (prout ipſi judicabant) haud ineptè finxerunt. De *Cortina*, ni fallor, ita ſe res habuit. Porrò autem ſicut in Tabernaculo *Arca*; ſic in Cortina *Tripus* ſtetit: illa vero Deo, hic ficto ſacer. Tripodem voco, non qvaſi vas illud in initio triqvetrum, pedibuſqve tribus ſuffultum crederem, ſed qvia vulgare nomen eſt; & jam nunc, à multis retrò ſeculis, uſitatum. Tetragonum ſit oportet, qvod *Arcam* ſimulat: talis autem figuræ machinam qvatuor pedum fuiſſe magis decuit. Qvin & vas illud, qvod *Pythia* conſcendebat, qvatuor aliqvandò pedes habuiſſe teſtatur *Jamblichus* in lib. de myſteriis. Ut nihil obſtet, qvò minùs in figura convenire dicerentur.

Adhæc, ut *Arca*, ſic etiam *Tripos* aurô obducebatur. Unde Apollo fertur θεσπιῳδεῖν τρίποδος ἐκ χρυσηλάτου. i. e. *ambigua reſponſa dare ex tripode ſuo aureo:* (k) Accedit qvòd *Tripos* utiqve, non ſecùs ac *Arca*, limbô ſeu coronâ aureâ cingebatur. Ideoqve Apollo dicitur ἐλακεῖν ἐκ τῶν στεμμάτων. i. e. *ex coronis loqui:* (l) ubi Scholiaſtes; στεφάνῳ ἔστεπτο ὁ τρίπους

(k) *Ariſtophanes in* Pluto *ad initium.*

(l) *Ariſtophanes in Pluto.*

πȣς ἐφ' ȣ̃ καθῆςο ἡ Πυθία. i. e. *coronâ cingebatur tripos, cui inſedit Pythias.*

Arcæ prorſus ἱλαςήϱιον ἐπίθεμα *propitiatorium ſedile*, qvod vernacula tranſlatio reddit **mercy ſeat**, imponebatur: è cujus ſuperiori parte cum propheta convenit & locutus eſt Deus; atqve ea, qvæ populo erant facienda, præcepit. Ex qvo Arcam *Dei ſcabellum* dictam legimus. 1. Chronic. cap. XXVIII. comm. 2.

Hinc igitur Græci, ut ſimias accuratè agerent, ſedile qvoddam, poſteris Ὅλμον (m) dictum, Tripode ſuper imponebant; cui Pythia Phœbi πϱόμαντις inſideret; & habitô qvaſi divinô colloqviô, ſciſcitanti reſponſa daret. Sed ne res eaſdem (nam omnes, qvod ſciam, *Tripodem* & *Holmum* putant eoſdem) ſine omni ratione diſtinxiſſe videar; advertas, qvæſo, tripodi magnum qvendam hiatum ineſſe, (n) ex qvo ſpiritum velut ex inferis aſcendentem *Pythia* pudendis ſuis ſedens excipiebat: (o) qvod tamen à Pythia, niſi cuidam epithemati inſediſſet, commodè fieri non potuit.

Qvocirca, meâ qvidem ſententiâ, Tripus ſive inferior iſta machina, Pythiæ ſcabellum fuit; & Holmus, ſedile. Forſan

(m) *Vide Schol. in Ariſtoph. Plutum.*

(n) *Tzetzes in Lycophronem pag. 205. Edit. Paul. Steph.*

(o) *Scholiaſt. in Ariſtophanis Plutum.*

Digitized by Google

ſan attamen non vas illud majus & inferius, (qvod ad Arcæ ſimilitudinem factum duxi) ſed ὅλμος ei impoſitus, revera tripos fuit: atqve eô nomine potiùs inſigniri debuit. Nunqvid autem myſterii ſub tripode latuerit? ecqvid religionis inſit in eo pedum numero? alii ſanè commentantur alia. Nec deſint fortè qvi ipſam *S. S. Triada* ſub eo intelligi ſomnient. Ethnicis certè antiqviſſimis haud ignotum fuiſſe *Trinitatis* myſteriüm pluribus argumentis, ex *Hermete Triſmegiſto*, *Orpheo*, *Hydaſpe*, *Pythagora*, *Platone* & *Platonicis*, *Sibyllinis* verſibus, atqve *Apollinis Oraculo* ſumptis, elucidare conatus eſt doctiſſimus *Steuchus Eugubinus*: *(p)* ad qvem refero lectorem. Suidas autem *Triſmegiſtum* ſic appellatum tradit, qvia de *Trinitate*, qvôdam divini ſpiritus inſtinctu, locutus ſit.

(p) In lib. de perenni philoſophia.

Ἑρμῆς (inqvit) ὁ Τρισμέγιστος ἦν Αἰγύπτιος σοφός· ἤκμασε δὲ πρὸ τοῦ Φαραώ. ἐκέκλητο δὲ τρισμέγιστος διότι περὶ τριάδος ἐφθέγξατο, εἰπὼν ἐν τριάδι μίαν εἶναι θεότητα· οὗτος ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ; καὶ ἦν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινός, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τούτου ἑνότης· καὶ πνεῦμα πάντα περιέχον· ἐκτὸς τούτου οὐ θεός, οὐκ ἄγγελος, οὐκ οὐσία τις ἄλλη.

πάντων γὰρ Κύριος ὁ πατὴρ, καὶ θεός· καὶ πάντα ὑπ' αὐτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστίν· ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ παντέλειος ὢν καὶ γόνιμος, καὶ δημιουργὸς ἐν γονίμῳ φύσει παῖς ὢν, καὶ γονίμῳ ἐγκύον τὸ ὕδωρ ἐποίησε. καὶ ταῦτα εἰρηκὼς ηὔξατο λέγων. ὁρκίζω σὲ οὐρανὲ θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον. ὁρκίζω σὲ φωνὴν πατρὸς, ἣν ἐφθέξατο πρώτην, ἡνίκα τὸν πάντα κόσμον ἐστηρίξατο· ὁρκίζω σὲ κατὰ τοῦ μονογενοῦς λόγου, καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ περιέχοντος πάντα, ἵλεως ἵλεως ἔσω. i. e. *Mercurius ter-maximus erat ſapiens Ægyptius. Floruit autem ante* Pharaonem. *Vocatus autem fuit ter-maximus, qvòd de* Trinitate *locutus fuit; dicens in Trinitate unam eſſe Deitatem. Sic fuit lumen intelligens ante lumen intelligens, & fuit ſemper mens mentis lucida; & nihil aliud fuit hujus unitas. Et ſpiritus omnia continens. Extra hunc non Deus, non Angelus, non ulla alia eſſentia* eſt. *Omnium enim* eſt *Dominus, & Pater, & Deus, & omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt. Nam ipſius ſermo, qvi eſt undiqve — perfectus, & fœcundus, & opifex, in fœcunda aqva puer exiſtens, & fœcundâ aqvâ aqvam fœcundam fecit. His autem dictis hæc precatus eſt. Obteſtor te cœlum magni Dei ſapiens opus. Obteſtor te vocem Patris, qvam locutus eſt primam,*

qvum omnem mundum firmavit. Obteſtor te per unigenitum Sermonem, & Patrem omnia continentem, propitia propitia eſto mihi.

Hæc *Suidas:* an autem genuina ſint ea ſcripta, qvæ *Triſmegiſto* paſſim tribui ſolent; aut teſtimonia qvæ de *Triade* ex Antiqvis afferuntur, ad ipſam qvadrent, penes eruditos, illôqve argumentô præſertim benè verſatos, eſto judicium. Qvid ſi tres iſtæ literæ י י י qvæ pedes, idqve multò magis qvàm manus, *(q)* referunt, & apud Aſſyrios aliqvandò *Elohim* ſignificant, tribus iſtis pedibus, qvibus ſacra ac vaticinatrix iſta Sella innitebatur, occaſionem dederint. Vel fortè nihil aliud eô pedum numerô prorſus intelligendum ſit, qvàm ſuperſtitioſa qvædam Gentium opinio, qvæ *ternarium numerum* prout omnium perfectiſſimum *(r)* ita Deo gratiſſimum ſemper

(q) Qvippe יוד iod *vel* יד iad *eſt* manus *&* pugnus: *qvem litera* Iod *refert ut inqvit Schindlerus, in Pentaglot.*

(r) *Nam* Tria *ſunt omnia; & ter omnino,* καθάπερ γάρ φασι καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα, τρισὶν ὥρισται· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον, καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός· ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος. *i. e.* Nam, ut Pythagorici etiam inqviunt, ipſum omne ac omnia tribus ſunt definita. *Finis* enim, *Medium*, atqve *Principium* ipſius *Omnis* numerum habent: hæc autem *Trinitatis.* Qvapropter hoc à Natura

per exiſtimabant; eumqve idcircò πρὸς τὰς ἁγιστείας τῶν θεῶν *ad Deorum ſacrificia celebranda adhibuerunt.* teſte Ariſtot. de Cœlo lib. 1. cap. 1. Unde *Chaldæi* atqve *Æthiopes* thure, aurô, myrrhâ; *Græci* igne, hoſtiâ, arâ; *Alii* thure, igne, & precatione Deum venerati ſunt. Qvò ſpectat illud in Theocriti Pharmaceutria.

> Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ
>
> *Ter libo, terqve hæc pronuntio myſtica verba*

& illud

> —— *Numerô Deus impare gaudet.*

Græci, inqvam, illa opinione ducti, machinam iſtam ſive ſellam Deo dicatam, tribus hiſce pedibus ſacratiorem reddere ſtuduerunt. Niſi forſan Apollini *tripodem* propterea conſecraverint, ut myſticô qvôdam modô notarent tria iſta tempora de qvibus Oracula peti ſolerent. Qvip-

tura numero ſumpto, perinde atqve qvâdam illius lege, & in Deorum ſacrificiis celebrandis uti ſolemus. Aſſignamus inſuper & appellationes hôc modô: duo enim ambo dicimus; & duos ambos atqve utroſqve, non omnes: at de tribus hanc appellationem dicimus primò

Ariſtoteles in lib. 1. de Cœlo. cap. 1.

Qvippe penes notitiam Vatis ſunt τά τε ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα. *Quæ ſunt, quæ venient poſthæc, quæ præterierunt.*

Qvin & *divinatio* ipſa, Græcorum ſententiis, eſt τέχνη περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων, ἢ παρωχημένων. * i. e. *Ars circa futura ex præſentibus vel præteritis. Nullius enim rei ortum putabant ſine cauſa; vel ſine ratione prænotionem: Sed cùm præſentia præteritis, omnia futura præſentibus annexa ſint, & alterum ex altero, progreſſu ab initio ad finem pertendente, conſeqvatur; is qvi naturali ratione cauſas intuetur atqve inter ſe contexit, prædicere valeat. Nam è connexi natura ducitur ratiocinatio. Si hoc eſt, illud præceſſit: Et ſi hoc eſt, iſtud fiet. Artificioſa etenim res eſt, & ab humana proficiſcitur ratione cognitio conſeqventiæ.* Unde *Theo* apud Plutarchum † non veritus eſt aſſerere *Tripodem* nihil aliud eſſe qvàm *ſyllogiſmum qvô Vates, poſitâ antecedentis ſeqvelâ, rem extantem aſſumit; & concluſionem demonſtrationis infert.* Sed de Tripode nimis multa. De qvo tria verba tantum dixiſſe ſi non religioſius, certè lectori gratius exiſtimaverim.

* *Vide* Plutarch. *in* ει *apud* Delphos.

† *Locô jam citatô.*

Demum ſicut in Tabernaculo *Menſa*

Digitized by Google

fuit longitudine duûm cubitorum, latitudine unius; altitudine palmorum trium. Ita etiam in Templo Delphico ſimilis extabat: mihi teſtis adſtat *Joſephus* qvi in lib. III. Judaic. antiqv. cap. VII. hæc loqvitur ἐν δὲ τῷ ναῷ τϱάπεζαν ἱδϱύετ) Δελφικαῖς πα(ϱ)απλησίαν. i. e. *in fano autem* (Moſes) *menſam collocavit, Delphicis non abſimilem.* Non qvòd illa ad Delphicæ, ſed Delphica menſa ad illius exemplum compoſita fuerit. Huc uſqve qvàm ſimiles *Schilunti* fuerint *Delphi* commonſtravimus. Qvæcunqve tamen à me dicta ac commentata ſunt, non ita accipi vellem, qvaſi eadem *à Tripode* prolata exiſtimâſſem: non enim mihi viſa ſunt adeò luculenta & perſpicua: Illa tamen ejuſmodi cenſeo, ut me, ſi ipſam veritatem minùs attigerim; ejus umbram ſaltem cominus ſeqvutum fuiſſe *credat Judæus Apella.*

CAD-

CADMUS JOSUAM GRÆCIÆ PRÆDICABAT.

CAP. XII.

Cadmus *Joſuæ* coætaneus. *In Græciam* colonias *unaqve* literas attulit (Καδμήϊα γράμματα. ἐκφοινίξαι. Literæ Phœniciæ *Græcis uſitatæ uſqve ad* Trojani *belli tempora. v. not.)* Cadmus *cur* Serpens *fingebatur*. Cadmus Gibhonita; *&* Joſuæ *encomiaſtes*. Judæi Phœnices *dicti à Græcis*. Lacedæmonii *colonia* Judæorum: *Iidem* de genere Abrahami; *qvomodo*. Vox Λακεδαιμόνιοι *fit ex* Hebræa לקדמני *Lecadmoni q. d. Cadmæi. Conjicitur* Hebræos *qvoſdam* Cadmum *ſecutos fuiſſe in Græciam:* Cur *& qvô tempore.* Cadmus *in Palæſtinæ* gymnaſiis *educatus*. Cadmus *vel* Ducem *ſonat*, *vel* Palæſtinum. *Palæſtina olim* Kedem *dicta*, *Cur*. Noa Ogyges. *Ab ipſo regio circa* Hebronem Ὠγύγη *dicitur*. Noa *ſtatim poſt diluvium civitatem*

Themanin *extruxit: poſtea* Palæſtinam *repetebat.* מקדם Mikkedem *Qvid?*

Anteqvàm te, candide Lector, ad illud qvod,

Martial. Ep. VI. lib. II.

Lectis vix tibi paginis duabus
Spectas, ἐσχατοκωλικὸν ——

perducam, non abs re fore duco breviter explicare qvô primùm tempore, qvibuſqve modis innotuit Græcis celebris illa de rebus *à Joſua* patratis hiſtoria. Nonnulla fortaſſis ex ipſa S. S. Scriptura deſumpſerunt: primam verò *Joſuæ* notitiam *Phœnicibus* acceptam referunt. Illi enim, vel vivente adhuc *Joſuâ*, vel non ita pridem mortuô, patriâ ſuâ, duce *Cadmô*, migrabant; & ad Græciam appellebant: ubi ſedes locabant figebantqve. Qvippe *Phœnicius* ille *Dux*, qvem priſci *Cadmum* (nomine, prout infrà dicitur, *appellativô*, non *propriô)* vocabant, ipſis Joſuæ temporibus vixit. *(a)* Ille autem, teſte Herodotô in Euterpe, colonias è Phœnicia in Bœotiam duxit; atqve etiam Græciæ non viros tantùm, ſed & lite-

(a) Vide Euſebii Chronic. pag. 11.

literas *(b)* ac doctrinas intulit; unaqve Joſuæ victorias, aut primùm notas fecit, aut plenius & expreſſius enarravit. Recens adhuc & calida fuit eorum memoria qvæ geſſerat ille *Typhonis* ſeu *Ogi* victor.

Hunc ergo *Cadmi* comites ſermonibus ſuis verſant indies, & extollunt; crebriſqve de eo narrationibus *Græcorum* aures atque animos, novi plus ſatis avidos, paſcunt: atqve in ſummam tanti Herois admirationem ducunt rapiuntqve. Ain' verò? *Cadmumne* de *Joſua* benè

(b) Videſis Tacitum *lib.* XI. Clementem Alexandrinum *lib.* 1. *Stromatum.* Plutarchi Sympoſiaca *lib.* IX. *qvæſt.* 2. *&* 3. Victorinum *lib.* 1. *cap. de orthographia. Hinc igitur Græcæ literæ dici freqventer ſolent* φοινικήϊα καὶ Καδμήϊα γράμματα Phœniciæ & Cadmeæ literæ. *Ut &* Cadmi nigellæ filiæ: *apud Auſonium in Epiſt.* 5. *Hinc etiam* ἐκφοινίξαι Phœniciſſare, *eſt* ἀναγνῶναι legere. *Heſychius. Qvô primùm tempore literæ, qvas in Græciam Phœnices attuliſſent, à primigenia figura deſciverunt, mihi non liqvet: illas autem uſqve ad Belli Trojani tempora Græcis uſitatas fuiſſe probatur ex* Dicty Cretenſi: *qvi in l. de bello Trojano ſic ſcribit:* ſinguli in tabellis, qvas ad delegendum belli principem, qvi cuiqve videretur, acceperant, *Punicis* literis nomen Agamemnonis deſignant. Ita conſenſu omnium, ſecundô rumore, ſummam belli atqve exercitus in ſe ſuſcepit.

Digitized by Google

benè ſentire, ejuſqve victorias exteris venditare? eumne Phœnicum præconiis efferri, qvi *Phœnicas* omnes vel delevit, vel patriô ſolô fugavit? vel (qvod eodem ferè recidit) ad anguſtias & incitas adegit? abſonum prorſus: hic ergo ſcrupulus, qvi multos alioqvi vel altè ſuſpendat, vel in contrarias abſtrahat, qvàm citò animis noſtris eximendus eſt: Qvod qvidem, poſtqvam *Cadmi* genus & patriam deſignaverim, facilè confectum dabo. *Cadmum* ſanè multi è *Tyro*; multi è *Sidone* deducunt: Hi ex *Ægypto*, (c) illi ex *Phœnicia* oriundum ſtatuunt. Sunt qvi *regem*; (d) ſunt qvi *coqvum* fuiſſe (e) tradunt. Uſqve adeo incerta res eſt, cujus ſortis fuerit, aut ubinam gentium vel locorum natus eſſet. Cùm verò Græcorum fabulæ ex *Phœniciarum* vel *Hebræarum* vocum ſignificationibus oriri freqventer ſolent. (qvod *Voſſius* in l. de Orig. & prog. idololat. & *Bochartus* in Geograph. ſacra plenè & eruditè probant.) Græci profectò, dum *Cadmum* Serpentem fingunt, *Hevæum* fuiſſe paulò obſcuriùs oſtendunt. Qvippe qvia חויא *Hevæus* (ex obſervatione Cl. Bocharti) Syris eſt *Serpens*. Verumenimvero *Cadmum*

(c) Euſeb. Chronic. l. 11.
(d) Euſeb. Chronic. l. 11.
(e) Athenæ. lib. XIV.

mum non ab illis *Hevæis*, qvi ſub monte Hermone habitabant (qvod doctiſſimo *Bocharto placuit*) & inter *Amorrhæos*, qvos profligavit *Joſua*, recenſentur, ſed ab illis, qvos aliter *Gibhonitas (f)* vocant, oriundum ſtatuo. Ita igitur rem expedio. *Cadmus* etiamſi *Cananæus* ſeu *Phœnix* eſſet; ac ea ratione animum Iſraëlitis infenſum atqve inimicum geſſerit; at qvia *Hevæis, qvi pacem fecerunt cum filiis Iſraël, (g)* prognatus eſſet, de Joſua benè & honeſtè cogitavit: & honorificè (prout æqvum fuerit) locutus eſt. Joſua enim humaniter & gratioſè tractavit *Hevæos* ſive *Gabaonitas*; qvos non ſibi & Iſraëlitis (prout haud iniqvè potuiſſet) ſed *Deo* ſervos reddidit: ἀλλ' οὔτε Γαβαωνῖται, ὥς τινες ὑπενόησαν, ἐδούλευσαν αὐτοῖς; ἀλλὰ τῷ θεῷ ἐδούλευον. ξυλοφόρους γὰρ καὶ ὑδροφόρους τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ αὐτοὺς κατεστήσαντο, οὐ γὰρ ἑαυτοῖς: *nec Gabaonitæ, uti nonnulli cenſuerunt, illis* (nempe Iſraëlitis) *ſervierunt, ſed Deo miniſtrarunt. Nam materiarios ſeu lignatores & aqvarios ad uſum Templi Dei, non ſibi conſtituerunt.* Auctor Chronici Alexandrini pag. 51.

(f) Joſ. cap. IX. com. 7.

(g) Joſ. XI. 19.

Adhæc, cùm Joſua propugnaſſet Hevæos, eoſqve ab Amorrhæis tutatus eſſet,

ſet, ingratè admodum à Cadmo delictum erat, ſi non illius victorias ſummis aſſiduè laudibus atqve præconiis extuliſſet: præſertim cùm laudes ejus & encomia ad Hevæos etiam redundaverint: Qvippe victoriæ *Iſraëlitarum*, qvi à partibus *Hevæorum* contra Amorrhæos ſtabant, ad ipſos aliqvô modô pertinebant. Qvid ſi aliqvis ſtatuat honeſtiorem, qvàm de Joſua Græci conceperant, opinionem, non tam *Phœnicum*, qvàm *Hebræorum* narrationibus deberi? Certè Judæos etiam (qvibus portus apti ſatis & commodi fuerunt) mercaturam ſub Phœnicum nomine exercuiſſe veriſimile eſt. Illi autem, dum ob merces emendas vendendaſqve in Græcia moram faciunt, indicta dictant: falſa refellunt, depravata corrigunt: atqve integram *Joſuæ* hiſtoriam, non ſine maximis ejus encomiis, enarrant ac deprædicant. *Judæos* autem Phœnices appellari liqvet ex *Herodoto (h)* tradente *in Palæſtina circumcidi qvoſdam Phœnicum.* Et ex *Ariſtophane*, qvi (in Avibus) Phœnicas ψώλȣς vocat: cùm tamen exploratum ſit nullos ex illa gente circumciſos fuiſſe præter *Judæos*: teſte Joſephô in Antiqv. hiſtor. lib.

(h) *In Euterpe.*

Digitized by Google

lib. VIII. cap. IV. *Hebræos* demum *Phœnices* dictos facilè credat, qviſqvis totam *Palæſtinam* φοινίκην (i) dici; & vel *Caſium* montem, & *Rhinocoruram* in Phœnicia poni (k) ſecum perpendit.

Immò ſanè parum obſtat, qvin verecundiùs opinemur Hebræorum nonnullos haud uti ἐμπόρους tantùm volitaſſe per Græciam, ſed & in ea velut ἀποίκους conſediſſe. Eorum nempe coloniam qvandam in *Peloponeſum* deductam fuiſſe vero perqvàm ſimile videtur: ibi enim Lacedæmones habemus ſeſe Hebraicæ originis eſſe prædicantes: Judæos fratres, & Abrahamum patrem ſuum palam confitentes. Ut auctor hiſtoriæ Machabæorum, non contemnendus ſcriptor, refert in lib. I. c. XII. com. 21. ubi rex Lacedæmonis *Areus* in literis ad *Oniam* ſic loqvitur: εὑρέθη ἐν γραφῇ τινὶ περὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ: *inventum eſt in Scriptura qvadam de Spartiatis & Judæis, qvòd ſunt fratres, & qvòd ſunt ex genere Abrahami.* Poſſit, eqvidem ſcio, eorum neceſſitudo & conſangvinitas altiùs, ab ipſo *Eſavo*, repeti: idqve ex auctoritate *Eutychii Patriarchæ Alexandrini;*

(i) *Vide Steph. de urbibus in* Ἰόππη.

(k) *Strabo lib.* XVI.

drini; qvi in Annalibus *(l)* hæc habet

(l) Pag. 81. *edit.* Oxonien.

وتزوج من بنات كنعان امراة
يقال لها عدا ابنة الون الحيثي
وتزوج من بنات الروم وتناسل
فيهم

id eſt, *& duxit* (Eſau) *è filiabus Canaan fœminam nomine* Ada, *filiam* Elon Hittæi: *nec non & è filiabus* Græcorum, *unde illi inter ipſos progenies.* Verum enimverò *Lacedæmonios* ex iis potiùs qvi *Cadmum* ſecuti ſunt in Græciam, natos arbitror. Qvid aliud enim præ ſe ferat nomen, Λακεδαιμόνιοι, qvàm קדמני *Cadmoni?* huic enim præfixô ל fit לקדמני *Lecadmoni.* Græcè Λακεδαιμόνιοι, i. e. *Cadmæi.* Eorum nempe colonia, qvi in *Bœotiam* venerant. Hinc igitur illam neceſſitudinem & conſangvinitatem qvæ *Spartiatas* cum *Judæis* conjunxit, repetere lubet.

Satin' verò ſanus es, inqviet aliqvis, qvi hæc ita commentaris? Cadmumne *Judæorum* ductorem fuiſſe ſomnias? Ferè eqvidem adducor ut credam qvamplurimos ex iis, qvos *Cadmus* in Græciam duxit, *Hebræos* fuiſſe: qvi qvoniam in

Digitized by Google

in Arabiæ deſerto, dum Iſraëlitæ ibidem commorati ſunt, nati fuerint; *Arabes* aliqvô modô * dicerentur: Unde fit, ut *Cadmus* apud Strabonem lib. x. *Arabes in comitatu ſuo habuiſſe* memoretur.

Iſraëlitas verò credamus terram *melle & lacte fluentem*, & ſibi ſuiſqve promiſſam deſeruiſſe, *ut Gibhonitam* qvendam, *maledictum ſervumqve*, ſervorum adinſtar ipſi ſeqverentur? Ita ſanè: Nec mirum videatur, qvòd *Hebræi* qvidam, *Gabaonitæ* ſive *Hevæi* cujuſdam ducatui ſe ſubdiderint, cùm priùs *Hevæorum* diis ſe mancipâſſent: adde, qvòd arcta eos neceſſitudo conjunxerat; qvalis non populares ſolummodò, ſed & conſangvineos annectit. *Accipiebant enim filias Hevæorum ſibi in uxores, & filias ſuas dabant filiis eorum: & demum colebant Deos eorum.* Jud. cap. III. comm. 6. Qvocirca (ſi conjecturam facere liceat) dum *Chuſchanis Riſchhathajimorum* tyrannide & jugô vexati fuerunt *Iſraëlitæ* ſimul & *Hevæi*; multis auctor fuit *Cadmus* ut ſolum verterent; atqve novas ſedes, unà cum libertate ſi non & dominiô, ſibi conqvirerent. Nec fuit *Cadmus* ad ducendas colonias minùs aptus, qvàm ad evo-

* *Eôdem jure, qvô* Ægyptii *dicuntur apud Strabonem l.* XVI.

Digitized by Google

evocandas potens: —— *Et dicere promptum & facere* (erat) *iſti.* Vir ſcilicet in *Palæſtinæ* gymnaſiis, *Hebrone* puta & *Debirô*, liberaliter educatus; adeoqve belli ac pacis artibus inſtructus fuit. Ut ex Auctore Anonymo (qvi *Thebaica* verſibus edidit, & à *Michaële Nicandro* publici juris factus erat) rectè colligas: ita enim canit

Ὡ δὲ Παλαιστίνης μὲν ἀπὸ χθονὸς ἔλθεν
 Ἀχαιοῖς
Ἰδμοσύνη; Φοῖνιξ δὲ μὲν Ἕλλαδι Κάδμος
 ὀπάσσε
Θρεφθεὶς ἐν λογίοισι Παλαιστίνης περάτεσσι.

Sic Palæſtina à terra venit Achivis
Scientia. Phœnix verò hanc Græciæ
 Cadmus præbuit
Educatus eruditis in Palæſtina finibus.

Cadmum igitur ſic dictum cenſeo; *vel* qvia Princeps eorum fuit, qvi in *Bœotiam* venerunt: (*Cadmus* enim *ducem* vel *principem* ſonat à קדם Kadam, *præceſſit, anteivit:* cui conſonum eſt *Arabicum* قدم *Kadama:* unde قدم vel قدام Kedmon vel Kedâmon *dux* & *princeps.*)

Vel

Vel qvia *Palæſtinus* fuit. Nam Palæſtina olim, ni fallor, *Kedem*, id eſt, *Antiqvitas* ſive *Antiqviſſima* dicebatur; propterea qvòd à Patriarchis inhabitata fuerit. Hanc enim regionem magnus *Adam*; hanc *Abraham*, *Iſaac*, & *Jacob* incolebant: & in ipſa demum ſepulti fuerunt. Vid. Divum Hieronymum de locis Hebraicis: & Petrum Comeſtorem in Gen. cap. XIII. Ager verò, qvem incolebant, fuit juxta *Hebronem*. Inde *Hebron* dicitur *Kiriath Arba* id eſt (ſecundum nonnullos) *civitas Qvatuor* (m) ſcilicet *Patriarcharum*. Hîc etiam *Noam habitâſſe* conſentaneum eſt: ab illo enim, tanqvam regionis iſtius incolâ & dominô, ager, qvi eſt juxta *Hebronem*, dicitur Ὀγύγη. Joſephus in Judaic. antiqv. Ἄβραμος μὲν κατῴκει περὶ τὴν Ὠγύγην καλουμένην δρῦν. ἔστι δὲ τῆς Χαναναίας τὸ χωρίον, οὐ πόῤῥω τῆς Ἑβρωνίων πόλεως. id eſt *habitavit Abraham juxta Ilicem, qvem vocabant Ogygem: eſt autem* (Ogyge) *ager ſive regio Chananææ, non procul ab Hebrone*. A qvo verò regionem iſtam nuncupari credamus potiùs qvàm à *Noa*, qvem omnes priſcum *Ogygem* vocabant. Teſtor *Xenophontem* de æqvivocis: Noam prorſus

(m) Sed qvàm inſcitè, conſtabit ex Joſ. c. XIV. comm. 15. & XV. com. 13. vide Sixtin. Amam. Anti-barb. biblicum.

ſus illô ipſô cognomentô inſignitum fuiſſe vel ex eo liqvet, qvòd prior ille cataclyſmus, qvi ſub *Noa* contigit, *Ogygius* dici ſolet. Cenſorinus de die Natali cap. XXI.

Hîc obiter qværat aliqvis, an *Noachus* ante diluvium in Palæſtina vixerit? abſit ut in re tam obſcurâ qvicqvam temerè affirmarem. qvod tamen opinatus ſum; paucis accipite.

Vid. infra p. 152. Noa, poſt exſiccatas à diluvio terras, ex arcâ egreſſus eſt; & *pagum* qvendam dictum *Themanin* (id eſt, τῇ ὀκτὼ (nam ثمانين *Themânin* apud Arabes *octo* ſignificat) ab illis octo, qvi ex *Arca* egreſſi ſunt) in rem ſuam præſentem fundavit. Auctor eſt *Eutychius Patriarcha Alexandrinus* (n) فلما خرجوا بنوا مدينة وسموها ثمنين على عددهم اي نحن ثمانية نفس id eſt, *cúmqve egreſſi eſſent, urbem extruxerunt qvam* Themanin *appellârunt juxta numerum ſuum*, qv. d. *Nos octo ſumus:*

(n) *In Annalibus p. 43. Edit. Oxonienſis.*

Hunc pagum κώμην Θαμανῶν vocat *Agathias* lib. IV. videſis *Elmacinum* in lib. I. cap. I. hiſtor. Saracen. Porrò pagus

gus iſte lingvâ Aramæâ (ſi modò ſit fides *Georgio Armeno* apud *Annium*) dicitur *Sale-Noa*, hoc eſt, ipſo interprete, *exitus* ſive *egreſſorium Noa*: Græcè ἀποβατήριον. de illo enim loco Joſephus: ἀποβατήριον τὸν τόπον τοῦτον Ἀρμένιοι καλοῦσι: *hunc locum* exitum *vocant Armenii*.

Noa igitur aliqvandiu circa montes *Armeniæ*, ubi Arca conſedit, (o) moratus eſt. Qvamprimum verò id commodè fieri potuit, ſe ad iter compoſuit; ut patriam ſuam, non exiguô intervallô diſtantem, repeteret. Qvippe

Neſcio qvâ natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit: & immemores non ſinit eſſe ſui.

(o) Vide Eutychii Annales, pag. 141. & Cl. Bocharti *Phaleg.* l. 1. cap. III. ubi id plenè & doctiſſimè probatum habes. Conf. infra p. 151. ſ.

Noam certè ad avitas ſedes & patrium ſolum (qvàm citò fieri potuit) contendiſſe vero conſentaneum eſt: ubinam verò gentium fuerit ejus patria hactenus, inqvies, incompertum eſt. Haud infiteor: illum tamen adiiſſe *Palæſtinam*; & in ea aliqvam vitæ ſuæ partem degiſſe non malè colligas à nomine regionis iſtius qvæ (ut ſuprà dictum, *pag.* 145.) Ὀγύγη nuncupatur. Illa enim tum *Noæ*, tanqvam Domini, titulum ſibi inuſtum

gerit; tum Patriarcharum ſedes à Deo conſtituta videatur.

Denuò ſi non *Adamus* ſolummodo, ſed & *Japhetus*, (p) *Semus*, (q) & *Chamus*, (r) ut tradunt, in Palæſtina vixerint, & civitates extruxerint; cur non id ipſum de Noa ſentire liceat? Nec deſunt qvidem qvi ipſum Noam ante diluvium in terra *Chanaan* habitâſſe referunt. Ita ex *Jacobo* Orrohaitâ tradit *Moſes Barſepha*, lib. I. de Paradiſo, *cap.* XIV. Huc igitur *Noa* poſt cataclyſmum delatus eſt. Hîc liberis creandis inſtituendiſqve ſe dedit: hîc plantandarum arborum, nec non agriculturæ rationes docuit.

(p) Schinl. Pentagl. rad. יפת.
(q) Iſid. Orig. lib. XV. cap. I.
(r) R. Selomo in Joſ. à Cl. Bocharto citatus.

Poſtqvam verò in immenſum auctus erat hominum numerus, *potens iſte Venator coram Jehova*, Nimrodus, imperii atqve dominationis œſtrô percitus, ingentem ſecum multitudinem hinc abduxit: & in convallem *Schinharis* profectus, ibi conſedit. Ita igitur explicandus mihi videtur ille locus, *Gen. cap.* XI. *comm.* 2. *Evenit qvum* מקדם *mikkedem*, id eſt *à Kedem* nempe Palæſtinâ) *profecti eſſent, ut invenirent convallem in terra Schinharis, in qva conſederunt.* Mikkedem nonnulli reddunt ἀπ' ἀρχῆς

ab

ab initio. Sed qvàm frigidè judex eſto Cl. Bochartus *lib.* 1. de diſperſione Gentium *cap.* VII. Alii idcirco vertunt, *ab Oriente*: Sed cùm montes *Ararat* (id eſt *Gordyæi*) nec non *Palæſtina* ejuſmodi ſitum habuerint, ut terram Schinnaris ex Oriente non reſpicerent: nec ab *Armenia* vel à Palæſtinâ ad Babyloniam profecti, verſus Occidentem tendant; Mikkedem *ex Oriente* reddi non poteſt: at potiùs, ut proprium nomen, à *Kedem* (s) ſcilicet à *Palæſtina* vel *Chananæa*. Huic commentationi fidem faciat locus, *Gen. cap.* XIII. *comm.* 11. & 12. ubi *Lotus* dicitur proficiſci *mikkedem* id eſt, non *ab Oriente* (qvippe *Jordanis* & *Sodomæ* ſitus reſpectu Bethelis, à qva *Lotus* receſſit, Orientalis fuit) ſed à *Kedem* nimirum à *Palæſtina* vel *Chananæa*. Deceſſit enim *Lotus* è terra *Chanaan*; ut colligere eſt ex locis citatis, ubi poſtqvam *Lotus* & *Abrahamus* alter ab altero ſeperati eſſent, ἁγιογράφος hæc ſubjunxit, *Abrahamus habitabat in terra Chananæa; Lotus verò in civitatibus planitiei* (nempe qvæ erat circa Jordanem, qvæqve ad rempublicam Sodomitanam pertinebat) *movens tentoria Sodomam uſqve.* Hæc au-

(s) Non me latet illa expoſitio qvæ *Mikkedem* reddit *verſus orientem.* Qvæ tam Grammaticæ qvàm Geographiæ ſatis conſentanea eſt: ſed an verior & luculentior fuerit, cordatus Lector judicet.

autem verba (ſi rectè intelligam) Cananæos à Sodomitanis (in regione felici admodum medióqve Jordane irriguâ ſitis) diſtinguunt: adeoqve terram Canaan à Sodomitana ditione (prout loqvuntur) excluſivè terminatam probant. Eſt igitur *Kedem* proprium nomen *regionem* deſignans *ab antiqviſſimis inhabitatam*, nempe *Palæſtinam*. Unde *Phœnicius* ſive *Palæſtinus* ille dux, qvem *Cadmum* vocant, (ſi non prior conjectura propius à veritate abfuerit) nomen accepit.

Habes hic (candidiſſime Lector) Delphica mea commentaria; non minùs juvenilia, fateor, qvàm παραδοξολόγα. Qvæ tamen haud ſine modeſtioribus illis adverbiis, ἴσως καὶ τάχα, proferri videas. Adeo ut non verear, ne mihi inuratur illud vitium, qvod juvenibus perqvàm familiare eſt & (Ariſtotele teſte) ferè proprium, πάντα εἰδέναι οἴεσθαι, καὶ διισχυρίζεσθαι. i. e. *videri ſibi omnia ſcire, & aſſeverare.* Scientis eſt aliqvid certò ſtatuere; & peremptoriè definire: Qvi verò omnium, qvæ apud Delphos erant, origines & myſteria maximè callere videatur, nec *ſciens* eſt (cùm illa niſi per caliginem maximam cerni non poſſint) nec *proximus ſcienti*; ſed (ut verbis utar Ciceronianis) *magnus opinator.*

FINIS.

DIA-

DIATRIBA
DE
NOÆ IN ITALIAM ADVENTU;
EJUSQVE NOMINIBUS ETHNICIS.
SIVE
APPENDIX *in qvo multa, qvæ in* **DELPH. PHOENIC.** cap. IX. pag. 77. *breviter admodum perſtricta ſunt, fuſiùs & dilucidiùs enarrantur.*

NOA, qvamprimùm ex Arca (poſt exſiccatas à diluvio terras,) egreſſus eſſet, in illis ipſis montibus (qvos Hebræi Gen.
אררט *Ararat:* Arabes جبال اقرود VIII. 4.
montes Korud: Beroſus Κορδυαίους: *(a)* & (a) Apud
Latini *Cordyæos* vel *Gordyæos* vocant) Joſeph.
ubi Arca ſubſtitit, pagum qvendam, no- Antiq. lib. I. c. IV.

mine *Themanin*, exſtruxit. *(b)* Hîc tamen haud diu moratus eſt; ſed, qvàm citò id commodè fieri potuit, patriam ſuam nempe *Palæſtinam*, (à qva fluctuum agitatione, Arcæqve vehiculò translatus erat) repetebat: & illam regionem, qvæ nunc *Hebroni* adjacet; & ab ipſo (qvod infrà pleniùs elucidabitur) Ὀγύγη dicitur, incolebat: donec *vel* orta ex hominum multitudine neceſſitas, *vel* totum terrarum (qvas aqvæ depopulârant) orbem recolendi ſtudium, de vertendo ſolo, coloniiſqve qvoqvoverſum ducendis conſilia fecerat.

(b) Vide Del. Phœnic. p. 146.

Hinc igitur in diverſa migratum: Hi in *Africam*, illi in *Europam*, non ſecus ac apum examina, convolabant. *Semus*, etiamſi qvamplurimos in regiones diſſitas amandaverit, ipſe tamen in *Palæſtina* ſive *terrâ Cananæâ* ſedem fixit: ubi tanti honoris vel imperii fuit, ut terra *Canaan* ab ipſo ارض الشام *Terra Shámi* diceretur. vid. Eutychii Alexand. Annales, pag. 54. & 65.

Chamus autem in terram, qvæ nunc *Ægyptus* vocatur, deceſſit; ibiqve maximam gentem condebat, à qvo demum, tan-

tanqvam à primo regionis iſtius domino, *Ægyptum* Hebræi ארץ חם *terram Chami:** Græci χημίαν vocârunt; & *Cophtitæ* jam nunc *Chemi* nuncupant: vid. ſuprà cap. IV. pag. 41.

* Pſal. cv. verſ. 23.

Tandem *Noachus* etiam, cum primogenito ſuo filio *Japeto* de *Palæſtina* migravit; & colonias adduxit in eam regionem, qvam nunc *Italiam* dicimus: in qva protinus urbem, nomine *Cethim* vel *Kitim*, fundavit. Qvod expreſſè habetur in Etruſcarum antiqvitatum fragmentis, ab *Inghiramio* repertis. Verba ipſa proferam. *Magnus pater* Vandimon, *qvi à Latinis* Janus, *à Syris* Noa *vocatur; advenit in hanc regionem (de Hetruria loqvuntur) cum ſecundo filio* Japeto, *& illius filiis: & cùm perveniſſent ſuper hunc montem ſibi commodum, poſteris jucundum putavit. Qvare in ſuperiori parte, qvæ ſalubrior eſſet, civitatem ædificavit: &* Cethim *appellavit. Verum anno* CCXX *à* Cethim *ædificatione*, Cethim *filius* Javanis, *& pronepos magni* Vandimonis, *aſſumptis ſecum duabus coloniis, mare ingreſſus cùm diu navigaſſet, pervenit tandem ad inſulam, qvam, ſuò &* Patriæ *nomine*, Cethim *appellavit. Hæc hodie* Cyprus *dicitur.*

* Vide cap. IX. p. 77. 78. Delph. Phœniciſ.

citur. * *Deinde* Græci *urbem noſtram, quæ* Cethim *dicebatur*, Kitim *vocavere.*

Illa autem civitas, primò qvidem Etruriæ caput & μητρόπολις, univerſæ tandem Italiæ nomen impertiebat. Inde enim Italia χέτιμ vel χέτιϊμ dici ſolet. vide Num. XXIV. 24. Dan. XI. 29. & 30. ubi מיד כתים *à parte Cethim* Hieronymus & alii interpretes reddunt *de Italia:* & Arabs Erpenianus من الرمانيين id eſt, *de Romanis:* Hinc igitur Italos olim Κιτίους & Κητίους vocabant. Euſebius, Κίτιοι ἐξ οὗ Λατῖνοι οἱ καὶ Ῥωμαῖοι: & Cedrenus in Annalibus, Τήλεφος τοῦ υἱὸς Ἡρακλέους ὁ ἐπικληθεὶς Λατῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κητίους λεγομένους νῦν Λατίνους; i. e. *Telephus Herculis filius, cognomento Latinus, eos, qvi olim* Cetii *vocabantur, mutato nomine,* Latinos *nominavit, ut nunc vocantur.*

(*c*) Vide Leandri Alberti deſcrip. *Italiæ.*

Itali porrò qvemadmodum, à principe ac primaria civitate, *Cetii;* ſic, à primo gentis auctore, *Janigenæ* dicti fuerunt: ut & Italia *Janicula.* (*c*) Thuſci enim Noæ, poſteaqvam vivis exceſſerat, *Jani* cognomen dabant. Qvod qvidem nomen, unà cum reliqvis, qvibus eum poſteri notavere, deinceps explicabo.

JA-

Digitized by Google

Ipſum nomen bifrons eſt: à tergo *Latium* ſpectat, ab anteriori verò *Palæſtinam*. Nam priſci *Latini*, (qvoniam *Noa* primus omnium vineam plantavit, & confecit vinum) ex Hebræa voce יין *jajin* (qvæ *vinum* ſonat) nomen *Juni*, additâ ſolummodô terminatione Latinâ, formârunt. Primò tamen, ni fallor, *Janes* appellabatur: Ita enim *Salii* (qvi antiqva & jamdudum obſoleta nomina carminibus ſuis retinent) ejus nomen efferre ſolent.

Janus autem, ſive *Janes*, non ab *eundo* dicitur; ut nonnulli (qvi *Janum* qvaſi *Eanum* ab eundo dictum volunt) inſcitè decreverunt; ſed à Vini inventione: Qvam Græci qvoqve reſpicientes, *Noam* vocant Οἰνώτριον. i. e. *viniferum*. Janus (inqviunt Cato de Origin. & Fabius Pictor) *primus invenit far & vinum: & ob id dictus fuit priſcus Oenotrius*. Unde coloni, qvos *Noa* ſecum duxit in Italiam, dicti fuerunt Oenotrii. *(d)* Nec aliter intelligendus eſt *Antiochus Syracuſanus*, perantiqvus ſcriptor, qvi in Italiæ colonis vetuſtiſſimas ejus incolas percenſens,

(*d*) Vide Leandri Alberti deſcript. *Italiæ*.

ſens, & qvæ loca ſingulis occupata fuerint, ait, Οἰνώτρους πρώτους τῶν μνημονευομένων ἐν αὐτῇ κατοικῆσαι. (e) Et Aborigines ἐγγόνους τῶν Οἰνώτρων eſſe.

(e) Dionyſ. Halicar. l. 1.

Porrò autem *Janum* eundem eſſe, qvem literæ ſacræ *Noam* vocant, alia argumenta præter ea, qvæ ex nominibus à vino ſumptis, allata ſunt, luculenter evincunt: qvæ ſigillatim percenſebo.

1. Noachus una cum filiis ſuis in magno qvodam navigio, qvod *Arcam* vocant, univerſali diluviô ſalvus evaſit. Hinc ergo Thuſci Jano ſuo *ratem* pro inſigni tribuebant: &, ut tanti beneficii memoria veluti trabali clavô figeretur; in æreis nummis inſculpſerunt, hâc Jani effigiem, illâc navigium;

(Janus autem pingitur bifrons, qvia Noa tam vidit ſeculum qvod erat ante diluvium, qvàm qvod poſt illud.) Cæterum *as* (inqvit Macrobius in Satur. l. 1. cap. VII.) *ita fuiſſe ſignatum hodie intelligitur in aleæ luſu, cùm pueri denarios in ſublime jactantes, capita aut navim,* (qvod pueris Anglicanis eſt **croſs or pile**) *luſu teſte vetuſtatis, exclamant.* Inde Ovidius lib. 1. Faſtor. v. 239. ſ.

Multa

Multa qvidem didici, ſed cur navalis in
ære,
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?

& deinde rationem, fabulis deceptus, hanc ſubdit. v. 239. ſ.

At bona poſteritas puppim formavit in ære
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Nam multi qvidem nummos ita ſignatos arbitrabantur ἐπὶ τιμῇ Κρόνου πλοίῳ διαπεραιωθέντος εἰς Ἰταλίαν. i. e. *in Saturni honorem, qvi in Italiam navigiô trajecerat.* Qvam tamen ſymboli cauſam Plutarchus ipſe (qvi eam retulit in Qvæſt. Roman.) mox improbavit: cùm non modò Saturnus, ſed alii qvoqve, magni apud Italos nominis, in illam regionem navibus advecti fuerint. καὶ γὰρ Ἰανὸς (inqvit) καὶ Εὔανδρος καὶ Αἰνείας ἐκ θαλάττης προσεκομίσθησαν: *Janus enim & Evander, & Æneas mari* (in Italiam) *appulerunt.* Vero igitur ſimilius videtur iſtô navigii ſymbolô non aliud intelligi, qvàm *Arcam* Noæ, qvâ, cum ſuis, ab univerſali diluvio ſervatus fuit.

Adhæc advertendum Noam ſæpenumerò (qvod pluribus oſtendetur) Saturnum

num dici: ideoqve, cùm Rex Janus, Corybantis filius, *Saturnum* qvondam Babylonis regem, à filio ſuo è regno ejectum recepiſſet ipſiqve regni ſui partem dediſſet; recentiores tam rei ignorantiâ, qvàm nominum ſimilitudine decepti, illam navigii, qvam Poëta refert, ſignificationem commentati ſunt.

2. Qvia Deus cum Noa fœdus iniit & ſtabilivit, (adde, qvòd nomen fœderis ſepties in hiſtoria de Noæ exitu repetatur) Janus exinde fœderis & concordiæ præſes fingebatur.

3. Nec aliunde primus omnium Deorum (id eſt, illuſtrium virorum, qvos antiqvitas in Deos retulit) & peculiari cognomentô *pater* * dicitur, qvàm qvia ab illo, perinde ac à Noa, cuncti qvi poſt diluvium vixerunt, prognati fuerint. Ideoqve non ineptè dictus eſt *Conſivius* à conſerendo, id eſt, *à propagine generis humani, qvæ Janô auctore conſeritur.* Macrobius Satur. lib. 1. cap. IX. Id ipſum præ ſe ferunt verba Feſti; *Nam ex Chao*, inqvit, *Græci* χαίνειν: *unde Janus detractâ aſpiratione nominatur, ideò qvòd fuerit omnium primus: cui primò ſupplicabant, velut parenti: & à qvo omnium*

* Apud Livium; L. Senecam; Plinium, Terentianum Maurum, & freqventer apud Poëtas.

Digitized by Google

omnium rerum factum putabant initium.

Nugatur autem Feſtus dum Janum à *χαίνειν* vel à *Chao* deducit: Qvem tamen cum *Chao* eundem fuiſſe non malè ſtatuiſſet. Ita enim *Janus* de ſeipſo loqvitur apud Ovidium lib. 1. Faſtor. v. 103.

Me Chaos antiqvi (nam res ſum priſca) vocabant

Atqve ideò finxerunt *Chaos* olim in *Terra* ſemen poſuiſſe, & ex illa cunctos, velut è matre, promanâſſe: *Beroſus.* Per *Terram* verò non aliam Veteres intelligebant, qvàm *Jani* ſive *Noa* uxorem.

4. Nam qvoniam *Noa* dicitur איש האדמה *Vir terræ*; Mythologi, nactâ inde occaſione, *Terram* ſive *Veſtam* (qvippe eandem plerinqve perſonam per hæc duo vocabula ſignificabant) *Jani* uxorem fingebant. Qvippe, cùm איש *is* vel *iſch* hebraicè tum *virum* tum *maritum* ſonet; iſtum loqvendi modum, nempe *Vir terræ* (per qvem Moſes *agricolam* notavit) mythologiæ gratiâ ſic intelligebant, ac ſi Noa *Terræ Maritus* eſſet. Hinc, inqvam, Jani uxor *Terra* ſive *Veſta* dicitur. Qvin & Noæ uxor

Gen. IX. 20.

uxor apud Beroſum *Titaa* vocatur : at *Titaa* inqvit ille) exponitur *Aretia* id eſt, *Terra* : ſcilicet ab Hebræo ארץ *Arez*. Ita etiam Diodorus Siculus in biblioth. lib. III. Τιτᾶιαν γῆν *Titaam, Terram* : καὶ μεγάλην μητέρα & *magnam matrem* vocat : ac Cœli (id eſt *Noa*) uxorem ſtatuit : vide plura in *Cælo*.

Poſtremò, dic mihi ſodes, cur *mythici referunt regnante Janô, omnium domus religione ac ſanctitate fuiſſe munitas*, (*f*) ſi non inſignem Noachi juſtitiam, aureumqve ſub eo ſeculum reſpexiſſent: Noachum ſacræ literæ *juſtum, perfectum* vocant (*g*) ſic etiam *Janus*, in Saliari carmine & libris ritualibus, dicitur *Cerus Manus*, * id eſt, *ſanctus, bonus* : *Cerus* enim veteri lingvâ Latinâ *ſanctum* notat ; à qvo *ceremonia* : ut à ſanctus, *ſanctimonia* : *Manuus* ſive *Manus* eâdem dialectô eſt *bonus* : unde *Dii* manes *pro bonis dicuntur à ſuppliciter eos venerantibus*

(*f*) Macrob. Satur. lib. I. cap. IX.

(*g*) Gen. cap. VI. com. 9

* Feſtus. *Cerus* etiam exponitur *creator*. ab antiqvo verbo *cereo*, qvod eſt *creo*, vid. Scalig. in Feſtum & in lib IV. Varronis de lingva Latina. Qvæ ſignificatio non minùs Noæ convenit, qvi omnium, qvi poſt diluvium, *creator* erat.

bus propter metum mortis: ut immanes qvoqve pro valdè non bonis dicuntur. ** Feſtus. Ex his luculentior mihi factus videtur obſcurus qvidam locus apud *Leandrum Albertum*, qvi, in vetuſtiſſimo Chronicorum libro de urbium Italiæ primordiis, hoc ſe ſcriptum legiſſe memorat. *Poſt univerſale diluvium, ducentis viginti qvinqve annis maxima multitudo hominum in hunc tractum, nunc Italiam dictum, ſub ducibus Bono, Tubal, Cambiſe* (legendum fortè Cameſe †:) *& aliis adnavigavit.* Sub *Bono*, id eſt, ſub *Noacho* ſive *Jano:* cujus myſticum nomen erat *Manus*, id eſt *Bonus.*

† Simili errore χέμμις Rex Ægypti fit χέμβης. Diod. Sicul. l. 1.

VADIMON & VERTUMNUS.

Noa, qvia primus omnium vineam plantavit, & vini conficiendi modum docuit, à Latinis *Janes* & *Janus* (qvod jam ſatis explicavimus) appellatus fuit. Janum verò poſt mortem Thuſci *Vadimona* cognominaverunt. *Vado* autem, (ſi fides ſit adhibenda Samueli Talmudiſtæ apud Viterbienſem) idem eſt Aramæis & Thuſcis, qvod antiqvis Ægyptiis *proto*; & Latinis *verto.*

Digitized by Google

Qvocirca *Vadimon* & *Vertumnus* ſunt nomina ἰσοδυνάμα. Ut & *Proteus*. Qvod Noæ qvoqve nomen fuiſſe diſcas ex Xenophonte: * *Protei* (inqvit) *plures fuere. Primus ſaga in Caſpiis* (qvem *Protea magnum Phœnicem vocat.) Alter Ægyptius.*

* L. de æqvivocis.

Janus autem Vertumnus dicitur; *Vel,* qvia *docuit* (ita enim traditur) *aſtronomiam, populiſqve multa prædicebat; & ob id illum exiſtimârunt habere divinam naturam, & movere atqve vertere cœlos, & elementa & cuncta vertibilia.* Unde etiam *vertentis anni* dominus habebatur. (Vide qvid infrà in *Cœlo.*) *Vel,* qvia religioſiùs invocari ſolet, *ut rem inchoatam bene verteret, ad finemqve feliciter perduceret.* † Janus enim *Princeps Deus Etruriæ,* (*h*) immò &, Macrobiô teſte, *Deorum Deus* habebatur. Qvi, qvoniam *templa Diis in Italia primum fecit, ſacroſqve ritus inſtituit, in ſacrificiis præfationem meruit perpetuam.* Macrobius l. 1. Saturnal. cap. IX.

† Donatus in ult. Epiſt. Horatii.

(*h*) Varro l. 1. de ling. Lat.

GAL-

Ogyges (inqvit Xenophon de æqvivocis) *plures fuêre. Primus Atavus Nini* (id eſt Noa) *qvem Babylonii* Gallum *cognominant. Qvòd in inundatione, etiam ſuperſtes, alios eripuerit, & genuerit. Hinc ſagæ, apud qvos navigiô ſalvatus eſt & ereptus, ratem vocant* Gallerim, *qvæ undis ſalvet.* Et Thuſci *rates* eapropter *Geleas* vocant. Noa igitur *Gallus* dicitur *à diluvio imbriumqve exceſſu*; nam גל *Gal* (ut annotavit vir eruditus *Guliel. Poſtellus* in lib. de Etruriæ Origine) *fluctum* ſignificat, & *aqvarum copiam*. Hinc & *Italiæ antiqviſſimam gentem* (qvam Noa Gallus condidit) *Umbrios* * *à Græcis putant dictos, qvòd inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent.* Pliniô teſte in lib. III. nat. hiſt. c. XIV. * ἀπὸ τοῦ ὄμβρου.

Hi ergo Græcè dicuntur Ὄμβριοι ἀπὸ τοῦ ὄμβρου· & Ὀμβρικοί. Stephanus, Ὀμβρικοὶ ἔθνος Ἰταλικὸν περὶ τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον. λέγονται Οὔμβροι παρὰ τοῖς Ἰταλικοῖς συγγραφεῦσι.

Eoſdem Thuſci olim, (Poſtellô teſte) vocabant *Gallum*, id eſt, *impluviatos*: qvos poſteritas vocavit *Gallos*. Qvod ratum

tum

tum ſit è Solino: Qvi in collectaneis, *Veterum*, inqvit, *Gallorum prolem Umbros eſſe Marcus Antonius aſſeverat.* Et Cato in procemio libri de Originibus tradit *ex Scythia veniſſe Janum cum Gallis progenitoribus Umbrorum.*

Ab avito Nomine *Gallo*, Gomerus etiam *Gallus* * appellabatur. Inde *Gallorum* ſive *Galatarum* natio & nomen. Ejus enim proles ſunt; & ab ipſo olim *Gomaritæ* dicti ſunt. Τοὺς μὲν γὰρ νῦν ὑφ' Ἑλλήνων Γαλάτας καλουμένους, Γομαρεῖς δὲ λεγομένους, Γομαρὸς ἔκτισε. *Qvos enim Græci nunc Galatas vocitant, Gomaritas olim dictos, Gomarus condidit.* Joſephus antiqv. Jud. lib. I. cap. VII.

* Vide Gviliel. Poſtelli l. de Etruriæ Orig.

Gallos intelligit. Græci enim Γαλάτας vocabant non modò regionis illius, qvam nunc *Galatiam* dicunt, incolas; (qvi tamen ipſi Galli fuerunt, qvi relictâ patriâ, ſedes eò loci fixerant; † qvò facit & qvod tradit D. Hieronymus, Galatas, ad qvos ſcripſit Paulus Apoſtolus, (qvique Celtarum ſoboles ſunt, ut Livius & alii docent) eâdem loqvutos ſuô tempore lingvâ, qvâ Treveri, Gallorum populus, utebantur) ſed omnes in univerſum *Celtas* ſive *Gallos*: Qvod ex omnibus ferè

† Plin. Nat.Hiſt. l. v. cap. XXXII.

rè

rè Græcis ſcriptoribus, qvi de ipſis mentionem faciunt, clarè elucet: Rectè igitur ſcitéqve Ammianus Marcellinus. lib. xv. *Gallos Græcus ſermo Galatas appellat.* Idqve (ut multi volunt) propter *lacteum* gentis colorem. γαλα enim Græcis eſt, qvod Latinis *lac.* His ergo Γαλατὸς *album* ſignificat, ut contrà Λίβυς & Μαυρὸς *nigrum.* Alii tamen *Galatas* à matre regis cujuſdam Celtarum dictos putant. Forſan attamen, ut vox *Gallus* à גל *gal* orta ſit, ita Γαλάται à גלה *Galah*; vel גלת *Galath*, id eſt, *pluvia*; (unde Cambro-Britanica vox *glau.*) ac ſi dicas *impluviati* vel *inundati.*

XISUTHRUS.

Noam qvoqve Xiſuthrum vocabant: Aſſyriâ, prout conjicitur, * dialectô. Sed Anonymus qvidam in obſervationum libello nomen illud, à *zuz* Hebræo, formatum cenſet: *Nam zuz*, inqvit, *per geminationem & epanalepſin primæ literæ z. fit Zizus. Inde Xiſuthus nomen à Græcis factum. Eſt autem* zuz *Hebræis, poſtis, porta, limen. Noachus igitur ſic à dignitate fuerit olim appellatus, qvòd primi &*

* Cyrill. l. 1. contra Julian.

Digitized by Google

poſterioris mundi veluti poſtis & janua *fuerit.* Hæc ille.

Cæterum Noacho tribui hoc nomen conſtet ex iis, qvæ de Xiſuthro paſſim feruntur. Nam tradit Alexander Polyhiſtor (apud Cyrillum l. 1. contra *Jul.*) *magnum ſub Xiſuthro diluvium fuiſſe* καὶ σωθῆναι τὸν Ξίσουθρον προαγγείλαντος αὐτῷ τοῦ Κρόνου τὸ ἐσόμενον; καὶ ὅτι προσήκει ναυπηγήσασθαι λάρνακα, καὶ ὁμοῦ πετεινοῖς, ἑρπετοῖς τε καὶ κτήνεσι πλεῖν ἐν αὐτῇ, *& ſervatum fuiſſe Xiſuthrum, cùm ei, qvid futurum erat,* Saturnus *prædixiſſet: & fabricandam ipſi* arcam, *& in ea cum volucribus, reptilibus, atqve jumentis eſſe navigandum:* Xiſuthrus igitur, (ut pleniùs ex Abydeno refertur) ἐπ' Ἀρμενίης ἀνέπλωσε &c. *in Armeniam navigavit & cùm eò contenderit, vera eſſe deprehendit, qvæ Deus prædixerat. Tertiâ autem die, poſtqvam remiſerat tempeſtas, aves qvaſdam emiſit; periculum facturus ſicubi terram videret ex aqva emergentem: illæ verò ab immenſo pelago exceptæ, cùm deeſſet locus ubi conſederent, ad Xiſuthrum retrò redeunt, & poſt illas aliæ.* Hæc Abydenus. Ubi notandum, Græcos aliqvando per Κρόνον intellexiſſe verum Deum, τὸν παλαιὸν τῶν

ἡμερῶν

ἡμερῶν the antient of dayes. Ideoqve *Il* & *El* Dei (apud *Syros* & *Hebræos*) nomina *Saturno* tribuunt: (eiqve diem ſeptimum conſecrant.) Philo Biblius ex Sanconiathone: ἶλον τὸ καὶ Κρόνον. Et Damaſcius apud Phot. Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἤλ ἐπονομάζουσιν. *Phœnices & Syri Saturnum* El *nominant*. Et hinc etiam (prout opinor) argumentô ſumptô, Græci olim *Saturnum* à Judæis cultum putabant.

OENOTRIUS.

Qvi Thuſcis eſt Janus, idem Græcis eſt Οἰνώτριος. Suſpicandum tamen, antiqviſſimos Græcos voce *Janus* vel *Janes*, una cum Thuſcis, uſos fuiſſe: Poſtea verò, cùm *οἶνον à* יין *jain* (hinc enim deducunt *οἶνον*) efformâſſent; haud ampliùs ἰανὸν, ſed Οἰνώτριον dixiſſe.

Notandum porrò, tres *Oenotrios* extitiſſe: Primum, *Janum*; ex ſententia Catonis. Alterum, Lycaonis filium; de qvo *Dionyſius* & *Myrſilus Lesbius* ſcripſere. Tertium, Sabinorum regem; à qvo gentis illius regionem dictam fuiſſe *Oenotriam* Varro teſtatur, & Servius in Virgilium

gilium notat. Sed antiqviſſimus omnium fuit *Janus*, à qvo *Latium Hetruriamqve* nomen *Oenotriæ* deſumpſiſſe Cato memorat.

OGYGES.

Inter alia Noæ cognomina meritiſſimè cenſetur *Ogyges*. Id enim ei nomen datum ab antiqvis. Teſtor *Nini* Epitaphium apud Xenophontem: * qvod ſic ſe habet: *Mihi pater Jupiter Belus: avus Saturnus Babylonicus. Proavus Chus Saturnus Æthiops: abavus Saturnus Ægyptius:* (nempe Cham; de qvo infrà plura) *atavus Cœlius Phœnix Ogyges* (id eſt, *Noa* qvi *Cœlius*, *Cœlum*, & *Ogyges* dicebatur) *ab Ogyge ad avum meum Sol orbem ſuum luſtravit ſemel & tricies & centies. Ab avo ad patrem ſexies & qvinqvagies: à patre ad me bis & ſexagies.* Xenophon qvoqve alibi. *Plures* (inqvit) *inundationes fuêre. Prima novimeſtris inundatio terrarum ſub priſco Ogyge.* (k) Hanc autem ſimpliciter *inundationem terrarum* vocat, qvia terras omnes ſimul obruit. Alia verò diluvia nominantur à particularibus locis, qvæ ſubruerant: Qva-

* Lib. de Æqvivocis.

(k) Vide Solinum.

Qvalia fuêre *Niliacum*, qvod ſub Hercule & Prometheo: *Atticum*, qvod ſub Ogyge Attico: *Theſſalicum*, qvod ſub Deucalione Theſſalo: *Pharonicum*, qvod ſub Proteo Ægyptio contigit. Sed prior & inſignior ille *Cataclyſmus*, eò qvòd Univerſalis erat, à loco dici non potuit: at à *Noa*, ſub qvo fuit, *Ogygius* dicitur. Vide Cenſorinum de die natali. cap. XXI. Ex qvibus certò ſcias *Noam* ab antiqvis *Ogygem* dictum. *Ogyges* autem *vox eſt* (ex ſententia doctiſſimi viri Jacobi Bolduci) *corrupta, pro Hebræa* עוגעשרן Oghoſe, *& exponitur* factor *aut* ſacrificator panis ſubcineritii· *ut qvæ compoſita ſit ex nomine* עוג *& participio verbi* עשרן aſah *diſponere & ſacrificare*. Vel potius ex *Ogy*, * & per reduplicationem *Ogygi*, fit *Ogyges*, id eſt, *panis ſubcineritii in ſacros uſus aptator*. Qvod qvidem nomen aptiſſimè conveniebat Noæ: Qvi cùm pontifex maximus eſſet, & religioni plurimùm deditus; *panis* in ſacrificiis uſum primus inſtituit. Qvod ſatis liqvet ex *Eutychio Alexandrino* in Annalibus pag. 45. Ubi *Noa* jam morti vicinus *Semum* jubet ut *Melchiſe-*

* Vide Poſtel. l. de Heturiæ Orig. pag. 235.

deco præciperet ad hunc modum,

ولايقرب هناك قربان الا خبزا
وخمرا يكون يقرب الي الله

Neqve aliam ibi offerat oblationem qvàm panem & vinum, qvæ Deo offerat. Huc facit qvòd *Janus* maximè *far* ad ſacros uſus inveniſſe diceretur.

DEUCALION.

Hoc nomen non modò *Deucalioni*, Theſſalorum regi; ſed & *Noacho* (qvem *Deucalionem Scytham* * vocant) accommodatum plurima confirmant teſtimonia: Sed tria tantùm, qvæ rem luculentam faciant, exhibebo.

* Lucian. in tract. de Dea Syria.

Deucalion (inqvit Lucianus †) *cùm totum genus humanum ob flagitia, qvæ qvotidie patrâſſet, aqvis obrutum periiſſet,* μοῦνος ἀνθρώπων ἐλίπετο ἐς γενεὴν δευτέρην εὐβουλίης τε καὶ τοῦ εὐσεβέος εἵνεκα, *&c. Solus hominum relictus fuit in ſecundam videlicet generationem prudentiæ ſimul & pietatis gratiâ: ſervatus autem fuit* (pergit Lucianus) *hôc modô;* Arcam *qvandam magnam, qvam ipſe habebat, impoſitis*

† Ibidem.

tis in eam liberis & uxore ſuâ, conſcendit: Caterùm cùm ipſe ingrederetur, venerunt eôdem & apri, & eqvi, & leonum genera, & ſerpentes atqve alia qvæcunqve tellure paſcuntur, bina ex unoqvoqve genere cuncta. Ille autem recepit *ad ſe omnia; atqve ea ipſum haudqvaqvam lædebant: ſed magna inter eos,* Jove *ita diſpenſante, concordia erat. Vnaqve in arca omnes navigabant, qvamdiu aqva ſuperabat.* Hæc ille. Deinde *Plutarchus* in lib. de Animalium ſolertia, hæc habet. Οἱ μυθολόγοι τῷ Δευκαλίωνι φασὶ περιστερὰν ἐκ τῆς λάρνακος ἀφιεμένην δήλωμα γενέσθαι, χειμῶνος μὲν εἴσω πάλιν ἐνδυομένην, εὐδίας δὲ ἀποπτᾶσαν. *Qvi fabulas narrant, ii columbam ajunt ex Arca emiſſam Deucalioni certum judicium detuliſſe, tempeſtatis, ſi rurſus ingrederetur: ſerenitatis, cùm evolâſſet.* Qvæ de *Noa ſanè* tam perſpicuè dicta ſunt, ut vix Moſes, unicô exceptô nomine, clariùs. Scitè ergo concludit *Philo* (in lib. de præmiis & pœnis) τοῦτον Ἕλληνες μὲν Δευκαλίωνα, Χαλδαῖοι δὲ Νῶε ἐπονομάζουσιν; ἐφ' ᾧ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν συνέβη γενέσθαι. *Hunc Græci* Deucalionem, *Chaldæi verò* Noam *vocant, ſub qvo magnus ille cataclyſmus evenit.*

SOL

Hæc etiam *Noa* cognomina fuiſſe non inſcitè colligas è Diodoro Siculo, qvi patrem *Saturni*, Panos Ægyptii, *Solem* fuiſſe. Et alibi, patrem *Saturni*, qvi regnavit in Ægypto, Lybia, Sicilia & Italia, *Cœlum* prodit. Liqvet autem *Saturnum Pana Ægyptium* fuiſſe *Chamum*; *(l)* qvi non ſolùm in *Ægypto*, ſed & in Italia regnum qvoddam aliqvandiu obtinuit. Adeò ut, *Sol* & *Cœlum* qvis ſit, haud ampliùs ambigatur. Alioqvin ex Macrobio clariùs elucebit. *Multi* (inqvit) *Janum* Solem *demonſtrari volunt: & ideò geminum qvaſi utriuſqve januæ cœleſtis potentem, qvi exoriens aperiat diem, & occidens claudat. Alii* Cœlum *eſſe voluerunt, Janumqve ab eundo dictum, qvòd mundus ſemper eat, dum in orbem valvitur: & ex ſe initium faciens, in ſe refertur. Unde Cornificius Etymorum*, lib. III. *Cicero,* (inqvit) *non* Janum, *ſed* Eanum *nominat ab eundo*. Hæc ad Noam qvomodo pertineant, ea qvæ non ita pridem de *Jano* dicta ſunt, luculenter enuntiant. Porrò nemini dubium eſſe poſſit, qvin Noachus *in Nini epitaphio* apud

(l) Vide ſuprà pag. 40. & 41. *Delph. Phœn.*

apud Xenophontem *Cœlius* appellatur. Ibi enim *Saturni Ægyptii* (id eſt *Chami*) pater dicitur *Cœlius Phœnix Ogyges.* Nec de alio mihi intelligendus videtur *Ennius* in Euhemero: (citatur à Lactantio in inſtit. l. cap. 11.) ubi dicit, *Initiò primus in terris imperium ſummum Cœlus habuit.* Cœlus, *id eſt*, Noa: Qvi, ut Pater, ita primus, omnium Princeps & Dominus exſtitit: Cui (ut ait Beroſus) *Cœli* cognomen dabant, cò qvòd aſtronomiam docuit; & populi multa prædicebat. Qvin & heroi cuidam antiqviſſimo, ob inſignem in aſtronomia ſcientiam, *Cœli* cognomen datum tradit Diodor. Siculus, Biblioth. l. 111. His verbis latinè redditis. *Uranus* (id eſt, Cœlus vel Cœlum) *ſiderum obſervationibus impenſè deditus, multa in mundo ſuperiori eventura prædixit: & ex motu Solis anni rationem vulgò patefecit. Menſes qvoqve ex curſu Lunæ, & certas ſingulis annis horas, definivit. Ideò cùm plebs, de perpetuo aſtrorum ordine nondum edocta, prædictorum eventuum certitudinem admiraretur; opinio inolevit, Vatem illum divinæ naturæ conſortem eſſe: rebuſqve humanis exempto, ob merita & aſtrorum ſcientiam, divinos hono-*

honores impenderunt. Ejus autem nomen ἐπὶ τ̀ κόσμον *ad mundum* (ad Cœlum) *tranſtulerunt. Ut ortus occaſuſqve ſiderum, & alia in æthèrio mundo contingentia familiariter noviſſe putaretur.*

Noachus, inqvam, propterea qvòd aſtronomiæ peritus eſſet, ſiderum & cœlorum motus docuerit, & res inde futuras è longinqvo proſpexerit, ab antiqvis *Cœlus* & Univerſi dominus appellari ſolet. Illumqve idcircò, ſub *Jani* nomine, talia loqventem inducit *Ovidius*.*

* Faſt. lib. 1. v. 117. ſ.

Qvicqvid ubiqve vides, cœlum, mare, nubila, terras
Omnia ſunt noſtrâ clauſa patentqve manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.

Et Servius in Æneid. VII. *Janum*, (inqvit, *qvadrifrontem faciunt eò qvòd totius anni, qvi in qvatuor tempora partitur, dominum exiſtimârunt.* At verò *bifrons* dicitur ab iis, qui eum vocant dominum diei, qvæ ortum & occaſum habet. Unde & *Dieſpiter*, id eſt, *matutinus* & *diei pater* dictus eſt. Horatius II. Serm. Sat. VI. 20.

Matu-

Matutine pater, ſeu Jane libentius audis.

Qvi verò Phyſicè rem reputant, Noacho *Cœli* cognomen datum putant, qvia ſicut è *Cœlo*, tanqvam *patre*, & *terrâ* tanqvam matre, cuncta progignerentur; Sic omnes, qvi poſt diluvium vixerunt, ex Noacho & uxore ejus: qvam idcircò *Titæam* * id eſt, *Terram* vocabant. Τιτῦα, Γῆ. *Titæa*, *Terra*: *&* *Cœli uxor.* Diodorus Siculus Biblioth. lib. III. Titæam verò, *Cœli* ſive *Noæ* uxorem, Beroſus *magnam* vocat: & Terram Græci θεὸν μεγάλην Deam *magnam*: & μεγάλην μητέρα *magnam matrem nuncupant.* Qvod qvidem nomen, *Magna*, licet ad numeroſam, qvam habuit, prolem maximè referri videatur; ipſe tamen id potiùs à ſignificatione nominis illius, qvô Orientalibus nota fuit, deſumptum reor. Quippe Noæ uxor apud Arabes هيكل *Haical* dicitur. † Qvod illi nomen fuerit apud Hebræos, haud liqvet: ſi qvis tamen illam ab ipſis qvoqve היכל *Heical* (qvod idem nomen eſt.) appellatam credat, per me licet. Qvia autem هيكل *Haical* tum *magnam mulierem*, tum

* Beroſus.

† Eutychius in Annalibus p. 34.

mò, Omnium, qvi poſt diluvium vixerunt, communis parens eſt *Noa.* Ita *Saturnus* in Orphæi hymnis παγγενέτωρ & γενάρχης appellatur; & ejus uxor *Rhea* dicitur

Μῆτερ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων

Denuò, qvia *Noa* (Gen. IX. 20.) vocatur איש האדמה *Vir terræ*, id eſt, *agricola*; Propterea mythologi (qvi fabulas ſuas plerunqve, vel ex Hebraicis hiſtoriis, vel loqvendi formulis effinxerunt) *Rheam*, id eſt, *Terram* (nam *Rhea*, prout ſuprà probatur, eadem eſt qvæ *Terra*) *Saturni* uxorem faciunt: Ita phraſim ſumentes, ac ſi *Tellurem* Deum duxiſſet in uxorem. Alii verò, qvi probè norunt, qvid ille loqvendi modus ſignificârit, *Saturno* rem agrariam tribuunt. Plutarchus in Ῥωμαϊκοῖς, qvæſt. XLII. de *Saturno* ſic loqvitur. καρπῶν ἀρετῆς ἢ γεωργίας ἡγέμων ὁ θεός; ἡ γὰρ ἅρπη τοῦτο σημαίνει· *fructuum virtuti, aut agriculturæ Deus ille præeſt, hoc enim falx ſignificat.* & Macrob. Saturnal. lib. I. cap. VI. *huic Deo* (de Saturno loqvitur) *inſertiones ſarculorum pomorumqve educationes, & omnium ejuſmodi fertilium tribuunt diſciplinas.*

Adhæc qvoniam *Noa* non modò plantâſſe vineam, ſed & vino ſuccubuiſſe legitur, inde Saturnum ebrietati præfecerunt: ideoqve Saturnus apud Lucianum * dicit ſibi curam eſſe commiſſam κρότου, καὶ ᾠδῆς, καὶ μέθης, *plauſus, cantus, ebrietatis:* Et Saturnalium ſeptem diebus ſibi non licére ſerium qvidquam aggredi, πίνειν δὲ καὶ μεθύειν, καὶ βοᾶν. Sed inebriari, & bibere, & vociferari.

* In Epiſtola Saturn.

Demum, qvia Noa cum ſuis, ex aqvis diluvii, velut è matrice, emerſerit; *Saturnum idcircò & Rheam, & qvi cum illis fuerunt*; ex Oceano *& Thetide natos fingunt.* † Plura videatis apud Cl. Bochartum locô ſuprà dictô. Qvi verò primi Saturnum *Cœli* filium * dixerunt, non illi *Noachum*, ſed ejus filium *Camum* intelligebant. Illum enim *Saturnum Ægyptium Pana* (n) vocant, & in *Ægypto, Lybia, Sicilia nec non Italia* regnaſſe tradunt. † *Camum* porro Ægyptiorum *Pana* fuiſſe vel hinc liqvet, qvòd Ægyptii urbem, qvam in honorem *Panos* extruxerunt, χέμμιν *Chem-min* vocant; & *Panos* urbem interpretantur. Vide *Delph. Phœnicis:* caput IV. pag. 40. & 41. Ideoqve, qvia *myn* apud Ægyptios *urbem* ſive *man-*

† Plato in Timæo.

*Orpheus in hymno in Saturnum & Heſiod. in Theog.

(n) Vide Xenophontem de æqvivoc. & Diodor. Sicul. Biblioth.

† Diodor. Siculus.

manſionem ſonet; ut *Chem* idem ſit, qvi *Pan* neceſſe eſt. Nec malè convenit hoc nomen *Camo*; qvi ob impietates, & omnis generis impudicitias ac libidines tam malè audiebat, ut inde vocaretur *Cameſes*, id eſt, Cam *impius* & *infamis*: & *Cameſenuus*, id eſt, *impudicus* & *incubus*.

Inuus enim *Latinis* idem eſt, qvi *Græcis* ἐφιάλτης; ὃς τῷ Πανὶ αὐτὸς δοκεῖ εἶναι, *qvi idem videtur eſſe, qvi Pan*. Artemidorus. Vide *Sextum Aurelium Victorem* de orig. Gentis Rom. & *Servium* in lib. VI. Æneid. *Camus* igitur, ut Ægyptiorum *Pan*, ita & Latinorum *Inuus*. Nec fuit *Ægyptiis* qvàm *Latinis* notior: ut qvi ex Ægypto tandem in Italiam venit, & in illa regnavit. Hinc Cato de Originibus. *Italiæ*, inqvit, *ſplendidiſſima origo eſt, tum tempore tum Origine gentis: cœpit enim aureô ſeculô ſub Principibus Diis*, Jano, Cameſe, &c. *Gente Phœnicâ & Sagâ*. Et Etruſcæ Antiqvitates hæc habent. *Cameſes ex Ægypto cum magna colonûm multitudine ad nos veniens cum Ocho decertavit; Kitimqve regnum occupavit: & coloni, qvi cum eo erant, Aborigines dicti ſunt. Sed Vandimon ob filii impietatem & ſcelera, illum ejecit*.

Poſtremò *Cami* regnum in Italia confirmat Diodorus Siculus l. IV. ubi Saturnum Cœli (id eſt, ut ſuprà probatur, Noachi) filium, non modò in *Ægypto*, ſed & in *Italia* regnaſſe memorat. Ab ipſo igitur Italia *Cameſene*, * vel *Cameſeuna* dicebatur.

* Vide Macrob. Saturnal. lib. I. c. VI.

Huc uſqve de Noæ cognominibus Ethnicis, ejuſqve ſimul adventu in Italiam. De qvo qvi plura vellet, conſulat extemplò, (poſt Antiqvitates *Chaldaicas*, à Beroſo ſcriptas; & *Ethruſcas*, ab Inghiramiò repertas; qvarum autoritatem, qvi cuncta diligenter & accuratè perpendit, licet illas *Gaſper Varrerius*, has autem vir eruditiſſimus *Leo Allatius* acriter oppugnavit, haud elevatam cenſeat) Leandrum Albertum, Gviliel. Poſtellum, Johan. Viterbenſem, Nauclerum, Lazium, Functium, Irenicum, Munſterum, Podianum, Middendorpium, Bolducum, atqve alios, qvi id ipſum unô ore omnes pronuntiant, qvidam & doctiſſimè probant.

† Vide Etruſc. antiq. fragmenta.

Hæc autem ſi ita ſe habuerint, qvô pactò factum ſentias (multos enim ſic percontantes, audire videor) ut de vero Etruſcæ Gentis auctore tam infreqvens

apud

apud Antiqvos ſcriptores & tam obſcura ſit mentio? Ob tres præcipuè rationes id fieri: Primò, ob multitudinem atqve diverſitatem nominum, qvibus Noam poſteri (vel propter rerum peritiam, vel propter inventa & beneficia in genus humanum collata) deſignârunt. Illa enim nomina, collabente paulatim veritatis hiſtoriâ, tot homines, immò tot numina cenſebantur: (Qvippe ut *Luna*, qvæ & *Iſis*, & *Lucina*, & *Diana*, & *Trivia*, & *Hecate* dicebatur, tot Deas, unius cujuſqve nominis enixu, peperit: ſic etiam *Noa*, qvi *Vadimon*, *Janus*, *Vertumnus*, *Cælum*, & *Saturnus* appellatus fuit, diſtinctam tandem cuilibet appellationi divinitatem nactus eſt.) Ideoqve res ab uno geſtæ (à qvibus ipſius notitia conſervabatur) non modò diſpertitæ, & in multos (ut unicuiqve numini ſua conſtarent merita) collatæ, ſed & innumeris, qvæ πολυθεΐαν ſemper attendunt, fabulis obſcuratæ ſunt.

Secundò, ob varias mutationes, & graviſſimas bellorum clades: qvæ tum homines, tum libros, antiqvamqve hiſtoriam penè deleverunt. Qvibus & blattarum, tinearum, nec non ipſius temporis

(qvod res caſcas obligurire ſolet) edacitas addi poſſit,

Tertiò, ob Græcorum invidiam: qvi pro virili contenderunt vera *Gentis Etruſcæ* primordia penitus obſcurare, ut ſummam, qvam ipſi ſemper aucupati ſunt, antiqvitatem ſibi vendicarent. Ea enim Græcorum vanitas eſt & arrogantia, ut ſe non ſolùm omnis Philoſophiæ, politæqve literaturæ, ſed & humani generis auctores efferant. Ipſos ex ore *Diogenis Laertii* * ſic ἀρχαιολογοῦντας audiatis: τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι: & mox, λανθάνουσι δ' αὐτοὺς τὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα, ἀφ' ὧν μὴ ὅτι γε φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ γένος ἀνθρώπων ἦρξε, βαρβάροις προσάπτοντες. *Philoſophiam à Barbaris initia ſumpſiſſe nonnulli autumant: Sed hi profectò per imprudentiam Græcorum rectè facta inventaqve, barbaris applicant; ab iis enim non ſolùm philoſophia, verùm ipſum quoqve hominum genus initia manavit.* (o) Riſum teneatis amici? Sed,

* In principio Procemii.

(o) *Qvò rapuit Græcos antiqvitatis aucupium? in hiſtoria qvàm mendaces, in Etymologia qvàm vanos & ineptos effecerit hoc ſtudium? Antiqviſſimorum hominum lingvam omnium primam fuiſſe neceſſe eſt: Hanc ergo Græci, qvi ſe vetu-*

Sed, ut Græculi de origine generis humani commentum (qvàm ridiculum & abſurdum!) miſſum facerem, non ſine ratione contendo literas apud *Britannos*, *Gallos & Hiſpanos*, ſi non ante qvàm apud *Græcos*, eôdem ſaltem tempore floruiſſe. Age autem Græcule, & ſi qvid literarum & philoſophiæ, qvod *Nini* tempus retrò attingat, in Græcia comperias, oſtenta: ſin minùs; Barbari Græcos poſt ſe relinqvent. Qvippe qvia *Iberi* artes & diſciplinas ſuas à Nini uſqve tempore repetunt. Qvod vel ex homine Græco poſſit oſtendi. Ita enim *Strabo* de Iberis γραμματικῇ χρῶνται καὶ τῆς παλαιᾶς μνήμης ἔχουσι τὰ συγγράμματα, καὶ ποιήματα καὶ νόμους ἐμμέ-

vetuſtiſſimos haberi cupiunt, ſuam eſſe contendunt, (qvod & Eutychio cum aliis, vid. ejus annales pag. 54, placuiſſe miror.) ideoqve omnium ferè nominum, immo vel Hebraicorum *origines è Grajo fonte petunt. Hinc Belum dictum volunt* διὰ τὸ ὀξύπτερον ἢ ὀξυκίνητον εἶναι τὸν παῖδα. *i.e.* eò qvòd puer acutiſſimus eſſet (*ac ſi à Græca voce* βέλος, *qvæ* telum *vel* jaculum *ſonat, oriretur*) Japetum ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι καὶ πέτεσθαι à motu *ſcilicet &* volatu. Syriamqve *ita vocatam ſomniant* διὰ τὸ σύρεσθαι ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. Heſychius. *Sexcentas ejuſdem farinæ etymologias afferre poſſumus: hæ autem qvàm futiles ſint & abſurdæ qvis non videt, qvi modò literas* Hebraicas *à primo limine ſalutaverit.*

ἐμμέτρους ἑξακισχιλίων ἐτῶν, ὥς φασί. *Utuntur grammaticâ, & antiqvitatis monumenta habent conſcripta, ac poëmata, & metris incluſas leges, à ſex millibus, ut ajunt, annorum.* Illa autem ſex millia annorum *Ibericarum*, duo tantum millia *ſolarium* faciunt: Nam *Iberis* (mihi auctor eſt *Xenophon* lib. de æqvivocis) *in uſu fuit annus qvadrimeſtris, rariſſimè ſolaris:* duo igitur millia *ſolarium* reſpondent ſex millibus qvadrimeſtrium: qvos ſi à principio *Octaviani*, ſub qvo *Strabo* floruit, retro ſupputes, ad initium *Nini* pervenies. Facilè ergo ſidem detis *Beroſo*, qvi in v. antiqvitatum ſic loqvitur, *Annô qvartô Nini literis & legibus Germanos format Tuyſcon gigas; Celtiberos Tubal; & Celtas Samothes.* Samothes autem, qvi primus omnium Celtas inſtituit & erudivit; idem qvi *Dis*, (à qvo *Galli omnes ſe prognatos* ajunt *) & *Japheti* filius eſſe traditur: *(p)* Qvocirca, cùm *Celtæ* diſciplinas tam venerandæ antiqvitatis habuerint; non dubitem qvin, ſi *Diogenes* ille *Laërtius* huc appuliſſet, & literarum, qvæ apud ſuos Græcos erant, antiqvitatem, (qvod pro more Græco facit) oſtentâſſet, tale qvid à *Drui-*

* Vide J. Cæſaris comment. lib. VI.

(p) Vide *Gvilielmi Poſtelli* lib. de Origine *Hetruriæ*.

Druidis, qvale *Solon* ab Ægyptio Sacerdote, * reſponſum tuliſſet. Ὦ Διόγενες Διόγενες ἀεὶ παῖδές ἐστε. γέρων δὲ Ἕλλην οὐκ ἐστίν. Νέοι ἐστὲ τὰς ψυχὰς πάντες; οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν, οὐδὲ μάθημα χρόνῳ πολιὸν οὐδέν. O Diogenes, Diogenes, *Græci ſemper pueri eſtis. Senex Græcorum eſt nullus. Juvenes eſtis animis omnes; nullam enim ex antiqva eruditione veterum ſententiam in ipſis habetis, nec ullam diſciplinam vetuſtate canam.* Muſæum Athenæ, Thebæ Linum jactent, nihil attamen, ſi modò Celticæ philoſophiæ ratio habeatur, nihil producant, qvod non recens appareat & novitium: qvod etiam pleniùs liqvebit ex iis, qvæ de *Druidis* extemplò dicturus ſum. Nam qvoniam *Druidæ* celeberrimum apud nos hominum genus extiterunt, operæ pretium erit, in eorum nomen & ritus altiùs inqvirere, & ab ipſo, ſi fieri poſſit, initio deducere: qvod eqvidem (veniâ tuâ Lector) ſeqventi digreſſiunculâ conabor.

* Apud Platonem in Timæo.

DE ORIGINE DRUIDUM.

Druidis ſanè *Britannia* nihil habet ce-

lebrius: nihil, qvod oſtentet, antiqvius. Ut cùm nemo ſit, cujus aures eorum fama non perſonuerit, pauci tamen inveniantur, qvi probè norint, qvis auctor iſtius ſectæ Philoſophorum, qvæ nominis ac religionis origo fuerit. Qvocircà non is ſum, qvi luculenti aliqvid in re tam obſcura polliceri audeam. Qvod tamen mihi veriſimilius eſt viſum, breviter & verecundè proferam.

Cogitanti mihi ſæpenumero, animoqve rimanti, qvis celeberrimi illius ordinis auctor & inſtitutor eſſet, haud alter citiùs & conſtantiùs occurrit, qvàm qvi primus omnium *Celtas* literis & legibus (ut ſuprà dicitur) informavit; *Samothes* inqvam: Qvi, qvoniam divini humaniqve juris peritiſſimus, ac religioni deditiſſimus eſſet, *Samothis*, id eſt, *cæleſtis* nomen obtinuit. Et ab illo Celtarum qvoqve *philoſophi*, *medici*, ac *Theologi*, (qvos *Druidas* appellant) olim Σαμόθεοι dicebantur. Id enim *Druydis* erat nomen: teſte *Ariſtotele* in magico. Hos, ſcio, *Diogenes Laërtius* Σεμνοθέȣς vocat. Verumenimverò, Σεμνόθεοι, vox eſt (ſi non errori graphico potiùs inferatur: nec deſunt qvidem viri docti, qvi Σαμοθέȣς

θέους ibi legunt) à Græcis ficta pro Σαμόθεοι. Eô nimirum conſiliô ut non modò terminatio, ſed & ipſa compoſitio nominis Græciam ſaperet: Amant enim *Græci* verba extera ſit transferre atqve immutare, ut Græcæ originis eſſe videantur. Sic Hebræorum civitatem ירושלם *Jereſalem* reddiderunt Ἱεροσόλυμα. & ἀπὸ τῆς σύλης τῶν ἱερῶν *à ſpoliatione templorum, qvæ diripuerant & incenderant in tota regione, dictam volunt.* Ita & Arabum Deum ذو الشرى *Du-ſbara* vertunt Θεουσάρην. Eſt autem Θεουσάρης, inqviunt, qvaſi Θεὸς Ἄρης *Deus Mars; qvi in Arabia Petræa maximè colitur.** Et Latinum nomen *Orbium* transferunt Ὀρόβιον, ac ſi è Græca voce ὄροβος, qvæ ervum ſonat, ortum fuerit. Sexcentas ejuſmodi verſiones paſſim legere eſt. Sed, ne prolixior eſſet hæc diatribe, tria tantùm exempla, qvæ mihi jam nunc occurrebant, exhibui.

* Vide Delph. Phœnicis. pag. 114.

Qvod ad Druidum nomen attinet, multi id arceſcunt à Germanica voce **Dru**, qvæ verum & fidelem ſonat. Unde *Drudi* & *Drudes*, id eſt, *veri & fideles.*

deles. Alii tamen à Saxonica *Dry.* Ita enim *Saxones* lingvâ ſuâ *magum* vocabant. *(r)* Plurimi rurſus id deducendum putant à Græco vocabulo δρῦς *qvercus*: eâ ducti ratione, quòd *Druides nihil habent viſcô, & arbore in qva gignatur (ſi modò ſit robur) ſacratius; nec ulla ſacra ſine illa fronde conficiunt. (s)* Strabo autem ſcitè & prudenter *negat in gentium Barbararum nominibus Græcas etymologias eſſe qværendas.* Nec eſt cur *Druydæ* magis qvàm Bardi à Grajo fonte derivarentur. Sed, qvia *Druydæ* Celtarum magi ac ſacerdotes erant, eorum nomen potiùs è lingva *Celtica* (qvalis & *Britannica*, & *Gallica* vetus) peti debet. Et ſanè *Druides* Celticum nomen eſſe diſertè fatetur *Plinius*, ajens, *Ita* (Galli) *ſuos appellant magos.* *

* Ibidem.

Illis ergo potiſſimùm aſſentior, qvi *Druides* arceſcunt à Celtica voce *Deru*, id eſt, *qvercus*: qvam vel hodie Cambro-Britanni (prout à viro undeqvaqve do-

(q) Vide *Spelmanni* gloſſarium & *M. Antonii Dominici* diſſert. de Treuga & Pace.

(r) *Alfricus* in gloſſario Saxonico Latino.

(s) Plin. Nat. hiſt. l. XVI. c. XLIV.

Digitized by Google

doctiſſimo D^no^ Thoma Jones amico, & collega meo, monitus ſum) **Derw** vocant. Et ab illa *Druydas* * **Derwyddon** *(t)* nuncupant. Tantum verò abeſt, ut Druydes ἀπὸ τοῦ δρυὸς primùm dictos arbitrer, ut potiùs Græcam vocem δρῦς à Celticâ *deru* formatam crederem. Qvippe cùm maxima Druydum fama & celebritas, haud exiguam qvoqve nomini arboris, à qva dicti ſunt, gloriam creâſſent; Græci (qvos olim Gallia colonos habuit †) tandem aliqvando Celticum nomen imbiberunt; & à *Deru* qvercum δρῦν appellabant, neglectô, qvô priùs illam notâſſent, vocabulô. Nam Græci antiqvitùs *qvercum* vocabant σάρωνα vel σαρωνίδα. Liqvet ex Plinio. lib. IV. cap. V. *Sinus Saronicus* (inqvit) *olim qvernô nemore redimitus, unde nomen; ita Græciâ antiqvâ appellante qvercum.* Licet autem σαρωνίδες Heſychio ſint *qvercus hiantes ob antiqvitatem*; Callimachi tamen Scholiaſtes eas ſimpliciter δρῦς exponit: ac ita dictas autumat παρὰ τὸ σεσηρότα καὶ συνεστραμμένον τὸν φλοιὸν ἔχειν, *eò qvòd hiantem habeant corticem.* Ab hoc igitur obſoleto vocabulo *Druydes* aliqvando Σαρωνίδες appellantur. *Diodorus Siculus Biblioth.* lib.

* Sæpe ſcribitur cum litera y. &, ut opinor rectiſſimè.

(t) Vide *Davieſii* Dictionarium Britanicum.

† Videſis Cl. Boxhorni Orig. Gallicas. cap. VIII.

lib. v. φιλόσοφοι τὲ τίνες εἰσὶ καὶ θεόλογοι περιττῶς τιμώμενοι οὓς Σαρωνίδας ὀνομάζουσι. i. e. *Philoſophi apud eos ſunt* (de Gallis loqvitur) *& Theologi eximiè honore culti, qvos* Saronidas *vocant.*

Ex his, ut opinor, conſtat *Druydas* (ſive id *Græcum*, ſive, qvod veriſimilius eſt; *Celticum* nomen) appellatos eſſe à qverna arbore, qvam illi ſemper maximô honore & cultu proſeqvebantur.

Porrò igitur qværas, unde qverna iſtæc religio nata ſit? nimirum è *qvercubus Mamræ*: ſub qvibus olim viri ſanctiſſimi (penes qvos, tum rei divinæ faciendæ, tum juſtitiæ adminiſtrandæ cura fuit) religioſiſſimè degebant: qvarum umbra ſimul Abrahamo *domicilium*, Deoqve *templum* præbuit. Nec hoc ex hirco neſcio qvo Talmudiſta, nugas ſitiens, emulſi; ſed ex veritatis exſuxi mammis: ex ſacris, inqvam, literis. *Habitabat Abrahamus* (inqvit hagiographus, Gen. XIII. 18.) באלוני ממרא *in qvercubus* vel *qvercetis Mamre*. Conſonat *Arabs* qvi habet في بلوط ممري *inter qvercus Mamre.* Et per LXX, παρὰ τὴν δρῦν τὴν μαμβρῆ: *juxta qvercum*

cum Mambre. Et cap. XVIII. v. 1. *πρὸς τῇ δρυῒ τῇ μαμβρῇ, ad qvercum mambre. (u)* ſub qva tentorium ſuum fixit; altare extruxit; * & vitulas, capras, arietes, & cætera id genus ſacrificia Jehovæ obtulit; † omniaqve ſacerdotii munia ritè obivit. Immò verò *Deum* ipſum ſub hac arbore, una cum *angelis*, hoſpitiô accepit. * Hîc cum eo ſermonem habuit; & fœdus iniit; ac ab eo benedictus eſt. Admiranda ſanè hæc qvercuum præconia. *(x)*

* Gen. cap. XIII. 18. & XIV. 13.
† Gen. cap. XV. comm. 9.
* Gen. c. XVIII.

Ad

(u) In qverceto Mamræ, *qvercus una reliqvis eminentior & inſignior extabat; ſub qva Abrahamus habitavit. Hanc autem qvercum vel ad* Conſtantini magni *tempora perduräſſe tradit* Iſidorus; *&* Hieronymus *in tractatu, qvi eſt* de locis Hebraicis; *&* Zozomenus *lib.* II. *cap.* III. *qvi refert ad eam qvotannis feſtum à* Chriſtianis, Judæis *&* Arabibus *celebratum fuiſſe.*

(x) Multa in ſacris literis habentur, qvæ in qvercuum laudes faciunt. Sub qvercu, qvæ erat in agro Schecemitano, Jehovah Abrahamo *primùm apparuit, & ejus ſemini regionem iſtam ſe daturum promiſit. Hîc igitur Abrahamus altare extruxit Jehovæ, qvi apparuerat ipſi. Gen. cap.* XII. *comm.* 7. *Ex qvo locus circa hanc* qvercum *Deo ſacratus fuit. Ut colligere eſt ex* Joſuæ *cap.* XXIV. *comm.* 26. *ubi Joſua fertur magnum lapidem in memoriam fœderis cum* Deo *percuſſi ab* Iſraëlitis *erexiſſe ſub hac* qvercu, *qvæ erat* במקדש יהוה *i. e.* in Sanctuario, *vel* loco Jehovæ ſacrato

Qvod

Digitized by Google

Ad hæc (ut altiùs aſcendam) non abhorret ab omni fide Noam qvoqve in hoc ipſo qverceto vixiſſe: Mihi argumento eſt ipſum nomen loci; qvi, teſte Joſephô) Ὠγύγη dicitur.* Idqve à *Noa*, qvem *priſcum Ogygem* vocabant.

* Vide Delph. Phœniciſ. p. 145.

Noam verò ſic dictum reor ab *Oggiis* ſuis, *i. e. ſubcineritii panis* (qvalem עגג vocant Hebræi) *ſacrificiis*, qvæ ſub hiſce qvercubus piè & freqventer obtuliſſet.

En primos ſacerdotes qvernos! en Patriarchas Druydas! Ab his etenim *Druydum* Secta, qvæ *Abrahami* ſaltem tempora retrò attingit, (nam tempore *Hermionis*, qvi ſtatim poſt Abrahami mortem *Germanorum* rex erat, *Druydum* collegia viguiſſe ferunt) natales ſuos

Qvòd ſi tabernaculum *ipſum (prout multi ſentiunt) ſub hac qvercu ſteterit, major inde gloria qvercubus redundabit.*

Ex iis fortè qvæ de qvercubus, Mamre & Schecemitano, *feruntur, nata eſt non modò* Judæorum, *(qvi ſub qvercubus idola colebant & ſacrificabant diis ſuis*, *Eze.* VI. 13. *Oſe.* IV. v. 13.) *Sed &* Gentium *religio, qvæ* arbores in numinum templa *conſtituit.* (*Plin. lib.* XII. c. 1.) & qvercum Jovi ſacram *fecit: nec aliunde fabula de oraculis è qvercu datis orta videatur.*

ſuos repetat. Qvippe qvia Sanctus ille vir, & Pontifex *Abrahamus* ſub qvercubus vixit, ſacra peregit, ac Deô hoſpite fruebatur; noſtri hinc *Theologi* ſive *Samothei* (ſi non altiùs ad *Noam*, qvem fortè *Samothes* hac in re priùs imitaverat, reſpexerint) hujus exempli claritudine, qvercuſqve gloriâ (ſub qva Jehovah reqvieſcere dignatus eſt) eximiè capti, *roborum lucos eligebant*: * & *in iis ſacra procurabant; religiones interpretabantur: de omnibus ferè controverſiis publicis ac privatis conſtituebant; præmia pœnaſqve decernentes.* † Et in ſumma, qvercum (qvam *deru* vocabant) tanto in honore & cultu habebant, ut *nulla ſacra ſine illa fronde conficerent*: unde *Druydes* appellati ſunt.

* Plin. in nat. hiſt.

† J. Cæſar. in com. lib. VI.

Qvi Druidum ritus, opiniones, diſciplinas, &c. plenius intelligere velit, adeat *J. Cæſaris* comment. lib. VI. *Plinii* nat. hiſt. lib. XVI. cap. XLIV. *Strabonis* geograph. lib. IV. *Diod. Siculi* lib. V. *Cluverii* lib. IV. cap. XXIV. de antiqva Germania.

Sed (ut eò revertar, unde Druydum cauſâ digreſſus ſum) Græci, cùm ſe vetuſtiſſimos haberi ſolicitè contenderint;

qvid non tentarunt? qvem non moverunt lapidem, ut Etruſcæ antiqvitatis (qvam ferre non ſuſtinebant) gloriæ tenebras offunderent? qvot antiqvitatis cenotaphia ſibiipſis extruxerint? qvas fabulas, ſive (qvod idem eſt apud ipſos) hiſtorias ad commenta ſua ſtabilienda ſubornaverint? certè *δεδαιδαλμένους ψεύδεσι ποικίλοις μύθους. variô mendaciorum genere concinnatas fabulas.* Et cùm maximis eloqventiæ viribus eximiâqve dicendi copiâ nimis inſtructi fuerint, incredibile eſt qvantas in veritatem nebulas excitaverint; qvot & qvàm magni nominis viros in ſuas partes allexerint; qvos alii multi, tanqvam pedanei, ſecuti ſunt: ut non mirum, ſi apud hos (qvi Græcis adſtricti ſunt, & ab illis ſinunt ſe ῥινὸς ἄγεσθαι, nimis ſanè patienter, ne qvid dicam gravius.) qvicqvid eſt literarum, qvod (vel temporis & tinearum faucibus, vel belli cladibus, vel malevolorum manibus elapſum) contra *Græcorum* mendacia ſurrexerit, *ὑποβολιμαίως* audiat.

Ne

Ne vacarent ſubſeqventes paginæ, liceat tua cum venia, Lector, *annectere* Oratiunculam *pro* Philoſophia liberanda.

Ad Peripateticos

Fruſtra noſipſos *à ferulis,* pædagogorum *ſceptris,* aſſeruimus; *pileos* incaſſum ſumpſimus; ſi hoc tantum ab *ingenuis* artibus ſit expectandum, *doctius* ut *ſerviamus.* Hæccine ſcientiæ libertas, ut ad alterius arbitrium coacti deſiperemus? Valeat *logica,* ſi *pugnô* ſuô rationis noſtræ *oculos* eliſerit: Valeat omnis *curſus* philoſophicus, ſi nos Ariſtotelis *à latere* tantùm *curſores* fecerit. Qvænam qvæſo futura ſunt ſtudiorum noſtrorum *curricula,* ſi idem ſit & *carceres* & *meta*; *finis* idem, qvi *principium.* Huc uſqve ſanè, *(Peripatetici) laborioſè* nihil egimus: Nec tam *progredi* ſtuduimus, qvàm feſtinanter *morari,* & *conſiſtere:* Non ſecus ac Καλλιπωίδης ille, qvi, licet indeſinenter moveret, & in greſſus effundi videretur, nihil promovit. Stagiritæ *mammas* ſugant adoleſcentuli; doctrinæ Peripateticæ *coloſtras* imbibant; & in ſanguinem ac ſuc-

cum convertant: at *incrementum* ſcientiæ, firmam veri rectiqve *conſtitutionem* ac *nervos* aliunde qværant. Qvis non eum *vagire* adhuc in philoſophiæ *cunabulis* exiſtimet, cui *Peripatetica* nutrix *lallat*, qvi Lycæi *crepundia* geſtat, qvi *materiæ primæ crepitaculô* delinitur; & nihil omninò digerat, niſi qvod in *Ariſtotelis ore* præmanſum fuerit. *Ignis*, ut probè ſcitis, haud ſplendeat, aut *Pyramidis* adinſtar in acumen ſurgat, priuſqvam clauſtris ſuis exilierit: Nec *aqva*, niſi perexiguos *ſcatebræ* ſuæ cancellos linqveret, *torrens* fiat. Ignea ſanè vis animi eſt; ideoqve libertatem (qvam ſpirat ardenter) ſibi aſſumat & vendicet: Et ut ſcientia veſtra *fluvii ad modum* creſcat; *alveô* turgeat & exundet; *Ariſtotelicum* (ex qvo manavit) *fontem* derelinqvat. Non aliter tot dialecticæ *Mæandri*, tanti Phyſices *Nili*, ethiceſve *Alphæi* totum hunc literarum orbem perluiſſent. Nam qvæ tam *clare* lucent, *planetæ* ſunt, non *fixæ* ſtellæ. Non benè *diſcurrat* ratio, qvæ, ad unius autoritatem, velut *ad cippum*, ligatur: Nec *vigeant* aut *vireſcant* ingenia, (nedum *flores* exerant aut *fructus*) cùm non *apertô* fruantur *aëre*. Verendum

dum igitur ne *ſuffocentur* artes, ſi non *liberè* ſpirent. *Muſæ* nimirum, non minùs ac *Gratiæ*, zonas *ſolutas* amant; & tali geſtiunt licentiâ, qvæ *liberas* arguat & non *incaſtas*. Apes, logica illa, ſi qvæ ſint, animalcula, non unicum duntaxat floſculum ſugunt, aut *crura* tantùm *thymô* ſtipant, at juxtà ex omnibus *Hymetti Hyblæqve* floribus ſuum dædalè concinnant mellificium. Si qvis igitur veræ philoſophiæ *nectar* avidiùs ſitiat, *Epicuri* hortos advolet; *Academiæ* ſylvis inerret; paſcua *Tuſculana* percurrat; & qvicqvid in toto philoſophorum campo veriſimilius eſt, carptim delibet; eorum more qvi flores legunt. *Ignavum* pecus, & *philoſophici* (ut ita dicam) *fuci* ſunt, qvi in *Lycæo*, velut in *præſepi*, dormiunt. Inſunt in capite tuo, *Peripatetice*, *vernaculi* qvidam *Delphi*; ibi regnat—*illâ ſe jactat in aula* ratio: Hanc tuam ducas *penatem* Pythiam: *indigitem* Deam; & *nativum* qvoddam *Oraculum*. Alii igitur, neſcio qvot aſinorum hecatombas *Apollini* mittant: Alii ſeipſos *Ariſtoteli*, ſimili penè ſacrificiô, devoveant: Ipſe verò te tibi-ipſi dedices: teipſum conſulas. Qvicqvid tibi dictat tua *pia mater*, religioſè

 colas:

colas: &, qvas *lucidum* cerebri tui *ſpeculum* præſentat, *ideas* ipſe bona cum ratione depereas: conceptus proprii modeſtior *Narciſſus*. Alterius ſeqvi ſententiam, non *artis* eſt, ſed *ſectæ*: nec *ſuâ*, ſed *alienâ qvadrâ* ſapere. Minùs autem *rectè lautéve* intelligit, cui omnem philoſophandi victum *ſportula* ſuppeditat. Pudet me ſordidi eorum atqve inopis ingenii, qvi, ut gratis & otioſè ſciant, rationem mendicant: qvi non ultra crepidam philoſophantur; nec ſine plebiſcito ſapiunt. Miſereor eorum induſtriæ, qui hoc tantùm nituntur & contendunt, ut in republica literaria neſcio qvi *pedanei* ſenatores evadant; & alterius auctoritate nutuqve præclari fiant. Penè iraſcor eorum vecordiæ, qvi philoſophis ſe addicunt, non qvia *rectè* dixerunt, ſed qvia *jampridem*; auctoritate *Neſtoreâ* potiùs, qvàm *Achilleâ* ratione militantes. Hi ſanè mihi videntur illis haud abſimiles eſſe, qvi *paludamentis* fidem dant, non qvia *probata* ſunt, ſed qvia *æruginoſa*. *Cana* res eſt, eqvidem fateor, ſed & *delira*, Antiqvitas: ut neſcias an *reverentiam* magis an *veniam* mereatur. De *puteo* veritatis ipſa

ex-

Digitized by Google

exhauſit multa; plurima nobis *exantlanda* reliqvit. Non unô die, unôve ſeculô congeſtus erat *ſacer* ille *Mercurii acervus*: * crevit indies, acceptôqve, qvem nova ſemper pietas adjecerat, lapide, in molem porrò augendam ſurrexit. Idem ſcientiis uſu venit. *Artes* enim non, ut *fungi*, naſcuntur & matureſcunt repente: progreſſu illis opus eſt, & incrementô qvotidianô. Ita autem creverunt, ut illas ἐς ἀκμὴν perductas ſecula priora non habuerint. Qvippe vel hodiernô die, ad conſummandum *rei literariæ* Pandoram, *Symbola* ſua mittunt docti. Videt & hæc ætas ſuum Apollinem *imberbem*: Sunt nobis etiam Gratiæ *virgines*; præclaræ ſcilicet, & jamprimùm inventæ ſcientiæ. Ut priſcos haud alia de cauſa ſeqvi videamur, qvàm qvia ætate præceſſerint. Sit ergo retroactis ſeculis ſuus honos, & præſenti ſuus. Prudentiſſimè certè *Gaditani*: qvi non *anno* tantùm, ſed & *menſi* exſtruebant aras; atqve ita longiſſimè remota tempora colebant, ut & noviſſima non contempſiſſe viderentur. Vobis autem (proh pudor!) nihil in honore eſt, niſi qvod annis & carie

* Ἑρμακίς.

 ſqva-

ſqvaleat: Nihil eruditè *pulchrum*, niſi qvod *rugas* ab ætate contraxerit: nihil *dulce*, niſi qvod ab *ore* aliqvo *Neſtoreo* profluat: Qvibus veritas, ut vinum *Opimianum*, à multis ſeculis æſtimatur: ac ſi *fabulæ* ideò veriſſimæ eſſent, qvia *aniles*. Miror eqvidem qvô veneficiô philtrôve effectum ſit, ut *intellectus* veſtri tam *vegeti* tam *viriles*, non niſi *vetulas* neſcio qvas *artes* & *diſciplinas* amplectantur. Perinde hoc eſt, ac ſi *Pyrrhus* juvenis *Hecubam*, ſpretâ *Polyxenâ*, deperiret. Senſus veſtri profectò melius ſapiunt; & (non ſecùs ac Dii Deæqve omnes) *Heben* amant: Idqve impenſiùs affectant, qvod jamprimùm *recentem* adhuc & *virgineum* roſæ *pudorem*, laſcivientes *oculi*, ſeu *corrivales*, ambiunt. Primæ & præcoces *uvarum* deliciæ *guſtui* maximè ſalivam movent. Nil tam jucundum in *nares* veſtras odorem ſpargat, qvàm *ver novum*. Nec gratior *auribus* adveniat *nuntius*, qvàm qvi *nuper* in lucem editus ſit *Mercurius*. *Tenerum* ſit oportet, & *lanuginoſum*, qvod *tactum* delectet, & vos titillet. Ut unô verbô dicam; rebus omnibus, ad qvas veſtri ſenſus adhinniunt,

Digitized by Google

niunt, novitas ipſa lenocinatur. At *amaſiam* mente atqve intellectu dignam non ſentiatis, niſi qvam veſtri priùs *atavi proaviqve* deamaverint? Et, cùm Solem *Perſæ* non colerent, niſi *recenter ortum*; vos ex adverſo (qvod de *Æthiopibus* fertur *) *exorientem* fugitis, damnatis, execramini. A qvibus veritas, (etiamſi luce meridianâ clarior appareat) unicè novitatis rea, damnatur: &, qvod mirum, ideo pro *corrupta* repudiatur, qvia *intacta* eſt adhuc & *pura virgo*. Ideo ut *ſpuria* rejicitur, qvia ſit hujus ævi *genuina* proles. Ac ſi *modernus* omnium *intellectus* (ut cum Philoſophis loqvar) *agens*, *patientem*, non ut *vir*, ſed *adulter* compreſſerat. Et illegitimos ingenii fœtus inde ſuſceperat: Uſqveadeo pro *vetuſtate* ſimul & *Ariſtotele* deliravimus. Atqve ita rem reputavimus, ac ſi *Lycæum* eſſet philoſophiæ *Gades*: & *Ariſtoteles* unicum illud *jubar*, à qvo omnia *lumina*, qvotqvot unqvam ſplendebunt in *cælo* noſtro *philoſophico*, debeant accendi. O ineptias! O vecordiam! qvem tot *maculis* aſperſum videas; qvem modò *plenum*, modò *ſemiplenum*; modò *ſilentem* compe-

* Diod. Siculus.

perias, illumne philoſophiæ *Solem* credas? Splendet *Ariſtoteles*, haud infiteor, ſed *velut inter ignes* Luna *minores*. Neqve enim ſibiipſi conſtat: nec ut *Sol* influit, ſed multos hinc inde opinionum *fluxus* & *refluxus* excitat. Hoc igitur * unicum, Peripatetici, reſtat vobis argumentum, qvô *Ariſtotelem* veſtrum *philoſophorum* omnium *coryphæum* & *Solem* eſſe comprobetis, qvòd reliqva omnia lumina, dum oriebatur, extinxerit. Hoc tamen idcirco fecit, ut *noctem* fraudibus ſuis obtenderet. Ille enim omnia *Democriti*, *Epicuriqve* monumenta in *atomos* uſqve *igneâ analyſi* reduxit. Ille univerſam ferè doctrinam *Pythagoræ* tam altô cinerum *tumulô* ſepelivit, ut nullâ unqvam *metempſychoſi* reſurgat: adeò ut *Pythagoricos*, non *qvinqvenne* jam, ſed *æternum* premat *ſilentium*. Ille ille etiam qvamplurimos Babyloniorum libros delendos curavit: ne, qvorum *monarchiam* funditùs extirpaſſet *Alexander*, eorum *literæ* adhuc *viverent* & *imperarent*. Ita, *Peripatetici*, nata eſt veſtra philoſophia: nempe, *viperæ* adinſtar, *parentis* exitiô. Qvocirca naturæ, vel ſaltem juſtitiæ, qvædam lex

eſſe

eſſe videatur, ut ipſa aliqvando *prolis* ſuæ morſu lancinata, animam efflaret. Multi tamen, ſcio, *intermortuum* doctrinæ Peripateticæ *cadaver*; neſcio qvô diſtinctionum *pollinctu* condire *ſatagent*; & incautâ religione non tam *gloriæ* ſuperſtes reddent, qvàm *calumniis*: Mea autem pietas erit, huic noſtræ philoſophiæ *parenti*, ſenſu jam tandem & ratione *defunctô*, exeqvias ire: factô per oblivionem *ſepulchrô*.

Habita in Collegio Mertonenſi 10. *die* Julii *Anno Dom.* 1653. *cùm mihi, pro ſolenni conſuetudine Domus illius, in tribus qvæſtionibus Philoſophicis ab Ariſtotele* variandi *munus incumberet.*

FINIS.

ZACH.

ZACH. BOGAN
EDMUNDO DICKINSON.
S. D.

Amiciſſime vir

Gratulor tibi fœtum ingenii; & certè qvidem &c. At nolo præripere lectori tuo laudes, qvas ei inter legendum vel invito extorſurus es. Qvippe nuſqvam te magiſtrum geris, ſed στοχαστικῶς *loqveris etiam tunc cùm maximè videris* βάλλεσθαι ἐπίσκοπον ἠχλυώ. *Tu libri tui* pag. 9. *citaſti* Job xxv. 6. *Ego, qvas in illum locum & de* Typhone, *in adverſariis meis nugas habui, miſi nunc ad te. Si otium eſt, lege; ſi non, remitte mihi vel ipſas, vel importunitatem meam.*

Job xxv. 6.

הרפאים יחוללו מתחת מים ושכניהם

Vulg. Ecce Gigantes gemunt ſub aqvis &c.

Grotius *in locum, nihil aliud, qvàm,* Tritones videtur indicare. * *Liceat mihi ſaltem*

* *Alii* formantur Gr. μαιωθήσονται.

ſaltem apud te, quadam ex Veteribus quaſi ex παραλλήλȣ ſita proferre, indeqve interpretationem aliqvam pro tuo & meo more jaculari. Typhona *tempore* Herodoti *(qvem, etſi aliâs de ejus teſtimonio non glorier, ubi modeſte λόγ☉ tantum dicit, non dubito laudare) in* Serbonide Lacu λόγ☉ (a) ἦν κεκρύφθαι, *h. e.* erat ſermo, *vel* fama *(non, ut vertit* Valla *comprobante etiam* Stephanô, occultatum fuiſſe, *ſed)* occultaſſe ſe, *nempe fugientem ex ignibus, & adhuc dolore & uſtulatione anhelantem.* * *Eôdem verbô eadem de re uſus eſt* Euſtath. *(b) in* Dionyſ. περιηγ. *qvamvis κεκρύφαται (c) apud* Heſiodum *de* Titanibus *aliter. Qvum autem* vapores *crebri è lacu iſto orirentur, hinc factum opinor,* ut *ab* Ægyptiis *(d)* Τυφῶν☉ ἐκπνοαὶ † *ipſe locus vocaretur, qvaſi* vapores *illi nihil aliud fuiſſent qvam fulminati Gigantis anhelitus. Id qvod* Apollonius *(e) dicit accidiſſe* Phaëthonti *ad* προχοὰς Eridani, *ita ut natum illinc odorem ferre nemo (f) potuerit. Lego etiam apud* Ovidium *(g)* olentia Stagna Palici. Æſchylus *(h) Nilum* Τυφῶν☉ μῦθ☉ *dixit.* Heſiodus Nili *proſapiam à* Typhone *ducit.* Serbonide *autem à* Lacu, ἤδη (i) Αἴγυπτ☉, *(non*

(a) *In* Thalia.
* Vide p. 18. ἄσθματα.
(b) *In. v.* 253.
(c) Θεογ. *v.* 730.
(d) Plutarch. in M. Antonio.
† *Vide etiam* Etymol. Mag. in Τυφώς.
(e) *Argon. l.* IV. *v.* 599.
(f) *Ib. v.* 622. 3.
(g) L. 2. *de* Ponto.
(h) Ἱκετ.
(i) *Herod. loc. ſupr. cit.*

(*non* jam, *ſed*) protinus, immediatè Ægyptus. *Nec eſt cur mireris, Medice*, Gigantum ἐκπνοὰς malè olentes, *qvum* inflammationem in pectore *habuerint, ut infrà oſtendam. Hæc cogitans facilè adduceris ut credas verſionem Hebrææ vocis* Vulgatam, Gemunt, *veram eſſe* à gemitu, *qvem qvaſi ὠδῖνας (k) ſuſtinens* τυφόμενος *neſcio qvis indeſinenter edit. Dixi* ὠδῖνας: *num illud de qvovis in viſceribus* jaculum *geſtante (qvale eſt* fulmen, *ſc.* Jovis) *aptè dixeris: qvemadmodum in viſceribus habere* jaculum *dicitur mulier ὠδῖνας ſuſtinens.* Homerus *(l)* Ὡς δ᾽ ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα: Oppianus *(m)* ὠδίνεσσι τυπεῖσα· & φέρει βέλος ὠδίνεσσι Ἁλ. *v.* 591. *Confer quæ de* Sagittis, & fulmine *paſſim habentur in* Libro Pſal. & Job. VI. 4. *Pergerem qvò me pedes ferunt, ni putarem è re mea eſſe, apponere conſenſum* Magni Grammatici, *qvem ſerò nimis inſpexi*, Ὠνόμασται δὲ *(loqvitur de Petra* Typhaonia *in* Caucaſo) διὰ τὸ ἐν αὐτῷ διωκόμενον τὸν Τυφῶνα ὑπὸ Διὸς πεπλῆχθαι τῷ κεραυνῷ, πληγέντα δὲ αὐτὸν φασὶ καιόμενον ἀπελθεῖν ἐν * τῇ Σερβωνίδι Λίμνῃ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς ἐμπεσεῖν καὶ δῦναι συνεχόμενον ὑπὸ τῆς ἐκκαύσεως.

Qvin

(k) *Qvod notat* חולל

(l) *Il.* λ.

(m) *Lib.* II. Κυν. *Apud* Theocr. βέλος εἰλειθυίας: & βέλος τοκετοῖο. *apud* Nonnum *in* Dionyſ. *imò* ὠκὺν ὀϊστὸν Oppian. *L.* III. Κυν. V. 520.

* *Sic loqvuntur* Euſtath. *aliique recentiores.*

Qvin (*ut* fugam, *non verò* jactum, *qvalis à fulmine ſæpe fit, fuiſſe conſtet) adſcribam illud* Strabonis *lib.* XVI. τυπτόμενον τοῖς κεραυνοῖς φεύγειν κατάδυσιν ζητοῦντα. τοῖς μὲν οὖν ὁλκοῖς ἐντεμεῖν τὴν γῆν, ἐκ δὲ τούτου γίνεσθαι τοὔνομα τῷ ποταμῷ. *(n) (verba* δῦσαι *&* κατάδυσιν ſerpentibus *conveniunt, ut infrà oſtendam. Sint ergo è re tua cui* Python *&* Typhon *idem ſonant.) Nunc pergo illas, qvas tot ſcriptores memorant,* Homeri *& aliorum diverſas ſententias de loco* Typhonis *conciliaturus. Dico igitur* Typhonis antrum, cubile, *ſive* domicilium *in* Arimis *fuiſſe, qvos montes (ſeu potiùs montium* ἄκρα *) Lycophron *ab illo vocat* Τυφῶνος σκοπάς. *Sive* Ciliciæ *ſive* Syriæ *dixeris, ob vicinitatem iſtorum locorum minimè* totô cœlô *erraveris. Illum* Æſchylus *(o)* — Κιλικίων οἰκήτορα ἄντρων — *vocat, qvemadmodum à* Lycophrone *Sibyllæ antrum* οἰκητήριον *dicitur. (p) Liceat obiter notare* Scholiaſtis in *Æſchylum (vel librarii, qvod minùs credo) miſerrimum* σφάλμα: *dicit enim in locum præfatum.* Κἀὶ Ἡσίοδος, † Τὸν ποτὲ κιλίκιον θρέψεν πολυώνυμον ἄντρον. *At ubi, qvæſo, hoc dixit* Heſiodus? *Imò an hoc dicere omnino potuit, qvum duæ primæ ſyl-*

(n) Ῥηξείθρονι. *qvaſi* ῥῆξαι ῥεῖθρον: *vide* Euſtathium *in Il.* β *ubi fabulam narrans* φασὶ *tantùm dicit, auctore non nominatô.*

* *Vide qvæ infrà de* rupe cava *dicimus.*

(o) In Προμ. Δεσμ.

(p) Sub finem libri.

† *Scribitur* τὸν ποτὲ.

ſyllabæ in κιλικίων *breves ſint; uti conſtat ex illo ipſo* Æſchyli *loco, tum etiam ex hoc alio* Pindari (*qvi qvidem ut verus eſt locus horum verborum, ita etiam ad rem noſtram facit* (*r*)

(r) Pyth. α. ἐπῳδ. α.

Τυφὼς ἑκατοντακάρανος, τ̀ ποτὲ
Κιλίκιον θρέψε πολυώ
νυμον ἄντρον. ——

Interim non nego Victorium *rectè judicâſſe, quæ in* Æſchylum *leguntur*, meliora cæteris & eruditiora eſſe. *Nec ſanè video, qvam neceſſitatem habuerit* Euſtathius *interpretandi* εὐνὰς *apud* Homerum (*locô quem citaſti*) τάφον; *præſertim cùm paulò ante locum illum ejus* οἰκητήριον *aſſignaverit, qvumqve* latibulum *ſive* luſtrum cujuslibet *ſerpentis* εὐνὴ *dicatur* Græcè, Latinè cubile. *Imò cujuſcunqve animalis* εὐνὴν (*s*) *dixeris*, Oppianô *auctore* (*ſi nihil detrahat* ſermoni antiqvo *recentior* ætas) qvi etiam εὐνὰς *apri dicit*. Κυν. δ. v. 365.

(s) Κυν. β. v. 307. 320. Ἁλ. α. v. v. 719. 731.

Εὐνὰς μὲν πτήξει πυμάτοις ἐνὶ βένθεσι
κρημνῶν.

Nam non puto vertendum concubitus, *licet illud connotetur. Paſſim apud hunc ſcriptorem legas*, χειὴν εὐνὴν, κοίτην, θαλάμην & —μον, *imò* (*t*) δόμον *animalis*,

(t) id. Ἁλ. α. 597.

malis, etiam natàtilis, Ἀλ. β. 243, & α. 467.

——οἱ δὲ καὶ εὐνὰς (v)
Καὶ θαλάμους ἀλόχους τε διαμπεδὸν ἀμφὶς ἔχουσι *confer. v.* 445. *Qvia autem* εὐνὴ *etiam* concubitum *ſignificat*, & εὐνὴ locus *ferè eſt* Concubitûs *ergo; qvum* Concubitus *pluralem numerum reqvirat, hinc ortum, ut locus ipſe pro ſingulari numero pluralem qvoqve admittat. Qvin annon tibi videor rectè ſentire*, Homerum *ideo* εὐνὰς *dixiſſe, quòd* Typhona *nihil aliud fuiſſe putaverit qvàm animal* γηγενὲς *monſtroſæ magnitudinis, cujus* εὐναὶ, *cùm* ἀμφίβιον *eſſet, in rupe (a) cava optimè ſtatuerentur. Et qvidem* Oppianus *(qvi non longè à* Typhonis cubili *natus (b) eſt, naturaſqve & hiſtoriam* animalium *pernovit) de eo (c) loqvitur, ſicut de aliis* animalibus, *dicitqve, cùm* Jovi *bellum* (ſcilicet) *minaretur, à* Pane *dolô perſvaſum ut relinqveret* βέρεθρον *(ſive* εὐνὴν*) & in* ἁλὸς ἀκτὴν *prodiret,* Jovis *fulmini objectum: à qvo demum percuſſus eſt* ipſe, *qvum anteà* Jupiter *contentus eſſet (ut* Homerus *loqvitur)* ἀμφὶ Τυφωεῖ γαῖαν ἱμάσσειν terram *ſolùm qvæ* circum *(d) jacebat flagellare. Jam in* Serbonide *lacu* χεύην *(qvemad-*

O *mo-*

(v) *Hîc potior ratio vertendi*, Concubitus.

(a) Serpentes cavâ rupe *utentes lege apud* Oppian. Ἀλ. α. 559.

(b) *Videlicet in* Cilicia, *qvò pleriqve* Arima *repponunt.* Ἀλ. γ. 8.

(c) Ἀλ. γ. 18.

(d) *Puto rectè, exponi* ἀμφὶ circa. *Freqventiùs ſignificat* de, ob, *vel* pro.

modum, in Arimis *εὐνὴν ubi natus eſt*) ſerpentis tui *pono.* *χειὴν, inqvam, h. e.* receptaculum, *qvô ſe κεραυνωθεὶς, recepit, ſive κατέδυσε: nam* (*miſſô qvod hôc verbô uſi ſunt de* Typhone Strabo, *atqve* Etymologiſta) *nullô verbô melius* Serpentes *in cavernulas ſe* recipientes *expreſſeris.* Unde *χειὴν* (*qvæ propriè eſt Serpentum εὐνὴ*) *definit* Athenæus (e) *τὴν τοῦ ὄφεως κατάδυσιν, &c.* *Addo, qvod etiamſi εὐνὴν interpretetur* Euſtathius (*neqve alium ſcriptorem citat* Stephanus *pro illa* acceptione *vocis*) *de* Sepulchro: *rariſſimè hoc eum apud Veteres legiſſe putem, vix ſemel atqve iterum. Haud aliter* cubile *apud* Virgilium *fortè non* Sepulchrum, ſed (*id, qvod* cubile *ſæpe notat apud poëtas, de animalium latibulis, &* nidis *dictum*) *locum* cubandi *tantùm notat. Suadet hoc adjectivum præfixum. Qvis enim rem carmine dignum putet,* durum *vel* molle Sepulchrum? *Non dico tibi qvantum conveniat* Cubili Typhonis *hôc ſenſu, cum* lecto Baſchanitæ *tui. Qvidni igitur* Homerus Typhæi *εὐνὰς dixerit in* Arimis *fuiſſe, qvamtumvis ipſum vel in* Sicilia *vel alibi pœnas dediſſe ſciverit: qvemadmodum & nos ſæpe* antrum Tryphonii, Si-

Opp. ἁλ. β. 291.

(e) Lib. XI. pag. 477. Edit. Caſaub.

* *Dicterium videtur.* Philoſtr. Epiſt. *μελανόπτερος ἡ εὐναί.*

Sibyllæ, * &c. domum τ͂ δεῖνα *dicimus*, *qvam aliqvando illius domum fuiſſe ſcimus. Eôdem ſenſu videatur* Schol. in Heſiod. θεογ. *κοίτην vocaſſe.* Ἄριμα ὄρη Κιλικίας, ἢ Λυδίας· ὅπου ἡ τοῦ Τυφῶνος κοίτη. *Qvin & ipſe* Euſtath. † *ut tandem video (nam primò* Junii *tantùm* compendium *conſului) etſi poſtea addit* εἰ μὴ ἄρα, &c. *meam tamen* εὐνῆς *rationem antea dederat. Inqvit ille*, Ἔνθα δ' Τυφῶς εὐνάζεσθαι λέγεται· τοῦτ' ἐστι διατρίβειν. *Adeoqve* Tzetzes *glorioſus de* Pindaro *falſum, de* Homero *qvod dubium eſt, dixit* (*f*) Ἄριμα ὄρη Κιλικίας, ὅπου Πίνδαρος καὶ Ὅμηρος φασὶν εἶναι τὸν Τυφῶνα. *Qvod ad* Inarime Virgilii, *Ego ſanè* à Turnebo, *Erythræo*, Scaligero, &c. *hactenus non diſſenſi? qvid nunc faciam, neſcio. Certè eadem me ſemper movent*, h. e. 1°. *Si* Εἰναρίμοις (*nàm unô vocabulô legendum erat ei qvi* Inarimen *cogitaret) de* populo *intelligatur (ut certè intelligi debet ab eo qvi* Inarimen terram *cogitat) durum eſſe ſubaudire præpoſitionem* * Ἐν. 2°. *neqve* Virgilius *ignorare potuit metri neceſſitatem, qvâ* εἰν *pro* ἐν *ponitur, ita ut qvaſi coactus obſcuritate rei, confundendi auctor eſſet ea qvæ antea ſemper diſtincta legebantur; præſertim qvum apud* He-

* *Nympharum* Εὐνὰς *vide infrà.*

† *Qvem vide etiam infrà de Nymphis.*

(*f*) *In* Lycophrona *ubi dicit* τυφῶνος σκοπιή.

* *In verbis locum ſignificantibus uſitatius.*

Heſiodum *eôdem modô ſcriptum legeret, prout infrà oſtendam. Deinde ajo* Typhona *cùm* Jovi (g) στιβαρὰς ἀπορέξατο χεῖρας (*quô ſtratagemate ſuprà oſtendi ex* Oppiano) *ab ipſo* κεραυνωθέντα *pœnas alicubi dediſſe, ſi vis, in* Sicilia. Schol. *in* Æſchylum, Ἐν Κιλικίᾳ μὲν ἐγεννήθη, ἐκολάσθη δὲ ἐν Σικελίᾳ. *Proinde ſeqvioribus etiam ſeculis putabant ignes qvos ibi locorum cernebant* (Ægyptios *imitati*) Typhonis ἐκπνοὰς *eſſe — Spirare* Typhoea *credas, inqvit* Ovidius. (h) *Si ego hoc in loco (nempe* Sicilia) *Gigantem reponam; qvod ad aqvas ſpectat, nullas omnino inventurus ſum, niſi qvales ſunt* Æſchylo ποταμοὶ πυρὸς, *locô antè citatô, de* Ætna. *Eadem de re* Pindarus *dixit* πηγαὶ *&* ποταμοὶ πυρὸς *locô antè citatô* ςρ. δ. Item Oppianus, Κυν. α. v. 22. *&* 1. 275. *& etiam* Plato *in* Phædone *ubi de* Typhone *loqvitur. Scilicet ex illis* imbribus ignis *qvos legimus in* Oppiano Ἁλ. γ. *v.* 22. (*qvales Deus* pluebat è Cœlo, Gen. XIX.) *nati ſunt* ποταμοί. *Deniqve cum* Grammatico *antè laudato, & cum* Schol. *in* Apollon. *lib.* II. *v.* 216. *aſſero (tuâ fiduciâ) gigantem poſtea ad* Serbonida *ſe recepiſſe, ibiqve* ὑποβρύχιον *æſtuantia præcordia refrige-*

(g) Apol. Arg. l. II. v. 1216.

(h) L. I. *Faſt. de* Caco. *& lib.* III. *de* Typhone, cujus anhelatis ignibus ardet humus *vide* Æſch. ἑπτ. θ. *v.* 500. *unde neſcio an tu qvod è re tua eſſet deſumere potuiſſes.*

ſrigeràſſe. Scilicet κατέδυσε, Arabicè صرب Saraba, *atque inde, ſi tibi placeat,* Serbonis. *Quid ſi* philoſophica Philologicis *miſceam, dicámque fabulam de* Typhone *in hoc lacu latitante inde natam, quod ibi locorum multi eſſent* ἄνεμοι τυφωνικοὶ *, *qualem* Lucas Evangeliſta *navigantibus ſecundum illas regiones* βεβληκέναι [a] *dicit* Act. Apoſt. cap. XXVII. 14? *Quin* Typhonum *copiam circa illas partes cecinit olim* Marcianus Heracliotes in περιηγήσει. [b] *An cum citatis auctoribus, Gigantem meum,* ὡς εἶχε [c] *cùm primùm fulmen ſenſit; an verò poſtquam ſub monte aliquandiu jacuiſſet, fugiſſe dixerim, neſcio. Hoc tantum dicam,* Tzetzen, *qvum legeret* Heſiodi *verſus,* [d] *temerè inde concluſiſſe* Typhonem *in* Sicilia κεραυνωθέντα. Apollonii *locum, ubi* Typhonis fugam *narrat, tantùm non deſcripſi. Manum cohibuit* Bochartus, *qvem conſului eô fine ne crambe denuò coctâ nauſeam facerem.* Pherecydes *autem citatus illuc à* Scholiaſte, *dicit* Typhona *à* Jove *percuſſum* fugiſſe ad Caucaſum (*ſc. ut ſe* occultaret *ab* ira Jovis; *nam de* montium *præſidio ſive* tegumento, *non ſemel in* ſacra pag. *mentio eſt*) *atque inde* καιομένου ὄρους *ſe*

* *De quibus etiam infrà.* p. 222.

a Ἀνέμοιο βολῇς Oppian. *lib.* IV. Κυν. 72.

b *Edit.* Morelli Lutet.

c *Vera interpretatio* τοῦ αὐτῶς *in* Apoll.

d *Quos ſi vacat vide apud* Lycophr.

contuliſſe ad Pithecuſam, quam ei περιῤῥιφθῆναι * dicit. Sed ut propius inſtem (quod ad Homeri locum [e] attinet) & acu quaſi rem tangam, dico Εὐνὴ non eſſe cubile quodvis, ſed φιλότητος, quô ſenſu vox illa ſæpiſſimè (imo interdum pro ipſo concubitu) accipitur, ut & participium εὐνηθεῖσα. Φιλότητα autem intelligo ipſius Typhonis & Echidnæ de qua Heſiodus

Ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα. Θεογ. v. 300. Ubi nempe ipſi — δάσσαντο θεοὶ κλυτὰ δώματα ναίειν (v. 346.) τῇ δὲ Τυφάονα φασὶ μιγήμεναι ἐν φιλότητι. Δεινὸν † θ' ὑβριστήν τ' ἄνεμον. Tzetzes in illa verba Lycophronis *

Καὶ γᾶμα λίμνης ἔνθα Τυφῶνος δάμαρ
Κευθμῶνος αἰνόλεκτρον εὐδάνει μυχόν,

hæc habet, Πλησίον δὲ Λυδίας τὰ Ἄριμα ὄρη ὅπου φησὶ Ἡσίοδος εἶναι τὴν Ἔχιδναν. Ταύτῃ δὲ συνεμίγη ὁ Τυφῶς; &c. Quod Lycophron dixit Κευθμῶνος, [f] Heſiodus dixit κεύθεσι γαίης. (v. 300.) Annon hæc optimè quadrant, mi Amice, (ſi ſuppeterent Aquæ) cum Hebræo יחוללו, & cum Græco μαιωθήσονται, quod interrogativè ſcri-

• Quod quidem cum Εὐνὴ convenit meliùs, quàm ſi ſuper impoſita fuiſſet.

Quamvis aliquibus apud Euſt. in Od. Π. εὐνὴ eſt στρωμνή.

e Qualis eſt ἄνεμος Τυφωνικὸς de quo ſuprà.

† Virgil. Æne. VIII. Typheus arduus.

* Prope finem libri.

f Hôc nomine vocat Oppianus piſcium latibula in rupibus v. 212. 235. confer cum iis quæ ſuprà dixi de εὐνῇ.

ſcribitur, quia Monſtra, quæ tunc temporis permulta erant, obſtetricem nullam habebant, ſicut mulieres, ſed g — τοκετοῖς ἀμαιώτοιο λεχοίης. Potes fabulam apud Euſtathium (in Homeri locum quem citas) de duobus Ovis in Arimis a Junone repoſitis, huc referre; quod ſi feceris, ſemper tibi vox εὐνὴ ad rem exprimendam idonea erit. * Verbô dicam, ſi εὐνὴ Sepulchrum notet, transferri neceſſe eſt & alia verba addi, quemadmodum dicitur — ἀνέκβατος εὐνὴ, Oppian. ἁλ. δ. v. 392. & εὐνὴ πυρόεσσα ib. v. 557.

g Oppian. lib. II. κυν. v. 40.

* Infrà ex Homero oſtenditur.

Quod ad comparationem quam inſtituis Typhonis cum Baſchanita, cui nomen Og quod עוג i. e. placentam uſtulatam notat; nihil ego dicam, niſi cum hoc ejus nomine ita inuſto, congruere quod Æſchylus de Gigante meo dicit

Ἰπνούμενος ῥίζαισιν Αἰτναίαις ὕπο

h. e. quaſi in furno placentæ inſtar uſtulatus. Eodem rejiciendum putavi onus illud (nam ſic ἶπος vertunt) apud Pindarum Ol. δ. ſτρ. α.

— Ὃς Αἴτναν ἔχεις
Ἶπον ἀνεμόεσσαν ἑκατογκεφάλα τυφῶνος —

Erat autem coctus Typhon ab omni

 parte

parte ad carbonem *uſqve, ſi hoc notet* ἐφεψαλώθη, *eamqve vocem interpretari liceat per* ἐμπεπρησμένος *(Confer qvæ de* fulmine, Pſalm. XVIII. 8. & 13.) *Non eſt tamen (qvæ certè eſt natura* pœnarum infernalium) *in* cinerem *redactus; ſicut* Achilles *non erat* φεψάλῳ σποδούμενος, *&c.* [h] *qvem* Lycophron *ideo vocat* Τυφῶνα Πελασγικὸν, *qvia fratribus à* Thetide *exuſtis, ipſe ſolus flammas (ſeu potiùs* σποδὸν [i]*) effugit. Confer, & vide an de* Og *&* Typhone *exponi poſſit,* Job XL. 6, 7. qvippe Gigantum Superbia *celebris eſt, & in libro qvi inſcribitur* Σοφία Σολομῶντος *legimus (peculiari Epithetô)* ὑπερηφάνων γιγάντων. *Qvod autem* ἀγγέλους *dicant Græci Interpretes ubi nos* עברות *legimus; fortè inde erat, qvia legebant,* אבירים *qvæ vox* de Angelis *aliqvando dicitur. Si illi verum legerint (de qvo nihil qværit* Capellus) *qvidni ego (vel tu, ſi vis) de* Baſchanitis *tuis exponam, qvales certè legimus,* Pſal. XXII. 13. אבירי בשן*. Et deinceps, ſi exponas* שכניהם vicini eorum, *& de* magnis viris *dici velis; ſtatim tibi ſuccurrent verba* Dionyſii [k] περιηγητοῦ

Καὶ

[h] Lycoph. pag. 37.

[i] *Qvod (ut puto)* Tzetzes *perperam expoſuit* καῦσιν, *ſiqvidem uſtionem non effugit, &* τὸ ἐξαλύξαι σποδὸν *certè de eo dicatur, qvi uritur & ad cineres non redigitur. deinde ſi* σποδὸς *eſſet* καῦσις, *diceretur potiùs* σποδοῦ. Oppi. *de* piſce tranſiliente rete, ἐξήλυξε μόροιο ἁλ. γ. 104.

[k] *V.* 247. *Edit. Steph.*

Καὶ τὴν πολλοί τε καὶ ὄλβιοι ἄνδρες ἔχουσι
Ἠ μὲν ὅσοι, &c.
Ἠδ᾽ ὅσσοι νοτερῆσιν ἐπ᾽ ἠϊόνεσσι θαλάσσης
Παρραλίην ναίουσιν ἔσω Σερβωνίδος [1] ἄλμης

De Gigantibus ſub Pithecuſis inſulis & πιθήκων *pro iis poſitâ Coloniâ* εἰς ἀτιμίαν (*ut loqvitur* Tzetzes *in* Lycophr.) *de* Encelado *aliiſqve* Gigantibus *ineptiant alii; ſatis mihi unus Gigas. Dabis autem veniam* (ingenio ſemper amice meo) *ſi duo adhuc fecero, anteqvàm* Typhona *relinqvam.* Primum *eſt, ut teſter qvantum mihi ſuſpecta fuerit fides & antiqvitas* Hymnorum, *qvi* Homerum ſeqvi *& tamen præ ſe ferre ſolent, donec cernerem* Etymologiſtam *pro illa fabula qvam tu ex iis citas (in qva Juno terram* ἱμάσσει) * *Steſichorum ipſum allegantem vetuſtiſſimum poëtam.* Secundum *eſt, ut, ſi forte tibi oboriuntur in fronte rugæ, eam* feſtivitate (*dicam? an* ſtoliditate) *aliqvâ his ſeriis interfuſâ exporrigam. Solent mihi* Paronomaſiæ *vel* optimæ *vel* peſſimæ *ſæpe riſum movere. Neſcio qvomodo in mente ſemper habens* τυφῶνα *&* τυφόμαι *&c.* (*qvamvis ſcirem illud partici-*

[1] Ἄλμη *pro* λίμνη *ut ſæpe* λίμνη mare *notat.*

* *Id qvod de* Jove *dicitur apud* Hom. *locô qvem citas; adeoqve arguitur vel hinc auctorem* Hymnorum *non fuiſſe* Homerum. *Confer hoc* ἱμάσσειν *cum ritu* Lupercorum mulieres flagellantium, *de qvo* Plutarch. *in* Romul.

piunt ſatis aptè dici, cùm de fulminatis — Τυπεὶς [m] πρὸς στέρνα κεραυνῷ quod idem eſt cùm εἰς φρένας τυπεὶς, & quidem fulminatorum proprium; & etiam ſolatis — ὑπ' Ἠελίοιο [*] τυπεῖσιν, tum de Amore ut apud Lycophrona, vel qvôvis œſtrô percitis apud Tryphiodorum) cùm hæc verba legerem apud Æſchylum

— Φρένας γὰρ εἰς αὐτὰς τυπεὶς.
Ἐφεψαλώθην κ' ἐξεβροντήθη σθένος.

Putavi ipſum ludere verbis τυπεὶς & τυφεὶς. Similiter, cùm legerem hæc verba immediatè ſeqventia

Καὶ νῦν ἀχρεῖον καὶ παρήορον δέμας
Κεῖται —

Putavi illum alluſiſſe ad verba τυφογέρων [n] τυφώδης τυφομανὴς, &c. qvibus cum his verbis convenire tu probè noſti; ſaltem qvoad interpretationem τοῦ παρήορον quam dat Euſtathius [o] in Homerum, *Il.* ψ. v. 603. — ἐπεὶ παρήορος οὐδ' ἀεσίφρων. Nam alioqvi vocem παρήορος uſitatâ acceptione (à jugo ductâ) admittit illa membrorum expanſio, qvæ Typhona neceſſario ἀχρεῖον reddidit. Dextra [*] ſed Auſonio manus eſt etiam ſibi ibidem contradicit in ἀεσίφρων. Heſych. παραιωρούμενος.

m Apol. Argon. l. iv. v. 597. de Phaëthonte.

* Opp. lib. iv. v. 336.

n Qui vel ἐμβρόντη-τος, vel ætate delirus nulli rei niſi cremationi idoneus eſt uti dicunt.

o A quo quid ſit diſſentiam, dicente, ὃ γίνεται παρὰ τὸ ἀείρω vel ob illud Oppiani Κυν. δ. v. 19. παρὰ τὸ φρένα πᾶσαν ἀείρας ipſa παρήορος

eſt ſubjecta Peloro. Læva, Pachyne, tibi; Lilybeo crura premuntur. Degravat Ætna caput. *Nam optimè de eo dixeris ſic jacente, qvod* Homerus *de* Eurythalione, *qvem occidit* Neſtor, *Il.* ν.

Πολλὸς γάρ τις ἔκειτο παρήορος ἔνθα καὶ ἔνθα,

Qvin etiam verba Scholiaſtis ἔκλυτον, ἐκλελυμένον, ἡπλωμένον, *ſi tanqvam de* Serpente *loqvatur* Æſchylus (ut certè dicit, συρίζων φόνον [p] *ſatis admittunt ſerpentum* nexus, gyri *&c. (prout dici ſolet) qvos, cùm de* Pythone *tuo loqvuntur, Poëtæ* ſolvi [q] *&* explicari [r] *dicunt.* * Plato ἄτυφον & ἁπλοῦν συνώνυμα *facit.* Σκοπῶ ἐμαυτὸν, εἴτε τι θηρίον ὢν τυγχάνω τυφῶνος πολυπλοκώτερον καὶ μᾶλλον ἐπιτεθυμμένον, εἴτε ἡμερώτερόν τε καὶ ἁπλούστερον ὢν, θείας τινὸς καὶ ἀτύφου μοίρας φύσει μετέχων. *Ne tamen totus hac in re ineptiiſſe videar, en tibi cauſas mihi cogitationis meæ, illas qvas non ſine aliqva voluptate legi (præſertim cùm res ſit veteribus minus uſitata) ejuſdem Poëtæ aliis in locis* paronomaſias, ἀντανακλάσεις, *&c. ſimileſqve figuras. In* ἑπτ. ἐπ. Θ. *de* Eteole *&* Polynice ſangvinem confundentibus, Κάρτα δ' εἰσὶν ὅμαιμοι. *In* Agam. *in voce* κῆδος *(qvæ & affinita-*tem,

[p] *Confer cum Act.* IX. I. ἐμπνέων φόνου.

[q] Propertius.

[r] Lucan. & Statius.

* *In* Phœdro *haud longè ab initio.*

tem, & luctum *notat)* Ἰλίῳ κῆδος ὀρθώνυμον, *&c.* *(de* Helena *&* Alexandro) *qvin alibi ejuſdem tragœdiæ in voce* ἄσωτος; *ſub finem in voce* πρόκωπος. *In* Εὐμεν. *in voce* Τιμή. *Vide ſis ipſe (nam neſcio an hæc tuo Lectori faſtidium pariant)* Prometh. v. 413. *&* 630, 720, 858. *(in* λακτίζω, ἀπολακτίζω, ἀναμυχθίζομαι, *vocibus qvibus utitur* Io juvenca) Ἱκετ. *v.* 944. *v.* 144. 15. *v.* 168. *v.* 186. *v.* 978. 9. *v.* 1022. 3. *Scio, tibi admodum placebunt, maximè verò illa* ἱκετ. 94. 5.

Πίπτει δ᾽ ἀσφαλῶς ἐδ᾽ ἐπὶ νώτῳ

Κορυφᾷ Διὸς εἰ κρανθῇ πρᾶγμα τέλειον

Poſſem alia multa, amice, qvæ à te dicta ſunt, confirmare v. g. *illud,* viros ſæpe veteribus δράκοντας dictos *(ſc. ob δυσφροσύνην* Æſchyl. Ἱκετ.) *& qvidni dicatur de tuo* Baſchanita *in libro* Jobi *cap.* xxv. *circa finem,* ἐθανάτωσεν δράκοντα ἀποστάτην? *præſertim cum v.* 14. βροντῆς *mentio fit. Saltem* Interpretes Græci *obſcuris locis, ex ea qvæ apud ipſos obtinuerat hiſtoriâ, lumen accendere conati ſunt. Sed ad meum* Textum *revertor, ſi non jam dixeris,* Ohe!

Qvod ad שכניהם, *primò utor* Grotii *verbis* Tritonas videtur indicare. *Deinde*

de veniam peto, ſi adjiciam quæ Oppianus *de* Pelamydibus [f] *dixit* Ἁλ. δ. *v.* 505.

Κεῖναι γὰρ Μαιῶτις ὅπη ξυμβάλλεται ἅλμη
Α'γρόμεναι λιμναῖον ὑπὸ ςόμα καὶ δονακῆας
Υ'δρηλὰς ὠδῖνος ἐπαλγέος ἐμνήσαντο [t]

Et quidni fiat itidem prope Serbonida? certè cauſa dubitandi nulla eſt, an de mari Serbonidi *vicino dici verè poſſit, quod idem auctor de* mari nigro *dixit*

Ε'ν δ' ἄρα οἱ κευθμῶνες ὑποβρύχιοι πεφύασι
Κοῖλοι, πηλώεντες, ἀθέσφατοι, οἷς ἐνὶ πολλὰ
Τίκτεται —

In κευθμῶνι *hujuſmodi finge etiam Typhona jacentem* [v] ὑποβρύχιον h. e. *in* imo lacu, *illic enim* ὑπόβρυχα *h. e.* extra fremitum *&* vim *fluctuum poſiti cubant piſces. Hanc jam* רפאים Typhona *v. gr. &* Enceladum &c. *in* montibus maritimis *vel ſub* inſulis *jacentes*; *&* vicinos eorum pelamydas (*ſive* thynnos, *imò* Orcynos, cetos; *nam ad illam magnitudinem aliquando pertingunt.*) *Utriſque ſupra quam dici poteſt ingenti mole præditus* Κευθμῶνας ἀθεσφάτους *aſſigno.* Typhona nunc ἐν

Κευ-

[f] *De quibus vide* Athenæum *lib.* VII.

[t] *Rectè vertitur* obeunt. *dicitur* μνήσασθαι somni, cibi, pugnæ. &c.

[v] *Hæc vox ſæpe vertitur* per humidus.

* Opp. ἁλ. δ. 536. Κεύθεσι * Λίμνης, pono, videlicet Serbonidis. *Illic ſi vis, ἀσθμαίνοντα fingas, & ejus* ἄσθματι τυφωνικὰς x *ventos acceptos referas. Sic enim fecerunt alibi, ubi nempe* Τυρσηνοῖς πορθμὸς, (Oppian. ἁλ. ε. 216.) *qvi locus (an idem ſit cum eo de qvo* Æſchylus *locô citatô,* Κεῖται στενωπῷ πλησίον θαλασσίου, *nondum didici)* Charybdin — λάβροισιν ὑπ' ἄσθμασι Τυφάωνος Ξαινομένην *habuit* Oppian. *ib.* 217. *Acceptum etiam referas* Nilum inundantem; *nempe cùm* Gigas *fortiùs halitum ducit* gemitu indignabundô *protractum; nam hàc certè metonymiâ (i.e.* efficientis) Æſchylus Τυφῶνος μένος *dixit, ut ſuprà &c. eâdemqve voce uſus eſt* Oppianus de ceto vulneribus æſtuante *ibid. v.* 212. diceres Boream ſub fluctibus commorari, Τόσσον ἀνασθμαίνει λάβρον μένος — *(qvippe accuſativo caſu non nominat. exponendum puto) ſicut &* ἄσθματα Ceti *legere eſt v.* 221. Εὐνὰς *autem* Typhonis, *antequam huc confugit, cum* Homero *in Arimis fuiſſe dico,* ἐν κεύθεσι γαίης, *ut* loqvitur Heſiodus; *qvod haud aliô ſenſu dico, qvàm ſi de* Nymphis *dicerem (ut exemplô ex eodem auctore petitô rem* expediam) *verbis* Homeri *Il.* ω. *v.* 614. 15.

x *De quibus ſuprà.* p. 213.

Νῦν

Digitized by Google

Νῦν δέ που ἐν πέτρῃσιν ἐν οὔρεσιν οἰοπόλοισιν

Ἐν Σιπύλῳ, ὅθι φασὶ θεάων ἔμμεναι εὐνὰς

Νυμφάων — *y*

Index nullus hunc locum indicat.

Qvin locus iſte Euſtathiô *ipſo auctore, ex illo altero de* Typhone *παρῆχθαι.*

Pace tuâ, amice, unam adhuc ſagittam properè, & ſtolidè. *Si mihi per* שבניהם *liceret (de qva voce qvid dicendum neſcirem) qværerem abs te, Qvid ſi* רפאים *de* Titanibus in Tartarum detruſis; Titanas *autem, ſicut alii, de* dæmonibus *exponam, qvos Deus* ἐταρταρωσε 2 Pet. II. 3? *præſertim cùm immediate poſt verba* Textus mei *A* δὲ *mentio facta ſit* Γυμνὸς ᾅδης ἐνώπιον αὐτοῦ. *Confer qvæſo mecum qvæ in* Titanum *hiſtoria dixit* Heſiod. *cum iis qvæ apud ſacros ſcriptores legimus.* Heſiod. Θεογ. *v.* 718. — καὶ δεσμοῖσιν ἐν ἀργαλέοισιν ἔδησαν & *v.* 729.

Ἔνθα θεοὶ Τιτῆνες ὑπὸ ζόφῳ ἠερόεντι Κεκρύφαται. Sanctus Petrus (*locô citatô*) σειραῖς ζόφου παρέδωκε. *Adeoqve* tenebrarum δέσμιοι exitum invenire non potuerunt. *Sap. Sol.* Δέσμιοι σκότους καὶ μακρᾶς πεδῆται νυκτὸς cap. XVII. 2. & v. 8. *legimus* ἀλύτῳ σκότους ἐδέθησαν. Exitum, *inqvam*, invenire

re non potuerunt: *nam hoc* Heſiodus, *dicit* τοῖς οὐκ ἔξιτόν ἐστι, *&* Plato *in* Phœdone *iiſdem verbis utitur. Cum qvibus convenit iis qvæ à* Beato Luca *dicuntur* Evang. c. XVI. 26. *ubi etiam mentio ſit* χάσματος. μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, adeo ut ii qvi volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint &c. *Idem* χάσμα μέγα *legis apud* Heſiod. *v.* 740. (*ſpatii menſuram habes* v. 723. 4.) *& etiam apud* Platonem. Heſiod. *v.* 732. — Πύλας δ' ἐπέθηκε Ποσειδῶν — χαλκείας *proinde legas ſæpe apud* Euripidem *& alios Poëtas* Πυλὰς ᾅδου. *Itidem* Scriptura *ubiqve* Portas inferni *memorat. Sed vide etiam,* Job. XXXVIII. 8. c. XXVI. 10. & c. XXXVIII. 17. *ubi legitur* Πυλωροὶ Ἅδου. *Qvin* Tartarum Plato *vel ſub* aqvis *ponit, vel (ut ſanè homo ἀεροβατῶν nihil uſqvam* certò, aut clarè *aſſeruit)* Πηγὴν *qvandam aqvarum facit.* Heſiodus *ibi dicit eſſe omnium* πηγὰς *&* πείρατα *v.* 738. *& v.* 816. *legimus* ἐπ' Ὠκεανοῖο θεμέθλοις. *Tu autem cum his confer* Textum *noſtrum, & ejuſdem libri partes alias modò citatas. Apud* Heſiod. *legis* Κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν, *apud* Job. στῦλοι οὐρανοῦ. Ἀέρχην *qvæ eſt apud* B. Judam, putes eſſe Ὀθρυν Heſiodi *v.* 632. *Qvid plura?*

imò

imò quid tam multa? Nempe de * Typhone *ſcripſi, non de* Typhæo i. e. *longiùs qvàm par erat. Receptui canam.*

* *Diverſa eſt horum verborum* qvantitas, Heſiodus *etiam res diverſas facit.*

Implicitam limô & morborum compede mentem
Qvid vetat innocuis exoluiſſe *modis?*
Mitto tibi *carmen medico*, non mitto *ſalutem*
Non habeo: *medicis* plurima, mitte mihi.
Te *Laudem*, vel amem dubito: qvia ſemperamavi
Laudabo; Laudum ſi eſt in amore nihil.
(Cur etenim invideam, cùm tantô digna labore
Lectorqve & Scriptor præmia nulla feras?)
Res Ego amore *novas vetereſqve* amplector eodem
Et, ſi qvid potiùs, qvod ſit utrumqve colo.
Scilicet *antiqvis* proficiſcitur inde venuſtas.
Qvod, tanqvam nova ſint, qvi legit illa, legat.
Nam ſi facta *ſciam* ſolùm, cenſebo referre
An *dudum fuerint*, an *modò* facta nihil.

Hac eqvidem, aut longè melioribus artibus uſo
Ferri à te poterat tantus, amice, Labor
Nam minimè facile eſt *ſeclò* dare lumen Α᾽δήλῳ
Neve *Giganteos* explicuiſſe λόγυς.
Tu ſatis hoc cùm ſenſiſſes, *mutatus ab illo*
Qvod tibi jucundum ſit magè munus obis.
Macte tuô *venandi* ſemper acumine: par ſit
Olfactus, *medicis* cùm dederis operam.
Εἰν Α᾽ερίμοις jubeas, jubeas *Typhona* valere
Si res, qvæ non eſt, ulla valere poteſt.
Vox valeat *Pæan*, niſi qvæ *ſanare* perito,
Et *Phœbus*, niſi qvæ conveniat *medico*.
Serpentis cæſi *mutatô nomine de te*
Fabula ſit, cùm nos vel mala noſtra necas.
Terrigenûm cura fuerit tibi nemo, niſi *Humor*
Terreus; Occidas hunc ubicunqve vides.
Terrigenas lege, qvæſo, ſed *Herbas*: cum *Jove* nulla
Pugnavit, *monſtrat qvælibet Herba deum*.

Amantiſſimus tui
ZACH. BOGAN.

FINIS.

Digitized by Google

In Nomine Domini Noſtri
JESU CHRISTI.

VERITAS CREATIONIS MUNDI

Prout à Moſe deſcripta eſt oſtenſa, in traditionibus gentium ac vetuſtiſſimis antiqvitatis profanæ monimentis ad convincendos Atheos.

Præſide

M. ADAMO TRIBBECHOVIO,
Sacr. & Profan. Hiſtoriæ Prof. Ordin. Facult. Philoſ. h. t. Decano

Reſp.

BARTHOLDO JOHANNE BRAMMERO,
Kilon. Holſ.

D. V. D. die Auguſti CIↃ IↃ C LXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

CAPUT I.

Prolegomena. *De Atheis & Philoſophis hujus ſeculi, mundi creationem impugnantibus. Peyrerii, Vecchieti, Vanini libri in eam ſententiam. Anonymi cujuſdam ſcripta de hominibus cœleſtibus & præadamitis. Qvomodo hi homines ex Traditionibus gentium refutari poſſint. Traditio illa & à Philoſophis allegatur. Primi Theologi præſtantiſſimi, cum DEO verſati. Qvare DEI verbum ſcriptò à Moſe comprehenſum fuerit. Qvomodo illud gentibus, apud qvos traditio fermè obſcurata, innotuerit. Cadmi conciones de Moſe.* Biblia S. *patuêre Gentilibus. Excerpta Gentilium ex S. Scriptura. Moſis auctoritas apud ethnicos Scriptores. Qvare cùm vetuſta traditio ſingulas ætates pervagata referat mundum cœpiſſe, qvemadmodum & Moſes memorat, atqve ſapientes inter ethnicos, Moſaicas hiſtorias, cùm de rerum ortu qvidpiam prodiderunt, maximi ſemper fecerint, eaſqve etiam tranſcripſerint, impii*

Digitized by Google

maximè & ſtolidi Atheorum conatus ſunt adverſus divinas Scripturas.

Incidimus Proh dolor! nos Chriſtiani in ea tempora, qvæ portenderat Apoſtolus (2. *Tim. II. v.* 3.) editura ſimul in denſa ſcelerum errorumqve colluvie βλασφήμους, id eſt, in DEUM pariter ac DEO deditos manifeſtè injurios. Inter nos eheu! qvi ad Cœleſtia gaudia vocati ſumus tam ſplendidô gratiæ præconiô, tam ingrati reperiuntur homines, ut non tantùm cuniculis perniciosarum aſſertionum, ſed & apertô inceſſant convitiô, qvidqvid ad ſalutem ſibi à DEO deſtinatum, qvidqvid profuit ab orbe condito, qvidqvid Judæis ſanctum ac proſelytis venerabile fuit, idem etiam à Chriſto æterni DEI Filio mortis pignore obſignatum, à martyribus ſangvine conteſtatum; atqve per ſanctorum patrum manus ad nos ſalutaris inſtar depoſiti pervenit: Non poſtulabo viritim atheos è triviis, nec ſtylô compungam virulentas ac atroces in Sacram Scripturam lingvas hominum fortunâ ebriorum & maleferiatæ ſcien-

ſcientiæ; diſcent hi malô ſuô, cùm ad alterius vitæ diluculum expergefacti fuerint; cum illis mihi res erit, qvi philoſophorum nomen affectantes recta cum ratione inſaniunt, qvodqve de mundi creatione, lapſu parentum, ac æterno evangelio revelatum nobis DEI verbum eſt, aut criminantur impiè, aut ratiociniis naturalis prudentiæ velut impedimenta qvædam ſcientiæ ſubnectunt. Et qvis non miretur hanc impietatis ſcenam publicè in theatro orbis agi emiſſis imò etiam admiſſis libris haud paucis, qvibus pro argumento gentiliſmus, pro ratione S. Scripturarum criminatio. Qvotus qviſqve ſciolorum noſtri ſeculi ſe non inveniſſe exiſtimat non qvod pueri in faba, ſi qvô Atheiſmi magiſtrô aut Peyreriô aut aliô aliqvô Diagorâ ſupra Moſen & mundi natales ſapere poſſe videatur; Cùmqve magna penes ſe Philoſophorum nomina videt, vel DEO ipſi ſanctiſqve ejus Prophetis ac amanuenſibus bellum indicere non veretur.

II. Qvod ſi autem ſcire lubeat, qvibus philoſophis hæc contra DEUM arena ſpargatur, illuſtriſſimi Bignonii

 ver-

verbis in Epiſtola * Francofurti (A. C. M. Iͻc.LVI.) impreſſa id ipſum docebo. *Auctor* inqvit, *libri de Præadamitis* (Peyrerius) *adhæret novorum ſeculi hujus Philoſophorum opinioni, qvi ſibi pro principio æternitatem mundi conſtituunt. Anglus qvidam ævi noſtri Thomas Hobbæus, Vir Eruditiſſimus præſtantiſſimuſqve Philoſophus in libro, qvem nuper edidit, qviqve eódem cum cæteris hujus generis doctis ac curioſis Viris tendit, hinc ſe explicat, ne in leges publicas impingat, atqve ut difficultates effugiat: Dicit enim materiam de initio mundi aut de ejus æternitate non eſſe argumentum Philoſophiæ aut ſcientiæ naturalis, verum fidei ac religionis, ubi audiendi ſint ii, qvibus ejus rei cura delegata eſt, additqve hôc reſpectu nullam eſſe demonſtrationem ac ne ratiocinationem qvidem, qvæ eò uſqve progredi qveat, & miratur Geometras, qvi ſibi contrarium perſvadere potuerint. Probè intelligo Carteſium ejuſqve Metaphyſicam, ab ipſo innui, cujus nomen inter claros ævi hujus viros recenſet, à qvibus illuſtratam & renovatam ait fuiſſe Phyſicam, ut poſt eos non opus ſit immorari Veteribus, qvi in pleriſqve rerum naturalium cauſis nihil*

* Addidit hanc ipſam epiſtolam novo ſuo Prometheo Præadamitarum Plaſtæ ad caucaſum relegato doctiſſ. Jo. Henr. Urſinus Spirenſis b. r. p. 161. ſ.

nihil penitus cognoverint, & longè minùs in eas penetraverint. Qvos laudat ſunt Copernicus, Galilæus, Harvejus & Gaſſendus. Hæc ars illa eſt, ne qvis ſe planè contra hanc declaret ſententiam, qvam ego non modò deſtructionem creationis ſupra ſcriptura fundatæ: verùm etiam omnigenæ impietatis ac morum depravationis continere fontem ac originem exiſtimo, qvæ qvidem extra controverſiam gliſcere in iis videmus, qvi è ſchola hujus licentiæ prodeunt, & tumetipſe experientiâ nôſti, ejuſmodi hominum plus ſatis eſſe Lutetiæ. Hetruſcus qvidam nomine Vecchietus librum de Aſtrologia ante viginti aut XXV circiter annos conſcripſit, qvi ſuppreſſus fuit, neqve eum deinceps vidi, ac pœnituit me, qvòd eum tum temporis non comparaverim, ut pro exemplo iſtiuſmodi ſomniorum, qvalia ſunt iſta, eſſet. Optimus ille ſenex Galilæus hâc qvoqve perſvaſione ducebatur, ac freqventer dicebat, nihil eſſe mundô vetuſtius, iiſdem verbis qvibus olim in reſponſo ſuo Philoſophus qvidam è priſcis in convivio ſeptem ſapientum uſus eſt. In ſumma hoc myſterium qvoddam doctrinæ inter eos eſt, qvi aut curioſitate aut licentiæ ſtudiô, aut potiùs qvâdam animi inqvietudine, &

Digitized by Google

morum inconſtantiâ ducti omnia in controverſiam vocant, neqve qvidqvam credere volunt, niſi qvod ſenſus illis ſui dictaverint. Hactenus qvidem Bignonius. Unde diſcimus qvàm fermè endemius hic Philoſophorum morbus alibi factus ſit; ut qvò magis ad naturalis ſcientiæ uſum proficerent, eò minorem veritati revelatæ fidem haberent, atqve ſic qvoqve mundi creationem, qvæ facti eſt, atqve ſolius opus DEI, alienô rationis ariete concuterent. Neqve enim ſolus hîc aut Peyrerius aut Vecchictus proſcribendi, atqve averruncanda cum eis Gentilium qvorundam Mathematicorum ſchola; latiùs eheu peſtis illa ſerpſit, qvandoqvidem M. Merſenni & Petri Gregorii Tholoſani ætate in Gallia adeo excreverunt Naturaliſmi ac Scepticiſmi ſentes, ut multa millia numerarentur eorum, qvi inſuper haberent Creatorem mundi agnoſcere, & fidem in Redemptorem ludum facerent. *De qvibus Deiſtis* (ita namqve ſecta atheorum vocatur) *videri poſſunt Merſenni quæſtiones in Geneſin, Greg. Tholoſanus comm. in VI. art. mir. c. 1. §. 1. & ſeqq. Gisberti Voetii diſputatio de Atheiſmo* (tom. 1. diſp. Selectar.) & qvi

qvi eandem materiam repetiit *Spizelius in Scrutinio Atheiſmi*. Præter eos autem, qvos ſuprà notavimus, totus Vanini liber, qvem *Amphiteatrum æternæ providentiæ inſcripſit*, nihil aliud eſt, ſiqvidem levatô qvod dicitur velô inſpiciamus, qvàm DEI inficiatio mera, proqve mundi æternitate ac divinitate inſtituta exercitatio, qvam Atheiſmi inſaniam luculentiùs prodidit editis dialogis longè peſtilentiſſimis. Teſtatur adhæc Petavius (*Theologicorum dogmatum Tom. III. l.* 1. *c.* VI. §.3.) vidiſſe ſe duas lucubratiunculas, alteram (cujus editio mox auctoritate ſuperiorum ſuppreſſa ſit) calamô ſcriptam, alteram ad ſeculi ludibrium & invidiam typis etiam commiſſam, qvarum auctor homines ante Adamum commentus ſit, nec alias deſierit de tribus Magis anilem & inſulſam texere fabulam; Tres ſiqvidem Magos Henochum, Melchiſedechum & Eliam faciat, Melchiſedecum autem hominem cœleſtem ante Adam ipſum imò ante lucem conditum, & cùm hîc aſſimilatus Filio DEI dicatur, (*ad Hebr. VII.* 3.) Chriſtum qvoqve in cœtu hominum cœleſtium ante terram & lucem conditum fuiſſe, cùm & Paulus

ajat;

ajat; *Primum hominem de Terra terrenum, ſecundum hominem de cœlo cœleſtem* (1. *Cor. XV*, 47.) Et Pſaltes; *ex utero ante Luciferum genui te.* Qvô ipſô veterum Melchiſedecianorum errorem ab eccleſia olim proſcriptum hic Mango neqvam interpolavit. Et talia qvidem monſtra ſeculum noſtrum tulit qvibus ſi accenſere vellem omnes illos, qvi de mundi creatione Hiſtoriam elevant, ut qvod in lancibus libræ uſu venit, non ſine pondere phantaſmata ψευδωνύμου ſuæ, qvâ ſibi placent, ſcientiæ ſubſidant, dica hæc non paucis diſſertationum paginis, ſed integrô opere ſcribenda foret. Faciam itaqve qvod in hac cauſa neceſſarium maximè eſt, cumqve de eo dubitent homines ab Eccleſia extorres, utrum verè ita ſeſe habeat mundi creatio, ut à Moſe tradita eſt, & num ſex dierum intervallô omnes creaturarum ſpecies productæ, itemqve an unus à DEO homo conditus ſit, cujus ſatu omne dein hominum genus prognatum, non philoſophicis rationibus facti hujus fidem firmabo, ſed creditum ita antiqviſſimis mortalium fuiſſe, perinde ut Moſes refert, eandemqve ad poſteros pro-

Digitized by Google

propagatam traditionem fuiſſe, ex ipſorummet Gentilium monimentis Bono cum DEO oſtendam. Qvod anteqvam aggrediar, ipſo in limine diſqvirendum prius erit, unde iſta gentilibus creationis notitia & tam plenus cum Moſaicis conſenſus, ut nec in verbis interdum aliqva cernatur diſcrepantia. Sunt autem duo fontes, unde veram iſtam de primordiis mundi ſententiam Moſaicæ conſentaneam haurire potuêre, Traditio ſcilicet, atqve ipſa Sacrorum voluminum lectio.

III. Qvod traditionem attinet, nemo facilè negaverit, eam antiqvis ſcripturæ locô fuiſſe. Ex hac ipſa autem traditione inter gentes veritas creationis conſtitit, qvin & aliarum rerum, qvæ illam ſubſecutæ ſunt. Unde vulgi ſermonibus divulgata impoſterum, & depravationum nebulis eam veſtire in proclivi, condere autem prorſus éqve ſenſu mortalium & fama publica auferre impoſſibile foret. Digna notatu, verba ſunt, qvæ auctor libri de mundo (extat inter Ariſtotelicos) Capite VI. habet. Ἀρχαῖος μὲν οὖν τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν.

κεν. οὐδεμία δὲ φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. *Vetus igitur ſermo eſt à majoribus proditus inter omnes homines, univerſa tum ex DEO tum per DEUM conſtituta fuiſſe ac coagmentata, nullamqve naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe, qvæ citra DEI præſidium ſua ipſa demum tutela permiſſa ſit.* Idem auctor C. *VII. in fine libri.* Ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεία περαίνει κατὰ φύσιν πορευόμενος. τῷ δὲ ἀεὶ συνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός. ἧς ὁ εὐδαιμονήσειν μέλλων, μακάριός τε καὶ εὐδαίμων ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἴη. *UT ANTIQVUS SERMO eſt, DEUS & principium & finem & media rerum omnium tenens rectâqve lineâ incedens, operatur ille qvidem ſecundum naturam, è veſtigio comitem habens juſtitiæ præſidem, qvam Dicen nominaverunt, divinæ legis vindicem, ſimul ut qvicqvam ſanctionum ejus prætermiſſum eſt. Cujus ut ſit particeps numinis, jam inde oportet ab initio, qvi ad vitam beatam evaſurus eſt atqve felicem.* Qvibus ultimis verbis divina veritas & noſtra haud parum firmatur religio,

gio, qvandoqvidem omnia veræ felicitatis momenta in ſola DEI gratia ponuntur. Plato libro X de Legg. ad λόγους λέγοντας περὶ Θεῶν τοὺς μὲν παλαιοτάτους, ὡς γέγονεν ἡ πρώτη φύσις οὐρανοῦ, τῶν τε ἄλλων; *vetuſtiſſimos de DEO ſermones* provocat, *qvomodo primùm cœli natura dein reliqvorum omnium extiterit.* Ita etiam in Phædone immortalitatem animæ ex Traditione probat, παλαιὸς μὲν οὖν ἐστί τις ὁ λόγος οὗτος, οὗ μεμνήμεθα ὡς εἰσὶν ἐνθένδε ἀφικόμεναι ἐκεῖ, &c. *Vetus*, inqvit, *ſermo iſte extat, cujus meminimus, ſupereſſe animas qvæ hinc illuc abiere.* Alibi ubi de eadem materia agit, Πιστεύειν πῆς τε ἄλλαις φήμαις περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖσι καὶ σφόδρα παλαιαῖς οὔσαις, *credere* jubet *ſermonibus de hiſce, ſiqvidem multi ſint & valde antiqvi.* Extra Græciam qvoqve ea traditionum à majoribus acceptarum auctoritas erat, ut qvæcunqve ita ſcita erant, κύριαι δόξαι haberentur. Cicero (Tuſculan. qvæſt. l. 1.) hanc in rem ita. *In omnibus cauſis & debet & ſolet valere plurimùm & primùm, qvid ab omni antiqvitate, qvæ qvo propius aberat ab ortu & divina progenie, hoc melius ea fortaſſe, qvæ erant vera, cernebat. Itaqve unum*

illud

illud erat inſitum priſcis illis, qvos Caſcos appellat Ennius, eſſe in morte ſenſum, neqve exceſſu vitæ ſic deleri hominem, ut funditus interiret. Ad eundem modum & Brachmanes Indi & Gallorum Druides & Septentrionalium Runæ eam, qvam à majoribus acceperant de Origine mundi traditionem, ſtudioſè ſatis conſervarunt ipſis etiam teſtibus Græcis. Unde Celſus acerrimus qvamvis Chriſtianæ religionis hoſtis, ubi de veritate ſcripturarum ſermo incidit, fateri coactus eſt (apud Origenem l. 1. pag. 14.) Ὁμήρου Γαλακτοφάγους καὶ τοὺς Γαλατῶν Δρυάδας καὶ τοὺς Γέτας σοφώτατα ἔθνη εἶναι καὶ ἀρχαῖα περὶ τῶν συγγενῶν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς λόγοις διαλαμβάνοντας. *Homeri Galactophagos & Gallorum Druides & Getas gentes ſapientiſſimas & antiqviſſimas eſſe, tractantes cognata Judæorum opinionibus.* Et videri hîc poteſt Edda Iſlandorum qvæ eſt antiqva traditio Runarum in literas relata (edita à Reſenio) itemqve qvæ Rogerius de Brachmanibus commentatus eſt. (Part. 11. c. 1. & ſeq. c. v.) Inſaniæ itaqve proximum foret, id rationibus infringere velle, qvod progenitorum auctoritas & conſcientia, pu-

Digitized by Google

publica item inter poſteros fama ſtabilitum eunt. Qvare eadem fides hiſce παλαιοῖς & ἀρχαίοις λόγοις habenda, qvæ coloniis in certum qvendam locum aliunde deductis, atqve id ipſum progenitorum ſuorum fide ac monimentis docentibus. Qvos ſi indigenas aut αὐτόχθονας alii ejusce rei ignari demonſtrare ex ratione vellent, næ illi meritò ludibrium toti genti deberent.

IV. Sed nunc alios monſtro canales, per qvos ad gentes Origo mundi & prima ejus hiſtoria, qvemadmodum divinis conſignata fuit tabulis, αὐτολεξεὶ etiam aliqvando pervenit. Primis humani generis parentibus ac antiqviſſimis adeo colonis mundi, cùm verbum ſcriptum nondum extaret, DEUM ipſum & ab eo legatos Angelos complura revelâſſe, nemo facilè inficias ibit, niſi qvi planè in ſacris literis hoſpes ſit. Nec Gentiles idipſum diffitentur. Ariſtoteles (*l.* I. *Metaphyſ. c.* III.) ubi de primis principiis agit, vehementer commendat παμπαλαιοὺς καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας. *Admodum antiqvos, nimis à ſuo ſeculo remotos & PRIMOS adeo THEOLOGOS.* Eoſdem autem à

Digitized by Google

DEO immediatè doctos referunt itidem Gentiles. Heſiodus apud Origenem (*l. IV. contr. Celſ.*)

> Ξυναί γε τότε δαῖτες ἔσαν, ξυνοὶ δὲ θόωκοι
> Ἀθανάτοισι θεοῖσι καταθνητοῖς τ' ἀνθρώποις.
> *Communes epulas & mixta ſedilia Divis*
> *Ponebant homines.*

Eadem apud Pauſaniam de primis hominibus extant Arcadicorum initiô (pag. 237.) Οἱ γὰρ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς ἦσαν ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας. *Erant priſci homines Diis ipſis hoſpites & convivæ pro juſtitiæ & pietatis merito.* Ovidius bis occaſiones exprimit, qvare ad homines Dii acceſſerint. In Faſtis (l. V. v. 495. ſ.) Jupiter cum duobus comitibus it ad ſenem Hyreum (obſerva hîc hiſtoriam Abrahami DEUM & Angelos hoſpitiô excipientis, ſed ſub fabulæ involucris.)

> *Jupiter, & lato qvi regnat in æqvore frater*
> *Carpebant ſocias, Mercuriuſqve, vias.*
> v. 499. ſ. *Fortè ſenex Hyreus anguſti cultor agelli*
> *Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam, &c.*

Alibi

Alibi Jovem, qvem hîc Hyreo filium promiſiſſe ſcripſerat, ad interitum tectorum Lycaonis (i. e. Sodomorum) iviſſe prodit. (*Metam. l.* 1. *f.* VI. v. 211. ſ.)

Contigerat noſtras infamia temporis aures:
Qvam cupiens falſam, ſummô delabor Olympô,
Et DEUS humanâ luſtro ſub imagine terras.
Longa mora eſt, qvantum noxæ ſit ubiqve repertum,
Enumerare: minor fuit ipſa infamia vero.
Mænala tranſieram, &c.
Arcados hinc ſedes & inhoſpita tecta tyranni
Ingredior.

—— *Irridet primò pia vota Lycaon (vide Geneſ. c. XIX. v. 14.)* v. 221.

Nocte gravem ſomnô nec opinâ perdere morte v. 224.
Me parat, &c. Ego vindice flammâ v. 230.
In dominum dignos everti tecta penates.

Hinc & Barbari ſuarum traditionum veritatem iiſdem probant auſpiciis, ceu vi-

Digitized by Google

dere eſt in *Edda* Runarum & *Vedam* Brachmanum. Qvod autem propiores hôc pactô hominibus Angeli, qvos Veteres Deos nominant, tradiderint mortalibus veræ ſapientiæ regulas, diſertiſſimè Plato affirmat in Philebo (pag. 74.) Οἱ μὲν παλαιοὶ, κρείττονες ἡμῶν, καὶ ἐγγυτέρω Θεῶν οἰκοῦντες φήμην παρέδοσαν, ὡς ἐξ ἑνὸς, &c. & poſt aliqva. Οἱ μὲν οὖν Θεοὶ (ὅπερ εἶπον) οὕτως ἡμῖν παρέδοσαν σκοπεῖν, καὶ μανθάνειν καὶ διδάσκειν ἀλλήλους. οἱ δὲ νῦν τῶν ἀνθρώπων σοφοὶ ἓν μὲν ὅπως ἂν τύχωσι, καὶ πολλὰ θᾶττον καὶ βραδύτερον ποιοῦσι τοῦ δέοντος, μετὰ δὲ τὸ ἓν, ἄπειρα εὐθύς. Τὰ δὲ μέσα αὐτοὺς ἐκφεύγει. *Etenim priſci nobis præſtantiores Diiſqve propinqviores, hæc nobis oracula prodiderunt, qvod cùm ex uno &c. Dii ergo, ut diximus, ſic nobis inveſtigare, diſcere, & mutuum docere dederunt. Qvi verò nunc extant ex hominibus ſapientes unum qvidem ac multa, utcunqve contingit, velociùs ac tardiùs qvàm decet inducunt, & poſt unum indefinita continuò, media verò illos effugiunt.* Videtur hîc nonnulla pro more Plato qvæſitis involvere obſcuritatibus; hoc autem liqvet, multò plùs illum veteribus, qvippe à DEO doctis, qvàm recentioribus ſui ævi philoſo-

loſophis, utpote plurium ignaris, tribuere.

V. Atqve ſic qvidem ipſi Gentiles agnovêre qvondam Revelatione opus fuiſſe ad pernoſcendam DEI voluntatem, idqve exemplis à ſacrarum literarum monimentis haud multum abludentibus confirmârunt. Cùm autem indignos ſemet propiori DEI alloqviô præſtitiſſent, qvippe Dæmonibus aures animumqve præbebant, eoſdemqve ad ſe idolorum cultu alliciebant; non eſt, ut miremur, DEUM â gentibus averſum Abrahamiticæ familiæ ſua patefeciſſe myſteria, atqve ut eorum perpetua duraret memoria, victuris conſignari chartis juſſiſſe. Origenes ubi de Revelatione prima agit, qva illa, qvæ Dei ſunt, innotuere hominibus, noſtra hæc partim confirmat, partim etiam aliunde probat (*cont. Celſ. IV.*) Ὁ θεῖος, inqvit, κατὰ Μωϋσέα λόγος εἰσήγαγε τοὺς πρώτους ἀκούοντας θειοτέρας φωνῆς καὶ χρησμόσινα ὁρῶντας, ἔσθ᾽ ὅτε ἀγγέλων Θεοῦ ἐπιδημίας γεγενημένας πρὸς αὐτούς. καί γε εἰκὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ κόσμου ἐπὶ πλεῖον βεβοηθῆναι τὴν ἀνθρώπων φύσιν· ἕως προκοπῆς γινομένης εἰς σύνεσιν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὕρεσιν τῶν τεχνῶν δυνηθῶσι,

καὶ καθ' ἑαυτοὺς ζῆν οὐ χρήζοντες ἀεὶ ἐπιτροπευόντων καὶ οἰκονομούντων αὐτοὺς μετὰ παραδόξου ἐπιφανείας τῶν ὑπηρετουμένων τῷ τοῦ Θεοῦ βουλήματι. *Sacra Scriptura qvoqve* (qvemadmodum & Gentiles) *apud Moſem inducit priſcos illos homines audientes divinæ vocis oracula, & videntes interdum ad ſe venire Angelos hoſpites. Par enim erat, ut initiò mundi magis adjuvaretur humana natura, donec intellectu ad virtutes arteſqve proficeret, qvibus inventis per ſe vitam poſſent tueri, ne ſemper egerent curatoribus miraculoſè ad miniſteria ſua juſſu DEI ventitantibus.* Poſtqvam autem in literas relata erant divina verba, jamqve tot miraculis confirmata, non poterant non divulgari inter gentes, eaſqve incredibili qvâdam admiratione percellere. Non evolvam hîc faſtos Ægyptiorum, ut exſertæ divinæ manus terribilia opera ac nefaſtos oſtendam dies illos, qvos ob plagas à DEO immiſſas atrô carbone Ægyptii notârunt; nec omnia illa, qvæ de Moſe Gentiles memorant ſacræ hiſtoriæ conformia, prolixiùs ingeram, qvippe alieni illa argumenti ſunt; ſed præconia ſaltem Hiſtoriæ Moſaicæ ſubnectam, qvodqve ex illa ſapere in prima felicitatis

ac

ac eruditionis abſtruſioris parte poſuerint Gentiles, in diſſertationis limine paucis declarabo. Prælucente facem DEO ſecuri Ægyptum linqvebant Iſraëlitæ. Qvaqvaverſus iter inſtituebant, non ſeqvebatur ſed anteibat eos victoria, qvandoqvidem DEUS manus ſuas cum eorum hoſtibus conſerebat. Qvotqvot iis obſiſtebant, internecioni ad unum omnes devovebantur, paucis exceptis, qvos non virtus ſua ſed fuga eripiebat. Ita qvidem pernicibus fugientium alis Iſraëlis ac operum DEI gloria totum fermè pervadebat orbem. Ejus monimentum in Africa Procopii adhuc ætate duabus inſcriptum columnis duravit, in qvibus hæc verba Phœnicum lingvâ lecta ſunt. NOS MAURUSII SUMUS QVI FUGIMUS A FACIE JOSUÆ FILII NUN PRÆDONIS [*l.* II. *bellô Kandal.*] In Græcia Cadmus קדמוני ſive Cedmonæus, ex accolis Hermonis montis, unde nomen Harmonies uxoris ejus, unus ex Gibeonitarum primoribus, ex publica clade poſtqvam ſalvus evaſerat contractâ cum Joſua armorum ſocietate, Res geſtas DEI veriùs qvàm hominum, tantô ſucceſſu diſſeminavit, ut venera-

Digitized by Google

bile & ſacroſanctum nomen DEI יהוה ſub Ἰάω Jachi ſ. Bacchi voce; promiſſus autem שילה Siloh [*Geneſ.* XLIX. 10.] Sileni nomine coleretur; Muſarum ſacra Hebræis ſalutarentur nominibus, ipſaqve Delphici Apollinis delubra & cortinæ ad tabernaculi Moſaici formam & figuram ſtruerentur; qva de re ex profeſſo, ſi DEUS volet, alibi agemus. Qvod ſi ergo Phœbades aliqvando ſolitæ φιλιππίζειν, ſeſeqve ad nutus ſciſcitantium conformare, qvis miretur ſub Cadmo inſtauratore Delphici ſacrarii hos verſus de Judaicæ Religionis veritate velut oraculô effuſos. Retulit eos Porphyrius, [*l.* 1. *de Philoſophia reſponſor.*] atqve ut à nobis recenſentur, extant apud Euſebium [*de præpar. Evang. l. IX. c.* III.]

Χαλδαῖοι μοῦνοι σοφίην λάχον, ἠδ' ἄρ'
Ἑβραῖοι.
Αὐτογένεθλον ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν
ἁγνῶς, &c.

Interpres ita reddit

Chaldæis, qvæ vera eſſet ſapientia tantum
Hebræiſqve ipſis conceſſum agnoſcere, pura
Æternum qvi mente colunt Regemqve Deumqve.

At

At in his qvæ ſeqvuntur, Judæi ſoli palmam ferunt.

Dura via illa nimis æratis clauſaqve portis,
Qvæ vitam nobis aperit donatqve beatam.
Nec verò verbis facile enarrarier ullis
Exponiqve qveat, illô qvô ſemita ducit.
Qvam primi ante omnes cœperunt tradere pulchras
Qvi Nili epotant lymphas. Phœnicibus inde
Proximaqve Aſſyriis ea cura: Sed inclyta longè
Gens Ebræa illam novit, notamqve recepit.

Qvod ſi itaqve in Græcia is de Hebræis rumor ſparſus, veriſimile certè eſt, multo magis vicinos in admirationem raptos, eoſqve tantùm non exoſculatos fuiſſe, qvæcunqve ab hoc addicto DEI populo cœleſtis veritatis arcana haurire poterant. Manifeſtum in Tyriis & Berytiis exemplum eſt, apud qvos Sanchoniathon condiderat hiſtoriam ab origine mundi, qvam Philo Byblius ſub Adria-

no Imperatore Græcè reddidit. De hoc Sanchoniathone Porphyrius (*l. IV. Cont. Chriſtian.*) commemorat qvòd *antiqviſſimæ hiſtoriæ monimenta habuerit ab Hierombalo Sacerdote DEI Jao.* ὑπομνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ Ἰάω. Qvænam autem ſint illa monimenta, niſi ſacræ literæ, qvippe à Sacerdote DEI Jao, id eſt, Jehovæ DEI Iſraëlis, acceptæ fuere? De qvo nomine Diodorus l. 1. prodit, *qvod Moſes apud Judæos legibus ſuis inſcripſerit* τὸν Ἰάω ἐπικαλούμενον θεόν. *DEUM qvi Jao vocatur.* Et certè ipſa nominum harmonia indicat, eum, à qvo Sanchoniathon Berytius ſeriem rerum & temporum ab Origine mundi habuit (Jerombalum) Jerubbaalum ſeu Gedeonem fuiſſe, præſertim cùm iſto ex commercio Jerubbaalis ſeu Gedeonis cum Berytiis contigerit poſt ejus fata, *ut Iſraëlitæ conſtituerent ſibi Baal Berith in DEUM* (*Judic. VIII.* 33.) Fuit autem Baal Berith, Dea Βηρύθ, cujus mentio fit in iiſdem Sanchoniathonis fragmentis apud Euſebium (*de præpar. l.* 1. *c.* VII.) His Sanchoniathonis paginis creatio mundi & omnium rerum geneſis tradita ad plurimorum manus atqve etiam ad

pri-

primos illos pervenit, qvi Sapientiæ nomine inter Græcos celebrantur. Qvi primi illam acceperunt Tyrii fuerunt. Sanchoniathon, inqvit Porphyrius locô ſuprà citatô, ἀναθεὶς τὴν ἱστορίαν Ἀβιβάλῳ τῷ Βασιλεῖ Βηρυτίων. *Abibalo inſcripſit hiſtoriam Regi Berytiorum*; cùm autem tunc temporis Berytiis Reges non præfuerint, & verò inter Tyrios Reges, Abibali nomen celebre ſit, qvippe cujus meminit Dius in hiſtoria Phœnicum *(apud Joſeph. l. 1. contr. Appionem)* his verbis, Ἀβιβάλου τελευτήσαντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἴρωμος ἐβασίλευσεν, *mortuô Abibalô filius ejus regnavit Iromus* (Hiramus is eſt, qvi cum Davide & Solomone amicitiam coluit,) Porphyrium leviter erraviſſe, & Tyriorum Regi inſcriptas Sanchoniathonis paginas fuiſſe conſtat. Qvod ſi ergo Phœnicibus in adyta Religionis Judaicæ & ſacra Moſis ſcripta inſpicere aliqvando datum fuit, ad Græcos qvoqve philoſophos eorum uſus & memoria eô ipſô pervenit, qvoniam Phœnicibus magiſtris Græci primùm ſapere cœperunt. Thales Græcanicæ Philoſophiæ auctor gente Phœnix, Mileſiorum autem civitate donatus fuit, ut ex Laërtio con-

conſtat. Is autem, ut ex Ariſtotele videre eſt (1. Metaph. VII.) ad παμπαλαιοὺς καὶ πρώτους θεολογήσαντας provocavit, & Oceanum & Thetyn ante Terram fuiſſe prodidit, de qvo ex initio Geneſeos certus eſſe poterat. Qvid autem de Pherecyde & Pythagora dicemus, qvorum hic Italicæ Philoſophorum ſcholæ princeps extitit. Ita de hiſce Suidas in Pherecyde Διδαχθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Πυθαγόραν λόγος, αὐτὸν δὲ οὐκ ἐσχηκέναι καθηγητὴν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκῆσαι, κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία. *Fama eſt, Pherecydem eſſe præceptorem Pythagoræ, ſed à nemine inſtitutum; exercuiſſe autem ſeipſum, cùm comparâſſet ſibi reconditos Phœnicum libros.* De Stoicis res pariter certa, qvippe qvi Zenonem Cittieum gente Phœnicem magiſtrum ſeqvuntur. Φοίνιξ ἐπεκλήθη ὅτι Φοίνικες ἔποικοι τοῦ πολιχνίου ἐγένοντο. *Phœnix vocabatur, qvoniam Phœnices oppidi incolæ fuerunt.* Et Laërtius, Ζήνων Κιτιεὺς, ἀπὸ Κύπρου πολίσματος Ἑλληνικοῦ Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος. *Zenon Citticus ex Cypria civitate Græcanica, ſed quæ Phœnicas incolas haberet.* Hîc autem non poſſum, qvin illos Hieremiæ [c. II. 10.] interpretes notem, de Cypro & Zenonis ſcho-

ſcholæ laude intelligentes, (cùm Cethim interdum Cyprum ſæpiùs inſulas Græcas notet.) *Tranſite in inſulas Cethin & videte & conſiderate vehementer, & videte, ſi factum eſt hujuſcemodi.* Atqve ſic qvidem cùm à Judæis Phœnices, à Phœnicibus Græci potiſſima ſacræ ſuæ ſcientiæ inſtituta acceperint, non opus eſt, ut vel Pherecydem Judæum; circumciſum item & ab Ezechiele Propheta doctum Pythagoram, aut Platonem proſelytum atqve à Jeremia converſum cum Patribus nonnullis ſtatuamus, niſi fortè per Φοίνικας in Suidæ loco, ex qvorum ſacris & reconditis ſcriptis Pherecydes profecit, Judæi ſint intelligendi, ut apud Herodotum initiô operis; & pro Mocho ſeu Moſcho, à qvo præcepta ſua accepit Pythagoras, legamus Moſen in notabili illo Jamblichi loco de vita Pythag. c. III. Συμβαλὼν τοῖς τε Μώχου τοῦ φυσιολόγου προφήταις ἀπογόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ Φοινικικοῖς Ἱεροφάνταις. *Verſatus eſt Pythagoras cum Prophetis, qui Mocho Phyſiologo ſucceſſerant, atqve etiam cum aliis, item & Phœniciis Sacerdotibus.* Sive autem proximè à Judæis ſive à Phœnicibus qvædam Sacræ Scripturæ ὑπομνή-

μνήματα acceperint Græci; id olim extrà controverſiam fuit, qvæ de primis rerum principiis vera dicerent, cum Judaicis dogmatibus convenire. Ariſtobulus Peripateticus Philoſophus, gente Judæus, & Ptolomæi Philometoris præceptor, 2. *Maccab.* 1. 10. de Pythagora Platone & Ariſtotele idipſum qvondam profeſſus, ut eſt apud Clementem *Strom.* 1. & Euſebium *præpar. Evangel.* l. IX. c. VI. Et agnovêre idipſum Patres Chriſtiani, Juſtinus *Parænet.* Clemens *loc. cit.* Euſebius *librô XI. totô*, Theodoretus *Therapeutic.* l. II. VI. & XI. Nec ipſi Gentiles id diffitentur. Pythagoras Hermippo antiqviſſimo ſcriptori (apud Joſephum cont. App. l. 1.) dicitur μιμούμενος τῶν Ἰουδαίων καὶ Θρακῶν δόξας *imitatus Judæorum & Thracum dogmata.* Platonem etiam Nomenius plagii qvondam accuſavit, ut Suidas refert in Numenio. οὗτός ἐστιν τὴν τοῦ Πλάτωνος ἐξελέγξας διάνοιαν, ὡς ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ κόσμου γενέσεως ἀποσυλήσασαν. Καὶ διὰ τοῦτό φησι. Τί γε ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς Ἀττικίζων. *Numenius is ipſe eſt, qvi Platonis ſententiam coarguit, qvippe qvæ compilata ex Moſaicis ſcriptis ſit, qvibus de DEO & Mundi*

ortu vera traduntur, & *ideo dicit. Qvid eſt Plato, niſi Moſes Atticè loqvens.* Is ipſe tamen Numenius, qvod in Platone carpſit, in ſe admiſit. Sic namqve de eo Origenes l. IV. (pag. 198.) *contr. Celſ.* Ἐγὼ δὲ οἶδα καὶ Νουμήνιον τὸν Πυθαγόρειον ἄνδρα πολλῷ κρεῖττον διηγησάμενον Πλάτωνος καὶ τῶν Πυθαγορείων δογμάτων πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐκτιθέμενον τὰ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, &c. *Eqvidem ſcio Numenium Pythagoreum, qvi pleriſqve de rebus meliùs qvam Plato diſſeruit, & Pythagoricis dogmatibus primatum tribuit, multa ſuis commentariis inſerere deprompta è Moſis & Prophetarum libris tractata per veriſimilem Tropologiam.* Id autem mireris in Ariſtotele, qvod ſenex admodum ad Simeonis juſti pedes ſederit, ſi qva Judæis fides habenda, qva de re conſuli poteſt Buxtorfius *ad Sepher Coſri* pag. 31. Clearchus certè inter diſcipulos ejus haud poſtremus ipſum à Judæo philoſopho multa percepiſſe prodidit librô de ſomno, qvem Euſebius laudat l. IX. c. 111. *de præp.*

VI. Minus autem hac de re dubitandum foret, ſi qva olim extitiſſet Græca ſacrarum ſcripturarum verſio ante LXX vira-

viralem, qvæ Gentilium oculis expoſita fuerit, ut Patres olim cenſuêre Clemens, Euſebius & vetuſtiſſimi alii. Cùm autem ipſimet Gentiles libros Judæorum ſacros arcanos vocent, & verò parcere potuiſſet Ptolomæus tot impenſis in tranſlationem ſumptibus, ſi qva prior extitiſſet verſio; meritò accedimus illorum ſententiæ, qvi ea, qvæ à Gentilibus de Origine Mundi aliiſqve rebus è Codice ſacro laudantur, ex commercio cum Judæis habito innotuiſſe exiſtimant, de qvo videri poteſt Waltonus (*proleg. XI* §. 6. *in Bibl. Polygl.*) Qvanqvam nec illud facilè negaverim, & Cyri & Alexandri ævô, qvorum victoriæ tot retro annis à ſanctis DEI viris prædictæ erant, qvosdam de ſacris libris tranſcriptos & Græcè forſan editos, id enim cum ſummo totius populi emolumento conjunctum tunc fuit. Qvidqvid autem ejus ſit; ſimulac Ptolomæô annitente theſaurus hic ſacer evulgatus fuit, Philaſtriô teſte (*hæreſ.* CXXXVII.) *poſita in templo verſio fuit, ut venientibus de Achaja, de Græcia, atqve aliis provinciis Philoſophis, Poëtis, & Hiſtoriographis cupientibus legendi copia non negaretur. Unde & maximè argumenta*

ſumen-

ſumentes Philoſophi, Poëtæ, Oratores atqve Hiſtoriographi, ſicuti voluerunt, ad ſua paganitatis mendacia tranſtulerunt. Atqve id vitæ diſcrimine olim luerant Græculi qvidam illotis manibus ſacras ſcripturas tractantes, qvare his verbis & Regi & ſibi gratulatur Demetrius Phalereus apud Ariſteum *in fine l. de LXX Inter. Theopompus*, ait, *qvoniam ex lege ſecretiora qvædam in hiſtoria audaciùs transferre conaretur, ſupra triginta dies mentis turbatione correptus eſt. Qvi cùm per morbi intervalla DEUM imploràſſet: ei manifeſtò per inſomnium demonſtratum eſt, eà gratià id ſibi contigiſſe, qvòd divina pervertens in vulgus projicere tentâſſet; qvibus viſis emendatus & menti redditus eſt. Et qvidem & ipſe comperi apud Theodecten Tragœdiarum ſcriptorem, ſe luminibus captum, dum qvædam ex hujuſmodi libris in Poëma ſuum transferre vellet*, qvæ ipſa & Joſephus confirmat.

VII. Patet itaqve via, qvâ penetrare Gentiles potuêre in aliqva divinarum ſcripturarum arcana; nunc porro oſtendendum, qvàm cupidè illud fecerint, ut in ruborem dentur ſeculi noſtri ſcioli, qvibus Divina oracula de creatione

R mun-

mundi, peccatô primorum Parentum; λόγοι tantùm ſunt, & mythici ſeculi ludicra qvædam ἀποσπασμάτια. Qvòd ſi itaqve ex omni ſeculorum antiqvorum memoria veræ eruditionis & ſapientiæ amatores conſulimus, in ſingulis fermè qvædam ex ſalutari Bibliorum fonte hauſta reperimus. Ut Zoroaſtrina & Orphaica miſſa faciam; de Homero res aperta eſt, qvi ſacræ ſcripturæ ſententias non paucas florum inſtar ſuis interſperſit carminibus, id qvod ſtudioſè nimis oſtendit Duportius in *Gnomologia Homeri.* Heſiodica Phœnicum traditionibus reſpondere, & cœleſtis veritatis qvaſdam de ſe ſpargere umbras nemo mirabitur, qviſqvis Aſcram Cadmi & Cadmoneorum in Bœotia (de qvibus ſuprà) coloniam Hebræô etiam nomine (אשרה i. e. lucum) dictam perpenderit. Illos autem, qvi Heſiodi ſecula proximè attigêre Hiſtorici, ſacris literis conſentanea tradiſſe Joſephus oſtendit *in antiqvitatibus Judaicis libriſqve adverſus Appionem conſcriptis.* Joſephi veſtigia legunt ſancti Patres, inter qvos Clemens: Κλέπται καὶ λῃσταὶ οἱ παρ' ἕλλησι φιλόσοφοι, καὶ πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας παρὰ τῶν Ἑβραϊκῶν Προφητῶν

μέρη

μέρη τῆς ἀληθείας οὐ κατ' ἐπίγνωσιν λαβόντες· ἀλλ' ὡς ἴδια σφετερισάμενοι δόγματα καὶ τὰ μὲν παραχαράξαντες. τὰ δὲ, ὑπὸ περιεργίας ἀμαθῶς σοφισάμενοι, τὰ δὲ καὶ ἐξευρόντες. *Latrones & Fures fuerint, qvi ſunt apud Græcos Philoſophi, qvi ante Domini adventum à Prophetis Hebræis partes veritatis id minimè agnoſcentes ſumpſerunt, ſed ſibi tanqvam propria dogmata attribuerunt, alia autem ſupervacaneâ qvâdam diligentiâ Sophiſtice interpretati ſunt, alia autem etiam invenerunt.* Idem l. 11. *Stromat.* id ſibi argumentum ſumit. οὐ γὰρ μόνον τὰ παράδοξα τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορουμένων ἀπομιμουμένους ἀναγράφειν (τοὺς ἕλληνας κλέπτους) παραστήσομεν. Πρὸς δὲ τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων σκευωρουμένους καὶ παραχαράσσοντας πρεσβυτέρων τῶν παρ' ἡμῖν γραφῶν ὡς ἀποδείξαμεν διελέγξομεν &c. *Non ſolùm ex iis, qvæ à nobis narrantur, ea qvæ ſunt admirabilia & præter fidem imitantes (Græcos fures) ſcripſiſſe oſtendemus, ſed etiam principalia dogmata ſurripientes eaqve adulterantes, cùm noſtræ ſint, ut demonſtravimus, ſcripturæ antiqviores, convincemus nempe, &c.* Paulò pòſt ait *veritatem in Græcorum ſcriptis venandam non aliter ac ſub larva verum vultum.* In fine autem libri qvinti pro-

 ti pro-

ti probat idipſum pluribus ſententiis Græcorum, qvas cum ſacris contendit. Tertullianus non veretur hoc in argumentum vertere ſummæ auctoritatis ſcripturarum. Ita ille *in Apolog.* XLVII. *Mihi proficit antiqvitas præſtructa divinæ literaturæ, qvô facilè credatur theſaurum eam fuiſſe poſteriori cuiqve Sapientiæ. Qvis Poëtarum, qvis Sophiſtarum, qvi non de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur & Philoſophi ſitim ingenii ſui rigaverunt.* Elegantiſſimè autem Minutius in Octavio. *Philoſophi de divinis prædictionibus umbram interpolatæ veritatis imitati ſunt.* Nec aliter fermè Lactantius *l.* 1. *de Falſ. Relig. c.* XXIX. *Mendacium Poëtarum non eſt in facto, ſed in nomine:* & Theodoretus l. II. *Therap. Moſes eſt Oceanus Theologiæ, à qvo fluvii omnes & maria derivantur. Illinc enim & Anaxagoras, & Pythagoras, & Plato poſt eos, parva qvædam veritatis lumina, qvædamqve initia deſumpſerunt.* Qvibus addi poſſunt, qvæ Juſtinus habet in *Parænet.* Tatianus *Orat. contr. Græc.* Euſebius l. IX. *præp. Evang.* Auguſtinus l. VIII. C. D. c. XI. Seqvioribus ſeculis idem argumentum tractarunt, ſed longè infeliciùs, qvippe

jam

pio legum hæc ſcribens. Dixit, ait, *Deus. Qvid? Fiat Lux, & facta eſt. Fiat terra, & facta eſt.* Tam benè de Judæis ſenſe-rúnt multis ante Dionyſium ſeculis Ægyptii; hæc enim coram Rege eorum Eleazarus apud Ariſtæum: (refert eadem & Euſebius l. VIII. c. III. præp. Evang.) *A nonnullis Ægyptiorum Sacerdotibus, qvi diſciplinam noſtram altiùs conſiderârunt, DEI homines gens noſtra appellatur, qvod nemini, niſi qvi DEUM verum colat, accidere poteſt. Nec id injuria, reliqvis enim cibo, potui, veſtituiqve inhiantibus, noſtri omnibus iis contemptis, per totam vitam de omnipotentia DEI cogitant &c.* Fabuloſa hæc forſan viderentur, niſi totidem verbis eadem fermè apud Strabonem extarent elogia. Ita is librô XVIII, ubi Moſen ante dixerat unius Dei cultum contra Ægyptiorum idolomaniam aſſeruiſſe, ac viros bonos id perſuaſos fuiſſe τιμῶντας τὸ θεῖον καὶ εὐγνώμονας i. e. *Dei reverentes & bonæ mentis amatores:* inſtituiſſe præterea cum ſacra nec impenſis gravia, nec limphaticô furore odioſa. Οἱ δὲ διαδεξάμενοι χρόνους τινὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς διέμενον δικαιοπραγοῦντες καὶ εὐσεβεῖς ὡς ἀληθῶς ὄντες, *ſucceſſores*

verò

verò ad aliqvod tempus in iiſdem inſtitutis manſere juſti verèqve religioſi. Theophraſtus apud Porphyrium (l. de abſtin. ab animal.) *Judæi naturâ Philoſophi ſunt, de Deo inter ſe colloqventes, noctu autem ſtellas aſpicientes, orationibus Deum invocant. Primi enim iſti omnium hominum & bruta & ſeipſos offerre cœperunt, neceſſitate non cupiditate id facientes.* Eadem pluribus ibidem confirmat Porphyrius, maximis laudibus Eſſæos efferens, qvi inter Judæos philoſophabantur. Loca ejus fideliter annotavit Euſebius l. IX. c. I. Idem Teſtimonium ex Trogo Juſtinus de Judæis perhibet. *Regum*, inqvit, *& Sacerdotum juſtitia & religione permixta incredibile qvantum coaluerunt Judæi.* Plato Moſen ſæpius legiſlatorem κατ᾽ ἐξοχὴν vocat, ad ejus tabulas provocans, ex qvibus & Gentiles celebres illas Διὸς πλάκας effinxêre. Plutarchus, ubi de abſtinentia ab eſu porci *Sympoſiô in lib.* IV. *probl.* 5. agit, miratur primùm legum Judaicarum rationes, mox ſeipſum veluti corrigens, niſi, inqvit, myſteria reconditæ cujuſdam ſapientiæ hæc ipſa continent. Numenius *l.* III. *de Bono (locus citatur ab Euſebio*

ſebio l. IX. *c.* III. *præp.)* ubi Moſis, qvem Μουσαῖον vocat, contentiones cum Janne & Iambre Magis Ægyptiacis recenſet, vocat ipſum ἄνδρα γενόμενον Θεῷ εὔξασθαι δυνατώτατον, *virum precibus apud DEUM potentiſſimum.* Qvid qvòd atrox ille Chriſtianorum calumniator Porphyrius Moſen ſæpiùs Prophetæ encomiô cohoneſtare ſtudet; Is autem qvi Chriſto bellum indixerat Julianus Apoſtata, Judaiças hiſtorias negare vix auſus eſt, & çollationem ſaltem earum cum Platonicis ſcriptis inſtituit, qvô hæc illis elegantiæ obtentu opponere poſſet.

IX. Erubeſcite nunc tandem Athei, & qvotqvot cerbereô dente ſacras arrodere ſcripturas minimè veremini, poſtqvam vos etiam à Gentilibus relictos videtis. Diſcite, ſi capaces adhuc diſciplinæ eſtis, canam venerari veritatem, cui aſſurrexêre præſtantiſſimi qviqve philoſophi. Inſcitia eſt, id rationibus negare velle, qvod ipſa facti veritas non affirmat, ſed oſtendit. Factus autem mundus eſt, Cernite. Legite. Stupor eſt, ſemetipſum nolle agnoſcere. Homines eſtis; ergo nati ab alio. Nectite ergo Patres Patribus, ad primum tandem deveniendum erit.

erit. Is autem non à ſe eſt, aliâs DEUS eſſet, ſed ab alio, nempe à DEO, eum itaqve productum eſſe neceſſe eſt. Veſania eſt, illud inficiari, qvod ipſe antea ſenſeras, & omnes contra te boni affirmant. Ebriorum mores illi ſunt, ut poſtqvam vinô ſeſe ingurgitârunt, ignorent ſæpiùs ſe cellam ingreſſos vinariam, & ſub hedera ſedere, putentqve ſe domî ſuæ ſuetô recubare lectulô. Nonne & ſic vos, O Athei, fortuna largiùs potavit, nonne faſtus inde dementavit cerebrum; ut cùm mundum velut diverſorium ingreſſi ſitis, hoſpitem i. e. Deum agnoſcere nolitis, qvi ſtruxit has ædes, & vos tam largiter excepit, cùm ſervos & famulos interea haberet duriùs? Sed jam vos gravat ebrietas; geſtire incipitis imò nonnunqvàm & tumultuari. Adſtat Amicus atqve is ſobrius —— *ſecretam gannit in aurem*; Alienas has ædes eſſe; Domini earum ac hoſpitis habendam eſſe rationem. Vos contra ſtomachamini, nec patimini diverſum vobis perſuaderi. At qvantô pudore ſuffundemini, cùm vel primis ſurgentibus tenebris fatalis obitûs, vel ad æternæ vitæ diluculum iſtam exhalaveritis crapulam. Nunc autem vos in-

invehi acriùs altiuſqve efferri video; qvando vos ebrios, vos inſanos, vos ſtupidos ac nihil intelligentes inclamo; Crepatis namqve vires veſtras, oſtentatis opes, facundâ minamini linguâ, qvo alios in ſtupore inopes, in inopia miſeros demonſtretis. At audio æs tinniens, ſed alienô digitô, video ambulantem ſtatuam, ſed νευρόσπαστον. Judicate itaqve, utrum ratione utatur —— *nervis alienis mobile lignum*, qvod artificem i. e. DEUM non agnoſcit, qvales vos eſtis, an verò nos, qvi artificem in nobis pariter ac vobis agnoſcimus, etſi paria vobiſcum facere non poſſimus. Qvod ſi ſapientiæ gloriam vobis adimi haud ſinitis, agite, ad judices. Qvin nec voſmet ipſos detrecto Judices: Etenim non argumentis, ſed exemplis vobiſcum agam, ut & rudiores intelligant. Inventa non ita pridem inſula eſt, qvam *Pines* vocant, atqve ut de ea hiſtoria nautica publicis expreſſa literis tradit, incoli à naufragis cœpta eſt, qvorum unus mas & tres fœminæ connubiô juncti fœcundam ſobolem edidêre, inſulamqve colonis ita opplevêre. Minùs credo de veritate hiſtoriæ dubitatis, qvanqvam fermè liceat, tam rarô in-

incertôqve teſte. Conſtat namqve ſibi familiarum & annorum ſucceſſio; lingva de progenitore teſtatur, nec dubiam monimenta ejus, ſiqvæ ſunt, fidem faciunt. Qvare ergo ſacris literis fidem derogatis, & mundi Creationem negatis, cùm conſtet ſibi ſucceſſio ſeculorum & rerum geſtarum ſeries, idqve non unô ſed pluribus interpretibus, inter qvos de fraude convenire haud poterat. Adamus liberis & hi poſteris tradidêre, qvomodo à DEO producti genarchæ pedem primum poſuerint in mundo, & lapſi ſint; qvomodo item ſolatiô divinô poſt rurſus erecti, atqve ad veram religionem divini hujus verbi præconiô excitati ſint. Noſcitur qvin etiam primæva lingva, nec latent nominum origines. Habemus præterea monimenta, qveîs nulla dantur antiqviora. Et qvod maximum eſt, impleta illa ſunt, qvorum ſpes facta non diu poſt primi hominis creationem. Natus eſt Salvator Optimus Maximus. Qvid ergo eſt, qvod dubitemus de mundi initiis, qvodqve in alterius vitæ ſpe fluctuemus? Non ſolus inqvam Moſes hæc teſtatur; tot ſancti eadem confirmant, nec diſſentiunt ἀρχαῖοι λόγοι, nec

Gen-

Gentiles audent refragari, ſed certatim ea nec ſine applauſu comprobant & conteſtantur. Vos autem Athei alias demonſtrationes hîc poſcitis, idqve locô alienô. Audite Ariſtotelem. Eth. VI. 12. Ὥς ἔδει προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων τοῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ἀποδείξεων. Διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ ἐμπειρίας ὄμμα ὁρῶσιν ἀρχάς. *Qvocirca attendendum eſt eorum qvi experti ſunt, qvi ſeniores ſunt & prudentes, ſermonibus & ſententiis indemonſtrabilibus non minus quàm ipſis demonſtrationibus. Vident enim principia, qvoniam acumen habent experientia.* Nunc autem ad rem ipſam accedemus.

CAPUT II.

Expenduntur Gentilium ſententiæ de Creatione ad verba hiſtoriæ Moſaicæ. I. בראשית. In Sapientia *verſum. Minerva* ἐργάνη ἐργοπόνος *Pale.* Νοῦς δημιουργός. *Initium temporis Tanſana. Tempus conditi mundi.* II. *Conſenſus univerſalis Gentium in Creatione. Plato, Ariſtoteles vindicantur. Confutatur æternitas mundi.* Θεογονία *Heſiodi.* III. *Qvid per Cœlum & Ter-*

Terram intelligatur. Semina rerum omnium ſimul. Duo principia, Activum & Paſſivum. Sinenſium duo Kis. Ἴυγγες. *Angelos una cum univerſo creatos aſſerunt Gentiles.* IV. *A terra initium Creationis.* V. *Qvid ſit* תהו ובהו. *Chaos. Baau.* Ὕλη. VI. *Qvid per tenebras intellexerint Gentiles. Nox Erebus. Privatio.* VII. תהום *Abyſſus, Styx, Tartarus, Ymer.* VIII. רוח אלהים. *Kolpiah Phœnicum. Spiritus, Anima mundi. Amor vivificans, Increatus, Primus DEUS.* IX. *Vox* מרחפת *qvid innuat Amor incubans Columba. Mundus ovum.* X. *Materia prima in Aqvam deducta. Mot. Phœnicum.* Ἰλὺς *Limus.*

בראשית IN PRINCIPIO.

Sic Moſes orditur Hiſtoriam creationis. Varias hujus initii interpretationes occurrere nemini ignotum eſſe poteſt. Nos illas ſubobſcurè ab ethnicis expreſſas pro inſtituti noſtri ratione oſtendemus. Targumiſta Hieroſolymitanus vertit בכחמה i. e. *in Sapientia creavit DEUS cœlum & terram*, qvem & Patres nonnulli ſeqvuntur *Methodius l. 1. Hexa. c. 1. apud Photium, Acacius in catena.* Intelligunt autem per Sapientiam Filium, de qvo vide *Qvæſtiones Hebraicas* inter Hie-

ronymi opera, itemqve Baſilium *Hom.* I. *in Gen.* & *Orig. h.* I. præſertim cùm *in Sapientia terra fundata* dicatur *Proverb.* III. 19. Qvid hîc Gentiles? Et hi Sapientiam omnibus rebus prima initia præbuiſſe conſentiunt. Tribus autem potiſſimum nominibus increatam hanc efferunt Sapientiam, eamqve Minervam, Palen & Νοῦν ſeu Mentem vocant. Minervam autem & Ἐργάνην & Ἐργοπόνον cognominant, qvod Ovidius reddit Faſt. l. III. *Deam Mille operum:* Eſtqve illa cujus ſacris acclamant Ægyptii. Πρώτη ἀρχή. Σκότος ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν, Σκότος ἄγνωστον. *Primum Principium. Tenebræ ſuper omnem intellectum. Tenebræ imperceptibiles.* Ut eſt apud Athenæum. Nec deſunt qvi de Germanicis antiqvitatibus agentes ex verbis hiſce, *In Initio*; Germanicè redditis *Tanfana* Deæ Germanorum, cujus Tacitus meminit *annal.* I. I I. 2. cultum derivant, verùm alienâ ratione. Eadem autem Sapientia Pale interdum aliô cognomine vocata, de qvo Peucerus *l. de div. p.* 77. ſæpiùs autem Νοῦς δημιουργὸς, *Mens opifex*, de qvo infrà pluribus. Interpretes alii per בראשית ἀρχὴν ſeu principium initium temporis intel-

lexêre.

Digitized by Google

lexêre. Sic Baſilius *or.* 1. *in Hex.* explicat. *In Principio temporis fecit DEUS cœlum & terram.* Picherellus citante Gatakerô *in Cinno* pag. 137. noviter ita expoſuit. *Quô extiterunt initiô Cœlum & terra, eô DEUS illa creavit.* Sic & Plato, ut eſt apud Simplicium l. VIII. *in Phyſ. Ariſt.* καὶ τὸ Πλάτωνα φησιν ἀπ' ἀρχῆς χρόνου τὸν κόσμον ὑφιστᾶναι &c. *Etiam Platonem dicunt fateri ab INITIO TEMPORIS creatum mundum.* v. Plat. Ti. 529. Plotinus *in lib. de ævo & æternitate.* Χρόνος γὰρ ἔπω ἦν ἢ ἐκείνοις οὐκ ἦν. *Tempus tunc non erat, aut illis non erat,* &c. *Erat autem in Ente anteqvam hoc gigneret ... Mota ubi natura eſt motum eſt & ipſum* &c. De Judæorum Cabala dicere hîc poſſem (ex Ludov. de Dieu *not. poſt.*) qvi ex vocabulo Hebraico בראשית diem & menſem conditi mundi definire volunt, per Geometriam ſc. ita בראש השנה נברא *in capite anni* i. e. *Menſe Tiſri*, deinde per Temuram, א בתשרי i. e. *Imo Tiſri die* creavit DEUS &c. cumqve his & Gentilium ſententias conferre, ſi qvid certi hac in parte foret.

ברא אלהים CREAVIT DEUS.]

i. e. ex nihilo fecit Cœlum & Terram; id enim propriè dicta creatio eſt. Conſenſere hîc cultiſſimæ gentes & præcipui qviqve philoſophi. De Ægyptiis, Chaldæis, Phœnicibus, Celtis, Græcis, Romanis res certa eſt, patetqve hæc eorum ſententia ex teſtimoniis ad ſingulos verſus à nobis allegatis; de Barbaris idem oſtendendum eſt. Sic autem Edda ſeu Traditio Septentrionalium *myth.* III. *Antiqviſſimus omnium Deorum Alfader* (i. e. omnium Pater) *appellatur. Hic DEUS per ſecula vivit, & regnum ſuum gubernat omnia regens, magna & minima, ſumma & ima. Is cœlum terram & aërem condidit omnemqve eorum poſſeſſionem, & qvod maximum eſt, hominem fecit, cui animam tribuit ſemper victuram, nunqvam interituram, etſi corpus putreſcens in pulverem terræ, aut per ignem in cinerem redigatur, viventqve omnes homines benè morati, & erunt cum ipſo in loco qvi Gimle ſive Wingulf dicitur, ſed mali ad Helam (Deam inferni) abibunt, & inde in Niffheimum (i. e. mundum nonum.) Sed priuſqvam cœlum & terra extarent, hic DEUS erat cum Hrymthuſſis (pruinæ gigantibus.)* De Indis eadem teſtatur Rogerius,

gerius, ubi de Pandectis ſapientiæ ipſorum ſeu Vedam agit. pag. 56. *Prima, inqvit, pars Vedam agit de prima cauſa, & de materia prima, de Angelis, de Animabus, de præmiis bonorum & malorum pœnis, de Geneſi creaturarum deqve interitu earum, de peccato & qvomodo & à qvo & cur remittatur.* Vide eundem *in mythol. Braminica* p. 2. c. 1. & ſeq. De Caribis inter Americanos Scriptor Gallicus *dans l'Hiſtoire Naturelle & Morale des Iles Antilles de l'Ameriqve* l. II. c. XIII. *Deeſt illis peculiare vocabulum, qvô DEUM lingvâ ſuâ compellent, qvare ita effertur. Is qvi mundum condidit, qvi omnia fecit, qvi creaturis vitam & alimenta præbet.* De Peruanis pariter Alexander Roſſæus pag. 157. prodit, qvòd aliqvam, etſi obſcuram, de Creatione mundi, & diluvio cognitionem ex traditione habeant. Et qvis recenſere omnia iſtiuſmodi exempla poſſet? Sed habent, qvod hîc opponunt Athei cæteriqve pſeudo-philoſophi. Primùm enim plurimas gentes dictitant contrarium ſtatuere, dein ipſos philoſophorum Principes adverſantes nobis faciunt. Qvod ad Gentes attinet, non diffiteor

multas earum incurioſas eorum eſſe, qvæ ad animum ſpectant, nec multum abſimiles beſtiis, qvas ad paſtum natura abjecit, atqve idcirco & creationis memoriam apud illas exoleviſſe, qvare tales cum pueris pari cenſu habemus. Qvid qvod nautæ plerumqve horum teſtes ſunt, qvorum alii alia de eodem ſæpiùs populo, qvod ad dogma de novitate mundi attinet, prodere cernuntur, unde non parum fides eorum fit ſuſpecta. Sed Philoſophorum nominibus adhuc ſeſe tuentur. Hos ajunt materiam DEO facere coæternam atqve hunc mundum illi coævum. Et fateor de materia mundi ante mundum, qvæ ab æterno cum DEO fuerit, multa inveniri apud Platonicos atqve illis etiam vetuſtiores, unde & Proclus æternitatem mundi ex Platone oſtendere anniſus eſt, & ex Ariſtotele idem argumentum probare allaboravit Simplicius, ut nihil dicam de Epicuro & vetuſtioribus, qvorum placita Plutarchus l. 1. *de placitis Philoſophorum* recenſet; Philoſophis item Arabibus, qvos מדברים ſeu Loqventes dixêre, de qvibus multa Maimonides *in Moreh nevoch*. At verò materiam

ipſam

Digitized by Google

ipſam à DEO conditam Veteres aut aſſeruêre, ut modò probabimus, aut per materiam intellexêre potentiam creandi mundum, qvæ ab æterno in Deo fuerit: qvam in rem multa Cuſanus habet l. I. *de docta ignorant.* c. VII. Qvî ergo vetuſtiores, & præſertim Plato tanti erroris reus agi poſſit, qvippe qvi in Timæo tam multus eſt in ediſſerenda Creatione, ut Julianus Apoſtata illum Moſe diſertiùs originem mundi tradidiſſe ſcriptô affirmaverit, qvod Cyrillus refutavit in anti Julianeis; & videri poteſt Plutarchus l. de procreat. animæ ex Timæo. Ariſtoteles DEUM cauſam omnium rerum non unô locô agnoſcit, qvare cùm mundum vocat ingenerabilem & incorruptibilem, id intelligit ſecundum motum phyſicum & oppoſitam illi qvietem. Hinc & Macrobius in ſomn. Scipion. l. II. c. X. *Mundum qvidem fuiſſe ſemper Philoſophia auctor eſt, ſed non ex tempore, at conditore DEO*, (i. e. ſemper poſſibilis) *cùm nihil aliud tempora niſi curſus ſolis efficiat.* Non ſine cauſa itaqve Ariſtotelem eâ nominis infamiâ liberavit olim Philoponus, pòſt Steuchus, aliiqve, noviſſimè autem Zeiſoldus in

ejus ſcriptis verſatiſſimus l. *de conſenſu Ariſtot. cum ſcriptura diſp.* VII. c. II. De reliqvis, qvorum nomina objiciuntur, haud multum ſolliciti cum Auguſtino hic reſpondemus. *Sit ea paucorum inſania.* Qvod ſi qvis contra æternitatem mundi ratiocinia deſideret, huic, aliis miſſis argumentis, Macrobii locus hîc ſufficiat l. II. *in Somn. Scip.* c. X. *Qvis facilè mundum ſemper fuiſſe conſentiat? Cùm & ipſa hiſtoriarum fides multarum rerum cultum emendationemqve vel inventionem ipſam recentem eſſe fateatur: cùmqve rudes primùm homines & incuriâ ſilveſtri non multum à ferarum aſperitate diſſimiles meminerit vel fabuletur antiqvitas; tradatqve nec hunc eis, qvô nunc utimur, victum fuiſſe, ſed glande priùs & baccis altos, ſerò ſperaſſe de ſulcis alimoniam: cùmqve ita exordium rerum & ipſius humanæ nationis opinemur, ut aurea primùm ſecula fuiſſe credamus, & inde natura per metalla viliora degenerans ferrô ſecula poſtrema fœdaverit. Ac, ne totum videam de fabulis mutuari, qvis non hinc æſtimet mundum qvandoqve cœpiſſe, nec longam retro ejus ætatem: cùm ab hinc ultra duo retro annorum millia de* excel-

excellenti rerum geſtarum memoria ne Græca qvidem extet hiſtoria? Nam ſupra Ninum, à qvo Semiramis ſecundum qvoſdam creditur procreata, nihil præclarum in libros relatum eſt. ſi enim ab initio imò ante initium fuit mundus, ut philoſophi volunt: cur per innumerabilium ſeriem ſeculorum non fuerat cultus, qvô nunc utimur, inventus, non literarum uſus, qvô ſolô memoriæ fulcitur æternitas? cur deniqve multarum rerum experientia ad aliqvas gentes recenti ætate pervenit? ut ecce: Galli vitem vel cultum oleæ Romæ jam adoleſcente didicêre, aliæ verò gentes adhuc multa neſciunt, qvæ nobis inventa placuerunt. Hæc omnia videntur æternitati rerum repugnare; dum opinari nos faciunt, certô mundi principiô paulatim ſingula qvæqve cœpiſſe. Plura de Chronologiæ veritate, qvâ mundi novitas probatur, in Hiſtoria Adami dicemus. De Theogoniæ Heſiodicæ titulo ex ברא אלהים v. I. Capellum *vind. Caſaub. pag.* 123.

את השמים ואת הארץ COELUM ET TERRAM.] III.

Hîc iterum variant interpretes. Nonnulli exiſtimant, non peculiare aliqvod opus, ſed in genere omnia comprehen-

di, qvæ ſeorſim dein exponuntur. Pro hac ſententia Petavius aliqvot Patres adducit *de Opif.* l. 1. c. III. Alii illa, qvæ mox ſeqvuntur de Terra, conſiderantes, hîc innui ajunt initiô omnia creaturarum ſemina à DEO creata. Qvid hîc Gentiles? Linus apud Diogenem Laërt. *præf.*

Ἦν ποτέ τοι χρόνος οὗτος ἐν ᾧ ἅμα
πάντ' ἐπεφύκει

Tempus erat, qvô cuncta ſimul ſunt
condita qvondam.

Ariſtophanes in *Avibus* (apud Lucian. *in Philopat.* & Suid.)

Neqve enim Divum genus ante fuit,
qvam junxit cuncta Cupido,
Simulatqve hæc ſunt aliis commiſta,
æther prodiit & æqvor
Et terra, beatorumqve Deorum ge-
nus immortale.

Heſiodus Theog. v. 105.

Κλείετε δ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰὲν
ἐόντων
Οἳ γῆς ἐξεγένοντο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεν-
τος, &c.

De Phyſiologis hæc Diodorus l. 1. *Sunt inter illos, qvi & genitum hunc mundum & corruptioni obnoxium eſſe cenſent; perin-*

de atqve illum, homines qvoqve certô tempore ortum conſecutos aſſeverant. Cùm enim initiô rerum univerſitas coagmentaretur, Cœlum & Terram naturis horum commixtis unam habuiſſe formam &c: Videtur huc etiam Timæus Locrus collineare totô librô, qvi inter Platonicos extat. Alii per Cœlum & Terram hîc duo principia prima intelligunt, qvorum alterum, *Cœlum* ſcilicet ſit activum, alterum ſive *Terra* paſſivum, & hi Gentiles habent conſentientes. Sinenſium namqve Philoſophi duo principia à DEO creata aſſerunt, alterum *Yn* i. e. occultum imperfectum, ſeu Terram latentem adhuc; alterum *Yang* ſeu perfectum & patens (id eſt cœlum,) atqve hæc duo Kis vocant & unô nomine *Ynyang*; (hinc forſan Ἴυγγες) unde ratione arithmethicâ alias componunt formas, Imagines ſeu Ideas & Elementa, de qvo videri poteſt Martinus *Hiſtor. Sin.* l. 1. & Kircherus *in Chin.* p. 38. Conſentiunt his Græci Philoſophi, qvos inter ſummô jure Hippocratem referimus l. 1. *de diæta*, eſtqve ejus de duobus principiis ſententia à Tachenio integrô librô non ita pridem illuſtrata, cui titulus eſt. *Hippocrates*

tes Chymicus. Sunt etiam hîc qvi *Terram* materiam rerum; *Cœlum* Virtutes immateriales, exercitus cœli ſeu Angelos interpretantur. In qva ſententia eſt Philo l. IV. *de Opif.* qvem & Origenes ſeqvitur. Gentiles pariter una cum univerſo hoc Deos immortales, (qvomodò Angelos ſuos ſeu Dæmones vocant,) à ſummo Deo creatos aſſerunt, id qvod ſuprà ex Ariſtophanis & Heſiodi verbis conſtat. Extat præterea Apollinis Delphici oraculum apud Porphyrium l. x. *Reſp. Phil.* cujus hîc nonnulla latinè repeto. *Ex eadem Mente tua, (qvæ producit hæc omnia formans materiam indeficientem; qvam generatio circumvagatur, qvoniam illam formis obligâſti) fluxerunt genituræ ſanctorum Regum, qvi Te circumſtant, Pater univerſalis, & Rex, & Singularis, immortaliumqve beatorum Pater. Qvæ qvidem ſeorſim ſunt ex te natæ, nuntiis autem ſingulæ præfectæ Æternæ Menti referunt Tuæqve Potentiæ. Præterea tertium qvoddam genus Regum creaſti, qvi Te ſemper canunt, carminibuſqve laudant, volentem Te, ipſi cupidi prædicant nunc & ſemper.*

והארץ ET TERRA.] IV.

No-

Notandum hîc eſt, qvod extat apud Plutarchum *de plac. Phil.* l. II. c. VI. Οἱ φυσικοὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἄρξασθαί φασι τὴν γένεσιν τοῦ Κόσμου, καθάπερ ἀπὸ κέντρου. ἀρχὴ γὰρ σφαίρας τὸ κέντρον. *Phyſici* (intelligit Thaletis diſcipulos) *à terra inchoâſſe ajunt mundi ortum, tanqvam è centro. Eſt enim centrum globi initiô.*

היתה תהו ובהו ERAT INANIS ET VACUA.] V.

Voces informitatem denotant, & neſcio qvid ſecum pugnans. Eadem de materia prima pronunciant Philoſophi. Vocant eam cum auctore libri Sapientiæ c. XI. 18. ἄμορφον, *imò nec qvid nec qvale nec qvantum.* Ex תהו autem & בהו paulum mutatis literis factum eſt Phœnicum *Baau* & Græcorum *Chaos*, cujus & LXX meminêre in verſione Eccleſ. XII. v. 7. Ex *Baau*, qvam mulierem nocti ſimilem vocant, & ventô Kolpiah, de qvo infrà, Phœnices dicebant ſeculum eſſe genitum. Chaos idem Ὕλην i. e. Materiam denominabant Ægyptii, de qvo vide Merulam *Coſm.* l. I. c. III. De hoc Chao Heſiodus Theog. 116. Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος. *Primum factum eſt Chaos.* Et Ovidius *initiô Metamorph.*

Ante

Ante mare & tellus, & qvod tegit omnia, cœlum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Qvem dixêre Chaos. rudis indigeſtaqve moles;
Nec quidqvam niſi pondus iners, congeſtaqve eodem
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum, &c. &c.

Cur autem à Chao creati mundi initium ſit, cauſam reddere conatur Plato in Timæo p. 527. *Hanc* inqvit *gignendi mundi cauſam præcipuam à prudentibus viris qvis rectiſſimè accipiet. Deus cùm vellet bona omnia fore, aſſumſit non tranqvillum & qvietum,* ſed κινέμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως *temerè agitatum & fluitans, idqve ex inordinata jactatione redegit in ordinem. Hoc autem judicabat eſſe præſtantius.*

וחשך ET TENEBRÆ.] VI.

Sic & Ovidius poſtqvam Chaos deſcripſerat, ſubinſit v. 10.

Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan.

Heſiodus in Theogon. v. 123.

Ἐκ

> Ἐκ Χάεος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.
>
> *Ex Chao Erebus & Nigra Nox nata ſunt.*

Ἔρεβος autem eſt ערב Hebræorum. Hinc (apud Sanchon.) Φοινίκων Θεολογία Χάος θολερὸν Ἐρεβῶδες καὶ ἀέρα ζοφώδη καὶ πνευματώδη. Ἢ Πνοὴν ἀέρος ζοφώδους τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν ὑποτίθεται. *Phœnicum Theologia principium hujus univerſi ponit Chaos turbidum erebodes, ſeu tenebroſum; & ſtatum aëris tenebroſi.* i. e. impulſum & ſecum in tenebris pugnans. Per haſce tenebras, qvæ cum materia prima fuêre, Philoſophi privationem intelligunt. Hanc in rem Picus Mirandul. in Heptaplo c. 11. *Super Abyſſum inqvit Moſes, ſunt tenebræ. Abyſſum vocat terram, id eſt materiam trinô dimenſu in altiſſimas profunditates extenſam. Super hanc Tenebræ i. e. privatio eſt, principium apud Peripateticos imprimis celebre, cui nulla magis appellatio qvàm tenebrarum congruit.* Illi autem qvi apud Barbaros Magi cognominati ſunt, cùm ſenſibilia intelligibilium hieroglyphica haberent, tenebras haſce ante rerum ordinem ſic velut inhorreſcentes mali originem in materia inter-

interpretati ſunt; cumqve acciperent, Deum lucem in tenebris oriri feciſſe; *duo inde diſqviſitionum capita inſtituebant, qvorum primum eſt declaratio cauſæ mixtionis lucis & tenebrarum, Secundum declaratio liberationis Lucis à Tenebris; & mixtionem Lucis INITIUM vocabant, liberationem EXITUM.* Ita ex Shareſtano refert Pocockius *in notis ad Abulfarajum* pag. 147. Plutarchus librô de Iſid. & Oſirid. eandem Magorum ſententiam velut in fabula enarrat; ſenſiſſe ſc. illos *Areimanimum ſeu malum Dæmonem natum ex caligine, Oromazen autem DEUM bonum natum ex luce puriſſima, eoſdemqve bellum inter ſe gerere* &c. &c. v. & Diogenem Laërtium *procem.*

על פני תהום SUPER FACIES ABYSSI.] VII.

תהום ἄβυσσος notat profunditatem ferè immenſam. Hinc Sanchoniathon, poſtqvam Chaoticam maſſam deſcripſerat. Ταῦτα ἢ εἶναι ἄπειρα, καὶ διὰ πολὺν αἰῶνα μὴ ἔχειν πέρας. *Hæc verò infinita fuêre* (ſc. abyſſus) *multôqve tempore non habuêre terminos.* Abyſſum hanc ſtygem vocant Græci ſcriptores, & Deos non niſi per ſtygem jurare produnt. Vocant

item

item Tartara. Hinc Heſiodus Theog. v. 119. Τάρταρα τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης *Tartaraqve tenebricoſa in receſſu terræ ſpatioſæ.* Septentrionales Abyſſum hanc *Ymerum* vocant, ut habetur in *Woluſpæ* ſeu carminibus Runicæ Sibyllæ.

Mane erat ſeculorum, cùm Ymerus habitavit,
Erat nec arena nec mare, nec refrigerantes aurulæ
Terra reperta eſt nuſqvam, nec in alto cœlum,
Hiatus ingentis erat ſpatii, & gramen nullum ibi.

plura de hoc Ymero & hiatu invenies in *notis Reſenii ad Woluſpam in Edda.*

ורוח אלהים ET SPIRITUS DOMINI.] VIII.

Interpretum ſanctorum plurimi de Spiritû S. hoc intelligunt, Prudentius *Apoth.* Baſilius *hex.* II. Ambroſius l. I. *in Hex.* VIII. l. & I. *Symb.* c. V. *Cyrillus* l. II. *cont. Jul.* Auguſtinus *de Gen.* c. IV. Qvid hîc Gentiles ſive ex traditione ſive ex inſpectione ſcripturarum? Certè non ſine fabula Sanchoniathon memorat, Phœnices ἐκ τοῦ Κολπία ἀνέμου καὶ γυναικὸς αὐτοῦ Βάαυ. Ex *Kolpia vento, & Baau primos*

mortales & ſeculum genita fuiſſe. Qvid aliud ventus Kolpia Phœnicum lingvâ niſi קול-פי-יה i. e. *ventus oris DEI?* qvemadmodum & Pſaltes ait. XXXIII. 6. *Cœlos firmatos eſſe Verbô Domini & omnem exercitum eorum* ברוח פיו *Spiritu oris ejus.* Huc trahunt nonnulli Virgilianum illud Æneid. VI. 726.

Spiritus intus alit, totamqve infuſa
per artus
Mens agitat molem, & magnô ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumqve genus,
vitæqve volantum.

Qvapropter & Steuchus concludit, cùm inter prima principia, à qvibus ut efficientibus omnia ſunt, ψυχὴ ſive anima referatur à Gentilibus, Spiritum ſanctum hôc nomine denotari; qvæ num ita ſe habeant, vidimus alibi. Cyrillus hanc in ſententiam Plotini verba iſthæc profert. *Anima* ſive *Virtus* παντὶ μὲν γὰρ τῷ μεγέθει τούτῳ ὅσον ἐστὶ δέδωκεν ἑαυτὴν &c. &c. *In omnem, qvanta qvanta ſit, cœli magnitudinem ſe dedit. Et omne ſpatium vel ingens vel exiguum animavit, aliis alia corporibus motione concitatis, qvorum varius eſſet ſitus, vel à ſe invicem aliam habeant depen-*

den-

dentiam &c: V. hîc Lud. de Moraintil-lier d'Orgeville *examen. Philoſoph. Platoni. part.* IV. c. 11. ſ. 1. 2. Videri etiam poſſint Gentiles, cùm Spiritum ſanctum hîc primos in Creatione motus operantem legerent, DEUM Amorem inde colendum ſibi conſtituiſſe. In Orphaicis poſtqvam deſcriptum erat Chaos, prædicari legimus διφυῆ πελώπεα κυδρὸν Ἔρωτα *Geminæ originis* (NB) *Vigilem, venerandum Amorem.* Idem

> Καὶ Μῆτις πρῶτος γενέτωρ καὶ Ἔρως πολυτέρπης
>
> *Prima fuit genitrix Sapientia dulcis Amorqve.*

Idem alibi vocat

> Πρεσβύτατόν τε καὶ αὐτοτελῆ πολυμῆτιν Ἔρωτα
>
> Ὅσσα τ' ἔφυκεν ἅπαντα, διέκρινε δ' ἄλλον ἐπ' ἄλλου.

Antiqviſſimum ſemetipſo perfectum, intelligentem Amorem. Qvi eorum, qvæ creata ſunt, aliud ab alio diſcrevit. Sanchoniathon eum ingenitum vocat locô infrà cit. Heſiodus in Theogonia 116. *Primum* inqvit, *Chaos fuit ac deinde Tellus, Tartaraqve in receſſu terræ.* Hinc *Amor* ut pulcherrimus, Domitor curarum, omnis ſapientiæ

 au-

auctor ab ipſo deſcribitur. Pulchrè Amorem depinxit Ariſtophanes in *Avibus* (apud Lucianum in *Philop.* & Suidam.)

Chaos, inqvit, & Nox primum erat,
atqve Erebus nigricans
& Tartarus ingens, &c.
Ἐξ οὗ περιτελλομένοις ὥραις ἔβλαστεν
Ἔρως ὁ ποθεινὸς
Στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν εἰκὼς
ἀνεμώδεσι δίναις
Οὗτος δὲ Χάει πτερόεντι μιχθεὶς νυχίῳ κατὰ
Τάρταρον εὐρὺν &c.
Ex qvo bonus inde Amor emerſit horis circumvolventibus
Radians tergo aureolis pennis, par
magni turbinis auræ:
Qvi deinde volans miſtuſqve Chao,
ſtabat qva Tartarus, atro,
Noſtrum genus edit, inqve dias producit luminis oras.

Nec tantùm Poëtæ Amorem prædicant ut conditorem mundi, ſed & Philoſophi miris eum laudibus extollunt. Socrates in *conviv.* apud Platonem miratur, *Qvod nemo hominum adhunc uſqve diem* Amorem auſus ſit pro dignitate laudare. Hinc ſubjicitur Μέγας Θεὸς Ἔρως καὶ θαυμαστὸς &c. *Magnus Deus eſt amor*

amor & apud Deos hominesqve, tum propter geneſin. Cùm enim ex antiqviſſimorum Deorum numero ſit, honore dignus apparet. Id autem ex eo arguimus, qvod parentes Amoris neqve ſunt, nec ab ullo vel Poëta vel aliô qvôvis traduntur &c. Parmenides autem. Ante Deos omnes primum generavit Amorem. *Acuſileus quoqve* &c. *Cùm verò talis ſit, maximorum bonorum cauſa nobis eſt:* Plutarchus l. *de Iſid. & Oſirid.* hoc Socratis convivium illuſtrans, fabulam ſimul, qvâ Poro ſeu Paupertati Amor conjugatus fingitur, ita explicat, ut per Porum materiam intelligat, per Orum autem, qvi ex Pori & Amoris conjugio natus eſſe dicitur, Mundi viſibile ſyſtema. Magis notabilia ſunt illa Procli verba in Plat. Theol. l. VI. c. XIX. p. 398. Ἔρως Δαίμων μέγας ἁπάντων ὑπερηπλωμένος τῶν δαιμόνων ἀποδείκνυται, καὶ Θεὸς ὢν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ γένει τῶν Δαιμόνων τεταγμένος, οὕτω δὴ καὶ ὁ Ζεὺς, &c. *Amor eſt magnus Dæmon Deuſqve, qvi ſuper omnes Dæmones & Deos eſt explicatus & qvi ſuas vires in eos omnes exerit, ac exercet. Et qvemadmodum demonſtratur eum eſſe qvidem Deum, ſed non in ipſo Dæmonum genere collocatum, ſic*

etiam ille Jupiter, qvi magnus Dux celebratur, non ut mundanus DEUS, Deorum mundanorum Dux: ſed ut ille, qvi ex ipſis omnibus exceſſit, & qvi ſupra mundanum ordinem eminet, & excellit, hanc appellationem eſt ſortitus. Jungitur itaqve cum ſummo Jove ut paris majeſtatis Amor.

מרחפת INCUBABAT, FEREBATUR, MOVEBATUR.] IX.

Vox Emphatica, qvæ incubationem columbæ ſuper ova & pullos denotat, explicantibus ita Ebræis in Chagig. c. II. & ex Chriſtianis Baſiliô in *hex.* I. Ambroſio in *Hexa.* l. I. c. VIII. Auctore *Trad. Hebr. Geneſ.* &c. Qvid hîc Gentiles? Ariſtophanes verbis ſuperiùs citatis Amorem depinxerat ut columbam pennis auricomis radiantem. Alii Fabulas pro more adſperſêre. Hinc Nigidius, cujus fragmenta Janus Rutgerſius collegit, *Columbam olim ovo inſediſſe & Venerem excluſiſſe* memorat. Vide & Plutarchum *Sympoſ.* l. II. q. 3. de Gallinâ & ovo Orphico. Hinc factum, ut mundum ovo planè ſimilem facerent. Ægyptii namqve Deum Kneph ſive Amorem ovum vivificantem colebant, de qvo videri poteſt Kircherus in *prodr. Copt.* & *Oedipo* pluribus locis.

Perſa-

Digitized by Google

Perſarum Magi *Deum Bonum condidiſſe XXIV Deos, & in ovo i. e. mundo concluſiſſe profitebantur*, teſte Plutarchô l. *de Iſid. & Oſiride.* Brachmanes apud Rogerium *plures eſſe mundos ovi inſtar, qvi aqvis ſupernatent.* p. 11. *Idolol. Ind.* c. v. Hoc ovum, *cùm foveretur, Orphici in Cœlum & Terram diſſiliiſſe produnt* apud Athenagoram *legat. pro Chriſt.* Proclus in Timæum idem ovum hoc eſſe qvod Τὸ Ὂν Platonis & Plutarchi Ει (Es ſeu eſt; cui nomen Germanicum ovi reſpondet.) Inde Philoſophi vetuſtiſſimi, ut eſt apud Plutarchum, omnis generationis principium ab ovo, & hodierni ſolertiſſimum Harvejum ſecuti generationem etiam animalium ex ovo eſſe ſtatuunt.

על פני המים SUPER FACIES AQVÆ.] X.

In ſuperioribus nulla aqvæ facta fuerat mentio, ſed tantùm tenebrarum & abyſſi, hîc autem accedente Spiritus Domini motione habemus initiis rerum Aqvam. Qvid hîc Gentilium Philoſophi? Ita Sanchoniathon apud Euſebium l. ſ. c. Ὅτε δὲ, φασὶν ἠράσθη τὸ πνεῦμα τῶν ἰδίων ἀρχῶν καὶ ἐγένετο σύγκρασις, ἡ πλοκὴ ἐκείνη ἐκλήθη πόθος αὕτη δὲ ἀρχὴ κτίσεως ἁπάν-

ἀπάντων. Αὐτὸ δὲ οὐκ ἐγίνωσκε τὴν αὐτοῦ κτίσιν. Καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ συμπλοκῆς τοῦ Πνεύματος ἐγένετο Μώτ. Τοῦτο τινές φασιν Ἰλύν. οἱ δὲ ὑδατώδους μίξεως σῆψιν, καὶ ἐκ ταύτης ἐγένετο πᾶσα σπορὰ κτίσεως καὶ γένεσις ὅλων. Ubi *Spiritus amore principiorum ſuorum tactus eſt, factaqve eſt inde mixtio, huic nexui nomen factum Cupidinis. Tale fuit initium procreationis rerum omnium. At Spiritus ipſe ſe creatum non noſcebat. Ex connexione autem ejus Spiritus prodiit Mot. Hoc limum nonnulli; alii aqvoſæ mixtionis putredinem eſſe volunt. Et hinc factum eſt ſeminium omnis creaturæ & omnium rerum generatio.* Hinc patet unde Mot מוד (qvod Phœnicum lingvâ aliqvid in motu ſignificat, ut & Arabicum מארח & Germanorum Muth cui opponitur id qvod qvietem inducit & מורת itidem dicitur) & Ἰλὺς ſive limus (id eſt materia humore jam prægnans) primum dicta ſint. Brachmanes apud Rogerium DEUM formâ puſionis folio inſidentem ſupervectum fuiſſe aqvam, & exinde propullulâſſe omnia, pag. 2. cap. 1. Ennius antiqvô carmine.

Corpore Tartareô prognata Paluda virago.

De

De Homero & Thalete Ariſtoteles & Plutarchus l. de Iſid. & Oſir. p. 364. & Veteres ferè omnes teſtantur, qvòd rerum omnium principia Aqvam poſuerint ſecuti *παλαιὺς λόγυς*. Qvæ hodiernorum philoſophorum huic conformis ferè ſententia de Aqva ſit, ſatis ſuperqve conſtat. Tantùm de hiſce, ut Gentiles de mundi Creatione cognitionem aliqvam, etſi non ſalvificam, (qvippe tot fabulis obſcurata fuit,) habuiſſe, & Atheos præterea *ἀναπολογήτυς* eſſe oſtenderemus.

DEO SOLI GLORIA.

* * *

[Græcos fuiſſe Hebræorum diſcipulos, eoſqve è Theologia Hebræorum hauſiſſe, qvidqvid habent Philoſophi aut Poëtæ circa res divinas, multis probant B. Ægid. Hunnius Theologus nec exigui laboris, nec vulgaris induſtriæ in erudito, de majeſtate Scripturæ, tractatu, qvi habetur Tomô 1. Operum p. 39. 40. ſ. Hujus diſcipulus, præceptore non minor, Jo. Schröderus Eccleſiæ

Digitized by Google

Swinfurtenſis initiô Paſtor ac Superintendens, poſtea Eccleſiæ Norimbergenſis ad D. Laurentium Paſtor c. 11. Opuſculi Theologici, p. m. 185. ſ. Wolfg. Frantzius in aureo de interpretatione Scripturæ tractatu, p. m. 155. B. Walther in admodùm ſtudioſis Theologiæ utili officina Biblica p. m. 485. ſ. §. 667. ſ. Jo. Conr. Dietericus Prolegom. ad Antiqvit. Biblic. p. 22. b. ſ. Philippus Mornæus, hùncqve ſeqvutus Grotius, in incomparabilibus de veritate religionis Chriſtianæ libris; Jo. Henichius commentar. in Grotii librum. Petr. Molinæus, oratione de laudib. Theologiæ præfixâ Theſauro Diſpp. Theologic. Sedanenſium p. m. 12. ſ. Bened. Pererius Jeſuita Diſp. VI. in Gen. XII. 19. p. 481. n. 110. Fortè nonnihil hûc conferet tractatus SIMIA DEI DIABOLUS, qvem Venetiis impreſſum perhibent.]

F I N I S.

Digitized by Google

ב״עה

MESSIÆ MORS, SEPULTURA, AC RESURRECTIO,

Ex Jeſaiæ LIII. v. 8. 9. 10.

De volunt. Ampliſſ. Facultat. Theolog. in Alma Lipſienſi

Ad diſputandum olim propoſita,

Pro conſeqvenda Supremum in Theologia adeundi Gradum

LICENTIA,

Ad diem V. & VI. Novembris,

ANNO cIↄ Iↄc XLV.

A

M. MARTINO GEIERO, t. t.
S. Theol. Baccal. Lingv. S. Prof. Publ. & ad S. Thomæ Eccleſiaſte, nunc verò S. Theol. Doctore, Sereniſſimo ELECTORI SAXON. à Concionibus Aulicis Primariis, Confeſſionibus Sacris, & Conſiliis Eccleſiaſticis.

Denuò recuſa Anno 1679.
Lipſiæ litteris Spörelianis.

Digitized by Google

Digitized by Google

בהנוא״:

ANTELOQVIUM.

Etiamſi magnum omninò rationi humanæ paratum ſit offendiculum, ubi glorioſum illum orbis univerſi Redemptorem, Meſſiam, inſtar nebulonis ſceleratiſſimi tam funeſtô videt ſuſpenſum lignô, inter latrones, ut latronum Regem, medium, veſtibus planè ſpoliatum, ſputis atqve ſangvine immaniter defœdatum, imò miſerabili tandem cum gemitu, citra ullum auxilium impetratum, animam efflantem, ut proinde non ſine cauſa Paulus (a) fateatur ſe Chriſtum prædicare, crucifixum, Judæis qvidem *σκάνδαλον*, gentibus verò *μωρίαν*. Attamen ſi obſeqvens verbi diſcipulus, rationis oculis pauliſper

(a) *1. Cor, 1.* 18. & 23.

lisper

liſper clauſis, devotè ſibi propo-
nat venenatum illum ſerpentis an-
tiqvi morſum, Semini huic Be-
(b) *Gen. III. 15.* nedicto jam tum in Paradiſo (b)
præmonſtratum, ubi heroi huic,
ſerpentis caput conqvaſſaturo,
reciproca calcanei indicitur con-
tritio, qvam, ut conjectu erit fa-
cile, ſecuturus erat in terram
prolapſus; ſi inſuper protevan-
(c) *Eſ. LIII. 1. ſeqq.* gelio illi luculentum Jeſaiæ (c)
adjungat commentarium; facile
eqvidem, auxiliante Dei Spiri-
tu, ſcandalum illud ſuperabit
omne, imò hunc ipſum τοῦ σταυροῦ
λόγον experietur δύναμιν Θεοῦ καὶ σο-
φίαν ſaluberrimam profundiſſi-
(d) *1. Cor. I. 18. 24. c. II. 2.* mamqve. (d) Poſtqvam igitur
& mihi, crucis JESU admiratori
atqve amatori ſincero, nobiliſſi-
mum hocce textuum divinorum
par, de voluntate AMPLISSIMI
THEOLOGORUM COLLE-
GII fuit demandatum; (illud
qvi-

qvidem oraculum Moſaicum, qvando primus mihi conferebatur in Theologia gradus, hocce autem Jeſaianum, qvando nunc Bonocum Deo adſcendendum erit paulò altiùs;) intima ſanè cum oblectatione tractandum ſuſcipio tale jam penſum, qvô fermè ſolô multi etiam è Judæis permoti ſunt, ut favere cœperint Chriſtianiſmo, teſte magnô Helvicô t. IV. Giff. d. XIV. th. 39. qvô cum facit etiam Diegus Payva Andradius l. IV. pro conc. Trid. pag. 353. de Joh. Iſaaco referens, viro ſuæ ætatis inter Ebræos doctiſſimo, ipſum videlicet ingenuè faſſum eſſe, Prophetarum ſe, & maximè Jeſaiæ, qvem non niſi Ebraicè legere poterat, continuâ meditatione fuiſſe pertractum, ut Judaicâ perfidiâ deſertâ, Chriſto Jeſu, à qvo mirum in modum anteà abhorruerat, nomen lubentiſ-

Digitized by Google

tiſſimè daret. Imò ipſemet etiam Andradius aliqvos ſibi dicit notos, non vulgaris anteà inter Ebræos, interiorem Africam incolentes, eruditionis, qvi ſolius capitis Jeſ. LIII. lectione inducti fuerint, ut domô, patriâ, parentibus, ampliſſimiſqve fortunis relictis Chriſto Jeſu ſe inflammatis ſtudiis conſecrarent. Taceo commendationem Lutheri in comm. h. l. item Phil. Melancht. qvi qvotieſcunqve in publicis prælectionibus in hujus cap. mentionem incidit, toties id tantæ perſpicuitatis elogiô evexit, ut ſi à Paulo poſt Chriſtum glorificatum eſſet ſcriptum, nihil planius dici potuiſſet. Rectà igitur ad evolutionem textûs propoſiti accedens, breviter diſpiciendum arbitror I. de Vaticinii Subjecto, qviſnam ſit, de qvo cuncta hæc enunciantur. II. De

ana-

analyſi textûs Philologica, qvoad voces ſcilicet ſpectatas tam ſeorſim, qvàm in hac aliave ſtructura. III. De analyſi Logica. IV. De epilyſi qvæſtionum controverſarum, huc recidentium. V. De uſu genuino. Largiatur nobis JESUS ςόμα καὶ σοφίαν!

I. De

I. De Vaticinii Subjecto.

§. I.

Qvæ prima erat ſummèqve neceſſaria magni illius Æthiopum reginæ aulici qvæſtio circa ipſius hujus oraculi intellectum; *Rogo te, de qvonam Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio qvopiam?* * eadem meritò & jam noſtra. Et qvidem Chriſtianos ſi conſulas ſimul omnes, nemo Meſſiam hîc deſcribi diſſentiet. (Socinum, de qvo an Chriſtiani titulô dignus, ambigitur, non moramur; hic ut elidat argumenta ex capite hoc contra ſe producta, *ſub aliqvo typo hanc de Chriſto prophetiam* cenſet *propoſitam, ut incertum hâc ratione evadat, qvid, vel qvatenus de Chriſto debeat intelligi:* qvi etiam *communem hodiernam interpretationem, videlicet Chriſtianam, ceu à vera propheticorum verborum ſententia multum diſtantem* ſic vult ſuſpectam reddere. † Imò idem Socinus in *lect. ſacris* p. m. 91. expreſsè typum illum nominat, nempe h. l. *ſub populi Iſraëlis typo, qvi primùm in captivitatem*

* *Act. VIII,* 34.

† *Socin. part. II. de Servat. c. V.*

tatem duci, & poſteà inde glorioſè liberari debebat, prædici Chriſti mortem atqve ſupplicium, &c.

§. II. Ad Judæos ſi pergas, videbis eoſdem inſtar (a) Samſonis vulpecularum omnes qvidem caudis fortiter unitos, (h. e. unô ore Meſſiam noſtrum *Jeſum Nazarenum* hîc indicari pernegantes,) at capitibus liberrimè qvemlibet in diverſiſſima tendentem. Unus, de ipſo Propheta *Jeſaia*, alter de *Serubbabele*, tertius de *Eſra*, qvartus de *Joſua* Joſadachi filio, ſummoqve Sacerdote & Serubbabelis paraſtatâ, (qvomodo hæc recenſet Joh. Förſt. d. 1. ſuper Jeſa. LIII. th. 19. ſeq.) exponunt. Præ reliqvis copioſus in hac materia eſt *Don Iſaac Abarbenel* Hiſpanus, qvi ſuperiori ſeculô Patavii docuit in Italia, celebriſqve eſt pluribus in S. Scripturam commentariis, qvem Simeon de Muis (*varior. ſacr. p.* 280.) nominat virum utiqve doctum, ſagacem & acutum, inter alios Ebræos audiendum; de qvo etiam Conſt. L'Empereur (*middoth. p.* 174.) hunc ait, *cito eò libentiùs, qvò auctorem iſtum omnibus commendatiorem reddam, qvia ex ipſo plura, qvàm ex omnibus Ebræorum docto-*

(a) *Jud. XV. v.* 4.

ribus addiſci poſſunt, qvippe ſi qvid in ſacris literis obſcurius ſit, feliciter enarrat. Hic, inqvam, Abarbenel in ſuo ſuper Prophetas commentario nuper Amſtelodami Ann. 1642. excuſo, noſtratium priùs doctrinâ rejectâ, ad duo præcipuè capita reducit ſenſum hujus textûs, vel 1. ad populum Judaicum exiliô percuſſum, (atqve ita *R. Salomo & Kimchi*, item *Lipman* in ſuo Nizzachon per Cl. Hackſpanium edito p. 129. 131. & reliqvi communiter,) vel 2. ad regem Joſiam. Verùm cùm hujus verſutiis ſatisfecerit jam abundè Doctiſſimus in hac literatura Vir, Conſt. L'Empereur in tractatu, peculiariter contra hunc Abarb. & Moſen Alſchechum adornato, A. 1631. nolo actum agere. De *Jeremia* etiam textum hunc exponere niſus eſt anonymus qvidam ſemi-Judæus, ab Adm. Rev. & Ampl. Seniore Theologo Jac. Martini (l. III. de tribus *Elohim* c. CIII. ſeq.) latè refutatus, qvem ſi lubet cernere & illic poteris proſtratum. Eidem ſemi-Judæo accenſendus etiam nunc venit *H. Grotius* in ſuis nuper allatis V. T. annotationibus, qvi & ipſe de *Jeremia*, ne uno cum cæteris Chriſtia-

nis

nis in cenſu ſit, hunc locum interpretatur.

§. III. Cauſam verò, cur Judæi adeo averſentur jam capitis hujus de Meſſia expoſitionem, audi, qvàm egregiè eloqvatur Lutherus T. VIII. Jen. G. f. 75: *Non volunt*, ait, *nec ferre qvoqve poſſunt, ut nos gentiles ipſis coram DEO æqvales ſimus, & ut Meſſias tam noſtrorum, qvam ipſorum ſit ſolatium & gaudium. Potiùs qvàm paterentur, ut nos gentiles, qvi ab illis ſine intermiſſione conſpuimur, &c. partem aliqvam de Meſſia communem cum ipſis haberemus, Meſſias vel decem crucifixuri eſſent, Deumqve adeo ipſum, (ſi qvidem id fieri poſſet.) unà cum angelis & creaturis omnibus ſuppliciô mortis afficerent: &c. tametſi inferna vel mille ſubeunda forent.*

§. IV. Interea nos non deſiſtemus, veritatem amplexari conſtanter, opponentes adverſantibus tale argumentum, qvod partim eſt internum & γραφικὸν, partim externum & ἰδιογνωμονικὸν, ex ipſismet Judæis petitum:

In qvem ſolum qvadrat 1. contextus, 2. (κατ' ἄνθρωπον) Chaldaica paraphraſis, (de qva vide ſis *Weidn.* loca fidei p. m. 17. &

17. & *Helv.* de paraph. c. iv.) 3. Rabbini antiqvi, qvorum cor qvaſi porta atrii, ubi modernorum eſt ſolummodo qvaſi foramen acûs, imò qvi prorſus ſunt filii aſinorum; (vide Buxt. *Lex. Thalm.* fol. 789.) 4. Allegatio N. T. 5. Eventus & omnimodum vaticinii complementum; is ſolus h. l. eſt intelligendus:

Atqvi non in Joſiam, Jeremiam, Judæos &c. qvadrant ea omnia, ſed in ſolum Jeſum Nazarenum. E.

§. V. Si (1.) contextum examines, cuinam meliùs convenit (α) admirabilis ortus. (β) infima & cum plurimorum incredulitate juncta exinanitio. (γ) dolorum horrenda & innocentiſſima tamen perpeſſio, (δ) & qvidem [qvod caput cauſæ] dolorum ejuſmodi, qvi aliis, tam Judæis qvàm Gentilibus, debebantur, (ε) qvàm perpeſſionem ſeqvitur reorum expiatio, qvalis per אשם ſeu *ſacrificium pro delicto* typicè olim obtinebatur, item reconciliatio, & per vulnera alterius ſanatio; (ζ) peccatorum NB. *omnium, omnium noſtrorum* bajulatio, (η) ſumma patientia, (ϑ) voluntaria animæ per mortem effuſio, (ι) juxta eam pro prævaricantibus interceſſio, (κ) glorioſa exal-

exaltatio, (λ) ſeminis ſeu aſſeclarum innumera multiplicatio, (μ) eorundem per nudam ſui agnitionem juſtificatio; &c. qvàm uni atqve ſoli noſtro JESU CHRISTO? Hæc enim ſingula, & conjunctim qvidem, uti omnino fieri debet, (ne qvædam Meſſiæ, qvædam Judæis, qvædam Moſi &c. tribuas ex continua hac unius ſervi tam ſub initium qvàm finem nominati deſcriptione, qvomodo ineptè facit R. Alſchech. in *tractatu L'Empereur* citato p. 241.) neqvaqvam convenient vel Jeremiæ, vel Jeſaiæ, vel populo Judæorum univerſo; ut namqve de cæteris nihil dicam: anne Judæi patiuntur innocenter, ut nulla in ipſorum ore ſit inventa fraus; &c. qvi tamen ſunt doloſiſſimi, uſurarii, proditores, & nebulonum peſſimi, adeo ut alibi ſua etiam peccata fateantur lubentes; ceu Meſſiæ tamdiu expectati remoram: anne Judæi patiuntur ita pro aliorum delictis, ut ſuis vulneribus ſanent alios? anne animam inſtar victimæ ponunt, eandemqve poſt mortem ac ſepulturam reſumunt cum gloria? anne patiuntur ad inſtar ovis, & non potiùs more canum, in urbe cum ululatu diſ-

Digitized by Google

curſitantium, Pſ. LIX. 7. 15. 16. impatientes videlicet ſeditioſi, &c. anne exaltationem ſperet ea gens, cujus vaſtitas ad finem uſqve mundi duratura; *Dan.* IX. v. 27.

§. VI. Chaldæum ſi inſpiciat Judæus, videbit hæc ejus expreſſa verba ad Eſa. LII. 13. הא יצלח עבדי משיחא *ecce proſperè aget ſervus meus* Meſſias: item ad c. LIII. 10. יחזון במלכות משיחהון *intuebuntur regnum* Meſſiæ, &c. qvæ ipſa Targumi verba, ne tanqvam per allegoriam dicta interpretetur Abarbenel, ſatis cavet *L'Empereur* l. c. p. 49.

§. VII. Rabbinos veteres, qvorum apud nos exigua adeò copia, allegare ſuperſedeo, ſufficiat, id factum jam eſſe à Galatino l. VIII. art. C. V. c. XV. [ex qvo jam ferè omnes, ipſe verò ex aliis; nimirum juxta Scaligerum l. I. epiſt. LXXXIV. & XCIII. & l. III. epiſt. CCXLI. ex Raimundi Sebon *pugione fidei,* vel potiùs ex Porcheti *victoria adverſus impios Judæos* juxta obſervationem Morini *exer. bibl.* l. I. c. II. qvorum uterqve Scriptor, tam Porchetus, qvàm Raimundus, in bibliotheca noſtra Paulina, niſi fallor, aſſervati fidem facient dictis.] Sufficiat inſuper,

hanc

hanc Antiqvorum mentem non diffiteri Recentiores: audi Alſcichum (l. c. apud *L'Empereur* p. 227.) רז״ל פה אחד קיימו וקבלו כי על מלך משיח ידבר: i. e. *Rabbini noſtri b. m. unô ore confirmant traduntqve de Rege Meſſia Prophetam loqvi.* Conf. eund. *L'Empereur* p. 51. ubi allegat Gemaram Babylonicam, Rabboth, &c. & p. 281. librum Jalkout: vide etiam *Helvicum* t. IV. Giſſ. pag. 95. 150. 361. nec non *Pau. Burgen.* ſerutin. diſt. V. c. VII. f. m. 80. *Fini Hadriani Ferrar.* flagell. Jud. [Venetiis excuſum Anno 1538.] l. II. c. X. l. III. c. XIV. l. VI. c. LX. p. m. 61. 90. 274. *Petri Schwartz.* vide prædic. cochabh hammaſchiach, Eslingæ exc. An. 1477.) tract. V. c. IV. p. m. 129. *D. Mülleri* Judaiſ. p. 771.

§. VIII. Si deniqve Chriſtianæ forſan menti aliqvid circa hoc ſubjectum dubii ſupereſſet, ſufficient illi abundè tùm eventus, etiam pueris noſtris per Dei gratiam perſpectus, tum numeroſa Evangeliſtarum Apoſtolorumqve in N. T. allegatio, adeo *ut nulla ſit* (obſervante D. Cramero cl. II. *ſcho. proph. vat.* VI. p. 282.) *totius Scripturæ pericope, quæ toties*

ties citetur in N. T. qvàm hoc ipſum caput. Evolve modò Matth. VIII. 17. Marc. XV. 28. Luc. XXII. 37. Act. VIII. 32. ſ. Rom. X. 16. XV. 21. 1. Pet. II. 22. 24. 1. Cor. XV. 3. conf. etiam Joh. XII. 38. 1. Joh. III. 5. Meſſias ergo, & qvidem is, qvem nos Chriſtiani veneramur, eſt ſubjectum illud, de qvo cuncta in hoc enunciantur capite: qvod ipſum, uti rurſus habet *Cramerus* l. c. p. 287. *clavis eſt totius capitis, qvâ non inventâ, clauſus & obſcurus procul dubio manebit intellectus horum verborum.*

I. Analyſis Philologica.

Verſ. 8. §. IX. De Anguſtia & de judicio ſublatus eſt.

In Ebræo eſt nomen עֹצֶר qvod præter h. l. bis tantùm occurrit, nempe Proverb. XXX. 16. *tria ſunt inſanabilia, ſepulchrum,* עוֹצֶר רָחַם *anguſtia matricis,* &c. & Pſ. CVII. 39. *minuuntur* מֵעֹצֶר *propter anguſtiam ſeu coarctationem,* &c. ut proinde ſignificatus generalis ſit *coarctatio, preſſura,* qvem ſignificatum etiam LXX. obſervarunt, Pſ. CVII. 39. ubi per θλίψιν reddunt hoc verbum: ſed ſpecialiùs adhuc

huc reſtringit *Förſt. in comm.* h. l. ad clauſtrum vel carcerem anguſtum, in qvem captivi à tyrannis compinguntur; cum qvo etiam facit *Tarn.* h. l. [Reſpicit enim ad radicem עצר *concluſit, continuit*, qvomodo David erat עצור *clauſus* à facie Saul, 1. *Paral.* XII. 1. item Jeremias in carcere, *Jer.* XXXIII. 1. XXXIX. 15. XXXVI. 5. &c.] Qvando igitur de ſenſu hujus loci qværis, videbis per hoc *Ozer* intelligi à qvibuſdam, (1.) carcerem propriè dictum, cui Meſſias patiens incluſus, (2.) anguſtiam ex multitudine populi mutuò ſe in tumultu collidentis ſubortam; qvomodo *Förerius* apud C. à Lapide accipit: (3.) anguſtias conjunctim qvaſvis, ſive corporis externas, ſive internas animi; qvorſum contumeliæ, verbera, vincula, vulnera; item ira Dei, maledictio legis, tyrannis Satanæ, mors, infernales dolores, & juxta qvoſdam ipſum etiam ſepulcrum occluſum. Ita *Junius, Rivetus, L'Empereur* p. 109. & verſio Belgica recentiſſima: **uyt den Angſt** / & in margine, **uyt de helſche benautheyt** / **die Chriſtus in den Hof de** Gethſmane, [**daer hy bloet gheſweet heeſt**] **doch inſonderheyt aen het**

het Kruyce/ ghevoelt heeft / doe hy riep: mijn Godt/ &c. & è noſtris Mylius, Schilterus, Geſnerus, (p. 488. *in comment. ad Jeſaiæ quædam cap.*) Förſterus, Smuccius (*in prælectionibus ſuper Jeſaiam mſcr.*) aliiqve. Prætereo hîc brevitatis ſtudiô verſionem LXX. ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη, qvam & ipſam retinuit Lucas *Actor.* VIII. 33. ceu à ſcopo ſenſuqve non adeo alienam: ſive enim dicas, alicujus judicium, ſuper ipſo videlicet ceu reo agitatum, tolli atqve dirimi, ſive reum tolli è judicio; item num dicas, aliqvem tolli ex anguſtia eundem humiliante; vel aliqvem in ſua humilitate ex anguſtiis oborta tandem liberari, parùm profectò diſſonanter dices. Conſule præterea, ſi lubet, *Hieron.* & *C. à Lapide*: item *Alvarezium* f. 814. E. Prætereo qvoqve ineptias *R. Alſchich.* de pluviarum & imbrium cohibitione hæc exponentem: item *Abarbinelem*, cui *Ozer* idem atqve מלכות *regnum*, ut propterea exſculpat, Iſraëli tam *judicium* Sanhedrin, qvàm *Ozer*, i. e. regnum eſſe ademtum. Meliùs Chaldæus per יסורין *caſtigationes*.

§. X. Qvando autem nomini huic

præ-

præponitur præfixum *Mem*, (me ozer) iterum hinc videas exortam diſſenſionem; nam aliqvi accipientes pro *Abſqve* reddunt: *Sine carcere & ſine judicio ſublatus eſt*, hoc eſt, violenter, feſtinanter, judiciô tumultuariô; uti *Menochius*, *Vatablus* (abſqve dilatione citraqve judicium raptus eſt,) *Muſculus*, &c. ad qvem ſenſum etiam pertrahere LXX. vult *C. à Lapide*; ſic fermè etiam *Procopius*, ὡς κατ᾽ εὐτελοῦς γὰρ προχείρως τὴν ψῆφον ἐξηνέγκαν, vertente Curteriô, *temerè in eum, tanqvam in abjectæ conditionis aliqvem, lata eſt ſententia.* Alii verò juxta communiorem textuiqve aptiorem ſignificatum vertunt, *Ex* vel *De* anguſtia, *ex* judicio, &c. uti *Vulg. Luth. Piſc. Junius*, &c. qvibus & nos adhæremus.

§. XI. Alteram vocem משׁפט *judicium* qvod ſpectat, nolumus jam curioſè omnes ejus evolvere ſignificatus, ſed ſimpliciter acqvieſcimus in primo ejus nativoqve ſenſu, qvô ſumitur pro tali judicis actu, per qvem coram tribunali cauſæ bonitas cognoſcitur, reuſqve vel abſolvitur ac defenditur, vel punitur: qvomodo de non inclinando judicio agitur *Deut.* XVI. 19. XXIV. 17. &c. item 1. *Reg.*

III. 28. de *Miſchpat* Salomonis ſuper infante demortuo, &c. Qvando itaqve ad hunc devenitur textum, iterum diverſimodè vocabulum hoc à præcedente diſcriminatur. *Förerius* apud C. à Lapide prius ozer ſeu anguſtiam, deſignare vult tumultuantem populum, hoc autem *miſchpat* magnates, ſive ſenatum tam eccleſiaſticum qvàm politicum, unà cum populo in Chriſti necem conſpirantem. Aliter *Junius*, qvi anguſtiam de miſeriis ab hominibus illatis, judicium verò de DEI manu ac conſilio, juxta qvod Chriſtus tanqvam ſponſor noſtri locô verberatus, vult accepta. Qvæ tamen ſubtilitas diſplicet *Riveto*, ut qvi iiſdem tribui exiſtimat & judicium & coarctationem, tam hominibus, qvàm Deo. Qvo cum fermè facit expoſitio *C. à Lapide* & *Tirini*, ceu hujus individui ferè pediſſeqvi, accipientium hæc tanqvam hendiadyn; ab anguſtia & judicio, i. e. à judicio anguſto vel anguſtiis pleno aut ex anguſtiis judicii. *Lyranus*, uti per Anguſtiam intellexit angores mortis, ita per judicium imaginatur ſibi limbum, qvô omnes decedentes detinebantur ex divina ſententia. Verùm omiſſis his arbitra-

bitramur nos, per *judicium* intelligi integrum eum Meſſiæ patientis ſtatum miſerum, qvô inſtar peccatoris omnium maximi maledictionem atqve damnationem ſuſtinuit horribiliſſimam, non ſolùm eqvidem coram judicibus viſibilibus, Synedrii videlicet Herodis ac Pilati, ſed præcipuè coram tribunali Judicis univerſi orbis ſupremo, ubi maledictio legis ei impoſita, (*Gal.* III. 13.) tanqvam ſponſori generis humani; qvam ſententiæ judiciariam qvaſi promulgationem, mox etiam comitabatur executio, ita ut per judicium forenſe maledicta crucis mors huic reo inferretur, unà cum tormentis cæteris.

§. XII. Ex hoc judicio לֻקָּח *ablatus eſt.* Qværat hîc qvis meritò (1.) *qvomodo?* ii, qvi reddebant; *ſine carcere* &c. accipiunt hoc de *raptu* crucifigentium violento; ceu *Vatab. Leo Caſtrius, Orig. Tirin.* qvibus nonnulli etiam ſuperaddunt ſupplicii genus, tanqvam tacitè ſimul indicatum, ac ſi ſcil. à ſuis hoſtibus *ſublatus* ſit in altum crucis patibulum, mox poſt latam à Pilato ſententiam; qvam *Sanchezii* ſubtilitatem probat etiam *Rivet.* ex Joh. XI. 32. 33. *Ego ſi ſub-*

ſublatus fuero è terrâ, omnes traham ad me ipſum. &c. Verùm ſi probare modò poſſet, לקח *accepit, ſumſit*, involvere minimâ ſaltem ratione aliqvam in altum ſublevationem, poſſemus eqvidem de aſſenſu cogitare. Sed cùm *Lakach* nudè ſignificet *accipere*, vel è medio aliqvid removere, *rapere*, non poſſumus in hoc verbo tale qverere myſterium: ſed ſimpliciter accipimus de læta Meſſiæ ſubmotione vel ereptione è prioribus anguſtiis ſeveriqve judicii perpeſſione. His jam adde, qvæ hanc in rem ſcripſit qvoqve *Tarn.* p. 452. ad h. l. *in tr. Pſalm. paſſ.* Sic ſimul etiam ſatisfit qværenti (2.) *qvorſum* rapiendus Meſſias? nempe non ad crucis ſupplicium, qvod volunt *C. à Lap. Sa. Junius, Rivetus, &c.* Sed ad qvietem & ad gloriam, eô nimirum ordine, qvem ipſe Salvator oſtendit, Luc. XXIV. 26. *Nonne oportuit &c.* & Paulus *Phil.* II. 8. ſeq. *Exinanivit &c.* Adeoqve ſenſus eſt; Meſſiam non ſemper in tanta hæſurum eſſe ignominia ac tormentis, ſed glorioſè tandem inſtar Joſephi è carcere triduano evehendum eſſe ad gloriam, ſolvendos eſſe dolores mortis &c. *Act.* II. 24. Pſ. XVI. 10. rumpenda

eſſe

Digitized by Google

eſſe inferni vincula, perfringendas portas, *Jud.* XVI. 3.

Si (3) interroges, *per qvem* abreptus ſit? reſpondebitur, juxta Lutherum alioſqve *à Patre*, hunc ſummum debitorem ſponſoremqve poſt perfectam ſolutionem factam crudelioribus lictorum manibus iterum eripiente, ad ſolium evehente &c. hic namqve afflictiſſimam moribundi ſuſcepit animam, *Luc.* XXIII. 46. atqve ſic dolorum fecit pauſam; hic virtuoſè eum reſuſcitavit, *Eph.* I. 20. *Act.* II. 24. &c. Si deniqve (4.) ſciſciteris, *qvando* ſit abreptus? ſcias, qvando dixit; *conſummatum eſt*, qvando ſuperatis cunctis *anguſtiis judiciiqve ſuppliciis* incepit qvieſcere, ad Patrem abire, triumphumqve in deſcenſu ad inferos, reſurrectione atqve ad cœlos adſcenſu conſummare. *Ita Hieron. Haymo, Lyranus, Schilt. Förſt. Schnepfius, Cramerus, &c.*

§. XIII. Et generationem ejus qvis enarrabit?

Nomen דור generatio, à Kimchio *l. rad.* deſcribitur, qvòd ſit זמן חיי האדם *tempus vitæ humanæ,* או כל ימי אשר דר אדם בעולם *aut univerſi dies, qvibus homo habitat* (nota etymologiam & ſimul

 mul

mul adhibe Pſal. xc. 10. de durationis termino) *in hoc mundo.* Sed inſufficiens eſt hæc deſcriptio: non ſolùm enim ad tempus, ſed ſimul etiam ad perſonas, communem ſtirpem habentes, plerumqve fit reſpectus; ut qvando de milleſima piorum generatione aſſeritur, eam benedicendam à Domino, *Deut.* VII. 9. item qvando Moabita ne decimâ qvidem generatione ingredi ad cœtum DEI permittitur, c. XXIII. 3. Aliàs tamen ſtemmatis etiam reſpectus ceſſat, ut qvando generatio una (id eſt, homines eâdem ætate viventes) dicitur abire, altera advenire, *Coh.* I. 4. ſic *Jud.* II. 10. ſurrexit *generatio* alia, *Pſ.* LXXVIII. 9. *generatio* rebellis & refractaria: & in Proverbiis *Dor* ſolet dici certum genus hominum, moribus invicem conſpirans, v. g. c. XXX. 11. ſeq. *generatio* patrem deſpiciens munda ſibi viſa &c. item Pſ. XII. 8. XXIV. 6. Imò qvandoqve nec ſtemma, nec perſonæ, ſed ſolummodo tempus, qvô perſonæ ſolent vivere, attenditur, ac proinde merum temporis accidens ſeu qvantitas deſignatur, v. g. anni regis qvaſi דור ודור *generatio & generatio*, i. e. qvaſi ætas multarum generationum continua: Pſ.

LXI. 7. ita; non erit tale qvid uſqve ad annos *generationis & generationis*, i. e. per omnem temporis durationem, *Joel.* II. 2. anni tui in *generationem, generationem* i. e. per omnia ſecula, Pſ. CII. 26. Hanc autem acceptionis varietatem excluſam planè videmus ab hac voce, ſi apponatur affixum: ibi namqve ſemper, & qvidem per 40. & aliqvot locos deſignat *poſteritatem*, à certo communiqve ſtemmate oriundam, v. g. inter *Dorothenu* poſteritatem noſtram & veſtram, *Joſ.* XXII. 27. 28. Sic omnis maſculus *in generationibus* vel poſteritate veſtra *Gen.* XVII. 12. &c. Evolve, ſi vacat, locos univerſos reliqvos. Qvæ ipſa qvoqve obſervatio viam nobis munit ad certudinem circa locum præſentem, ubi itidem annexum videmus affixum.

§. XIV. Qvapropter non eſt, ut (1.) cum qvibuſdam Patribus, *Athanaſio, Juſtino & Tertulliano* accipiamus hanc vocem de generatione Chriſti humana ex virgine; qvod ſatis ridiculè profert *Novarinus in umbra virg.* n. 203. ubi ex eo, qvod ſeqvitur, abſciſſus eſt de *terra viventium*, exſculpit Mariam ſine labe origin. eſſe conceptam, &c. neqve etiam

(2.) cum *Baſilio, Chryſoſt. Hieron.* ad Matth. 1. *Alex. Alenſi* &c. de generatione verbi divina; neqve etiam (3.) cum *Auguſt. Procopio, Hieron. Cyrillo, Haymone* aliiſqve de utraqve, (qvos omnes citatos vide apud C. Lapidenſem, Eſtium *in not.* ad h. l. *& Alvarez* f. 815. *Schilterum*;) qvippe vocem דור de tali generationis actu vel modo uſpiam uſurpari magnoperè dubito: neqve etiam (4.) cum *Forerio* & *Vatablo* congruè hoc trahitur ad homines Judæos, ſeculô illô patientis Chriſti viventes, ac ſi ſenſus eſſet: *qvis explicet pravitatem Judæorum, Pilati & militum, eô tempore Meſſiam judicantium angentiumqve?* nam ne ſic qvidem vox דור cum affixo ſolet uſurpari de nudis coætaneis, citra reſpectum paternitatis, &c. imò neqve inexcogitabilis adeò eſt hominum iſtorum pravitas: neqve etiam (5.) ſi poſitam ſemel hypotheſin ſervamus, defendi adeo poterit ſententia *Ruperti*, plerorumqve ex noſtratibus, accipientium hocce *Dor* de Chriſti reſurgentis vita in cœlo per omnem æternitatem glorioſa, ſed (6.) præcipuè mentem Prophetæ aſſeqvetur illa interpretum cohors, qvæ vocem דורו accipit de Meſſiæ

ex

ex anguſtiis erepti poſteritate, ſeu de progenie Chriſtianorum, uti ratione ſpiritualis nativitatis planè admirabili, ita per totum tamen orbem numeroſiſſima, atqve ad finem orbis contra qvaſvis inferorum portas durabiliſſima: cui favet *tum* vocis h. m. poſitæ communis uſus, *tum* cohærentia cum anteced. qvòd Meſſias, crudeliter licet interemtus, non tamen careat aſſeclis, ſed eoſdem contra fremitum Satanæ, mundiqve nanciſcatur creberrimos ſemperqve duraturos; item cum conſeqv. *de ſemine* v. 10. de Eccleſiæ fœcunditate, c. LIV. (Apoc. VII. 9.) confer Joh. XII. 24. de grani in terra emortui fœcunditate.

Hanc mentem fovent *Lyranus*, *Carthuſ. Mariana*, *Franc. Qvareſmius eluc. terræ* S. t. I. f. 303. a. 303. b. 783. b. [ubi graviſſimos Patres, veteres & recentiores, hanc ait tenere mentem, qvi ipſe tamen ſui oblitus t. II. f. 546. exponit de Chriſti reſurrectione, prorſus contra vocem דור hîc extantem:] *Oecolam. Geſnerus* & *B. Höpfnerus* noſter in privato olim collegio. Ita etiam *B. Schmuccius* in prælect. h. l. de *generatione ejuſmodi, quæ mortem Chriſti conſecuta eſt, quâ non ipſe*

generatur, ſed generat ſibi filios ad æternam vitam per Verbum & Sacramenta, ipſe vivens in æternum. Cui tamen ſententiæ mox jungit etiam penultimam de Chriſti vita glorioſa atqve æterna, juxta illud Rom. VI. 9. *Chriſtus ex mortuis excitatus, non ampliùs moritur, mors ei non ampliùs dominatur:* item Ebr. VII. 23. ſeq. *illi* [V. T. Sacerdotes] *plures facti ſunt, propterea qvòd mors eos prohiberet permanere. Iſte verò qvia in æternum manet, perpetuum habet ſacerdotium:* Apoc. I. 18. *Fui mortuus, & ecce vivo in ſecula ſeculorum.* Qvam ipſam expoſitionem & nos non adeo improbamus, utpote Luthero, Brentio, Schnepfio, Tarnovio, item Calvino, Junio, Piſcatori, Riveto, Sculteto, aliiſqve probatam: imò cùm de victore hîc agatur reviviſcente, qvi non inſtar aliorum è mortuis reſuſcitatorum ſit moriturus denuò, ſed tanqvam rex æternus, (*Luc.* I. 33.) æternum qvoqve regnum atqve ſubditos habiturus; ideo conjungi poterunt ambo ſenſus, ceu fecit *Muſculus*, item *Förſterus*, qvi primariò ad Chriſti perennem vitam, ſecundariò ad ſpiritualem Eccleſiæ propagationem hocce trahit. Appono etiam gloſſam *L'Empe-*

reur

reur p. 110. qvi hæc non ſolùm de tempore, ſed etiam *vitæ* (regiæ) *ratione ac formâ inexplicabili* exponit, qvomodo Redemtor omnia ſuô ſuſtentet gubernetqve potenti verbô, &c.

§. XV. Reſtat adhuc verbum ישוחח, qvod à שוח *meditari*, item *meditata eloqvi*, trahit originem, neqve etiam alibi in hac forma piel occurrit, qvàm Pſal. CXLIII. 5. *de opere manuum tuarum* אשוחח *meditor vel loqvor*. Proindeqve qvando per interrogationem Propheta excitat lectorem, ut de viribus ſuis ſuper hac re ſecum diſpiciat, propoſitio exinde emergit negativa; *qvis*, id eſt, *nemo* vel meditando, vel ſermocinando, aſſeqvetur ſatis aut exponet admirabilem æterni Meſſiæ æternam copioſiſſimamqve progeniem vel poſteritatem.

§. XVI. Qvia abſciſſus eſt de terra viventium.

Eleganti verbô mortem Meſſiæ deſcribit h. l. Propheta, qvippe qvod cogitare nos jubet de tali ablatione, ubi Meſſias non ex defectu virium naturalium, ob imminutum calidum nativum aut humidum radicale, paulatim tabeſcit, vel ſeniô abſumitur, ſed ubi hic

ipſe, adhuc inſtar arboris vegetæ ac viridis ſucci plenus bonæqve valetudinis, violentô qvôdam modô, tanqvam adhibitâ ſecuri, ſucciditur, ut ne ampliùs inter has *terræ viventium* arbores conſpiciatur. Nam גזר eſt rem continuam vel integram ſeparare, inſtrumentô qvôdam *diſcindere* vel *ſecare*, qvomodo in *Kal* uſurpatum videmus de infante ſecando, 1. *Reg.* III. 25. 26. item de lignis in ſylva ſcindendis, 2. *Reg.* VI. 4. ſic in Niphal per metaph. à lignis ſucciſis petitam, uſurpatur de iis, qvi planè videntur periiſſe, v. g. *Thren.* III. 54. dixi, *ſucciſus ſum*, (nun bin ich gar dahin) *Ezech.* XXXVII. 11. ubi captivi: *Succiſi ſumus*, h. e. actum eſt de noſtra in patriam reverſione, ibidemqve repullulatione: ita leproſus rex dicitur *ſucciſus* è domo Domini, i. e. planè ab hoc Paradiſo ſegregatus, 2. *Paral.* XXVI. 21. ſic demortui in ſepulcro dormientes, dicuntur à manu Dei *ſucciſi eſſe*, qvorum non recordetur ampliùs, *Pſal.* LXXXVIII. 6. (plura de hoc verbo dabit *Förſt.* & *Tarnov.* com. h. l. & Ampliſſimus Vir Theologuſqve pientiſſimus Dominus *D. Wellerus*, Fautor meus magnus, *Diſſ.* de

Jeſ.

Digitized by Google

Jeſ. LIII. p. 93.) En ergo hîc (1.) Meſſiæ ceu arboris vitæ, non glorioſam tranſlationem, qvalis Enochi, *Gen.* V. 22. vel Eliæ, 2. *Reg.* II. 11. ſed mortem; eamqve (2.) non naturalem ex morbo, &c. ſed violentam, (3.) ſubitam, (4.) in ætate non decrepita, ſed florente, (5.) per manus iniqvorum illatam, &c. fuit ſiqvidem *lignum viride*, (innocens, amabile,) *Luc.* XXIII. 21. fuit ſurculus cuſtodiâ digniſſimus, *ſupra* v. 2. nihilominus *exſcinditur* יכרת (Dan. IX. 26.) inſtar rami inutilis aut extremè noxii, qvomodo Jeremiæ olim (c. XI. 19.) minitabantur: *Exſcindamus eum de terra viventium, ut nominis ejus non ſuperſit memoria.*

§. XVII. *Terra viventium* (qvàm rectè *Symm.* & *Theod.* apud Procopium tranſtulerunt γῆν ζώντων, ubi citra regimen additô inſuper affixô acceperunt LXX. ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ αἴρεται,) utut alibi pro æterna accipiatur veraqve beatorum vita, hôc tamen locô ſatis expreſſè præſens deſignat ſeculum, qvatenus vita hæc naturalis opponitur *terræ oblivionis, caliginis aut mortis*, ubi juxta noſtrum qvidem ſenſuale judicium videtur

 planè

planè actum eſſe de mortuis, eos neqvaqvam ampliùs vivere, neqve etiam qvoad animam, &c. ceu Jobus hinc inde in ſuo conqveritur libro. Ita verò pro præſenti vita ponitur hæc phraſis etiam *Jer.* XI. 19. *Job.* XXVIII. 13. *Ezech.* XXXII. 32. *Jeſa.* XXXVIII. 11. *Pſalm.* XXVII. 13. CXVI. 9. ubi à qvibuſdam ſpeciatim reſtringitur ad Eccleſiam in his terris militantem, qvomodo & illud Pſalm. CXLII. 6. *Tu es portio mea in terra viventium.* Placet tamen adſcribere etiam obſervationem Lutheri in poſt. dom. (*edit. Jen.* p. 208. b.) Leben heiſt in Ebräiſcher Sprache guten Muth haben. Darum / er iſt aus dem Lande der Lebendigen hinweggeriſſen / heiſt: Er iſt nicht mehr bey den Leuten / die da guten Muth und gute Tage haben. Qvamvis etiam Abarbenel & R. Lipmani (*in Nizz. edit.* Hakſp. p. 130.) terram viventium nimis ſtrictè de terra exponant Iſraëlitica, tanqvam lacte & melle fluente, nihil tamen h. m. officient textui præſenti.

§. XVIII. Qvoad particulam כי *qvia*, dicere adhuc reſtat aliqvid. In conſveta eam ſignificatione cauſali accipiunt ple-

riqve,

riqve, *qvia:* (niſi qvod *Ema. Sa* per *Tamen.* Dn. D. Well. per *Qvamvis* exponant) nexu tamen pauliſper diverſô. Rivetus ita: in morte non poterit manere Meſſias, ſed immortalem vivit דור vitam, *qvia* innocenter non ob ſua, ſed populi delicta, &c. meliùs *Cornel. à Lap.* ideo copioſam habebit דור *generationem* vel *poſteritatem*, *qvia abſciſſa hæc arbor* in plures repullulabit ſurculos: ſic & *Oecolamp:* granum hoc feret copioſum fructum, *qvia* mors ejus jam præceſſit; item, mori & affligi potuit is, qvi mundo dat vitam, *qvia* propter peccata non ſua, ſed populi, &c. ita & *Geſner.* propagationis Eccleſiæ cauſa mors Chriſti innocens. Si novitatis traheremur ſtudiô verteremus ratione accentuationis habitâ, hoc verſiculi membrum poſterius ita: כי *qvando* de terra viv. abſcindetur Meſſias, plaga hæc ei (infligetur) ob prævaricationem populi (alienam.) Verùm acqvieſcimus in mente B. noſtri *Geſneri.*

§. XIX. Propter transgreſſionem populi mei plaga fuit ipſi:

Morti

Digitized by Google

Morti violentæ ſubjicitur cauſa meritoria, nempe eandem à Deo permiſſam eſſe ſuper ſanctum ſuum ſervum, aliis vitam dantem, ideo qvia delicta populi, primam Adami in paradiſo prævaricationem ſubſecuta, mortem omnino meruerant, qvam ipſam hæc victima piacularis in ſe ſuſcepit. Toties autem in *cap. hoc* Chriſti innocentia & aliena repetuntur peccata, ut & eorundem per Chriſtum expiatio, qvia utrumqve non facilè creditur, & cum ſalutis tamen diſpendiô ignoratur. Tranſgreſſio autem hæc nuncupatur in fontibus פשע, qvod nomen gravius qvid deſignat, qvàm עון *iniqvitas*. Deſcendit namqve à פשע rebellem eſſe, à Domino legitimo deſciſcere hoſtiliter, eiqve inimica qvævis inferre, ceu de Moabitis id uſurpatur, 2. Reg. I. 1. 3. 5. 7. de Edomæis. c. VIII. 20. 22. &c. ſæpiſſimè de hominum defectione à Deo ad partes Satanæ; ut Jer. III. 13. Zeph. III. 11. Jeſ. 1. 2. &c. proindeqve *Péſcha* eſt peccatum enorme, ſcienter volenterqve commiſſum contra ſuperiorem, in gratiam carnis, mundi, Satanæ: qvale crimen erat Davidis adulterium cum cæde junctum, Pſ. LI. 3. 5. Joſephi venditio,

Vid. Gejer. in Proverb. 1554.

Gejer. ibid. p. 637.

ditio; Gen. L. 17. confer. Amos 1. 3. 6. 9. 11. 13. c. 11. 1. 4. 6. Qvare & h. l. grandis illa Adami in paradiſo rebellio, unà cum ſubſeqvis filiorum ejus, tanqvam *populi Dei*, jure creationis, &c. huic regi devinctiſſimi, flagitiis intelligenda venit, de qva *Rom.* v. 15. ſeq. Præfixum verò (מ) procul dubio valet h. l. *Propter*; ceu ſuprà v. 5. *propter transgreſſiones noſtras*; adeoqve cauſam deſignat mortis hujus meritoriam, non verò efficientem, (uti qvidem alternativè hanc mentem profert *Hier.* & *Procop.* vel ut crimen expiaret, vel qvia à criminoſis interemtus; qvod prius tamen repudiant *Junius* & *Piſc.* exponentes à *prævaricatione*, hoc eſt, à populo Judaico occiſus eſt; qvi tradidit eum Pilato, &c.) nam ſic potiùs perſonæ, qvàm crimini vel actioni, præfixum hoc fuiſſet, præmittendum. Qvare etiam *Rivetus* hac in re diſſentit à ſodalibus: item *Oecolampad.* *Polanus* de meth. conc. p. 261. *Verſio Belg.* **om de overtredinge mijnes Volcks:** in Schol. **van wegen de Sonden/ ſoo der Joden als der Heydenen/ is hy aldus geſlagen ende gemartelt/ welcke anderſins/**

ſing / met rechte / de Straffe hadde moeten treffen. aliiqve. Vide etiam *Tarnovium* p. 457. qvi Junium alterius ſimul errati hîc incuſat.

§. XX. Qvando autem dicitur, *Populi mei*, videmus, perſonarum loqventium factam eſſe mutationem, (in Prophetis alioqvin receptiſſimam) cùm ſuprà v. 6. Propheta loqvatur de Domino, nunc verò Dominus verba faciat ipſe. Niſi fortè dicas, Prophetam *ſuum* vocare *populum* Iſraëlitas, non ratione poſſeſſionis, ſed communis conſangvinitatis. Qvi ipſi Iſraëlitæ ex hac hypotheſi propterea ſpeciatim hîc adducuntur, tanqvam mortis Meſſiæ cauſa, non ut excludantur Gentiles, ſed ad retundendam gentis hujus opinionem ſanctitatis communem, ne fortè Iſraël morte Meſſiæ ſe non indiguiſſe, aut ei non dediſſe anſam arbitraretur. Ubi contra Calvinianos nota, ſicut mors Chriſti pro Judæis facta, propterea non excludit gentes, ceu fatetur ex Polano *Joh. Georg. Groſſ.* theat. bib. t. 11. p. 446. qvem vide: ita loca Chriſtum pro electis mortuum dicentia, non excludunt propterea reprobos. Placet tamen adhuc, *populum ſuum* hîc vocari

à Deo

à Deo Adami poſteros, ſeu populum è multis gentibus ad Paſtorem unum, *Ezech.* xxxiv. 23. collectum, ceu vult *L'Emper.* p. 114.

§. XXI. Deniqve cùm dicitur: נגע למו *plaga illi*, ſc. fuit; nolumus prolixi eſſe in conciliandis LXX. ἤχθη εἰς θάνατον, *ductus eſt ad mortem*; ubi Symm. habet πληγὴ αὐτοῖς, ſcil. prævaricantibus: Theodotion verò: ἥψατο αὐτῶν, *tetigit eos*, h. e. percuſſit, ceu flos *tactus* aratrô, i. e. percuſſus; item nolite *tangere* Chriſtos meos: (ita *Druſ.* in fragm. h. l.) Confer etiam de LXX. *Corn. à Lapide*, & Jac. Pinto *Chriſtum crucif.* fol. 204. Sufficiat נגע aliàs *Plagam* vel percuſſionem notare gravem, à manu Dei irata inflictam; qvomodo & Lepra ſæpius hôc inſignitur nomine: atqve ſic & h. l. multiplex ea Meſſiæ paſſio, à manu Dei irata, Zach. XIII. 7. inflicta, emphaticè deſignatur. Vide *Tarn.* p. 435. item *Jac. Pinto* l. c. Vocula למו cùm aliàs plerumqve ſit numeri pluralis, difficultatem multis peperit: Muſculus propterea repetiit מן h. m. *propter plagam eorum* (Iſraëlitarum) exciſus eſt de terra viv. qvod tamen coactum. Brentius: propter

pter ſcelus populi mei, ſeu membrorum meorum, *qvibus* debebatur *plaga,* exciſus eſt. *Troſtius* b. m. in collegio olim privato, ſi rectè memini, למו dicebat poſitum pro לו *ei*, eo qvòd amplificandi cauſâ Ebræi pluralem ponant pro ſingulari: qvod ipſum qvoqve ſentit. h. l. *Tarnov.* Verum magis arridet nuda *Kimchii* aſſertio, למו tàm ſingularem, qvàm pluralem notare, ob utramqve literam præſentem, (ם) qvæ aliàs plur. (ו) qvæ eſt ſingularis nota: vide ejus locum aliaqve notatu digna apud *L'Emper.* ad h. l. p. 35. & *in annot. ad gram. Moſis Kim.* p. 241. ſeq. adde etiam locis ibidem adductis *Pſal.* v. 12. & *Pſal.* XXVIII. 8. *Gen.* IX. 26. 27. item Exc. *Glaſſium* lib. 1. Phil. S. p. 126.

Verſ. 9. §. XXII. Et dedit cum impiis ſepulcrum ejus.

Qvò planiora ſunt verba hujus periodi ſeorſim ſpectata, eò difficiliora ſunt, ſi intuearis eorundem h. l. ſtructuram, adeò ut vix duo vel tres in iis exponendis conveniant, non pauci apertè ſuam fateantur imbecillitatem: qvomodo Alvarez h. l. *non veretur ingenuè confiteri, ſe incertum adhuc eſſe, qvid ſibi h. l. voluerit Jeſaias.* Præcipuas ſolummodò lubet

lubet intueri expoſitiones. Et qvidem (I.) ſunt, qvi particulam את accipiunt, pro nota *dativi* caſûs, citantes grammaticorum regulam, qvòd *articulus* את *ſeqvens verba, dativum reqvirentia, ſit nota dativi, pro* אל ceu *Levit.* XIII. 49. *Job.* XXVI. 4. 1. *Sam.* XXII. 14. Proindeqve reddunt: *Dedit* (Pater ſeu ipſe Meſſias) *ſepulcrum ſuum impiis*, videlicet tùm Judæis, tùm militum cuſtodientium cohorti, qvorum impoſturæ, mendaciis, convitiis & injuriis Chriſti ſepulcrum fuit expoſitum. Ita *Geſnerus*, *Förſterus*: Item *Junius*; *expoſuit* (populus) *improbis* (h. e. gentibus, olim רשעים appellatis,) *ſepulcrum ejus*: Juniiqve aſſecla *Piſcator*, (welches mein Volck ſein Grab übergeben hat den Gottloſen;) *Sultetus*, &c. Verùm ut de regula Grammaticorum adducta nil dicam, exempla ſanè parum cum textu hoc conveniunt.

§. XXIII. Sunt (II.) qvi voculam את accipiunt ut accuſativi indicem: qvi tamen in aliqvot rurſus dividuntur claſſes, (I.) LXX. & *Vulg*. Et dabit impios pro ſepultura: Vetus German. (Norim. 1518.) Er giebt die Vngütigen für die Begräbniß & Dietemb. Er wird die Gottloſen für ſein

Begräbniß geben. Qvæ in malam accipiunt partem, *Euſeb.* l. III. *demon.* c. II. *Procop. Chryſoſt. Cyrill. Eutym. Rupertus, Lyranus gloſſa ordin. Leo Caſtrius, Menoch. Sa, Tirinus*, h. m. dabit (in interitum & à Romanis æternæ ſervituti mancipandos) *impios* (Judæos) pro ſepulr. (eò qvòd innocentem & ſanctum occiderint.) His adde Chaldæum: *Dabit impios in Gehennam:* qvi pro ſepulcro locum poſuit æternæ mortis. (2.) In bonam verò partem accipiunt *Hugo, Thomas, Dionyſius, Sa*, citati probatiqve ab *Alvarezio* h. m. dabit (Pater, Meſſiæ hactenus afflicto) impios (gentes) pro ſepultura (pro eo, qvod ſepultus eſt, ut videl. hi *impii* eidem ſubjugentur, juxta Pſ. II. 9. & ut *dives* Judæa ejus ſuſcipiat *imperium*, atqve ſic una ex utriſqve fiat Eccleſia, vi mortis Chriſti acqviſita.) Utramqve hanc ſententiam conjungit *Hieronymus* & *Haymo*. (3.) Aliter adhuc Auguſtinus, citatus à Corn. Lap. *dabit* (Pilatus) *impios* (milites) *ad ſepulturam ejus* (cuſtodiendam, Caiphas dabit) *divites* (Judæos,) cuſtodes hos pecuniis ſuis corrumpentes) *pro morte ejus*, (ne eum à mortuis reſurrexiſſe fateantur.)

(4.)

(4.) Brentius b. m. hunc affert ſenſum; *dedit impios in ſepulturam ſuam, & divitem in mortem ſuam*, id eſt, aſſumſit ſecum iniqvos, ut expiatâ & ſepultâ impietate ipſorum, fruerentur unà cum ipſo beneficiis reſurrectionis ejus: qvorſum citat illud Rom. VI. 4. *Sepulti igitur ſumus unà cum Chriſto*, &c. & v. 8. *Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, qvòd & vivemus cum illo:* & Col. II. 20. *Si mortui eſtis cum Chriſto*, &c. Sic & *Bernh. Zieglerus* nobilis Miſnicus, inſignis Theologus & in Ebrææ Lingvæ profeſſione meus hîc Lipſiæ olim anteceſſor, memorante Mattheſiô, in vita Luth. p. 144. textum hunc expoſuit: Meßias iſt arm geſtorben / daß Er uns reich mache / und hat unſer gottloß Weſen in ſein Grab verſchorren oder verſchloſſen. Qvorſum etiam Theologi in Bibliis Vinar. So hat Er auch unſere Sünde mit ſich ins Grab genommen. Sententiam hanc egregiè expoliverunt Dn. D. Glaſſius l. II. Phil. Sac. Tr. I. Can. II. p. 379. *poſuit* (Chriſtus) *improbitates in ſepulcro ſuo, & divitias* (concretô pro abſtracto ſumtô) *in morte ſua:* & Dn. D. Wellerus, diſp. p. 95. Hanc mentem videtur etiam attendiſſe *Tirin.*

Digitized by Google

ſic ſcribens: Diabolus, peccatum, mors & infernus per hanc Chriſti mortem ſpoliabuntur ſuô dominiô, & ita qvaſi occumbent cum Chriſto: tanqvam cum Simſone, Jud. XVI. 30. Hoſeæ XIII. 14. item mors Judæorum ſociabitur morti Chriſti, tanqvam mors Philiſtæorum morti Simſonis. Priorem *Brentii* interpretationem approbat & cum Lutheri conjungit Tarnovius: Gerhardus in Harm. paſſ. p. 928. vocat *ſatis concinnam, nec diſcedentem à litera, inſuper etiam pulcherrimè de fructu ſepulturæ Chriſti teſtantem.* Imò & Corn. à Lapide *hunc ſenſum* ait *indicare Ebræa: dabit impios ſepulcrum ejus, q. d. faciet Deus Pater, ut impius & impietas cum Chriſto ſepeliantur, omniſqve improbitas in barathrum retrudatur, &c.*

§. XXIV. Sunt (III.) qvi voculam את accipiunt ut præpoſitionem *Cum*. Sed iterum diverſimodè: (1.) propriè nonnulli h. m. *& dedit cum impiis ſepulcrum ejus*, h. e. ad mentem Vatabli, Forerii & Pagnini: *morietur in monte Calvariæ, ubi de impiis tantùm ſumetur ſupplicium:* vel juxta D. Cram. ſch. proph. cl. II. p. 363. danda eſt Meſſiæ ſepultura

cum

cum impiis, ſeu *inter* impios, ita tamen, ut nihilominus in morte ſua futurus ſit cum divitibus: qvod ipſum ulteriùs declarat h. m. ſépulcrum non præciſè ſumi pro lapidea illa in horto mole, verùm in latitudine qvadam, pro cadaveroſo ſangvinolentorum cordium ſepulcro, qvomodo *Matth*.x.11.40.tres dies & tres noctes in centro terræ idem futurus ſcribitùr, qvatenus ſcil. primâ ſtatim captivitatis nocte totum Chriſtum ſepeliebant & obruebant, &c. imò ſepulcrum ibidem accipit pro illa foſſa, in qvam Chriſtus cum cruce, tanqvam cum loculo, immittebatur in monte Calvariæ. Huc refer Conſt. L'Empereur p. 37. *tradidit* (populus meus) *cum impr. ſepul. ejus*; *qvando Pilato hunc ſtiterunt, ut cum latronibus infami ſuppliciô afficeretur, & eôdem cum illis locô haberetur*. Sic & Belgarum verſio: **ende men heeſt ſijn Graf by de Godtlooſe geſtelt.** ubi ſcholion exponit de impiis ſepulcrum cuſtodientibus, vel de intentione Judæorum, **de booſe Joden meynden wel/ dat men het Lichaem Chriſti by of met der moordenaren Lichamen ſoude wech doen/ om ſulcke ende andere oorſaken al ſoodanige**

ge doot van Pilato vorderende: maer de Voorſichtighept Godes hadde dit anders geordineert / want Chriſtus is begraven geworden in Joſephs van Arimathea / eenes eerlijcken ende rijcken Raetsheeren / Graf / Matth. XXVII. 60. Qvæ poſtrema verba ipſiſſimam exhibent *Riveti* mentem, qvi agi hîc cenſet de Chriſti ſepultura, qvam etſi Judæi cum impiis deſtinâſſent, aliter tamen, ita diſponente Deô evenit, qvia cum divite in mortibus ejus, &c. Alii (2.) voculam את accipiunt qvidem pro *cum*, ita tamen ut ſimilitudo ſaltem vel qvalecunqve indicetur conſortium aut convenientia in certo tertio, non realis conſociatio: proindeqve exprimunt per *ſicut* v. g. Luth. Er iſt begraben wie die Gottloſen. Tarnovius voluntariè ſe obtulit ad flagellandum, crucifigendum, moriendum & ſepeliendum, *non ſecus ac ſi ipſe fuiſſet improbus, ita inter eos ab hominibus eſt reputatus*, &c. eadem qvoqve habet in *exerc. bibl.* p. 600. Sic & *Schnepſius* illuſtrat, eum non minùs ſepultum & mortuum, qvàm impii ſolent, qvi peccatis ſuis mortem merentur. Item *Marian.* & *Flac.* in clave, voce *Mors.*

§. XXV.

§. XXV. Nunc, anteqvam noſtram informemus mentem, etiam ad alterum noverſiculi membrum: ubi vox עָשִׁיר notat *divitem*; ſeu facultatibus inſtructum, 2. *Sam.* XII. 2. cui opponitur exhauſtus, egenus, *Ruth.* III. 10. 2. *Sam.* XII. 1. *Pſal.* XLIX. 3. qvi, tanqvam adjuncta, multos habet amatores, *Prov.* XIV. 20. ſibiqve videtur ſapiens, c. XXVIII. 11. ſuperbè loqvitur, cap. XVIII. 23. injuſtitià abundat, *Mich.* VI. 12. &c. Deinde במו תיו tripliciter fermè accipitur ab Interpp. (1.) *Schnepfius* vult eſſe infinitum cum aff. *in mori ipſum*, i. e. dum moreretur: ſed non ſolùm puncta, qvod ipſe fatetur, ſed & literæ obſtant; qvid enim *Jod* ante *Vav* in infinito? & qvis tàm facilè cum C. à Lapide & Muſculo expungeret hoc ipſum *Jod* præter omnem neceſſitatem? (2.) alii, iiqve magni auctores, non à מות *mors*, ſed à במה *excelſum* derivant hocce vocabulum, ut ſenſus ſit: poſuit inter impios ſepulcrum ſuum, & ap. divitem, vel cum div. mauſolea ſua: ita *Oecolampad. Forerius*, *Förſterus* in Lex. prolixè, cujus zelum contra Judæos ſuper hac voce laudat, conjecturaſqve non leves eſſe cenſet

Mercerus in Lex. Pag. ſeqvitur etiam *Schindl.* f. 171. *Druſius* in Levit. c. LXXX. p. 323. *Rivetus* ad h. l. *Helvicus* vind. loc. V. T. p. 255. &c. Ubi ſaltem hoc noto ex Concord. vocem במות *excelſa* XXI. vicibus poni in ſacris, ubi ob affixa vel regiminis formam *Kamets* ſub (ב) nunqvam tamen mutatur in ſcheva, qvale hîc eſt; deinde à מות pluralis מותים reperitur non tam de cruciatibus mortiferis, ut non nemo objicit, qvàm de morte ipſa, qvomodo *Ezech.* XXVIII. 10. de uno idem hîc pluralis uſurpatur: מותי *mortibus præputiatorum morieris*, &c. (3.) Communiter vox hæc ſumitur ut pluralis à מות *mors*, cum præf. (ב) *in* vel *poſt* [cujus poſterioris ſignificatûs exempla dat Piſc. in *indic.* ebr.] ubi ſimul pluralis adhibetur, *tum* ad varios cruciatus ac multiplicem fermè mortem, tum ad multiplicem Judæorum cupiditatem, unâ qvaſi morte non contentorum, deſignandam; ceu ex *Luth.* obſervat *Tarnovius*, fortè etiam, qvia una Chriſti mors inſtar multarum totius generis humani mortium, 2. *Cor.* V. 14. Confer & L'Empereur p. 116. 117.

§. XXVI. Verſio proinde reſultat talis,

lis, (1.) in dativo: (α) & [dedit] *diviti*, [h. e. divitibus ſeu impiis, qvi promiſcuè ſolent ſumi, ceu communes etiam habent literas, רשע *impius fuit* & עשר *dives fuit*, *confer Matth.* XIX. 23. *Luc.* I. 53. XVI. 9. ut hâc ratione utrobiqve Judæi militeſqve impii notentur] *in mortibus ſuis*: ita *Geſnerus*, v. etiam *Procop.* (β) *& dedit ſe diviti in mortibus ſuis*, h. e. Joſepho Arim. tanqvam funeris curatori. Ita *Förſt.* (γ) *&* [dedit populus Meſſiam] *diviti* [Pilato] *in mortes ſuas* [in propriam ſuam perniciem, Matth. XXVII. 25. [ita *Junius*, *Piſc.* &c.

(2.) In accuſativo: *& divitem pro morte ſua*: ita Vulg. LXX. &c. ubi iterum (a) pleriqve ceu ſynonyma capiunt *impios & divitem*, *poſitô* inſuper ſing. per enallagen pro plur. (b) alii, ut *Hieron.* per impios dici volunt gentes, per divitem verò Judæos, præ illis multoperè eminentes, Rom. IX. 4. (c) alii: *& divitem*, i. e. divitias vel copioſum fructum, vide ſuprà §. 23. (d) Tirinus & Forerius de ipſo Chriſto: & *divitem* [ſeipſum ponet vel faciet Chriſtus] *morte ſuâ*, tum ſpoliis hoſtilibus, tum præmiis paternis; filii qvoqve ejuſdem, addit Tirinus,

Digitized by Google

nus, diteſcent omni genere divitiarum, maximè ſpiritualium & cœleſtium.

(3.) In ablativo: *(α) cum divite* [fuit] *in mortibus ſuis*, hoc eſt, in manibus Joſephi divitis, inqve ejus ſepulcro: ita *L'Empereur*. p. 37. & 116. *Chamier*. t. 1. panſtr. l. XII. c. XII. §. 66. Verſio Belgica: **ende hy is by den Ryčken in ſyjnen Doot geweeſt:** *Vatablus, Pagninus, Cramer*. ſchol. proph. p. 365. &c. *(β) & cum divite*, [h. e. inſtar divitis, qvi aut iniqvus aut iniqvi hæres, item qvi ſolent eſſe ſeditioſi, cujus criminis & Chriſtum incuſabant,] expoſuit ſe *in mortes ſuas*, h. e. omnis generis mala: ita *Luth. Tarn. Schnepſius*, *item Oecolamp.* occident Chriſtum, ſicut divitem, qvi non propter maleficia, ſed divitias occiduntur: fraudulenter ſcil. & per inſidias ante tempus, juxta *Marianam*.

§. XXVII. In tanta ergo diſſentientium nube, qvid eligemus? certa qvædam præmittam præſuppoſita, atqve poſtmodùm ſimpliciſſimam amplectar mentem. (1.) ratum eſto, Eſaiam, ceu apertum adeò mortis Chriſti deſcriptorem, neqvaqvam ſepulturam in ſplendido hoc vaticinio omiſiſſe; ac proinde

(2.)

(2.) vocem קבר qvæ aliàs propriè ſolet deſignare locum, ubi qvieſcit cadaver, etiam h. l. notare non ſepulcrum metaphoricum, h. e. opertionem vel contumulationem anxietatum, aliqvem veluti prorſus obruentium, uti Calvinus, Marlor. & Scultetus volunt, ſed ſepulcrum propriè dictum; qvamvis fortaſſe (3.) non adeo abſurdi ſint illi, qvi ſynecdochicè ſepulcrum capiant cum antecedanea paſſione & morte, v. g. *Junius, Cram.* l. c. aliiqve. (4.) in ſacris haut raro tales dari verſus, ubi ex uno membro repetendum eſt vocabulum etiam in altero, v. g. *Filius ſapiens lætificat patrem* [& matrem,] *filius verò ſtolidus mæſtitia eſt matri ſuæ* [& patri ſuo:] Prov. x. 1. ſic Pſal. 1. 6. *novit Jehovah viam juſtorum,* [ideoqve non peribit;] *via autem impiorum* [qvam non novit] *peribit.* Imò ut Ameſius ad Pſ. I, 6. ex Cartwrigtho notat, in Proverbiis Salom. partes parabolarum axioma compoſitum ſemper ferè conſtituunt, & ſunt inter ſe adverſæ, ideò altera per alteram debet explicari. Confer *Coh.* 11. 14. (ibidemqve Mercerum in comm. *Prov.* IV. 8. cap. XVII. 24. item *Glaſſ.* l. IV. *phil. tract.* 11. *obſ.* XIII. p. 995.

§.

§. XXVIII. Mens igitur Prophetæ ſimplex erit hæc: *Et dedit* [nempe pater percutiens, v. 5. & 10. vel ipſe Meſſias propter populi mei ſcelera percuſſus, v. 8. vel impersonaliter, *datum eſt*, juxta verſionem Genevenſem & Belgicam ſuprà citatam,] *ſepulcrum ejus in morte ejus* [ſeu poſtqvam multiplici morte eſſet peremtus,] *cum impiis & cum divite*, h. e. Meſſias non ſtatim in cruce revixit, ſed ſepeliri priùs debuit, & qvidem eôdem, *cum impiis* latronibus ſecum crucifixis (v. 12. *Marc.* xv. 28.) tempore, eôdemqve prout Judæi qvidem intendebant, (Joh. xix. 31.) ſepulturæ genere, imò ſepultus etiam eſt eôdem *cum impiis* locô, qvippe non ſolùm in terra S. prope Hieroſolymam cum impiis terræ ac civitatis ſanctæ incolis, impiè eum crucifigentibus, ſed & *cum* vel non procul ab *impiis* ſeu facinoroſis, in loco calvariæ, (cui vicinus erat hortus, *Joh.* xix. 41.) ſepeliri ſolitis, paſſus eſt ſe tumulari. Sepultus tamen cum impiis eſt eô modô, ut non ignominioſâ vel aſini ſepulturâ, prout optâſſent qvidem Judæi, fuerit affectus, ſed ſplendidâ ac nobili, *à divite* ſc. Senatore in ſuum delatus monumentum,

tum, *à divite* Nicodemo *inſtar divitis* ſumtuoſè compoſitus, ut ibi *cum divite* etiam maneret, niſi reſurgendum fuiſſet huic ſplendido victori. Facit huc gloſſa Dn.D.Calixti part.III.*harm*.p.514.dedit cum impiis *vel apud impios, nempe in vicinia loci, ubi ſupplicium à ſceleratis ſumi ſolitum*, ſepulcrum ejus, & cum divite *vel apud divitem, ſcil. in horto divitis Joſephi* in mortibus ejus. Item Dn. D. Danhaw. Χειςοσοφ. p. 249. exiſtimavit unusqviſqve, qvi eum vidit ſuppliciô cum ſceleratis affectum, eôdem qvoqve ſepulcrô cum ſceleratis ſepultum iri. At meliùs res cecidit, qvia ſepultus eſt cum divite, à qvo honorificè conditus in mortibus ſuis, hoc eſt, poſtqvam mortuus fuit.

§. XXIX. Eò qvòd violentiam non fecit, &c.

In Ebræo eſt particula על qvæ aliàs πολύσημος, procul dubio hìc ponitur elliptìcè, non pro על מה *ob qvid*? interrogativè, ceu non nemo vult, ſed pro על אשר *eò qvòd*, (ceu integrè Pſal. CXXXIX. 14.) valetqve *Eò qvòd, ideo:* ſimilem habes locum Pſal. CXIX. 36. על לא שמרו *propter (eò qvòd) non* *cuſto-*

cuſtodiverunt legem tuam, vel, *propter non cuſtodire*, poſitâ phraſi integrâ pro nomine, *propter neglectionem*. Nam licet congruè ſatis exponi videatur à pleriſqve per adverſativam, *Qvanqvam*, *qvamvis*, v. g. à Vatablo, Muſc. Luth. aliiſqve, deſideratur tamen hujuſce ſignificationis probatio, ſeu locus ſimilis. Hinc Dn. D. Glaſſ. ſeipſum qvoqve corrigit, nec על adverſativè, cujus ſignificatûs nullum aliud dari poſſe exemplum aſſerit, ampliùs vult accipere, ſed cauſaliter: in *Epiſagm.* olim ad lib. IV. phil. p. 824. 521. nunc in nova edit. p. 5. (379.) Cohæſio proindè erit hæc; omnia prædicta, mors piacularis, ſepultura honeſta &c. proveniunt ex eo, qvòd Meſſias eſt innocentiſſimus, &c. ita Glaſſius l. c. vel juxta Rivetum: ideo exemtus eſt ab ignominia extrema, ſepultus honorificentiſſimè, qvia non erat maleficus, ſed juſtus, &c. prætereo Junium & Piſcatorem, qvi cauſam reddi dicunt traditionis adeo hoſtilis Judæorum, *eò qvòd* invidebant huic juſto viro tantam ſanctitatem, &c. Nolumus verò in voce חמס *violentia aperta*, &c. eſſe copioſi, factum id jam ab aliis. v. *Tarn. ad Joel.* III. 19.

Amos

Amos I. II. III. 10. *Obad.* v. 1. *Jonæ* III. 8. ſufficiat, hôc modô omnem à Meſſia removeri injuſtitiam operum, ſicut phraſi ſeqvente, *neqve dolus in ore ejus*, omnis excluditur iniqvitas ſermonum. Proindeqve illum, qvi neqve in verbo erravit, neqve etiam opere delinqvit, aliqvid ſupra communem hominum ſortem. (1. Reg. VIII. 46.) habere peculiare, vel eum à peccatoribus eſſe ſegregatum ſanctiſſimumqve neceſſum eſt: præcipuè ſi addas, conſvetô Ebræis more, per negationem fortiter ſimul indigitari oppoſitum affirmatum, hôc ſenſu: non modò iniqvitate caruit omni, ſed inſuper etiam erga qvoſvis fuit beneficentiſſimus verèqve candidus. De voce מרמה *fraus* vel *dolus*, qvô aliqvis poſitô velut offendiculô impellitur ad caſum projiciturqve (à רמה *projecit*, & in Piel *decepit*, circumveniendo præcipitem dedit, ceu Germani noſtri, einen übern Stock / der nemlich im Wege gleichſam liegt / und vom andern nicht vermercket wird / ſtoſſen.) vide inter cæteros etiam Förſterum & Pagninum.

Verſ. 10. §. XXX. At Jehova

vo-

volens conterere eum, morbô affecit eum.

§. XXX. Ebræa ſatis commodè vertit h. l. Piſcator, accipiens præfixum *Vau*, qvod aliàs copulat, adverſativè cum Luthero, Aber: qvod fecerat etiam *Junius:* licet Vulg. habeat *Et*, Vatablus *tamen*, Belgæ Doch. Significatum hunc *At*, latè probârunt Piſcator *in Indic. Ebr.* Glaſſius *in Phil. S.* Druſius *in moſchevec.* aliiqve. Proindeqve voculâ hâc occurritur ſcandalo vel objectioni tacitæ; ſi Meſſias omnium fuit ſanctiſſimus, cur ita ignominioſè cum impiis mortuus & ſepultus? Reſp. Pendet id omne ex ſancto Dei beneplacito, qvi nil ſtatuit temerè, ſed ipſam hanc innocentiam pro noxa omnium hominum voluit ſibi ſatisfacere. Vocem autem JEHOVA, de qva alii totas diſputationes atqve libros, (vide, ſi lubet, Flacium, p. II. cla. f. 626. Gerh. *exeg.* p. 617. (219. 225. ſ.) Walth. in *Spicileg.* Crineſii Babel p. 104. Exc. Dorſchei *pentad. diſ.* II. §. 21. ſ. p. 81. ſ. & d. XII. §. 3. Ant. Margaritæ Judæi converſi, olimqve in Prof. Ebræa hîc Lipſiæ mei anteceſſoris *Judaiſm. p. m.* 203. item Druſii *tetagr.* Füller. l. II. *miſc.* c. VI. & l.

& l. IV. c. XIII. & XIV. & Appendic. p. 193. Sixt. Amamæ *Antib.* l. II. p. 265. 473. ſeq. Alſtedii *Lexic. theol.* &c.) ſumi h. l. perſonaliter pro Deo Patre, pleriqve noſtratium hîc annotant: De qvo ipſo ennunciatur, qvòd *voluerit Chriſtum conterere morbôqve afficere.* In voce חפץ qvæ tam verbaliter ſignificat *voluit*, qvàm participialiter, *volens*, qvandoqve ſolet includi intima qvædam dilectio ſeu unionis affectus, qvalis eſt ſponſi ad ſponſam, *Geneſ.* XXXIV. 19. atqve ſic plerumqve amoris objectum mox additur, notatum præfixô Beth; qvandoqve tamen voluntatem deſignat abſolutè, præcipuè ſi conſtruatur cum alio verbo infinito, ſecluſô illô amoris ſeu unionis affectu; ut qvando Deus חפץ *volebat* occidere, 1 *Sam.* II. 25. *Jud.* XIII. 23. ſic *Ezech.* XVIII. 32. non אחפץ *volo* mortem peccatoris, &c. Atqve talem qvoqve ſeriam Dei voluntatem ſeu intimum beneplacitum deſignat & h. l. juxta qvod Meſſias non fortuitò, non ſuâ culpâ vel delictorum cauſâ, sed τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον, manibus impiorum fuit interfectus, Act. II. 23. nam aliàs impoſſibile fuiſſet, vel mini-

Conf. §. XXXVI.

mam ipſi inferri moleſtiam, *Matth.* xxvi. 55. *Joh.* xix. 11. Alvarez confert hoc beneplacitum cum *Joh.* iii. 16. ſic Deus dilexit mundum; ut utrobiqve excludatur omnis neceſſitas, qvòd non coactè id Deus fecerit, vel ac ſi aliter facere non potuerit; item ut removeatur ex parte Chriſti paſſiones depellendi impotentia & ex parte hominum meritum, &c. nam ſolùm hîc adeſt Dei beneplacitum & gratuitus ſavor, non decet alias inveſtigare cauſas, ſufficiat Deum *voluiſſe*, (v. Oſiand. notas:) Argutias, qvas nobis opponit ex hac voce Abarbenel, ac ſi ejus rei, qvæ ita placet, ignoretur finis, nos autem ex hypotheſi ſcire beneplaciti hujus finem, &c. ſatis redarguit *L'Empereur* pag. 307.

§. XXXI. Tendimus ad vocem דכאו *conterere ipſum*, qvam Chaldæus atqve LXX exprimunt per דכאה & *καθαρίσαι*, *mundare*, non decepti circa lectionem, ac ſi adeſſet זכהו juxta Muſculum, vel נכאו juxta Corn. à Lap. ſed reſpectu habitô ad uſum verbi דכא apud Chaldæos, ubi ſignificat *mundum, nitidum eſſe*, ex ebr. זכה mutatô ז in ד & ה in א pro more. Hanc namqve ſignificatuum

in

in Ebraiſmo & Chaldæiſmo permutationem, etiam alibi ſeduxiſſe LXX. oſtenditur à Criticis: vide de hoc ipſo *Barth. Majerum* b. m. part. 1. philol. p. 392. & de Græcorum ſuper hac verſione ſententiis *Rivetum com. Hoſ.* p. 464. & *Corn. à Lapide.* Nos ad proprietatem vocis ebrææ דכא, qvæ coincidit ob literarum eandem familiam cum דכה *attrivit, comminuit, & qvaſi in mortario contudit,* ita namqve Nathan in Concord. exponit per שבר וכתישה *fractionem & contuſionem*, (qvod poſterius de contuſione olivarum freqvens ſolet eſſe Thalmudiſtis) uſurpaturqve v. g. de confractione pedibus facta, ubi qvis vas teſtaceum in minutos qv. pulviſculos nititur redigere, *Thren.* III. 34. de fracturâ brachii, *Job.* VI. 9. &c. ſæpiùs verò metaphoricè transfertur ad afflictiones graviſſimas, præter dolorem, etiam rei vel perſonæ contritæ devaſtationem atqve interitum afferentes, qvô in pulverem vel nihilum abire videntur; ut qvando nominatur cor contritum, *Pſal.* LI. 19. *Jeſ.* LVII. 15. Ægyptus contrita, *Pſal.* LXXXIX. 11. pauper in porta vel judicio contritus, *Prov.* XXII. 22. populus ab hoſtibus con-

Gejer. part. 1. comm. in Pſ. LXXII. 4. p. 1437.

tritus, *Jeſ.* III. 15. *Pſ.* XCIV. 5. &c. Sic itaqve Meſſias qvoqve Jeſ. LIII. 5. dicitur מדוכא *attritus propter iniqvitates noſtras*, itemqve h. l. *attritus à Deo*, videlicet ut partim (α) ſevera Dei indicetur ira; non enim cum filio luſit, neqve ei pepercit, *Rom.* VIII. 32. ſed percuſſit, *Zach.* XIII. 7. deſeruit, *Matth.* XXVII. 46. &c. partim (β) dolorum Meſſiæ vehementia, ubi prælo qvaſi videbatur ſubjectus, aut in mortario tuſus, lege *Pſ.* XXII. 2. 7. ſeq. partim (γ) hoſtium, iræ Dei inſervientium, ſævitia furioſusqve Meſſiam in nihilum redigendi conatus.

§. XXXII. Supereſt ex prima hac periodo החלי *ægrotare fecit*; ubi (1) ratione conſtructionis à pleriſqve accipitur ut præteritum, *morbô affecit*, ceu reddunt Junius, Piſcator: qvod ipſum deinde præteritum pro infinito poſitum, ex Ebræorum more, qvi infinitum reſolvunt in præteritum &c. dicit *Ampl. Wellerus diſp.* in h. l. p. 94. Vulgata verò & poſt eam Lutherus reddunt nominaliter *in infirmitate*, mit Kranckheit: verùm ſi intueor proximè præeuntem infinitivum, *conterere eum*, delabor eò, ut & *Hecheli*
dicam

dicam infinitum; (qvippe τὸ Kateph ſegol non poteſt opponere grammaticus, ſi expendat החזיקי *apprehendere me,* Jer. xxxi. 32.) ante qvod ſuppleri poteſt *Vav* copulans, & à fine *Vav* affixum, ex præcedente reſumendum, h. m. Dominus voluit conterere ipſum & morbô afficere *eum*; conſentit Vatabli verſio: *Dominus voluit ipſum infirmando attererere*; qvicqvid ſit, ſenſui decedet parum. (2.) ratione interpretationis per verbum hoc non debet intelligi morbi cujuſdam corporalis immiſſio, cujus nulla uſpiam in N. T. hiſtoria deprehendimus veſtigia, ſed potiùs ingens virium per immiſſas paſſiones acerbiſſimas debilitatio, nec non dolorum per omnes qvaſi corporis partes, inqve ipſa anima perpeſſio: qvomodo hoc ipſum verbum reperitur Mich. vi. 13. *etiam ego ægrotare te faciam, percutiendo te, &c.* item ſuprà verſ. 3. *expertus* חלי *ægritudinem, vel infirmitate notus ſeu celebris*, & verſ. 4. *morbos noſtros portavit*, h. e. pasſiones & infirmitates nobis debitas.

§ XXXIII. Cùm expoſuerit ſe in ſacrificium pro reatu anima ejus; Ita cum Piſc. rurſus efferimus ebræa, ubi (1.)

non opus eſt, cum Alvarez prolixè diſputare, qvomodo conditionalis *Si* ſtare qveat, ubi tamen nulla incertitudinis vel dubii cauſa? qvi ipſe tandem huc revocat pactum Filii cum Patre, *ſi poſuerit ille animam, hic reddat Eccleſiam*; ut hâc ratione non contingentia eventûs, ſed conditio pacti ſit attendenda, (vide etiam L'Emper. p. 123.) ſimpliciter dicimus, אם eſſe adverbium temporis, *cùm*, *poſtqvam*, ut hâc ratione mortem Chriſti directè excipiat Eccleſiæ in orbe propagatio. Deinde (2.) ſeqvens verbum תשים non eſt tertia Maſcul. ad Meſſiam reſpiciens, qvomodo *Vulg. Vatab.* aliiqve reddunt; *ſi poſuerit animam ſuam*; neqve etiam ſecunda pluralis, qvomodo LXX prorſus alienè; *ἐὰν δῶτε περὶ ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν ὑμῶν, ſi dederitis pro peccato animam veſtram*; (de qvibus Procopius fol. 605.) ſed tertia fœm. ſingul. תשים *ponet*, relata ad נפש *animam*, hôc ſenſu reciprocô, ſi *dederit* ſeſe *anima ejus* &c. qvomodo interpretatur Kimchi, item Alſchich. (*apud L'Emper*. p. 268.) Muſculus, Tarnov. Wellerus, L'Empereur p. 122. Oecolamp. aliiqve. Suppleri itaqve ad integritatem conſtructionis poſſet, עצמו

ſe-

ſeipſam, ceu prædicti faciunt Judæi: num verò ſatisfaciat L'Empereur exemplô ſuô ex Pſ. CIX. 31. adductô, diſpiciant alii. Qvoad (3.) integram phraſin *Ponere animam ſuam*, eſt ſpontè ac deliberatò vitam ſuam vel ſeipſum ad aliqvod negotium offerre aut exponere: ut hâc ratione elegans ſit conſecutio, inter deliberatam Patris percuſſionem, (*voluit eum percutere*) & inter ſpontaneam Filii obedientiam & ſui ipſius oblationem, ne ſuſpicari qvis debeat, Patrem voluiſſe conterere invitum. Alvarez hoc *Ponere* explicat per Separare, ita tamen ut reſumas, qvomodo v. g. veſtis ponitur, ſed ut reſumatur; ita & animam ſuam ait, Meſſiam poſuiſſe, ſed ut reſumeret, *Joh.* X. 17. Verùm cùm non nuda Chriſti anima, ſed totus Chriſtus, animâ & corpore nobis ſimilis, factus ſit piacularis victima, *Gal.* II. 20. *Ebr.* X. 8. 9. potiùs per *animam* h. l. ſynecdochicè intelligimus integram perſonam animatam, uſu receptô tam in ſacris, ceu probat latè Exc. Glaſſius l. v. Phil. c. XVII. p. 459. (1379.) qvàm apud *Rabbinos*, ubi pro reciprocis pronominibus ſolent adhibere communiter נפש vel עצם, v. g. נפשי

ego ipſe feci, &c. Hunc ſynecdochicum ſenſum approbat inter cæteros etiam, *Rivetus*, licet non repudiet alterum metonymicum, ubi anima ponitur pro vita, qvod placuit *Haymoni, Luthero*, aliiſqve: qvorſum pertinet illud *Joh.* X. 15. de paſtore bono, animam ponente pro ovibus. Nos properamus (4.) ad אשם qvod ſumi ſolet tam pro *delicto*, qvàm pro *victima delictum expiante*; de qva Exod. XXIX. 14. *Lev.* V. 1. 6. ſeq. item apud *Majmon.* in nobiliſſimo opere *Jad Chaſaka* p. art. III. fol. mihi 219. c. IX. *Maaſchakkorbanoth.* Vides ergo hîc dari cauſam, cur Pater amantiſſimus adeo voluit conterere Filium, nempe, qvia ſponte ſeipſum obtulerat piacularem victimam, totius humani generis peccata, & cum his etiam divinam iram promeritaſqve pœnas, in ſe derivantem, ita ut *peccatum ignorans, pro nobis ἁμαρτία fuerit factus, ut nos fieremus juſtitia Dei in ipſo.* 2. Cor. V. 21. imò factus eſt κατάρα *Gal.* III. 13. ut nos ex maledictione liberaremur. *Confer Rom.* VIII. 3. *Ebr.* c. IX. & X. 1. Petr. II. 24. Vide etiam Förſterum h. l. p. 715. qvi qvatuor victimæ hujus ponit privilegia (1.) qvòd expiârit pec-

cata

cata totius mundi, 1. Joh. II. 2. (2.) qvòd idem ſit προσφέρων καὶ ὁ προσφερόμενος, Eph. V. 2. (3.) qvòd ſit unicum ſemelqve abſolutum ſacrificium, (5.) conſummans ſanctificandos in æternum Ebr. X. 14. adi etiam *Rivetum* h. l.

§. XXXIV. Videbit ſemen.

Planum eſt utrumqve, tum qvid *videre*, nempe per ſenſum viſus vel oculos aliqvid præſens cognoſcere: tum qvid *Semen*, nempe id propriè, in qvo per continuatum tempus propagatur & conſervatur ſpecies. Ubi tamen qvoad verbum *videndi* adhuc obſerva, eidem eleganter includi Meſſiæ è terra viv. exciſi reſurrectionem: num enim videre diceres eum, v. g. Cæſarem ſuos poſteros, qvi tamen mortuus adhuc cubat in ſepulcro? Deinde videre h. l. itidem qvoqve involvit acqviſitionem, præviâ morte expiatoriâ factam, ut ſenſus ſit: *Videbit* ſemen, h. e. vivus ſuam ſibi colliget gubernabitqve Eccleſiam, poſteros ſuos intuebitur per multas generationes, (qvæ aliàs parentum felicitas non exigua,) videbit, juxta Hieron. Eccleſias in toto orbe conſurgere. Qvoad alterum זרע *Semen* adde, illud h. l. uſurpari me-

tonymicè pro poſteris ſeu filiis ſpiritualibus, nempe per ſemen verbi & Spiritum Sanctum regenitis, 1. Pet. 1. 3. & 23. Joh. 1. 12. Parentemqve ſanctiſſimum ſanctâ etiam conformiqve vitâ referentibus. 1. Pet. 1. 15. atqve ſimul ſanctam hancce ſpeciem indivulſè continuantibus: qvomodo & alibi Semen appellantur filii hominum ex ſemine parentum ſati, & qvomodo Semen ſerpentis appellantur illi, qvi ex venenato Serpente antiqvo ſuum habent ortum, ejuſdemqve ſimul referunt ingenium, &c. *Gen.* III. 15. Qvod ipſum dici qvoqve poteſt Abarbeneli, neganti ſemen accipi pro aſſeclis alicujus doctrinam complectentibus, qvales nos ait hôc locô intelligere: ſed ſatisfactum ei abundè à ſæpius citato L'Empereur. pag. 40. cujus reſponſa poſſunt qvoqve objici blaſphemo Lipmanno, qvi p. 131. (edit. Hakſp. interrogat, numnè Meſſias noſter plures genuerit Deos; item ubinam תלמידים appellentur *Semen* &c. adi etiam Dn. D. Mülleri *Judaiſ.* P. 339. nec non Galatinum l. V. *de Ar.* C. V. cap. XIII. Nobis ſufficit, ſemen hoc eſſe eoſdem, qvi & alibi Chriſti Fratres Pſ. XXII. 23. & 31.

mul-

multiqve appellantur Filii in gloriam adducti. Ebr. II. 10. nimir. ad inſtar Iſaaci, qvi morti ereptus Semen poſtea nactus eſt innumerabile, Ebr. XI. 17. ſeq. & qvomodo poſt granum emortuum ſolet propullulare ſemen copioſum, Joh. XII. 24. vel qvomodo mulier poſt ſuperatos partus dolores cum gaudio intuetur ſemen ſeu ſobolem, ita & CHRISTUS poſt ſuperatas τὰς ὠδῖνας τῦ θανάτυ, *Act.* II. 24. ut proinde mors Chriſti ignominioſa adeò non abſterruerit vel ſcandalizaverit aſſeclas, ut potiùs copioſiſſimum ei conciliarit ſemen, ad finem uſqve ſeculi non ceſſaturum.

§. XXXV. Prolongabit dies; Diſſenſui h. l. anſam dedit Vulgatus, qvi ellipſin pron. אשר ſtatuens, connexuit hæc cum antecedente זרע *Semen*, tanqvam ejus epitheton: *videbit ſemen longævum*, poſt qvem deinde pleriqve Papiſtarum; vid. *Alvarez*, *Corn. à Lap. Tirin* &c. item *Brentius*, ſic & Vatablus *ſemen* (qvod) *proroget dies*; qvod ipſum etiam improbari adeo non poteſt, qvippe perennitatem Eccleſiæ contra perſecutiones egregiè ſtabiliens. Rectiùs tamen ad eum cenſemus hoc referri, qvi modò redivi-

divi-

divivus *Semen* dicebatur *viſurus*, nim. non inſtar regis mundani, qvantumvis decrepiti, ſed tanqvam regis ad finem uſque ſeculi longævi, ubi regnum demum hocce tradet Patri, 1. *Cor.* xv. 24. hujus namque regni vel ſubditorum præcipuè reſpectu dicitur longævus, cùm aliàs dici potiùs debuiſſet æternus, obſervante Muſculô ad h. l. Atqve ſic ſemini, qvod videbit, erit potiſſimum longævus, vel in ejus commodum ac defenſionem dies prolongabit ſuos, poſtqvam videlicet novum, à mortuis excitatus, ingreſſus eſt vitæ genus. De LXX verſione, qvam ſauciam fatetur h. l. Alvarez, conſule *Hieron. Cyrillum* & *Procopium.*

§. XXXVI. Et voluntas Domini proſperè cedet in manu ejus.

Vid. ſ. §. xxx. Nomen חפץ notat propriè *complacentiam vel delectationem*, ſuper re aliqva vel præſente vel præterita, conceptam, v. g. qvalis circa ſponſam. *Jeſ.* LXII. 4. & qvalis oblectatio in ſenio expirat. *Coh.* XII. 1. deinde accipitur etiam pro *Deſiderio*, *conatu aut propoſito* circa aliqvid futurum, v. g. 1. Reg. v. 8. *faciam,*

faciam ego omne, חפצך *deſiderium tuum*, vel qvicqvid modò deſideras, conf. *Jeſ.* XLVIII. 14. XLIV. 28. 1. *Reg*. X. 13. &c. Diverſô reſpectu utrumqve hîc videtur poſſe conjungi; qvippe cùm Deo nihil ſit futurum, ſed omnia, etiam ratione noſtri adhuc futura, ipſi jam ſint præſentia, ſenſus erit: Voluntas Dei benevola, Beneplacitum Dei, ſive decretum, qvod ante jacta mundi fundamenta fecit de reconciliatione mundi ſecum inſtauranda per Chriſtum, & de collectione Eccleſiæ ex omni natione ſub cœlo ejuſdemque gubernatione, unô verbô, qvicqvid placuerit Deo de noſtra ſalute, id omne per Chriſtum proſperè ac unicè expedietur. Adeoque ſub liberali hac Dei voluntate comprehenditur tam ſalutis acqviſitio, qvàm acqviſitæ per verbum & ſacramenta in Eccleſia militante, & per bonum cœleſtium præſentem uſum in triumphante applicatio. Vide de hac voluntate *Joh.* III. 16. IV. 34. VI. 43. 1. *Tim.* II. 4. 2. *Pet.* III. 9.

§. XXXVII. Hæc voluntas יצלח *ſuccedet proſperè*, hoc eſt, omnia mundi Satanæqve obſtacula feliciter ſuperabit, ita ut eventus optatus ſeqvatur conatum.

Nam

Gejer. part. 1. comm. in Pſalm. 13. p.11. ſ. & in Pſ. XLV. 5. p. 882.

Nam צלח ſignificat (1.) *Procedere abſque impedimento*, qvomodo comites regii צלחו *tranſibant* Jordanem. 2. Sam. XIX. 18. qvomodo via ſuccedit, Jerem. XII. 1. & qvomodo aliqvis progreditur ad regnum, *Ezech.* XVI. 13. ſic ſæpiùs de ſpiritu Domini ſuper aliqvem ſine mora vel obſtaculo qvaſi irruente, eumqve invadente, *Jud.* XIV. 6. 19. 1. *Sam.* X. 10. XI. 6. &c. (2.) omiſſâ tranſitione vel motu ſolam deſignat proſperitatem, obſtacula ſuperantem; qvando aliqvid ſibi rectè conſtans proficuum qvoqve eſt aliis, v. g. qvando de cingulo, qvod non *prodeſt*, *Jer.* XIII. 7. 10. de viro, qvi non *prodeſt*; aut juxta priorem ſenſum; qvi non proſperè ſuccedit, *Jer.* XXII. 30. de vaſe non *proficuo*. Jeſ. LIV. 17. &c. uſurpatur. Plura de hac radice ſuggeret *Schindl. Weller.* pag. 102. Includitur ergo hâc voce felix Evangelii per orbem propagatio, ceu Petrus unâ concione 3000. animas feliciter expugnavit. *Act.* II. 41. & qvomodo Paulus hoc ipſum de Beneplacito DEI verbum in Illyricum uſqve promovit; *Rom.* XV. 19. item Apoſtoli reliqvi ac Doctores ſancti. Includitur etiam duratio illius propagationis, gubernatio Ec-

Digitized by Google

Eccleſiæ, Doctorum largitio, &c. *Eph.* IV. 11. ſeq. idqve omne dicitur expedire בידו *per manum ejus*, Meſſiæ, h. e. per ejuſdem miniſterium, meritum, potentiam, providentiam ac benedictionem, ita, ut ipſemet nobis ſit ſapientia, &c. 1. *Cor.* 1. 30. ut nos in Chriſto & per Chriſtum placeamus Patri, *Jeſ.* XLII. 1. *Marc.* 1. 11. *Luc.* III. 22. 2. *Pet.* 1. 17. ut ipſe ſit Propheta, Sacerdos & Rex noſter, &c. Adeoqve ſicut Pharao omnia regni munia *per manum*, (h. e. miniſterium vel curam, id enim phraſis hæc vult, interprete Falciô, p. 1. *Clav. fol.* 629. & *Glaſſiô* l. v. *Philol.* p. 343. &c.) Joſephi expediebat; Ita & Deus Pater per Filium ad dextram ſedentem. 1. Cor. XV. v. 27. Latet hîc etiam tacita oppoſitio Moſis, *per cujus manum* Lex data, Levit. VIII. 36. Num. XXXVI. 13. Actor. VII. 53. Gal. III. 19. Ebr. II, 2. & CHRISTI, per qvem gratia & veritas facta, Joh. I. v. 17.

III. ANALYSIS LOGICA.

§. XXXVIII. Poſtqvam prolixè hactenus Propheta deſcripſit Meſſiæ paſſiones,

nes, nunc v. 8. incipit ad alium ejus digredi ſtatum, nempe Exaltationis, ita tamen ut ſubinde de paſſionibus earumqve cauſis, ob ſummam videlicet rei dignitatem, ſemper oculis calamoqve adhuc obverſantem, aliqvid inſpergat. Proponit itaqve huncce novum Meſſiæ ſtatum I. *proleptice*, & qvidem tam (α) privativè, ratione finitorum dolorum, qvando dicit: Meſſias *ex anguſtia & judicio eſt abreptus:* qvàm (β) poſitivè, ratione ſubſecuti effectûs: Meſſias è paſſione ac morte liberatus, innumeram vel *ineffabilem habebit poſteritatem*; hoc eſt, Eccleſiam ampliſſimam & nunqvam interituram: hunc enim ſenſum interrogatio emphaticè involvit. II. *Particulatim*; reſumendo tamen ex ſtatu exinanitionis, tum mortem, tum ſepulturam; cui ſubjungit demum glorioſum Meſſiæ reviviſcentis regnum. Et qvidem (1.) *mortem* deſcribit, ut (α) cauſam ſanctæ hujus filiationis meritoriam, ob vocabulum כי *qvia* q. d. ideo poſteritas Meſſiæ erit ineffabilis, qvia mors ejus non eſt mors communis, nec criminibus propriis promerita, ſed mors piacularis, ob aliorum prævaricationem tolerata: vel ſi generationis

ſal-

ſaltem attendis multitudinem, dicendum eſſet voculam כי eſſe ſaltem ordinis, ceu διὸ Phil. II. 9. de qvo loco *Glaſſius* l. IV. Phil. p.m. 593. (631. al. 834.) (β) ut violentam; ex voce נגזר *abſciſſus eſt*, tanqvam arbor vitæ, in ætate adhuc florida, non ex ſenili abſumtione vel virium defectu, ſed ſecuri qvaſi, crucis videlicet ſuppliciô: (γ) ut veram; qvòd non ſimulata fuerit mors vel phantaſtica, ſed realis ex hac *viventium terra* remotio, ita ut non ampliùs fuerit חי *vivens*, ob animam à corpore ſeparatam: (δ) ut innocentem & ſimul expiatoriam; qvia ob *prævaricationem* non ſuam, ſed *populi* fuit tolerata, & qvidem eâ fine, ut prævaricatio hæc expiaretur tali אשם *ſacrificiô piaculari*, ceu dicitur v. 10. (ε) ut crudelem, ſeu horribili נגע *plagâ* vel cruciatuum mole ſtipatam v. 8. (2.) morti ſubjungit *ſepulturam*, ceu immediatè cum ea cohærentem; unde etiam copulâ *Vau* hic verſus 9. annectitur præcedenti. Hæc ipſa verò ſepultura deſcribitur rurſus *(a)* ut à Deo deſtinata: *dedit*, nempe DEUS peccatum omnium noſtrûm ipſi imponens, v. 6. ex anguſtia eripiens, nec non ob populi ſui prævaricationem percutiens,

v. 8. *(b)* ut primâ fronte deſpecta, qvia *cum impiis* latronibus, eôdem tempore, eôdemqve fermè locô (nam vicinus Calvariæ erat hortus,) imò tanqvam ipſe impius ſeductor ſeipſum à morte ſalvare non valens, fuit humatus; *(c)* ut tamen ſimul honeſta; qvippe non citra miraculum per *Divitem* curata, ubi *cum divite*, vel in Divitis manu ac ſepulcro, divite etiam apparatu, *inſtar Divitis* compoſitum jacuit hocce ſanctum corpus. (Si cui placeat Brentii, Welleri atqve Glaſſii interpretatio, qvam & mihi præ cæteris omnibus placere fateor, ſi deſerenda eſſet ultima ſuperiùs à me adducta, diceret, ſepulturam hanc Meſſiæ proponi ut ſummè ſalutarem, ubi *in ſepulcrum dedit* vel recondidit omnes *impietates*, *inqve mortem ſuam* dederit *divitias* longè maximas; vide §. XXIV. & XXVI.) *(d)* ut vera, qvalis *poſt mortem* ſolet aliàs inſtitui: *(e)* ut innocenti exhibita; q. d. propterea tam honeſtè atqve ſplendidè, non citra miraculum, per divitem Senatorem debuit curari hocce funus, ut vel hôc modô contra reliqvorum Senatorum concluſum, extaret innocentiæ teſtimonium: vel (reſpectu habitô ad cuncta

præcedentia) propterea ereptus è judicio, propterea poſteritatem habebit, propterea inſtar impii, imò & inſtar divitis tumulabitur, qvia tum ratione ſui eſt *innocens in factis & verbis* v. 9. tum ratione Dei, qvi innocentem hunc conſultò *voluit percutere ac punire* ob delicta videlicet aliorum, his ipſis inſontis doloribus ac ignominiâ expianda.

Sepulturam excipit deniqve *Exaltatio*, ſeu felicitas, ad qvam per paſſiones ac mortem debuit intrare, *Luc.* XXIV. 26. ubi tamen repetitur rurſus ſuperiorum omnium nunqvam ſatis inculcata cauſa, qvod ſcilicet *animæ hæc poſitio*, vel ſui ipſius oblatio fuerit אשם *ſacrificium*, pro expiandis mundi criminibus, Joh. I. 29. Hanc ipſam ergo ſubſecuta eſt (א) reſurrectio, qvæ colligitur ſatis ex verbo *videndi, dies prolongandi*, &c. (ב) Eccleſiæ collectio; *Semen* enim ſeu filios nanciſcetur copioſos, continuos, (ג) perennis ejuſdem Eccleſiæ gubernatio, qvippe *prolongabit dies*, vel vitam à morte denuo inchoatam, mors ipſi non dominabitur ampliùs: vita autem ea non erit otioſa, ſed circa *beneplacitum Dei* (de hominibus videl. ſalvandis)

dis) *feliciter expediendum* occupata, verſu 10.

IV. EPILYSIS QVÆSTIONUM CONTROVERSARUM.

I. Qviſnam fuerit mortuus? an nudus homo?

Facilè hîc ex textu noſtro reſpondebimus, mortuum eſſe *Dei ſervum* Meſſiam. Qvis verò ille? dicemus porrò, Filius Dei vivi, ipſemet ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, ut qvi ex Patribus eſt ſecundùm carnem, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς ἐυλογητὸς εἰς τὲς αἰῶνας, *Matth.* XVI. 16. 1. Joh. V. 20. Rom. IX. 5. Qvod ipſum qvoqve ſatis evincit opus Redemtionis, ſervo huic adſcriptum h. l. eundem videlicet plùs fuiſſe qvàm merum hominem, imò verò ipſum Jehovam juſtitiam noſtram, *Jer.* XXIII. 6. qvippe qvi aliàs non potuiſſet *aliorum ferre dolores*, ſeu pœnas aliorum peccatis debitas, & qvidem ita, ut toti populo exinde acqvireretur *pax conſcientiæ & per vulnera ſanitas*, qvi etiam pro aliorum delictis non potuiſſet ſe irato Deo *offerre*

piacu-

Digitized by Google

piacularem victimam, qvi *notitiâ ſui non potuiſſet alios juſtificare*, &c. Hæc enim omnia deſcribunt opus infinitæ dignitatis ac valoris, ſatisfactionem ſc. infinitæ Dei juſtitiæ, infinitorum dolorum ablationem, &c. Ergone, pergis, immortalis Deus eſt mortuus? Reſp. ita omninò, *verè* enim (ſunt verba F. Conc. p. m. 608.) *Filius Dei pro nobis eſt paſſus*, (addo & mortuus) *ſed ſecundùm proprietatem humanæ naturæ: Hoc enim fateri te neceſſe eſt*, (iterum ait ex Luthero p. 771.) *hæc perſona (monſtratô Chriſtô) patitur, moritur; hæc autem perſona eſt verus Deus. Rectè igitur dicitur: Filius Dei patitur. Etſi enim una ipſius pars (ut ſic loqvar) divinitas videlicet, non patiatur, tamen ea perſona, qvæ Deus eſt, patitur in altera ſua parte, nimirum in humanitate.* Et p. 772. *niſi hæc vera ſint: Deus mortuus eſt pro nobis: &, ſi ſolus homo pro nobis mortuus eſt: tum profectò prorſus actum fuerit de nobis. At verò, ſi Dei mors, &, qvòd Deus ipſe mortuus eſt, in altera lance ponitur: tum ille, deorſum fertur*, &c. Si verò ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς occiſum legimus, *Act.* III. 15. item τὸν κύριον τῆς δόξης interemtum, 1. *Cor.* II. 8. ſic & *Act.* XX. 28. propriô ſangvine

Deus Eccleſiam redimiſſe dicitur; item *Jeſa.* XLIII. 14. 24. Deum JEHOVAM in peccatis noſtris ſerviiſſe: & *Zach.* XII. 10. Jehovam confoſſum, &c. Abſit tamen nos hâc ratione cum Theopaſchitis vel Monophyſitis, Eutychianorum propagine qvadam, ſentire: Deum namqve dicimus paſſum & mortuum, verùm non formaliter, non ſubjectivè, ſed in propriiſſima ſua humanitate: & qvàm verè λόγος, factus eſt caro, tam verè etiam Deus eſt mortuus: nam cujus eſt caro, ejus etiam eſt paſſio & mors: jam λόγου eſt Caro; E. *paſſus* (verba ſunt Leonis I. Epiſt. x. ad Flac.) *non in naturæ divinæ proprietate, ſed in aſſumtæ humanæ naturæ infirmitate.* Sicut Paulus verè dicitur flagellatus, etiamſi flagella neqvàqvam ſenſerat ejus anima, ſed corpus: ita verè etiam Deus eſt mortuus, licet mortem non ſenſerit Deitas, ſed humana natura. Plura hanc in rem vide apud Gerhar. p. m. *exeg.* p. 1332. 1337. (ubi ad Patrum dicta addi etiam poteſt illud Ignatii ep. ad Tarſum p. m. 19. ut videam ſervatorem meum καὶ Θεὸν τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα) Feurbor. *faſc.* IV. p. 6. Dorſchei *admir. mortis* p. 280. ſ. 311. ſ. Menz. t. 1. Giſſ.

Diſp.

Diſp. VII. §. 86. ſ. p. 291. & Diſp. VIII. p. 297.

II. Qvomodo fuerit mortuus?

Reſp. *verè*; ita ut *è terra viventium fuerit exciſus*, neqve ampliùs naturaliter vivens, animâ ſc. & corpore τοπικῶς ab invicem ſeparatis, ſalvâ tamen interim manente unione perſonali cum utroqve. Hac de re latè egit *Feurbor.* κενωσιγρ. ſect. III. c. XIII. p. 86. *ſeq.* ubi de mortis definitione, item contra Thummium de locali abſentia animæ à corpore; &c. item *faſc.* IV. p. 57. *ſeq. Meiſn. Chriſtol.* p. 484. *Damaſc.* l. III. *de Fid. Orth. cap.* XXVII. Num verò in hoc mortis triduo verus manſerit homo, latè diſcuſſum à B. Meiſnero *in qvæſt. vexat.* & *in Chriſtol.* p. 480. aliiſqve.

III. Cur fuit mortuus?

Reſp. *meritoriè*; non eqvidem ſibi ipſi aliqvid hiſce ſuis acqvirendo paſſionibus vel morte, ceu Papiſtæ id abſurdè ſtatuunt, refutati a B. Gerhar. t. II. *Conf. cathol.* p. 476. & Danhaw. χριστοσοφ. p. 118. aliiſqve; ſed nobis promerendo

placatum Patrem, peccata propter hanc innocui agni mortem piacularem nobis condonantem, in filios adoptantem, tandemqve beantem; hæc namqve cauſa eſt, cur *violentiâ dolôqve carens* ab ipſomet juſto *Deo fuerit percuſſus*, nempe ut extaret hâc ratione אשם *ſacrificium pro delictis*, verſ. 10. & ut peccatô carens *prævaricationem aliorum* poſſet expiare, verſ. 8. qvod ipſum contra Socinianos abundè hactenus probatum à diverſis ſectæ hujus impugnatoribus tam Pontificiis, qvàm Calvinianis ac Lutherano-Catholicis, *v. Grauerum* de ſatisf. *Zarnoverii* vind. pro ſatisf. contra Socin. Franzii *ſchol. ſacr.* B. Höpfneri præceptoris noſtri deſideratiſſimi *diſp. de ſatisf.* præter cæteras hæreſeos hujus integræ refutationes, qvales ſunt *Balduini*, *Meiſneri*, *Jac. Martini*, *Stegmanni*, &c. item *D. Brochm.* t. 1. LL. p. 864. ſeq.

IV. Pro qvibus fuerit mortuus?

Diſtinctè hîc dicendum tum de ſubjecto liberando, tum de objecto expiando. *Illud* in textu noſtro appellatur *populus Dei*, propter cujus prævaricationem moritur, item *Semen*, piaculari Sacrificiô

acqvirendum. Dubium proinde exurgit ratione Calvinianorum, num pro populo Dei vel electis tantùm ſit mortuus Chriſtus, & qvidem ex intentione vel de voluntate Dei, an verò pro impiis etiam ac damnatis? ſcimus, hoc apud eos qvandoqve admitti, ut ſufficienter nimirum dicant Chriſtum etiam pro his mortuum, ſi Deus vellet; ſed Deum id voluiſſe deinde negant. Verùm uti unius poſitio non eſt alterius excluſio; ita nec hic populus Dei excludit reliqvum orbem, adeo expreſsè aliqvoties nominatum, *Joh.* I. 29. III. 16. 17. *Tit.* II. 11. *Rom.* V. 18. 19. 1. *Tim.* II. 4. *ſeq.* *Ebr.* II. 9. 2. *Cor.* V. 15. 19. 1. *Joh.* II. 2. Præſertim cùm & damnati ipſi ob hunc liberationis ſibi acqviſitæ contemtum puniantur; *Joh.* III. 18. confer *Rom.* XIV. 15. 1. *Cor.* VIII. 11. *Ebr.* VI. 4. 5. 6. 2. *Petr.* II. 1. *Matth.* XXIII. 37. vide de hac qvæſtione D. Æg. Hunn. t. 1. *Marp.* p. 172. D. Meiſn. *anthrop. dec.* II. p. 73. Eckhar. tom. II. Diſp. *Giſſ.* Diſp. x. §. 69. ſ. p. 347. Brochm. t. 1. LL. p. 593. Weller p. 1. Anti Maſſonii. p. 879.

Hoc, nempe objectum expiandum, non ſunt peccatum originis tantùm, (ita

Digitized by Google

ùt pro actualibus ſit nobis ſatisfaciendum, (uti qvidam veterum Papiſtarum ſtatuebant;) neqve etiam reatûs peccati origin. & actualium, relictis pœnis temporalibus, noſtrâ adhuc ſatisfactione luendis, qvomodo volunt Papiſtæ recentiores; (v. Gerh. t. III. L.L. de *juſtif.* §. 54.) ſed univerſa peccati colluvies ſeu moles ex prima Adami prævaricatione (פשע) cæteriſqve cunctis cunctorum Adamigenarum delictis in unam qvaſi maſſam conflata, qvomodo emphaticè in ſingulari Joh. I. 29. dicitur *agnum Dei tollere τὴν ἁμαρτίαν mundi*; h. e. juxta Maldon. comm. h. l. *genus omne peccatorum, aut qvicqvid eſt in mundo peccati: cùm Ebræi monente Lyranô ſingulari numerô totam rei naturam & ingentem copiam ſignificent*; vel juxta Montacuc. p. 2. orig. eccl. f. 4, *non peccatum hujus aut illius electi ſpecialiter &c. ſed totam peccati colluviem:* Confer I. *Joh.* I. 7. II. 2. *Rom.* VIII. I. V. 18. 19. *Tit.* II. 14. Et ſanè niſi pro pœnis æqvè ac reatu ſatisfeciſſet hic Redemtor, non eqvidem ab execratione legis nos redemiſſe dici poſſet, *Gal.* III. 13. ſed dimidius ſolummodò eſſet Redemtor.

Dices;

Dices; ergo pro finali etiam ſatisfecit incredulitate?

Reſp. Si ſatisfacere idem eſt, ac ſolvere pretium, ut non imputetur aliqvid ad damnationem, non ſanè pro ea ſatisfecit Chriſtus: ſic enim ſalvarentur finaliter increduli, contra *Joh.* III. 36. imò expreſſa involveretur contradictio; Chriſtum à ſalvandis debere fide apprehendi, & Chriſtum non debere fide apprehendi à ſalvandis; vel incredulitatem finalem damnare, & incredulitatem finalem non damnare. Qvare ſicut fides ſalvat non abſolutè, ut qvalitas, ſed reſpectivè, ut relatio; ita incredulitas qvoqve non damnat abſolutè, ut vitium contra primum præceptum, pro qvo etiam Chriſtus non minùs ac pro aliis peccatis ſatisfecit, ſed σχετικῶς ceu non receptô mediô ſalutis, v. g. Panacea, ſi applicetur, prodeſt etiam contra delirium; aſt ſi delirus finaliter reſpuat, non prodeſt: ſic incredulitati qvoqve (νομικῶς ſc. ſpectatæ) datum eſt remedium, Chriſti videlicet ſatisfactio, aſt ſi incredulus pertinaciter excutiat, ſalvari ab hoc ſuo delirio neqvit. De hac materia olim B. Meiſn. *in qvæſt. vexat. aliiqve.*

V. Qvis

V. Qvis Meſſiam mortuum reſuſcitârit?

Supponimus hîc contra Ethnicos, Judæos, Cerinthum, Gnoſticos alioſqve hujus furfuris errones (de qvibus Epiph. l. 1. t. 11. hær. XXVIII. Auguſt. l. *de hæreſ.* c. VIII. Tertull. aliiqve.) Meſſiam revixiſſe ſine dubio.

Supponimus etiam ratione perſonæ reſurgentis, revixiſſe eundem Leonem de tribu Juda, *Apoc.* V. 5. πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν c. 1. 5. Col. 1. 18. Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qvi & antea interfectus, *Rom.* 1. 4. qvamvis non reſurrexerit juxta utramqve naturam, ceu impegit Sohnius t. II. *exeg. Conf. Aug.* p. 246. 255. 262. eumqve ſecuti Herbornenſes, (v. *Gerh.* t. II. diſp. theol. p. 1509. *Meiſn.* Chriſtol. p. 533. *Feurbor.* faſc. IV. p. 55.) Id ſaltem hâc vice qværimus; An Chriſtus excitaverit ſemetipſum.

Rident hîc nos Photiniani, Patriqve ſoli id cum ſcripturis ſe tribuere prætendunt, allegantes, Rom. IV. 24. VIII. 11. &c. vid. Crellium *de uno Deo*, p. 265.

Ca-

Catech. Racov. p. 312. Socinum *diſp. de unig. filii exiſt. contra Eraſ. Johannis* p. 117. Smalc. *divin. Chriſti* c. XIII. p. 84. Verùm utut Deum Patrem nos excludamus neqvaqvam, imò firmiſſimè etiam eundem reſuſcitantem aſſeramus, ob cauſas à B. Gerhardo latè adductas, l. c. p. 1486. interea tamen Chriſto ipſi gloriam hanc derogari patimur nullatenus, ob clara adeò dicta Joh. II. 19. *ego excitabo illud templum* (corporis) *ſolutum:* Joh. x. 18. *ego pono animam meam à me ipſo*, &c. qvod ipſum facilius credes, ſi attendas, loqventem huncce Filium eadem operari ſimiliter, qvæcunqve facit Pater, Joh. v. 19. eundemqve vivificare, qvos vult, qvomodo & Pater ſuſcitat & vivificat mortuos, v. 21. eidem etiam datum eſſe, vitam habere ἐν ἑαυτῷ, qvomodo & Pater vitam habet ἐν ἑαυτῷ, v. 26. Interea ordinem perſonarum non confundimus. Patri ſiqvidem eſt propria hæc reſuſcitatio ſecundùm qvid, qvatenus ſc. Pater Filium à ſe miſſum reſuſcitat virtute ſuâ divinâ, qvam à ſe habet & à nullo alio: Filius verò reſuſcitat ſe, etiam qvatenus homo eſt, & qvidem propriâ virtute divinâ, qvam

ut

ut λόγος à Patre habet per æternam generationem, ut homo autem per unionem perſonalem. Prolixiùs de hac ipſa qvæſt. actum eſt à Sociniano qvodam *Melch. Schäfero* Freiſtad-Sileſio in ſcripto germ. Anno 1637. Kurtzer Bericht auff die Frage: Ob der Herr Jeſus / als er geſtorben und todt geweſen / ſich ſelbſt von den Todten aufferwecket habe. Qvem refutavit itidem germanicè qvidam Lutheranus Anno 1638. nomen ſuum hiſce literis J. A. C. deſignans.

Photinianis certâ ratione comites ſe qvoqve dant *Calviniani*, non minùs naſum criſpantes ob dogma noſtrum, qvô à reſuſcitatione, neqve humanam Chriſti naturam excludimus: ceu hoc improbat Polanus l. VI. *ſyntag.* c. XXIII. & *Catech. ubiq.* p. 114. velut inſignem errorem taxat, qvod *Jac. Andreæ* ſcripſerat, Chriſtum ſecundùm human. nat. habere poteſtatem ſeipſum reſuſcitandi. Cui tamen reſpondit Rungius *in refutat. Catech.* p. 151. aliiqve plures, Chriſtum non reſurrexiſſe ex virtute & facultate humanitatis ſuæ *naturali*, qvæ non niſi finita eſt; ſed ex virtute infinita, ſuæ tamen humanitati per unionem hypoſtaticam

cam verè communicata. Vide etiam aſſertionis hujus noſtræ fundamenta; (1.) ex indiſſolubili humanæ naturæ cum λόγῳ unione idiomatumqve communione, (2.) ex Chriſti aſſertione, Joh. X. 17. (3.) ejuſdem ad inferos deſcenſione &c. apud B. Gerh. *part.* 11. *diſp.* p. 1489. & Thum. *maj. Chriſti.* p. 132. 145. Lubet hîc adſcribere verba Thomæ Aqvin. p. 3. qvæſt. LIII, art. IV. *Per mortem non fuit ſeparata Divinitas, nec ab anima Chriſti, nec ab ejus carne. Poteſt igitur tam anima Chriſti mortui qvam ejus caro conſiderari dupliciter; (1.) ratione Deitatis, (2.) ratione naturæ creatæ. Secundùm igitur unitæ divinitatis virtutem & corpus reſumſit animam, qvam depoſuerat, & anima corpus reſumſit, qvod dimiſerat, &c. Si autem conſideramus corpus & animam Chriſti mortui ſecundùm virtutem naturæ creatæ, ſic non potuerunt ſibi invicem reuniri, ſed oportuit Chriſtum reſuſcitari à Deo.* Confer Lorinum *ad Act.* XIII. 30. & ad c. 1. 3. & Corn. à Lap. *ad Act.* 1. 2. Brochm. t. 1. LL. p. 925.

IV. Qva-

VI. Qvali corpore Meſſias reſurrexerit?

Reſp. eôdem, qvô fuerat ſepultus; licet non tali, infirmitatum ſc. reſpectu, qvibus non ampliùs ſubjiciebantur. Idem erat corpus ratione ſubſtantiæ, carnis & oſſium; licet non eſſet idem ratione qvalitatum. Dicimus hoc propter Photinianos, præcipuè Oſtorodum, qvi in Unterr. der vornehmſten Haupt-Puncten c. XLI. p. 388. nimis ineptit aſſerendo, Chriſtum non ampliùs habere carnem & ſangvinem; denn hätte Er noch Fleiſch und Blut/ ſo hätte Er keinen Geiſtlichen Leib/ &c. ubi etiam dictum 1.Cor. XV. 50. *caro & ſangvis non poſſid.* &c. malè ait exponi de carnaliter affectis, cùm accipi debeat von fleiſchlichen Cörpern oder Leibern. Ibid. p. 393. pergit, non poſſe demonſtrari, Chriſti corpus, qvod à mortuis reſurgens habuit, *fuiſſe immortale:* & licet fateatur Chriſtum non ampliùs decuiſſe mori, ſo folget doch aus dem nicht / daß Er ſchon einen unſterblichen Leib gehabt. Ad qvam abſurditatem ulteriùs detegendam, (nam nimis intricatus eſt l. c. Oſtorodus,) alii allegant Socinum *de ſtatu pri.*

hom.

hom. ubi in dubium vocat Chriſtum à mortuis excitatum membra omnia interiora, qvæ priùs habuerat, retinuiſſe. Nos fidei ſimplicitate contenti acqvieſcimus in verbis Chriſti, Luc. XXIV. 39. ubi *carnem & oſſa ſe habere* diſertè inculcat, & qvidem eadem, qvæ anteà. Vide hac de qvæſtione plura apud B. *Gerh.* part. II. *diſp.* p. 1505. Thum. *maj. Chriſti* p. 141. *ſeqq.*

Pertineret huc tractatio de reaſſumtione ſangvinis effuſi in venas vel vaſa priora; Item de retentione ſtigmatum in corpore glorioſo, &c. Verùm cùm neqve hæc neqve alia ob chartæ temporiſqve anguſtiam liceat attingere, poterit de iſta ſangvinis reaſſumti materia pius lector evolvere Thummium l. c. p. 126. Meiſn. *Chriſtol.* p. 535. Gerh. l. c. p. 1507. 1511. Dorſchei *vind. Exod.* p. 92. Fran. *Collii* l. v. *diſp.* VII. c. VI. & *diſp.* I. c. IV. & v. Dominici de Dominicis Veneti *tr. de ſangv. Chriſti A.* 1563. & diſp. Romæ 1463. habitam inter Dominicanos & Franciſcanos, *editam ab Ehingero:* De hac autem, cicatricum retentione latiùs olim Ampliſſimus Theologus Dn. Wilh. Lyſerus *in prælect. ſuper Jeſa.*

LXIII. *quæſt.* III. Item B. Gerh. *harm. reſurr.* p. 317. Förſt. *diſ.* V. in *Jeſa.* LIII. 9. cx. Chryſoſt. *hom.* LXXXV. *in Joh.* aliiqve.

VII. Cur Meſſias reſurrexerit?

Sepoſitis jam multiplicibus Reſurrectionis tam fructibus, qvàm fine, & ὅ & ὧ (de qvibus B. Gerh. l. *ſæpiùs citatô* p. 1537. *ſeq.* Feurb. *Faſc.* IV. p. 78: *ſeq.* Danhaw. *Chriſoſto.* p. 320. &c.) Id præcipuè videtur dubium; an (1.) reſurrectio Chriſti ſit meritoria? Reſpondet B. Gerhardus l. c. p. 1559. ſi meritorium accipias *ſpecialiter*, pro eo qvod Chriſtus locô noſtri præſtitit, & nos præſtare tenebamur, non eſt meritoria, ita namqve in morte Chriſti planè jam erat ſatisfactum: ſi verò ſumas *generaliter*, pro omni eo qvod bonô noſtrô factum eſt, qvod ad noſtri coram Deo juſtificationem vel acqvirendam vel applicandam pertinet, eſt meritoria; adeoqve reſurrexit Chriſtus διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν, *Rom.* IV. 25. ſcil. ut eam manifeſtaret, confirmaret, applicaret & actualiter à peccatis nos abſolveret. His adde Feurb. *faſc.* IV. p. 79. & Thum. *maj. Chriſti* p. 155.

Dein-

Digitized by Google

Deinde, an (2.) propter impios qvoqve reſurrexerit Chriſtus, ita ut ex ejus reſurrectione fluat eorundem futura reſurrectio? Reſp. ad hoc nimis craſsè Bucanus L. xxvi. qvæſt. xix. *electis tantùm* reſurrexiſſe Chriſtum: qvod tamen falſum, cùm ex ſeria Dei intentione Chriſtus uti pro omnibus mortuus, ita in omnium qvoqve commodum reſurrexerit, adeo ut & impii ad vitam reſurgere potuiſſent, niſi ſemetipſos excluſiſſent. (Vid. Gerh. t. II. *diſ. acad. p.* 1564. 1566. &c. *Feurb.* l. c. p. 67.) Si verò reſurrectionem accipias, non ut eſt ad vitam, ſed prout eſt antecedens exeqvendi adverſus eos totos, animâ & corpore conſtantes, judicii punitivi, eatenus cum B. Gerh. (t. VIII. LL. de *reſurr.* §. 56. *ſeq.* & t. II. *diſp. Acad. pag.* 1561.) & pleriſqve noſtratium cenſemus, eam non acqviſitam eſſe à Chriſto, vel ex ejus reſurrectione fluere, verùm ex juſtitia ac decreto Dei. Vide, qvæ in alteram ſententiam dat Feurb. *faſc.* IV. p. 85. *ſeq.* prolixè; & Brochm. t. I. LL. p. 934. poſtmodumqve accommoda Danhaw. *Chriſtoſ.* p. 308. ſeq.

V. USUS.

I. Didascalicus. §. 1. Meſſiæ *mors* eſt *vera*, exciſus enim eſt è terra viventium; *Innocens*, qvia non violentiam vel dolum ullum commiſit unqvam; ac propterea eſt Mors *ſalutaris*, ita ut hic ſanctus agnus fiat אשם vel victima pro alienis, videlicet totius mundi peccatis, Rom. v. 10. Joh. I. 29. I. Pet. I. 18. 19. III. 18. Ebr. II. 14. VII. 26. 27. eſt etiam *ſpontanea*, ſiqvidem ipſe poſuit animam; & nihilominus eſt etiam *divinitùs inflicta*, Deus ſiqvidem noſtris peccatis adeo infenſus ipſum ita *voluit percutere*, &c. eſt *efficax*: ſiqvidem Sol hic rubicundus occidens, inſignem promittit ſerenitatem vel Eccleſiæ copiam; (juxta Acoſtam. f. 493. n. 104. in *Jona*) &c.

§. 2. *Sepultura* Meſſiæ eſt vaticiniorum de ea complementum; I. Cor. XV. 4. veræ humanitatis, ut & veræ mortis documentum, partæ qvietis, ſepulti obtectiqve peccati & ſcpeliendi etiam veteris Adami monimentum: *Rom.* VI. 4. *Jeſ.* LXVI. 23. *Ebr.* IV. 10.

§. 3. *Reſurrectio* Meſſiæ erit *certa:* videre

dere enim ſemen vel poſteritatem ſuam; prolongare dies; non competunt manenti in ſepulcro: *Frugifera* eccleſiam namqve tam è gentibus qvàm Judæis colliget ſibi hic redivivus ampliſſimam, inenarrabilem; cui erit pax, *Joh.* xx. 19. *Rom.* xiv. 17. fraternitas cum rege, *Col.* 1. 18. *Joh.* xx. 17. gaudium, *Matth.* xxviii. 9. ſpes viva, 1. *Pet.* 1. 3. *Joh.* xiv. 19. 2. *Tim.* 1. 10. erit *Majeſtatica*; anguſtiarum namqve omnium factus eſt ſemel finis, nunc verò proſpera incipit Divini Beneplaciti propagatio, &c. nunc procedunt nuncii pacis per univerſum orbem, *Jeſ.* lii. 7.

II. Elenchticus. §. 4. Abſciſſus eſt de terra viventium Adam ſecundus, ut veram vitam adipiſcerentur omnes mortui in Adamo primo: *Roman.* v. 15. 1. *Cor.* XV. 21, 22. Contra particularitatem *Calvin.* Moriens Meſſias fuit אשם ſeu victima pro aliorum delictis: non ergo nudâ prædicatione vel doctrinæ per mortem confirmatione homines redemit: contra Photin. Meſſias expertus eſt מותים *mortes plures*; ideòqve ſenſit præter temporalem, etiam infernalem nobis debitam, Gen. 11. 17. contra

Papiſtas. Contritus eſt ob noſtra peccata Meſſias, eademqve ratione & culpæ & pœnæ bajulans perfectè abſtulit: non ergo pro pœnis vel temporalibus vel æternis ſatisfaciendum reſtat nobis; contra *Eosdem*. Sepulcrum ſaxeum uti ſemel à Chriſto eſt deſertum, manibuſqve Arabum ac Turcarum vaſtantibus aliqvoties permiſſum, ita & nos meritò ſaxeis ſaxa, ut Indulgentiarum meritoria, relinqvimus, uniqve Chriſto regi, per *cujus ſolius manum* Dei voluntas expeditur, non verò Sanctorum miniſteriis innitimur; contra *Eoſdem*.

III. Pædeuticus. §. 5. Mortuô Chriſtô commorere, qvotidie reſecando ſuppullulantia hydræ intus in corde habitantis capita venenata; *Rom*. VI. 2. *Galat*. II. 20. c. VI. 14. 2. *Cor*. V. 15. Adamum qvoqve veterem qvotidie ſupprimendo ſepelito, ne vivat in te vegetus regnetqve, cujus cauſâ Chriſtus mortuus; *Rom*. VI. 4. Sic ſanè moriens qvotidie, (mortem videlicet & Chriſti & tuam, tam ſpiritualem, qvàm inſtantem temporalem, expendendo) non morieris, cùm morieris: juxta illud; *qvi moritur, anteqvam moritur, is non moritur, qvando mori-*

Digitized by Google

moritur. Sic etiam ſanctum Chriſti, non verò ſerpentis *Semen*, naturam videlicet grani in terra demortui tuiqve in cœlis Patris referendo: ſic namqve ſi animô gratô hoſtiam te rurſus Deo obtuleris vivam, *Rom.* XII. 1. ſi in bonis operibus eris *dives* (inſtar Joſephi, *Luc.* XXIII. 50. 1. *Tim.* VI. 18.) Chriſtoqve cor tuum commodabis tanqvam dormitorium; ſvaviter aliqvando è tuo dormitorio refloreſces ad cœli Paradiſum.

IV. Epanorthoticus. §. 6. Pudeat tam ſeverô Dei in peccata judiciô viſô, fœtidum te in ſanctis Dei angelorumqve oculis manere cadaver; pudeat peccatis peccantiumqve tyranno Satanæ te vivere cum tui tamen causâ mortuus ſit hic ſanctus ſervus. Pudeat, cor tuum eſſe templum Veneris aut Plutonis, qvod ſanctum debeat eſſe ſacellum Chriſti Regis: (vide Danh. χειϛονο. p. 251.) Pudeat in manibus tuis reperiri *violentiam*, in lingvâ *dolum*, qvod difformen planè te reddit Capiti tuo innocenti, 1. Pet. II. 24.

V. Consolatorius. §. 7. Chriſtus ex anguſtiis ereptus, etiam te ſimilia pa-

tientem eripiet compatiens, *Ebr.* 11. 17. Chriſti innocentia, tua, ô credens, juſtitia, 1. *Pet.* 111. 18. *Ebr.* VII. 26. Judicium mortemqve, tui cauſâ ſemel à Meſſia tolerata, ne extimeſcas: *Joh.* 111. 18. c. V. 24. *Rom.* VIII. 1. 1. Cor. XV. 55. Sepulcrum ne timeas, qvod ſanctô ſuô corpore ſanctificat omnium ſanctiſſimus: imò verò capitis hujus, qvod vivit ſine fine, te membrum eſſe individuum, ac propterea in morte non relinqvendum, ſemper memento, *Johann.* XIV. verſ. 19.

F I N I S.

בע״ח:

Digitized by Google

נגה״:

שבעים שבעים:

DE
COMPUTO SACRO LXX. HEBDOMADUM DANIELIS,

DISSERTATIO HISTORICO-CHRONOLOGICA,

Qvam ſub Præſidio

VIRI PRÆCLARISSIMI, EXCELLENTISSIMI

DN. ÆGIDII STRAUCHII,

S. S. Theol. Licent. Mathem. infer. P. P. & Hiſtor. Subſtituti famigeratiſſimi,

Publicè Wittebergæ ventilandam proponit

PETRUS GöDTKENS,

Hamburgenſis.

Die XVI. Maji. Annô M. DC. LX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Q. D. B. V.

Qvamvis Scriptura Sacra in tradendis iis dogmatibus, qvæ ad ſalutem creditu neceſſaria ſunt, ut lux in tenebris intellectus noſtri, per lapſum excœcati, luceat, in iis tamen qvæ ſalutem non concernunt, & prophetiis imprimis, proprió & perſpicuô ſermonis idiomate, Viri θεόπνευστοι pariter & ubiqve uſi non ſunt, cùm DEO Scripturas ita temperare viſum fuerit, ut locis evidentioribus famem, obſcurioribus faſtidium detergeret. Atqve inter hæc obſcura vaticinia excellit myſticus ille LXX. Hebdomadum calculus, cujus Danielis cap. IX. fit mentio, tanta enim Angelicæ iſtius prædictionis difficultas eſt, ut vix duos invenias Chronologos, vel Interpretes, qvi ſecum invicem in explicatione præſentis loci Prophetici conveniant, qvin potius

potius ingenii imbecillitatem penè multi Interpretes liberè fateantur. Non recenſebo prolixè, uti Judæi, qvò eludant argumenta, qvæ adverſus impietatem eorundem, ex hoc loco depromuntur, difficultatem ejus vehementer urgeant, qvâ exceptione R. Luſitanus in Colloqvio Mittelburg. uſus eſt, ajens: Temerarium eſt interpretari Danielem; meam interpretationem paveſcens inſinuabo, & Celeberr. Dn. D. Müllerus in Judaiſmo ſuo cap. X. teſtatur, ſe aliqvoties Daniclitico vaticinió Apellas hoſce convincere conatum eſſe, eoſdem verò hâc excuſatione uſos, Danielem nimis difficilem eſſe, reſpondere noluiſſe; Sed patrum potius qverimoniæ penſi habendæ ſunt, ita enim Origenes Adamantius, Homil. XXIX. in Matth. qvâ caput XXIV. explicat; occaſione verborum Chriſti. Cùm videritis abominationem deſolationis, qvod ſcriptum eſt per Danielem Prophetam &c. *ſubjungit: Verè comprehen-*

hendere ſermones Danielis nullius alterius eſt, niſi Spiritus Sancti, qvi fuit in Daniele, ut de Septimanis omnem manifeſtet ſermonem & de abominatione deſolationis dicta ab eo. Similiter Hieronymus qvando tomo V. Operum (Edit. Baſil.) explicationem hujus vaticinii aggreditur, præmittit: Si Danieli dicitur, diligenter attende, ut audias & intelligas qvod vides: qvid nos facere oportet, qvorum oculi ignorantiæ tenebris & caligine vitiorum obcæcati ſunt? Et paulò pòſt, deſperans qvaſi de certitudine, ſubjungit: Scio de hac qvæſtione ab eruditiſſimis viris variè diſputatum: & unumqvemqve pro captu ingenii ſui dixiſſe, qvod ſenſerat. Qvia igitur periculoſum eſt, de Magiſtrorum Eccleſiæ judicare ſententiis & alterum præferre alteri, dicam, qvid unuſqviſqve ſenſerit, Lectoris arbitrio derelinqvens, cujus expoſitionem ſeqvi debeat. Qvod ſi itaqve tanti Patres explicaturi ſeptuaginta hebdoma-

ma-

Digitized by Google

madum calculum in nodos difficiles ſe incidiſſe faſſi ſunt, qvid mirum alios qvoqve ſe extricare feliciter non potuiſſe. Cæterùm cùm & in hoc negotio verum ſit, qvod aliàs dicitur δύσκολα τὰ καλά, placet nobis in præſenti de myſtico iſto temporis intervallo liberè philoſophari, atqve eam exponere ſententiam, qvam pro veriſſima habemus, recordantes dicti Scaligeri: Infinita res eſt Epochæ & intervalla temporum, ſed in qva materia nulla juſtior venia ſit, ſiqvidem nullius eſt, ut omnia noſſe, ſic omnia literis complecti. Sit itaqve.

THE-

Digitized by Google

THESIS I.

Per שָׁבֻעִים שִׁבְעִים *intelliguntur Septuaginta hebdomades annuæ, ſeu conſtantes è totidem annis, è qvot diebus conſtant hebdomades vulgares.*

§. 1. Hebdomas, qvam Ebræi à ſeptenario numero שָׁבוּעַ Chaldæi שָׁבוּעָא vocant, non unô eôdemqve ſenſu ab omnibus auctoribus & vaticinii Danielitici Interpretibus, accipi & explicari ſolet, cùm diverſa vocis hujus ſignificatio in ipſo Sacro codice obſervetur. Primùm enim in eodem freqventiſſima mentio fit, hebdomadis dierum, ſeu ſpatii dierum ſeptem, qvorum ultimô ſeu feriâ ſeptimâ, in memoriam qvietis divinæ, peractô creationis opere, ab operibus laborioſis Judæi abſtinere debebant, qvi freqventiſſimus vocabuli שָׁבוּעַ ſignificatus eſt, occurrens *Gen.* XXIX. 27. 28. *Ex.* XXXIV. *v.* 22. *Lev.* XII. 5. *Deut.* XVI. 9. & paſſim alibi, atqve à Sabbatho, cujus cauſſâ cyclus hebdomadicus primitus inſtitutus eſt, hebdomades hæ שַׁבָּתוֹת vocantur *Lev.* XXIII. 16. qvod enim ibidem in textu Ebræo legitur,

tur, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת Chaldæus vertit: מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֵיתָא Itemqve qvod dicitur, שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃ Chaldæus reddidit שְׁבַע שָׁבוּעָן שַׁלְמָן יְהוֹיָן *Septem ſeptimanæ integræ erunt.*

§. 2. Præter hebdomades dierum decantatæ qvoqve ſunt hebdomades annorum, qvarum ſtructura hæc eſt, qvod locô diei annus integer in cenſum veniat. Meminit hujuſmodi Septimanarum Moſes *Levit.* XXV. 8. וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃ *Et numerabis tibi ſeptem hebdomades annorum, ſeptem annos ſeptem vicibus & erunt tibi dies ſeptem Hebdomadum annorum, novem & quadraginta anni.* Circa qvem locum mira oſcitantia *Cardinalis Bellarmini* obiter notanda venit; Is enim L. III. de Pont. Rom. c. VIII. obſervat, nullibi in univerſa Scriptura diem pro anno poni, & cùm huic hypotheſi obſtare videat, præſentem è Levitico citatum locum, reſpondet, hebdomadem qvidem annorum legi, & rectè ita dici, qvia hebdomada denominatur, à numero Septenario, Græcè, Latinè & Hebraicè, nam Ebræi dicunt שביע &c. Diem autem pro anno nuſqvam legi, nec illud dici poſſe ideò, qvod dies non ſignificet numerum, ſed tem-

pus

pus lucis &c. At enim in Hebræo non eſt vox שביע ſed שבתת. Deinde utrumqve in citato loco dicitur, & hebdomadem annorum dari, & dies nonnunqvam pro annis poni, qvid enim clarius dici potuiſſet, qvàm illud: *Et erunt tibi DIES ſeptem hebdomadum annorum, qvadraginta novem ANNI.* Suſpicor autem anſam adverſus claram Scripturæ literam hoc negandi Bellarminum accepiſſe è Vulgata Verſione, in qva textus Hebræus non ad verbum redditur, ſed dierum nulla fit mentio, cùm legatur ibidem: *Numerabis tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, qvæ ſimul faciunt qvadraginta novem.*

§. 3. E duabus hiſce vocis Septimanæ acceptionibus utra in præſenti dicto Prophetico locum habeat, definire difficile non eſt; Qvia enim Angelus de re qvadam, diu pòſt futura, vaticinatur, per 70. hebdomades non vulgares dierum, ſed ſingulares annorum intelligi debent. Spatiô ſeptem hebdomadum reſtauranda dicitur civitas, qvod certè qvadraginta novem dierum ſpatiô, ſeu ſeptem dierum ſeptimanis fieri non potuit. Præterea eventus ipſe, qvi optimus vaticiniorum interpres eſt, ſatis edocuit, exitum mandati de reſtauranda civitate, adventum Meſſiæ,

 exci-

Digitized by Google

excisionem ejuſdem, deletionem peccati & adductionem juſtitiæ, cum plenario & æterno urbis excidio, non ſeſqvianni ſpatiô accidiſſe, ſed ab exitu mandati de reſtauranda urbe uſqve ad ejus deletionem 490. annos interceptos eſſe, tantum proinde erit temporis ſpatium, qvod ſeptuaginta hebdomadum nomine Angelus intellexit. E qvibus omnibus ad oculum apparet Septimanas Danieliticas annuas eſſe, neqvaqvam diurnas, ſeu hebdomadas ſingulas ſeptem complecti annos, omnes autem ſpatium temporis, qvod antea nominabam, nempe 490. annos. Qvod adeo clarum eſt, ut Judæorum pleriqve fateantur 490. annos per ſeptuaginta hebdomades intellexiſſe Angelum, qvamvis eoſdem ratione termini à qvo & ad qvem, aliter atqve nos ordinent. Ita diſertè *Menaſſeh ben Iſraël* ſcribit de Term. Vitæ p. 168. *Septuaginta autem illæ hebdomades Danielis faciunt* 490. *annos*; Ita *R. Iſaac Abarbenel in* מעיני הישועה ſeu commentario in Danielem, ita *R. Joſeph Jachias* in פירוש על דניאל R. Aben-Eſra & alii.

§. 4. Parùm itaqve moramur recentiorum qvorundam Judæorum deliria, qvi non annuas, ſed cyclicas hebdomades intelligendas eſſe volunt, ſeu per hebdomadem cyclum

Jobe-

Jobelæum qvadraginta novem annis abſolutum ſignificâſſe Prophetam blaterant, unde ſpatium 70. hebdomadum 3430. annos comprehenderit. Enimverò commentum hoc uſqve adeo abſurdum eſt, ut pleroſqve Apellas ejuſdem pudeat; Nullibi enim in univerſa Scriptura Hebdomas qvadraginta novem annos notat; neqve ſpatiô tot annorum templum ſecundum ſtetit, imò vix ſeptimam hujus temporis partem duravit. ut taceam eô tempore, qvô Judæi inſtaurare templum cœperunt, ſimul vaticinatos eſſe Prophetas de inſtante adventu Meſſiæ, ita enim Aggæi II. 7. legimus: *Dicit Dominus Exercituum; adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum & terram & mare & aridam, & movebo omnes gentes: Et veniet DESIDERATUS cunctis gentibus & implebo domum iſtam gloriâ, dicit Dominus Exercituum.* Annon verò ſatis longinqvum & diuturnum tempus eſt, qvod 3430. annos complectitur? Sed nolumus in re clara otiô ulterius abuti.

§. 5. Neqve verò *Origenis Adamantii* de LXX. Hebdomadibus certior eſt ſententia; Ille enim Homilia XXIX. in Matthæum Septimanas Danieliticas dici putat, à ſeptem decadibus annorum, ita ut unaqvæqve Septimana comprehenderit ſeptuaginta annos,

Digitized by Google

omnes autem qvatuor millia & nongentos annos. Placet de hac re Origenis verba adſcribere: *Arbitror ſeptuaginta ſeptimanas conciſas ſuper populum & ſuper civitatem ſanctam, ut conſummetur peccatum; qvatuor millia nongentos eſſe annos, ab Adam uſqve ad ſeptuaginta annos, qvi fuerunt poſt diſpenſationem Chriſti. Conſummatum eſt enim peccatum populi, propter qvod & à Deo eſt derelictus; & illorum qvidem peccatum ſignatum eſt, credentium autem injuſtitia eſt deleta, & poſt deletionem ejus adducta eſt in Chriſto vita æterna. Sed qvemadmodum Lex & Prophetæ uſqve ad Johannem, qvi oſtendit Chriſtum: propterea puto dictum ſignare viſionem & prophetiam. Nam qvemadmodum neqvaqvam ſunt in Prophetis viſiones poſt Johannem, ideo ſignata eſt viſio & Prophetia. Signatâ autem viſione & Prophetiâ unctus eſt unigenitus ſanctus ſanctorum Chriſtus. Qvem Chriſtum unctum cognoverunt Prophetæ & Daniel, & intellexerunt aliqvô modô ab exitu verbi qvando verbô Domini cœli firmati ſunt &c.* Hactenus Origenes, cujus errores in hac explicatione commiſſi, ſi omnes recenſeri & confutari deberent, præſentes paginæ non ſufficerent. Qvis unqvam, ut de multis pauca dicam, in Scriptura S. deprehendit veſtigia hujuſmodi com-

computi myſtici, qvô ſeptuaginta anni uni Septimanæ reſpondeant? Qvis dubitabit adverſus naturam vaticiniorum eſſe, referri in iiſdem præterita? Ubi in univerſa Scriptura exitus mandati de reſtaurandis Hieroſolymis idem eſt, qvod verbum Domini, qvô cœli firmati ſunt? Qvomodo probabitur inter creationem mundi & Chriſti diſpenſationem interceptos eſſe 4900. annos, cùm ex hiſtoricis & Chronologicis fundamentis demonſtrari poſſit Natalem mundi à Natali Chriſti, qvem Epocha Dionyſia exprimit, interceptos eſſe non niſi 3949. annos, cum tribus menſibus ferè? Contorta certè hæc omnia ſunt, & qvadrant hôc locô; qvæ de Origene aliàs circumferuntur: *Ubi Origenes benè, ibi nemo melius, ubi malè, ibidem nemo pejus.*

THESIS II.

Anni iſti 494. qvi per LXX. Hebdomades Danieliticas intelliguntur, non ſunt myſtici tales, qvales Hainlinus intelligit, ſupponens, eoſdem conſtitiſſe è ſeptem menſibus, qvorum qvilibet ſeptem hebdomadibus dierum abſolutus fuerit.

§. 1. Inter reliqva hujus ſeculi portenta commemorationem merentur, qvæ *Johannes Jacobus Hainlinus* Diœc. Adelb. in Ducatu Wûrtenb. Superint. in ratione temporum ſubducenda, excogitavit, ex Hebdomade creationis, veluti radice, in omnia ventura ſecula, geometricè progrediens, & menſes ſepties ſeptem ſeu 49. dierum, annos verò ſepties ſeptem hebdomadum, ſeu 343. dierum fingens. Atqve hujus computi myſtici ope putavit Auctor omnes difficultates, qvæ poſt Scaligeri labores in Rebus Chronologicis adhuc reſtant, ſolvi poſſe, imprimis verò per LXX. Hebdomades Danieliticas ſeu 490. annos, nullos alios, qvàm myſticos intelligendos eſſe, id eſt, ſpatium 168070. dierum, ſeu 460. annorum Julianorum, & 55. dierum. Qvod inventum Celeberrimo Viro *Thomæ Lanſio* uſqve adeo placuit, ut in Præfatione ad Lectorem, qvâ Hainlini Solem Temporum ornavit, ſcribere non ſit veritus: *Qvamprimùm in rem præſentem ventum & myſtica illa nova CLAVIS ſacrorum temporum receſſus mirificâ facilitate recluſit omnes, atqve ſpecioſiſſimis nec paucis experimentis fidem fecit ſtabilem, firmamqve; purgatâ ita ſuſpicione & poſitô ſtupore, nullis ſanè verbis exprimere poſſum, qvantis exultaverim gaudiis, & qvantâ jucun-*

jucunditate diviniſqve ferè voluptatibus, fuerim perfuſus. Gratulabar piiſſimo auctori, cui contigerit iſta ἐξοχὴ ſublimis & incomparabilis inventionis; gratulabar amœniſſimæ & cultiſſimæ terrarum Ducatui Würtenbergiæ, cujus immortalem gloriam clariſſimus civis, novô & nobiliſſimô auctariô cumulaturus: & demum gratulabar Reipublicæ Chriſtianæ univerſæ, in qva novô hôc inventionis ſidere refulgente, omnes in calculum ac rationes ſacrorum temporum hucuſqve graſſati errores citò in nihilum ituri eſſent. Hactenus Lanſius.

§. 2. Cæterùm qvæ auctor de Matheſeos imperitis in Dedicatione ad Sereniſſimum Principem Eberhardum &c. ipſemet ſuſpicatus eſt: *Mirabuntur*, ajens, *qvid mihi in mentem venerit, ut in tanta tamqve perturbata temporum Politicorum diverſitate, novos menſes 49. novoſqve annos 343. dierum confinxerim, à nullo ſidere cœleſti, qvæ qvidem ipſi agnoſcant, dependentes; & proinde hæc omnia, de qvibus tot ſeculis ne qvidem per febrim ullus unqvam ſomniavit, tanqvam otioſi, veterum faſtidientis, novitatiſqve, avidi ingenii, inutiles ac futiles ſpeculationes condemnabunt*; eadem de peritis Chronologis non minus expectare debuiſſet. Novitas certè, uti in qvalibet diſciplina ſuſpecta eſſe ſolet, ita in Chronologicis impri-

mis & Hiſtoricis negotiis pernicioſa prorſus cenſetur. Nam cùm teſtimoniis fide dignis hîc omnia comprobanda ſint, qvis ab aſſenſu ſe non ſuſtinebit, ſi ea, qvæ per febrim nullus unqvam ſomniavit, ſine omni teſtimonio Sacro & profano, tanqvam è tripode dicta, proferantur. Annon ridiculum eſt, ea in qvæ planè fortuitò incidimus, (uti Auctor in Vindiciis de ſeipſo fatetur) pro myſterio habere & fundamento omnis Chronologicæ certitudinis? Sed non urgebo in præſenti argumenta generalia, qvæ adverſus myſticum Hainlini computum alibi allegavi, hoc unum addo, triginta annorum neglectum, qvibus LXX. Hebdomades Hainlinus mulctat, intolerabilem eſſe, cùm eâ ratione nullô prorſus modô verba Angeli ſibi conſtare poſſent, neqve enim ſpatiô 46. annorum Julianorum, qvot per ſeptem hebdomades Hierophanta intelligit, civitas ædificata eſt, neqve poſt 460. annos à Secundo anno Darii Nothi, à qvo nobiſcum Septimanas Angelicas Hainlinus auſpicatur, deſtructio templi accidit, neqve cætera qvæ in Supputatione Danielis leguntur, cum Hainlinianis hypotheſibus conciliari poterunt.

THE-

THESIS III.

Anni 490. qvot per LXX. Hebdomades intelligendas eſſe diximus non ſunt merè Lunares, ſed Lunæ-Solares, qvi aliqvando cum Julianis annis paria poſſunt facere.

§. 1. Etſi cujuſvis ſtellæ ad priſtinum locum reditus à qvo digreſſus erat, annus ejuſdem dici qveat, unde *Macrobius* L. II. in Somn. Scipionis cap. XI. *Annus*, inqvit, *non is ſolus eſt, qvem nunc communis omnium uſus appellat: ſed ſingulorum, ſeu Luminum ſeu Stellarum, emenſô omni cœli circuitu, à certo loco, in eundem locum reditus, annus ſuus eſt*; imprimis tamen ad Luminaria in annis Aſtronomicè determinandis reſpici ſolet. Qvamobrem annus alius vocatur Solaris, qvem determinat Solis in proprio orbe revolutio, cujuſmodi annô è præſcripto Julii Cæſaris hodie utimur, alius Lunaris, duodecim Lunationibus, ſeu menſibus abſolutus, qvalem Turcæ & Arabes uſurpant; alius deniqve Lunæ-Solaris, in cujus ordinatione ad utriuſqve Luminaris motum reſpicitur, ita qvidem,

ut menſium Neomenias Luna, ſuô cum Sole concurſû, indicet, tempeſtates verò eaſdem menſes iidem perpetuo à Solis habitudine habeant; qvale Kalendarium eſt, qvô Judæi utuntur, dum convenienti menſis Embolimæi, ſeu decimi tertii, intercalatione defectum anni Lunaris communis, 354. diebus abſoluti, compenſant.

§. 2. Qvod ſi itaqve de annorum, qvos Gabriel nominat, diſpoſitione qværatur, certum eſt nullos alios, qvàm qvos ultimò nominavimus, intelligi poſſe. Qvamvis enim Patriachæ annô Solari videantur uſi, cùm menſes qvinqve continui in anno diluvii pleni fuerint, poſteà tamen Judæi aliam anni formam in faſtis ſuis ſignandis uſurparunt, qvæ nulla alia, qvàm Lunæ-Solaris fuit. Atqve hanc ipſam eſſe normam temporis, ab Angelo indicati, tam clarum putamus, qvàm qvod clariſſimum. Primò enim nullum Lunaris anni veſtigium hîc præſto eſſe, ipſiſſima Angeli verba ſatis edocent; Secundò, annus Lunaris ad Sacra Judæorum ineptus fuit, cùm feſtum Paſchatos, præcipuæ apud Judæos dignitatis, & æqvinoctium & Plenilunium pro charactere habuerit, qvorum illud in anno Lunari per omnes menſes vagatur, cum Paſcha Judaicum menſi Niſan perpetuò affixum fuerit.

fuerit. Tertiò anni Lunares minores ſunt annis Solaribus 11. diebus, qvi defectus ſpatiô 490. annorum, ultra qvatuordecim annos importat, ut adeò in textu Prophetico intelligerentur 475. anni Solares circiter. At à ſecundo anno Darii Nothi, uſqve ad annum Excidii templi poſterioris, intercepti ſunt, non 475. ſed 490. anni. Oportet itaqve hebdomades Danieliticas non Lunarem, ſed Solarem computum ſuppoſuiſſe.

§. 3. Qvamvis autem ea, qvæ diſputavimus hucuſqve ſatis clara videantur, obortæ nihilominus ſunt de forma annorum 490. diſſenſiones qvædam, qvarum meminit *Hieronymus* Oper. tom. V. Editionis Baſileenſis. Scilicet *Julius Africanus*, qvi primus inter Chriſtianos Chronologiæ fontes recluſit, ac πεντάβιβλον χρονολογικὴν ſcripſit, ex qva integras etiam paginas in ſuum Chronicon tranſſcripſit Euſebius, teſtibus *Scaligerô & Gerardô Joanne Voſſiô*, Africanus, inqvam, & poſt eum *Theodoretus* in IX. Daniel, *Beda* aliiqve tradiderunt, intelligi h. l. annos Lunares qvadringentos nonaginta, qvi faciant annos Solares qvadringentos ſeptuaginta qvinqve. Atqve hæc ſententia Patronos nacta eſt penè multos, teſtatur enim in h. l. *Dionyſius Carthuſianus*, cujus ætatem ad annum Chriſti 1450.

Rob.

Rob. Bellarminus refert, approbari eandem in Scholaſtica hiſtoria, Gloſſa item ordinaria, ab Alberto Magno, & communiter à Doctoribus Eccleſiæ, Bedam ſeqventibus, unde ipſe Carthuſianus adverſus Anonymum qvendam eam defendit, & *Benedictus Pererius* hanc ipſam opinionem neqvaqvam improbandam eſſe contendit.

§. 4. Cæterùm impoſuit hiſce Interpretibus imprimis vocula נֶחְתַּךְ qvam non tantùm vulgatæ verſionis auctor reddidit *abbreviatæ ſunt*, ſed jam olim, *Tertulliani* tempore, ſimilis verſio extitiſſe videtur: ita enim is in Libro adverſus Judæos, Capite de Paſſione Chriſti & vaſtatione Hieruſalem verba Angeli adducit: *LXX. Hebdomadæ breviatæ ſunt ſuper plebem tuam, & ſuper civitatem ſanctam, qvoad uſqve inveteretur delictum & ſignentur peccata, & exorentur juſtitiæ & inducatur juſtitia æterna &c.* Perſuaſi itaqve fuerunt Interpretes, ob vocem נחתך non annos communes, ſed breviores uſualibus intelligendos eſſe; qvô ſenſû Carthuſianus commentatur: *Dicuntur hebdomadæ iſtæ abbreviatæ non numerô, qvod pauciores ſint, ſed qvantitate, qvia annus Lunaris brevior eſt Solari, undecim diebus.* At enimverò non aſſecuti videntur hujus explicationis auctores emphaſin

& ſco-

& ſcopum verborum Spir. S. Qvamvis enim vocabulum נחתך in codice Sacro non amplius occurrat, atqve ideo Maſorethæ ſuum ל addiderint, qvod valet לית *Non* ſcilicet *legitur*, *extat*, *vel reperitur aliàs*, unde unô modô colligendi ſignificatum vocis & collatione plurium locorum hîc deſtituimur, qvamvis item conjugata radicis hujus à ſecando ſignificationem ſuam habeant, nam voces חֶתֶךְ חֲתִיכָה חִתּוּךְ *inciſionem*, *exciſionem*, *ſegmentum* ſignificant, textus tamen συνάφεια magis ſuadet, vocem נחתך determinandi ſignificationem habere, ſeu præciſum & certum temporis intervallum indicandi, cùm hic ſcopus fuerit angelici vaticinii, unde rectiſſimè *B. Lutherus* vertit; Siebenzig Wochen ſeynd beſtimmet ꝛc. *Vatablus & Junius* deciſæ ſunt: nec abnuunt prorſus Græci, qvi reddiderunt συνετμήθησαν, qvamvis enim hæc vox reddi poſſet; *conciſæ ſint*, indicatur tamen eâdem collectio qvoqve ſeu brevis contractio in unam ſummam, quemadmodum συντόμως εἰπεῖν de recenſione argumenti ſeu ſummæ rei dici ſolet, ut adeo hîc emergat ſenſus; Septuaginta hebdomades per decretum DEI in brevem ſummam qvaſi redactæ ſunt &c. Imò nec apud Orientales inuſitatum eſt in hoc ſignificatu certitudinis, determinationis

ſeu

ſeu deciſionis vocem חתך uſurpari, demonſtrationem enim certam, firmam & evidentem Judæorum Dialectici communiter vocant מוֹפֵת חוֹתֵךְ & Chaldæus Paraphraſtes ita eandem vocem uſurpavit, Eſth. IV. ℣. 5. דִּי עַל מֵימַר פּוּמֵיהּ מִתְחַתְּכִין פִּתְגָמֵי מַלְכוּתָא׃ *Qvia ſecundum edictum oris ejus deciſa eſſent negotia regni.* Manet itaqve certum & annos uſuales intellexiſſe Angelum, & eorum ſummam accuratiſſimè definitam eſſe, ſignificare voluiſſe. Confer, ſi placet, Corn. à Lap. in h. l. qvi ut Vulgatam verſionem vindicet, aliô adhuc ſenſu, hebdomades abbreviatas dici putat, nempe qvòd paucæ ſeptimanæ definitæ ſint uſqve ad Chriſtum, cùm DEUS longè plures potuiſſet ſtatuere, qvâ explicatione tamen non opus eſt, ſi pro eo, qvod dicitur, abbreviatæ ſunt, legas deciſæ ſeu determinatæ ſunt.

THES. IV.

Ratione termini à qvo initium Septuaginta hebdomadum connectendum eſt cum tempore, qvô exiit mandatum de inſtauranda civitate.

§. 1. Poſteaqvàm Angelus Subjectum, ſuper qvo Septimanæ deciſæ ſint, nominaverat,

rat, nempe qvòd populum Judaicum & civitatem Sanctam eædem concernant, dum eô temporis intervallô futura ſit à peccato liberatio, juſtitiæ æternæ adductio, vaticiniorum obſignatio & Sanctiſſimi unctio, explicat diſtinctè magis, unde tempus illud computare debeamus, nempe מִן מֹצָא דָבָר לְהָשִׁיב וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלַםִ: Tremellius vertit: *ab enunciatione verbi de reſtituendo* (ſubintelligit domo Dei) *& de ædificandis Jeruſchaldaimis*. Pagninus: *ab exitu ſermonis ad reverti faciendum & ad ædificandum Jeruſalaim*. Significanter Lutherus: Von der Zeit an ſo außgehet der Befehl / daſʒ Jeruſalem ſoll wieder gebauet werden ꝛc. Intelligi autem reſtitutionem civitatis ſemel devaſtatæ, tum è verbis, tum è ſcopo textûs Prophetici abundè liqvet, Dei enim reſponſum attulit Angelus ad preces Danielis, qvæ erant ſeqventes: *Nunc auſculta Deus noſter orationi ſervi tui & deprecationibus ejus, & fac ut luceat facies tua ſuper ſanctuarium tuum, qvod deſolatum eſt propter Dominum.*

§. 2. Miramur itaqve Patres qvoſdam alibi terminum à qvo hujus celeberrimi intervalli figere auſos eſſe; De *Origene* qvidem ex Homilia ejuſdem XXIX. in Matthæum, conſtat, eundem Septuaginta hebdomades à

lapſu

lapſu Adami auſpicari maluiſſe, & ſimul qvatuor millia & nongentos annos intellexiſſe, qvemadmodum propriis Origenis verbis e-
* th. jusdem ſententiam jam anteà * explicavimus.
I.§.5. De aliis Patribus ſimiliter conſtat, uti Epocham LXX. Hebdomadum cum hujuſmodi annis connectere auſi ſint, in qvos nullum mandatum de reſtauranda civitate exiit, qvæ ſententiæ in ſubſeqventibus confutandæ erunt. Neqve feliciter hanc controverſiam expediunt, qvi per דָּבָר non regium edictum, ſeu verbum mandati, ſed verbum promiſſionis divinitus factæ intelligunt, ita ut initium hujus intervalli connectendum ſit, cum eo tempore, qvô Jehova futuram reſtitutionem templi & civitatis per Prophetam intimavit, uti *Raymundus* p. II. c. III. Pug. Chriſt. Fidei opinatur, cujus opinio è noſtratibus cuidam, τῷ νῦν ἐν ἁγίοις probabilis viſa eſt. Enimverò explicatio hæc & verborum emphaſi & Propheticæ intentioni omninò contraria videtur.

§. 3. Deteſtanda verò imprimis Judæorum perverſitas eſt, qvi ut effugiant argumentorum vim, qvibus Chriſtiani è præſenti vaticinio Meſſiam veniſſe jamdudum, firmiter demonſtrant, aliunde hoc intervallum auſpicari ſolent; Ita enim in סדר עולם רבא

seu

ſeu Chronico mundi majore, cujus auctor putatur ר׳ יוסי בן חלפתה hoc vaticinium explicatum legimus, qvod Angelus doceat, hebdomadas 70. ab excidio templi prioris, uſqve ad excidium templi poſterioris computandas eſſe, ſeptuaginta ſcilicet annos, qvibus excisum & deſtructum manſit, & qvadringentos decem, qvibus exædificatum ſtetit. Audiamus דון יוסף אבן יחייא qvi בפירוש על דניאל commentatur ſeqventia: דתדע ותשכל מוצא הדבר מתי יתמיד הגלות בבליי. ויתמיד בית שני. ויתחיל הגלות הארוך. כי עד שיבוא הנגיד כורש שנקרא משיח יהוה להשיב ישראל ולבנות ירושלים ויצא דבר אל היש יעברו שבועים שבעה. ובזה ביאר זמן הגלות בבליי בקירוב. כי לא גלא הזמן הקצוב נהחלט לכל דבר. ושבועים ששים ושנים תשוב ארץ ישראל „לבנינה בבית שני ונבנתה רחוב וחרוץ ר״ל חריצי הארץ וכל מקומותיה. ובצוק העיתים כי בעיתים הרבה מהזמן מהבי׳ השני יהיה צוק וצרה לישראל כבימי החשמונים וזולתם. והנה מנין הששים ושנים שבועות יהיה מהעת אשר הותחל בימי כורש מלאכת הבנין אף כי נתבטל. ובזה ביאר התמדת בית שני בקירוב. *Porro cognoſcas atqve intelligas enun-*

cia-

ciationem verbi, qvouſqve duratura ſit captivitas Babylonica, permanſuraqve ædes ſecunda, & qvando incepturum ſit exilium illud diuturnum. Qvia donec veniat Dux ille Cyrus, qvi vocatur unctus Domini, *ad reducendum Iſraëlem & ædificandum Jeruſalem, atqve mandatum exhauriatur; tranſibunt ſeptimanæ ſeptem. Hâc ratione tempus captivitatis Babylonicæ definivit proximè: non enim tempus præciſum abſolutè patefecit ullô modô. Deinde Septimanis ſexaginta duabus revertetur terra Iſraëlis ad ſtructuram ſuam ædis ſecundæ & ædificabitur platea & foſſa, id eſt, extirpata terræ ædificia omniaqve ejus loca.* Et in anguſtia temporum: *qvia tempore ædis ſecundæ multis vicibus erit Iſraëli anguſtia & afflictio: Exempli gratiâ, Haſmonæorum, aliorumqve diebus. Ecce numerus ſexaginta duarum Septimanarum ab eo tempore eſt inchoandus, qvô diebus Cyri opus ſtructuræ inceptum fuit, qvamvis fuerit impeditum. Hâc ratione, qvamdiu ædes ſecunda duraverit, explicuit fermè;* Hucuſqve Jachiades, cum qvo conveniunt *R. Iſaac Abravaniel, R. Iſaac ben Abraham* aliiqve.

§. 4. Enimverò inepta prorſus eſt hæcce Prophetici loci non tam explicatio, qvàm depravatio; *Primò* enim obſtant eidem Archangeli verba, in qvibus diſertè dicitur, ab

exitu

exitu mandati de reſtauranda civitate ſeptuaginta hebdomades computandas eſſe. Suntne ergo unum idemqve prima templi deſtructio & ſecundi ædificatio, ſeu decretum de eodem reſtaurando? *Secundò* falſiſſimè dicitur, inter deletionem templi primi & ſecundi interceptos fuiſſe quadringentos & nonaginta annos: Accidit enim prima templi deſtructio è probatiſſimo Scaligeri computo annô Per. Julianæ 4124. *πανολεθρεία* verò urbis & gentis Judaicæ contigit annô Per. Jul. 4783. qvorum annorum intervallum non 490. ſed 659. numeris finitur. *Tertiò*; Manifeſtam vim vaticiniis Propheticis inferunt Judæi, dum pro tempore captivitatis Babylonicæ ſeptem hebdomades, ſeu 49. annos tantùm computant, cùm ſeptuaginta annos Spiritus S. numeret. *Qvartò* & ineptiſſimè per Meſſiam ſeu unctum Regem Cyrum intelligunt Judæi, qvamvis enim de eodem *Eſ.* XLV. 1. legatur: כֹּה אָמַר יְהוָה לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ falſiſſimum tamen eſt, nomen Meſſiæ abſolutè poſitum & niſi Spir. S. explicatio diſertè accedat, de rege mundano uſurpari. *Qvintò* de uncto illo prædicitur, qvod poſt ſeptem & ſexaginta duas ſeptimanas exſcindendus ſit, qvod certè de Cyro aſſeri non poteſt, cùm is diu ante obierit. Taceo erro-

res alios à Judæo in hac exegeſi commiſſos, qvi adeo manifeſti ſunt, ut nec *R. Aben-Eſræ* explicatio iſta placeat. Confer *Dn. D. Mülleri* Judaiſm. cap. X. *Conſtantini L'Empereur* annot. ad Jach.

THES. V.

In Scriptura Sacra qvatuor decreta Regum Perſicorum recenſentur, qvibus partim reſtitutio populi partim inſtauratio templi Judæorum, partim deniqve murorum circa civitatem exſtructio mandata fuerunt; è qvibus unum eligere nos oportet, cum qvo ſeptuaginta hebdomadum initium connectamus.

§. 1. Ut mandata iſta ordine recenſeamus, de Primo *Eſr.* I. 1. leguntur ſeqventia: *Annô primô Cyri Regis Perſidis: ut compleretur verbum Jehovæ dictum ore Jeremiæ; excitavit Jehova ſpiritum Cyri Regis Perſarum, ut promulgaret per totum regnum ſuum, idqve etiam ſcriptô, dicendo: Sic ait Cyrus Rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli, & ipſe commiſit mihi, ut ædificem ſibi domum Jeruſalaimis, quæ ſunt in Jehuda.*

Qvis

Qvis inter vos de populo ejus eſt? Sit Deus ejus cum eo, & aſcendito Jeruſchalaima, qvæ ſunt in Jehuda & ædificato domum Jehovæ Dei Iſraëlis, illius Dei, qvi habitat Jeruſchalaimis &c. Similia leguntur 2. *Paral.* XXXVI. 22. & jam diu antea de hoc Cyri facto vaticinatus fuerat Eſaias cap. XLV. cujus prophetias, ducentis & decem annis ante Cyrum conſcriptas, cognoviſſe Monarcham, atqve ideo, admiratum vatis divinitatem, mandâſſe populi reditum, una cum templi reſtauratione *Flav. Joſephus* Antiqvit. Judaic. L. XI. c. I. teſtatur.

§. 2. Poſteaqvàm verò mandatum Cyri per invidos Judæorum hoſtes factum eſt irritum, & Iſraëlitæ in ædificando templo deſides fuerunt, Dei indignabundi experti ſunt iram, à qva ut liberarentur, inſtauratio templi denuò ipſis injuncta eſt; De altero itaqve mandato ſeqventia penes *Haggæum c. I.* 1. 2. &c. legimus: *Annô ſecundô Darii Regis menſe ſextô, die primô menſis fuit verbum Jehovæ per Haggæum Prophetam ad Zerubbabelem filium Sealthielis Ducem Jehudæ & ad Joſuam filium Jotzadac, Sacerdotum maximum, dicendo: Sic edixit Jehova exercituum, ut dicam; populus hic dicit, non adveniſſe tempus, tempus qvô domus Jehovæ ædificetur,* &c.

& ỷ. 8. *aſcendite in iſtum montem, & afferentes ligna ædificate domum hanc, ut acceptum habens illud, glorificem me, ait Jehova &c.* Itemqve menſe ab hoc alterô ſeu octavô ejuſdem anni ſecundi Darii reiteratione firmatum eſt Dei mandatum, dum miniſteriô Zachariæ filii Bereciæ, inſtaurationem templi edixit Deus, uti legere eſt *Zach.* I. 1. ſeqq. Darii verò erga Judæos affectum explicat *Eſra cap.* VI.

§. 3. Cæterùm illud imprimis circa præſens mandatum controverſum eſt, qvis ille Darius fuerit cujus tempore Prophetæ Judæos hortati ſunt, ut templum reſtituerent, qvippe cùm tres ejuſdem nominis in Perſide regnâſſe, è ſubſeqventi Regum Perſicorum Catalogo, qvem è manuſcripto Exemplari Ptolomæi, qvod habetur Londini in Anglia, beneficiô *Overalli* accepit Calviſius, ſatis appareat:

Κανὼν βασιλέων,
ἔτη περσῶν Βασιλέων:
Συναγωγή.

Κύρȣ.	θ.	σιη ſ. ann. Nabon.	218.
Καμβύσȣ.	η.	σκϛ	226.
Δαρείȣ α	λϛ	σξβ	262.
Ξερξȣ	κα	σπγ	283.
Αρταξέρξȣ α	μα	τκδ	324.

Δα-

Δαρείου β	ιθ	τμγ	343.
Αρταξέρξου β	μς	τπθ	389.
Ωχου	κα	υι	410.
Αρώςου	β	υιβ	412.
Δαρείου γ	δ	υις	416.

Inter hoſce tres Darios, qvorum primus communiter Hyſtaſpis dicitur, alter Darius Nothus, qvod è pellice natus fuerit, item Syrus, tertius deniqve Codomannus, qvis decreti, citati, & Eſræ cap. VI. deſcripti, auctor extiterit, digna ventilatione qvæſtio eſt; Et de ultimo Dario, Codomanno nempe, ſatis conſtat, eum h. l. intelligi non poſſe, in qva hypotheſi Hiſtorici & Chronologi conſentiunt; At uter è prioribus alliciendus ſit, controverſantur inter ſe. *Joſephus* enim L. XI. Antiqv. c. IV. intelligit Darium Hyſtaſpen, de qvo refert, uti is propoſuerit qvæſtionem ſatellitibus ſuis an vinum maximè polleat, num reges, num mulieres, num deniqve veritas? & cùm Zorobabel eleganti oratione veritati palmam aſſeruiſſet, juſſit eum Rex, teſte eôdem Joſephô, poſtulare aliqvid ex his, qvæ paulo ante fuerat pollicitus, nempe ei, qvi proponendam à ſe qvæſtionem veriùs ac prudentiùs ſolveret, præmium fore uſum purpuræ & aurei poculi, in cubatu qvoqve ac vectatione uſurum inſtru-

mentô aureô, & tyarâ byſſinâ ac torqve aureô & in conſeſſu habiturum locum regi proximum, annumeratum inter gentiles regios. His auditis Zorobabel, admonuit Regem voti, qvô ſe obligaverat, ſi adipiſceretur poteſtatem Regiam, id autem erat, denuò condere Hieroſolyma & ibi Dei templum inſtaurare, ac deinde ſacra vaſa, olim per Nabuchodonoſorum inde ſublata, & Babylonem perlata, reſtituere. Tum Rex lætus ſurrexit, & excepit eum oſculô, moxqve ſcripſit Toparchis & Satrapis, jubens eos deducere Zorobabelem, eoſqve qvi unà profecturi erant, ad inſtituendam & abſolvendam templi fabricam. Mandavit etiam per literas Phœnices ac Syriæ Magiſtratibus, ut materiam cedrinam, in Libano exciſam, deportarent Hieroſolyma, & inſtaurantem eam urbem adjuvarent. Hæc & multa alia de edicto Darii Hyſtaſpis & ſingularis erga Judæos affectu recenſet Joſephus, cui adſtipulantur alii è Veteribus *ut Cyrillus Hieroſolym. Hieronymus Comment. in Haggæum & Zachariam*, aliiqve: è recentioribus verò *Dion. Petavius*, *Dn. Wilhelmus Langius*, & alii.

§. 4. Qvamvis autem, ut verum fateamur, probabiles rationes pro hac ſententia

afferri

afferri qveant, de intricatiſſima tamen qvæſtione, anteqvam animi ſententiam pleniſſimè explicemus, tentabimus adhuc ſemel, an Scaligeri ſententia obtinere qveat, pro qva tantiſper liberalis exercitii gratiâ, cùm jam ſemel nobis eadem placuerit, diſputabimus. Innititur autem opinio, qvâ ea, qvæ de edicto iſto divino & regio legimus, ad Darii Nothi annum ſecundum referuntur, duobus potiſſimum fulcris. *Primò* enim ille Darius h. l. intelligitur, cujus ætas à Cyri anno multum remota fuit, adeo qvidem, ut obliti fuerint primates regni ejus edicti, qvod tempore Cyri egreſſum erat, unde chartophylacia regia conſulere, & in tabulariis perqvirere, an ita eſſet, qvod à Cyro rege collatum ſit jus ædificandi domum DEI, neceſſe habuerunt, qvod patet ex *Eſr. cap.* V. *&* VI. Atqvi de temporibus Darii primi, ſeu Hyſtaſpis illud commodè dici poſſe, minus probabile videtur, cum è laterculo Ptolemaico appareat ſatis, inter initium Cyri & annum ſecundum Darii primi, pauciſſimos annos interceptos eſſe. Qvod ſi autem Darius ſecundus, ſeu Nothus h. l. intelligatur, circumſtantia iſta huc egregiè qvadrabit, cùm inter Cyrum & Darium ſecundum plures qvàm centum anni intercepti ſint. *Secundò* Darius ille,

Digitized by Google

cujus annô ſecundô mandatum de inſtaurando templo egreſſum eſt, ita deſcribitur in Sacris Literis, qvod medius fuerit inter duos Artaxerxes, qvi in Lingva Chaldæa vocantur ארתחשׁשׂתא de primo enim ſeu anteceſſore Darii legitur *Eſdr.* IV. 23. *Tunc ex qvo exemplum decreti Artaxerxis lectum eſt coram Rechumo & Schimſchajo legis perito ac Collegio eorum: profecti ſunt celeriter Jeruſchelemum contra Jehudæos, qvos impediverunt armatâ manu. Tunc impeditum eſt opus domus Dei, qvi habitat Jeruſchelemi & manſit impeditum uſqve ad annum ſecundum regni Darii regis Perſidis.* De altero autem ſeu Succeſſore Darii legitur *Eſr.* VII. 1. *His rebus geſtis, regnante Artaxerxe, rege Perſidis: Hezra filius Seraja aſcendit è Babylonia, qvum dediſſet ei Rex, prout manus Jehovæ Dei ejus aderat ei, omnem petitionem ejus &c.* Atqvi de Dario Hyſtaſpe hoc dici neqvit, qvod inter duos Artaxerxes medius extiterit, cùm ejuſdem Anteceſſor Cambyſes vel Smerdes fuerit, Succeſſor verò Xerxes, qvemadmodum è Canone priùs allegato patet, oportet itaqve alterum Darium ſeu Nothum intelligi, qvem inter utrumqve Artaxerxem medium fuiſſe, ex eodem laterculo eſt indubitatum. Qvid igitur vetat, qvo minus cum

Sum-

Summo Scaligero, concludere liceat: Perſpicuè Darius, cujus annô ſecundô opus templi repetitum, is eſt Darius Nothus, ſtipatus duobus Artaxerxis, Macrochire & Mnemone. Qvi autem præcedit Longimanum, is, niſi bardi ſumus, eſt Xerxes, quem Oxyaren vocat Scriptura, nomine ſcilicet, qvô privatus vocabatur, אַחְשׁוֵרוֹשׁ Ὀξυάρης, vel ut Hebræi Maſorethæ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ Ahaſchveros.

§. 5. Audiamus verò, qvid adverſus ſententiam hanc excipiatur; Opinantur falſam eſſe hypotheſin hanc noſtram per Ahaſverum Xerxem per Arthaſaſtas verò Artaxerxes Longimanum & Mnemonem intelligendos eſſe. *Hunc Cambyſem*, inqvit non nemo cap. IV. Peric. χρον. *hunc Smerdem, Cyri filium, ſive verum ſive ſuppoſititium, ejus nominis, Magum, Ahaſverum atqve Arthaſaſtam Scripturæ agnoſcimus; moti divinô oraculô Dan.* II. 2. *ubi poſt Cyrum ad Xerxem uſqve tres Reges in Perſide ſtaturi leguntur, qvi numerus minimè congrueret in Reges Perſicos, ſi alterutrum Smerdem ex ſerie Regum expungeremus. Adverſarii qvoqve Judæ & Jeruſalem Cyrô ſuperſtite adhuc, inter Maſſagetas autem agente, ædificationem templi inhibuerunt, peſſimè eô nomine Judæos traducentes V. Eſr.* IV. 1. 4. 5. *eandem calumniam ulterius continuaturi. Probabile*

habile verò non eſt, malevolos hoſce, vel per ſe, vel per Succeſſores ſuos, per integros 110. *annos invidiam hancce, tot ſumptus, tot labores Eſr.* IV. 2. *repetiviſſe; Imprimis cùm præmium ſperare vix aliud poſſent, qvàm qvòd Judæis ægrè facerent. Nec obſtat, qvòd Artaſaſtha cum Cambyſe, Ahaſverus cum Smerde, in literis & ſyllabis non conveniant. Fuerunt enim Cambyſes & Smerdes nomina privatorum, aut etiam cognomina ſaltem, mox in Ahaſveros & Artaſaſthas, regias appellationes mutanda, ubi ad eam auctoritatem, atqve faſtigium admoti eſſent. Sic filius Xerxis, patriô nomine Cyrus vocatus, à Græcis Artaxerxes, à Scriptura Ahaſverus ſalutatur. Joſeph. L.* XI. *c.* VI. *Antiqv. Qvin omnes reges apud Perſas Artaxerxas dictos, Seder olam rabba cap.* XXX. *animadvertit.* Hactenus ille.

§. 6. At multa ſunt in hoc diſcurſu, qvæ rerum Hiſtoricarum gnari & à præconceptis opinionibus non impediti, nunqvam credent. Primò enim per Artaſaſtham Cambyſem, per Ahaſverum Smerden intelligere novitas videtur, cui aſſentiri vehementer periculoſum. Hoc eqvidem concedimus facile, inter Reges Perſiæ Smerden numerari poſſe, uti revera iiſdem accenſetur *Dan.* XI. 2. qvando annô tertiô Cyri Regis Perſarum Danieli ſignificatum

tum eſt: *Ecce adhuc tres Reges ſtabunt Perſidi, deinde qvartus ditabitur divitiis maximis omnium; & ubi confirmarit ſe in divitiis ſuis, excitabit omnes contra regnum Græciæ, &c.* Qvo in loco per tres reges Cambyſen, Smerdem & Darium Hyſtaſpis filium, per qvartum autem Xerxem intelligi, palam eſt. At eundem Smerdem Ahaſverum Scripturæ eſſe, non tantùm ſine omni probabilitate, ſed reclamante veritate fingitur; Ex *Herodoto* enim, qvi hiſtoriam omnem L. III. qvem nomine Thaliæ inſcripſit, prolixè recenſet, ſatis abundeqve conſtat, Magum non niſi pauciſſimis menſibus regnô præfuiſſe, qvibus eundem de Judæis multum cogitaſſe, qvis crederet? Multo minus ea accidere potuerunt, qvæ de Ahaſvero in Libro Eſdræ referuntur, imprimis cùm Smerdes Magnus à Perſis viſus coram non ſit, uti idem Herodotus teſtatur. Secundò: Gentiles continuâſſe adverſus Judæos invidiam per ſeculum & ampliùs, qvæſo ob qvam cauſam ineptum eſt dicere? Et ſi nihil aliud obtinuiſſent, qvàm qvòd Judæis ægrè facerent, ſperatum præmium jam aſſecuti fuiſſent. Tertiò: Facilè qvidem concedimus homines eoſdem diverſis nominibus nonnunqvam venire, at probandum erat, illud etiam hîc locum habere. Qvartò Cambyſes &

Smer-

Smerdes fuiſſe nomina privata, aut etiam cognomina ſaltem, in Ahaſveros & Artaſaſthas, regias appellationes mutanda, commentum eſt. Cambyſen certè aliô nomine fuiſſe uſum nullibi dicitur; Smerdes verò hôc ſolô nomine gloriabatur, qvô etiam imponebat multis, qvòd Cyri filius juſſu fratris Cambyſis à Prexaſpe occiſus, Smerdes audiverit. Qvintò. Filium Xerxis vel potiùs Darii Nothi, ab aliis Cyrum minorem, ab aliis Artaxerxem vocatum eſſe, ideo pro certo habemus, qvia à probatis ſcriptoribus aſſeritur, eundem verò hunc eſſe, qvi in Scriptura Sacra Ahaſverus vocatur, conjectura Joſephi fuit, omni probabilitate deſtituta, & multô rectius per Ahaſverum Xerxes intelligitur, ad qvem & deſcriptio illa qvadrat, qvòd potentiſſimus fuerit, & regnârit ab India ad Æthiopiam uſqve, qvod clarè de Xerxe Herodotus teſtatur, qvando L. VII. Mardonium Xerxis exercitus Imperatorem, ita loqventem introducit: *Res indigna eſt, ſi Sacas & Indos & Æthiopes & Aſſyrios, aliaſqve multas ac grandes nationes, qvæ nihil Perſas læſere, tamen potentiæ prolatandæ gratiâ in provincias redegimus, Græcos, qvi nos laceſſere injuriâ inceperunt, non ulciſcemur? &c.* & convivium ſplendidiſſimum, cujus qvoqve memi-

meminit Herodotus in Xerxis hiſtoria & conjugis nomen Ἀμήστρις. Sextò deniqve falſiſſimum videtur, omnes Reges apud Perſas Artaxerxes dictos eſſe, qvamvis illud Auctor Chronici Judaici aſſerat, cui tantum non fidimus in hoc negotio, qvantum Herodoto & aliis antiqvis Scriptoribus. Qvantæ enim alias oborirentur in Hiſtoria Regum Perſiæ confuſiones, hôc principiô admiſſô. Scimus qvidem apud Græcos qvoqve plures Ptolemæos recenſeri, ſed ita, ut unuſqviſqve peculiare nomen inſuper habuerit. Cæterum qvid voce Artaxerxis ſignificetur, legi poteſt apud Herodotum L. VI. nempe μέγας ἀρήϊος magnus bellator.

§. 7. Nondum verò dubiorum, qvæ adverſus Scaligeri ſententiam urgeri ſolent, finis eſt, qvin potiùs novum, atqve illud ſatis intricatum è Zachar. I. 12. movetur: *Tunc locutus angelus Jehovæ dixit; O Jehova exercituum, qvonſqve tu non miſerturus es Jeruſchalaimorum & civitatem Jehudæ,* אשר זעמתה זה שבעים שנה: in qvas indignatus es jam ſeptuaginta annis? Vulgatus reddidit: *Iſte jam Septuageſimus annus eſt.* Adde c. VII. 5. Atqve hæc loca illa ſunt, è qvibus Euſebius & pleriqve Patrum perſuaſi fuerunt, ea omnia, qvæ de edicto Darii leguntur, ad Darium Hyſta-

Hyſtaſpen referenda eſſe, cùm aliàs inter excidium templi prioris & annum ſecundum Darii Nothi intercepti ſint anni 167. ſalvis iſtis Scaligerianis hypotheſibus, templum exuſtum eſſe annô P. Jul. 4124. & annum ſecundum Darii Nothi fuiſſe annum P. Jul. 4291. Argumentantur itaqve:

Cujus Darii Secundi annô non amplius Septuaginta anni elapſi fuerunt, ex qvo Hieroſolyma fuerunt exuſta, is hic eſt, cujus temporibus templum fuit inſtauratum.

Darius Hyſtaſpis eſt ille Darius, cujus ſecundô annô non amplius LXX. anni fuerunt elapſi, ex qvo Hieroſolyma exuſta fuerunt.

E. Darius Hyſtaſpis eſt iſte Rex cujus temporibus templum inſtauratum fuit.

§. 8. Ad hanc objectionem, qvæ inter palmarias merito computanda eſt, reſpondet Scaliger in Animadv. ad Euſ. num. M. CCCCXCVII. *Non eſt locus, qvi pertinaciæ magis petat jugulum, qvam iſte.* Demonſtrat deinceps, uti ab anno deportationis, uſqve ad annum ſecundum Darii Hyſtaſpis, nullô modô ſeptuaginta anni numerari qveant, atqve inde colligit, non minus Zachariæ locum obſtare eorum opinioni, qvi per Darium Hyſtaſpen intelligunt, qvâm qvi Nothum, ſi argumentatio illa firma ſit. Porro ſubjungit, annos

annos illos ſeptuaginta, de qvibus agit Angelus apud Zachariam, incipere à XXX. vel XXIX. anno Darii Hyſtaſpis, qvum Hebræi duriter à finitimis haberentur, ut diſertè extat Eſdr. IV. 5. Et duriùs adhuc habiti mortuô Dariô, ineunte Imperiô Artaxerxis ibid. 6. Tandem concludit: *Remitte igitur de pertinacia. Conſule totum caput qvartum. Perpende commata 5. 6. 7. atqve æqviorem animum adfer. Si aliqvem ſenſum habes humanitatis, tantùm abeſt, ut non hæc vera eſſe agnoſcas, ut miraturus ſis, à nemine hæc hactenus animadverſa eſſe: atqve adeò tantam eſſe qvorundam væcordiam, ut nullis hujus doctrinæ, aut humaniorum literarum ſubſidiis inſtructi, nihil præter ſtolidos impetus huic tam manifeſtæ doctrinæ opponant.* Hactenus Scaliger confidenter ſatis. Excipit qvidem Clariſſimus Vir J. V. Benè ſe habere Scaligeri ſententiam, qvâ aſſerit, annos LXX. Zacharianos à deportatione populi, tempore Jechoniæ facta, numerari non poſſe, ab excidio verò templi & civitatis, cujus in textu fit mentio, ad annum ſecundum Darii Hyſtaſpis effluxiſſe omninò 70. annos, atqve ideò idem intervallum cum deſtructione templi Salomonici inchoari & cum ſecundo anno Darii Hyſtaſpis finiri debere, nullô modô autem ad Darii Nothi

tempora nos pervenire poſſe, qvod adeò certum eſſe putat, ut aſſerat ſimul, ſi illa verborum Eſræ interpretatio, qvam Illuſtr. Scaliger excogitavit, obtinere debeat, divini Scriptores manifeſtè inter ſe committantur; utqve vel propter ſolum Angeli τὸ σαφὲς dicta verborum Eſræ interpretatio admitti non debeat. At regerere poſſet Hyperaſpiſtes Scaligeri, primò, qvod Zach. VII. 1. 5. de anno qvarto Darii idem dici videatur, & tunc per ſeptuaginta annos luxiſſe, unde probabile ſit, ſeptuaginta annos iſtos aliô ſenſu dici atqve à qvibuſdam explicatur. Secundò, Scaligeri reſponſio nondum videtur ſufficienter refutata, cùm certiſſimum illud ſit Ahaſveri & Arthaſaſtæ temporibus Judæos graviùs qvàm anteà afflictos fuiſſe. Tertiò, Sicuti vir Doctus licentiam ſibi ſumſit, immutandi paulisper verſionem Vulgatam; & ſubſtituendo hanc: Qvibus iratus fuiſti his LXX. annis; ita nil videtur obſtare, qvo minus pronominis זה ſenſum aliqvis hôc modô exprimat; *Qvibus iratus fuiſti illis ſeptuaginta annis*, prout nempe per Prophetas tuos diu ante interminatus fueras. Ut adeò ſeptuaginta anni nominentur, non qvòd plures non effluxerint, ſed qvòd plures Jeremias non nominaverit. Ita qvis Scaligero ſuppetias ferre poſſet,

ſet, imprimis cùm & altera ſententia dubiis non careat. Sed dixi anteà, qvæ diſputantur à nobis in præſenti, exercitii ſaltem gratiâ proferri. Noſtra qvæ ſit de hoc negotio ſententia, alibi fuſiùs exponemus.

§. 9. Explicatis iis, qvæ circa alterum edictum, de inſtauranda civitate, controverſa videbantur, pauciſſimis indicanda ſunt Scripturæ loca, in qvibus edicta reliqva recenſentur; De tertio itaqve legimus locô jam citatô *Eſr. VII. 6. ſeqq. Eſra aſcendit è Babylonia, qvum dediſſet ei Rex, prout manus Jehovæ Dei ejus aderat ei, omnem petitionem ejus, aſcenderuntqve ex Iſraelitis & è Sacerdotibus & Levitis, tam Muſicis qvàm Janitoribus Nethinæiſqve Jeruſchalaima, annô ſeptimô Artaxerxis Regis. Pervenit verò Jeruſchalaima menſe illius qvintô, qvi annus ſeptimus erat Regi.* Recenſetur deinceps à verſ. 12. exemplum decreti, qvod dedit Rex Artaxerxes Eſræ, è qvo ſatis apparet, præter immunitatem Judæis conceſſam, magnificos ſumptus Regem feciſſe, ut templi exornationem & ſacrificiorum freqventiam promoveret. Deniqve de ultimo mandato, Judæorum αὐτονομίαν concernente; Legimus *Nehemiæ cap.* 11. uti ſcilicet annô vigeſimô Artaxerxis Regis, pincerna ejuſdem Nehemias, acceptis regiis literis, Jeruſcha-

Digitized by Google

ruſchalaima venerit, ac portas & muros reſtauraverit,qvibus operibus abſolutis encænia urbis celebrarunt cap. XII. Atqve hæc ſunt qvatuor mandata illa, qvæ de inſtauratione templi & civitatis egreſſa eſſe legimus, qvorum unum cum initio LXX. Hebdomadum connectendum eſſe, verba angeli luculenter inferunt; Impingunt itaqve in primo limine, qvi hebdomades Danieliticas ab hujuſmodi anno auſpicantur, in qvo nihil horum contigit, indigni in qvorum opinionibus confutandis occupati ſimus.

THESIS VI.

Primus annus computi hujus myſtici cum primo anno Cyri Scripturæ, ſeu ſolutione captivitatis Babylonicæ, commodè connecti neqvit.

§. 1. Fuerunt qvidem & olim & adhuc hodie ſunt, qvorum hæc eſt opinio LXX. Hebdomades Danieliticas à nullo alio principio, qvàm edicto Cyri, qvod 2. *Paralip.* XXXVI. 23. *Eſr.* I. *v.* 1. 2. 3. deſcriptum legitur, deducendas eſſe; Pro qva ſententia allegari ſolet ex antiqvioribus qvidem *Clemens Alexandrinus*, qvi L. I. Strom. hanc opinio-

opinionem ſuam fecit, itemqve *Theodoretus*, qvi teſtatur ſuô tempore, (vixit autem Seculô qvintô) extitiſſe qvoſdam idem opinantes, qvamvis ipſemet Theodoretus eaſdem hebdomades ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani deducere maluerit. Atqve priorem illam, eorum nempe ſententiam, qvi hebdomades annales ab Edicto Cyri auſpicantur, ſuam fecerunt *David Paræus* tum in Oratione de LXX. Hebdomad. tum in ſuis adverſus Calviſium Elenchis, & *Conſtantinus L'Empereur ab Oppyck*, in Annotat. ad Danielem Jachiad. omnium verò vehementiſſimè eandem cauſam egit *Matthæus Beroaldus* Chronic. L. III. c. VII. qvem ſecutus eſt, *Hugo Brougthonus Anglus*, aliiqve, qvi tantâ confidentiâ hoc δόγμα propugnant, ut Beroaldi Chronicon & concentum Scripturæ Brougthoni Francofurti annô 1606. edi curaverint, cum inſcriptione ſeqvente: *Habes his Libris, Lector candide, temporum rationem, in qva explicanda plurimi laborarunt, ſic expreſſam & demonſtratam, ut de ea poſthac nulla ſit movenda qvæſtio. Qvandoqvidem certis & indubitatis Scripturæ Sacræ teſtimoniis, ſingula qvæ hic traduntur, ita ſunt confirmata, ut nihil ſentire, qvi contra ſentiant videri poſſint.* Cæterùm ſententiæ Beroaldinæ unicum fundamentum

 eſt,

Digitized by Google

eſt, hypotheſis illa, qvâ aſſeritur, Spiritum S. prophetiis, Jeremiæ & Danieli dictatis, continuâ ſerie Secula à captivitatis Babylonicæ initio, uſqve ad Chriſti mortem, contexere voluiſſe, ſeu cum fine LXX. annorum captivitatis, LXX. Hebdomades inchoandas eſſe, de qva ſuppoſitione, poſt confirmatam theſin noſtram, breviter dicemus.

§. 2. Noſtram Sententiam, qvâ Beroaldinum computum improbandum eſſe diximus, confirmamus hôc modô: (I.) Intelligitur in vaticinio Angelico hujuſmodi mandatum, qvod firmum manſit & ratum, ſeu ad qvod ipſa urbis & templi reſtauratio ſecuta eſt, cùm hoc inferat tum vocis דָּבָר emphaſis, tum qvod diſertè addatur, ab initio harum hebdomadum ædificandas eſſe plateas & foſſas, idqve in anguſtia temporum *Dan.* IX. 25. At de edicto Cyri illud dici non poteſt, cùm optimi Regis intentio à malevolis qvibuſdam impedita fuerit, ita enim clarè legimus *Eſr.* IV. 4. 5. *Populus illius regionis* (hoſtes Jehudæ & Benjamin) *debilitabant manus populi Jehudæ & turbabant eas in ædificando. Præterea mercede conducebant conſiliarios contra eos, ad diſſolvendum conſilium eorum, omnibus diebus Cyri Regis Perſidis, uſqve ad regnum Darii, Regis Perſidis &c.* (II.) Prædictum eſt ab Angelo

Angelo ſpatiô ſeptem hebdomadum priorum plateas & foſſas urbis ædificandas eſſe, qvod certè primis 49. annis ab edicto Cyri præſtitum non eſt, qvotcunqve enim annos Cyro à ſolutione captivitatis Babylonicæ tribueris, plures tamen qvàm triplo, vel ad minimum duplo plures hebdomades annales ab edicto Cyri, ad reſtaurationem murorum & platearum per Nehemiam procuratam computare neceſſe habebis. (III.) Incerta hypotheſis eſt ſeptuaginta hebdomades cum morte Chriſti finiendas eſſe, uti poſteà dicemus, in præſenti argumentum Annalium Angelicorum allegâſſe ſufficiet: *Septimanæ ſeptuaginta deciſæ ſunt*, *SUPER POPULUM TUUM ET SUPER CIVITATEM SANCTAM TUAM:* è qvibus verbis putant conſtare, ſcopum prædictionis Angelicæ eſſe qvod manifeſtare voluerit tempus durationis templi ſecundi, & qvæ ſtante eôdem eventura ſint. (IV.) Obſtant imprimis huic explicationi Annales Perſicæ Græcæ & Romanæ hiſtoriæ. Ponamus enim cum Beroaldo Chriſtum paſſum eſſe annô vitæ 33. annô qvartô Olympiadis 202. ab urbe condita 784. Tiberii 18. Mundi 3961. qvos Synchroniſmos ponit Beroaldus, in Indice Chronici ſui, id eſt referamus tantiſper Paſſionem Chriſti ad annum

Digitized by Google

Per. Jul. 4745. qvem connexio cum annis Urbis Beroaldina monſtrat, vel 4746. qvô revera Chriſtus paſſus eſt, uti illud è nominato Olympiadico anno patefit, inchoandæ erunt LXX. Hebdomades cum anno P. Jul. 4255. atqve eôdem annô ſoluta erit captivitas Babylonica per Cyrum Perſarum Monarcham. Enimverò ſi ulla fides, antiqvis hiſtoricis eſt habenda, dici nullô modô poterit anno P. Jul. 4255. vel circiter Cyrum Magnum in vivis fuiſſe. Colligamus, ut res ad oculum pateat, numeros ex Abaco Ptolomæi, cui in præſenti negótio plurimum tribuendum eſſe, à præconceptis opinionibus liber, concedet facilè.

Cyrus regnavit annos	9.	*Alexander*	12.
Cambyſes	8.	*Ptolem. Lagius*	20.
Darius primus	36.	*Ptol. Philadelphus*	38.
Xerxes	21.	*Ptol. Evergetes*	25.
Artaxerxes primus	41.	*Ptol. Philopater*	17.
Darius ſecundus	19.	*Ptol. Epiphanus*	24.
Artaxerxes ſecundus	46.	*Ptol. Philometer*	35.
		Ptol. Evergetes alter	29.
Ochus	21.	*Ptol. Soter*	36.
Aroſtus	2.	*Dionyſius*	29.
Darius tertius	4.	*Cleopatra*	22.
Alexander Maced.	8.	*Auguſtus*	43.
Philippus Aridæus	7.	*Tiberius*	17.

Pro-

Digitized by Google

Proveniunt 569. anni, ab imperio Darii, uſqve ad annum Tiberii 18. in qvem adverſa pars paſſionem Chriſti conjicit, elapſi. Atqve tot annos numerat qvoqve Ptolemæus in Συνταγωγῇ, dum ultimum annum Ναβοναδίκ connectit cum anno Nabonaſſareo 209. qvi fuit P. J. annus 4175. ultimum autem Auguſti connectit cum anno æræ Philippicæ ſeu exceſſus Alexandri Magni 337. qvi fuit P. Jul. annus 4727. Intervallum verò annorum eſt 552. qvibus ſi addas ſeptendecim annos Tiberii, aggregatum erit 569. annorum, qvot à decimo octavo anno Tiberii numerari oportet, ut initium habeamus Monarchiæ Perſicæ per Cyrum fundatæ. E qvo computo luce Meridianâ clariùs apparet; Monarcham Cyrum annô P. Jul. 4255. Judæos è captivitate Babylonica domum dimittere non potuiſſe, cùm diu anteà nempe A. P. Jul. 4184. fatis conceſſerit. Unde porrò concluditur Hiſtoricæ fidei omninò abſonam eſſe aſſertionem hanc, cum edicto Cyri, ſeu ſolutione captivitatis Babylonicæ, LXX. Hebdomades Danieliticas commune auſpicium habere.

§. 3. Audiamus verò Fautorum ſententiæ adverſæ rationes, ne præpoſtera videatur deciſio noſtra. Breviſſimâ eqvidem utuntur

Digitized by Google

methodô, ſed in rebus Hiſtorico-Chronologicis, peſſimâ; Denegant fidem antiqvis ſcriptoribus: Ita enim *Beroaldus* Chron. L. III. c. VIII. *Perſica Monarchia qvamdiu ſteterit, aut qvot reges habuerit, neqve noſtri neqve prophani ſatis noverunt Hiſtoriographi. Qvod qvidem variæ illorum & incertæ declarant his de rebus hiſtoriæ, proditæ ab iis & literis conſignatæ. At nos qvia ex ſacris literis priores novimus Perſarum Reges, & poſteriores novit hiſtoria profana, hac de re ſtatuere certiùs poterimus, qvàm aut Herodotus, aut Joſephus, aut Manetho, aut Metaſthenes, aut Cteſias, à qvibus rerum iſtarum fides peti ſolet.* Item: *Primus Cyri majoris ſive Perſarum Regis annus, incidit in annum tertium Olympiadis octuageſimæ, qvi fuit annus ab orbe condito, ter milleſimus qvadringenteſimus ſeptuageſimus ſecundus. Et urbis Romæ fuit annus ducenteſimus nonageſimus qvintus, annis qvadraginta poſt Reges urbe pulſos & exactos. Qvod, deductis ordine temporibus, ut ea ſacris exponuntur oraculis, & collatis atqve compoſitis cum his Olympiadibus, & urbis Romanæ annis certum eſſe intelligimus. At qvæ à prophanis auctoribus & noſtris ſunt aliter definita de hac re, animadvertimus eſſe falſa. Darii autem ultimi Perſarum Regis mors, ad annum primum Olympiadis centeſimæ decimæ*

tertiæ pertinere, ex prophana hiſtoria intelligitur. Is autem annus eſt qvintus hebdomadis Danielis decimæ nonæ: & urbis conditæ qvadringenteſimus vigeſimus qvintus: Mundi autem ter milleſimus ſexageſimus ſecundus. Ex qva temporum ratione intelligimus eſſe dandos Perſicæ Monarchiæ annos centum & triginta: etſi aliter ab aliis hac de re ſtatuitur. Et poſt pauca alia interjecta pergit: *Sunt ergò hi Perſarum Reges, partim ex ſacra Scriptura, partim ex hiſtoria prophana, Herodoti, Thucydidis, Xenophontis, Cteſiæ & Diodori Siculi nobis noti: qvos etſi Euſebius aliter ordinat & appellat, ſtabimus tamen auctorum à nobis dictorum judiciô, & huic deſcriptioni atqve catalogo inſiſtemus. Ex hiſtoria qvidem ſacra Perſarum Reges & Monarchæ agnoſcuntur iſti qvinqve priores:*

Cyrus Major.	I.
Aſſverus Artaxerxes.	II.
Darius Aſſyrius.	III.
Artaxerxes Pius.	IV.
Xerxes terror Græciæ.	V.

Ex prophanis hiſtoriis, nobis ſunt reliqvi noti ſub his nominibus:

Artaxerxes Longimanus.	VI.
Darius Nothus.	VII.
Artaxerxes Mnemon.	VIII.
Ochus.	IX.

Arſes,

Digitized by Google

Arſes, qvi & Arſanes. X.
Darius Codomanus Arſani fratris Ochi filius. XI.

Hos undecim Reges habuit Perſica Monarchia, per annos centum & triginta, ut antea fuit declaratum. His autem Regibus ſuos annos nequaquam adjecimus: quia certâ Perſicæ hiſtoria notitiâ deſtituimur. Etſi autem priorum Regum, nempe Cyri, Aſſveri Artaxerxis, Darii Aſſyrii & Artaxerxis Pii, memorantur aliqvot anni in Scriptis Sacris, non tamen ex his poſſumus certò definire annos imperii illorum, qvia id non agit Scriptura, ut doceat qvamdiu regnaverunt: qvamobrem nihil eſt neceſſe nos curioſius in illos inqvirere. Hucuſqve Beroaldus.

§. 4. Reſponſione prolixâ confutare velle hanc Beroaldinam ſententiam, minimè opus judico, eum bardum eſſe oporteat, qvi non intelligit facilè, qvàm violentus auſus ſit, unanimi Hiſtoricorum conſenſui ob falſam pietatis ſpeciem, bellum movere, & ea in dubium vocare, qvæ iſtis temporibus proximi, *Herodotus*, *Thucydides*, *Xenophon*, qvorum monumenta, adhuc reliqva nobis ſunt, aut *Theopompus*, *Ephorus*, *Timæus*, *Calliſthenes*, qvorum ſcripta periêre qvidem, ſententiæ autem in *Diodori Siculi* hiſtoria conſervatæ ſunt, unanimiter tradiderunt, tantâ qvidem con-

ſtan-

Digitized by Google

ſtantiâ, ut ne ullum habeas, qvi vel Regum ſeriem, vel annos regni eorundem decurtare auſus fuerit, Ea enim, qvæ *Cteſias Cnidius* à reliqvis Scriptoribus diverſa habet, & imprimis Cambyſen & Darium Nothum concernunt, non minuendam, ſed augendam potius eſſe Perſicæ Monarchiæ ætatem inferunt, ſi modò genuina ſunt, qvæ ex Auctore iſto extracta circumferuntur. Tandem ne ulla de Perſicæ Monarchiæ certitudine dubitandi relinqvatur occaſio, age, Cambyſis ſecundi Perſarum Monarchæ annum ſeptimum charactere cœleſti, eôdemqve infallibili ſignabimus, ita enim fiet, ut de Cyri temporibus non hæſitemus ampliùs, cùm eidem Beroaldus ipſe 12. annos in Imperio exactos adſcribat. Ita ergò *Claudius Ptolomæus* Almageſti L. V. c. XIV. è tranſlatione Georgii Trapezuntii: *In ſeptimo anno Cambyſe* (è veterum Diariis illud refert) *qvi eſt à Nabonaſſaro* 225. *Phamenoth ſecundum Ægyptios, die* 17. *ſeqvente* 18. *ante mediam noctem horâ* 1. *defecit in Babylone media pars diametri Lunæ à Septentrione. Fuit ergò in Alexandria hæc Eclipſis ante mediam noctem horis æqvalibus* 1. 50. *proximè & ſunt anni à conſtituto tempore* 224. *Ægyptiaci & dies* 196. *& æqvales horæ ſimpliciter qvidem* 10. 10. *exactè verò* 9. 50. *Sol*

enim

enim erat in Cancri gradu 18. 12. *Qvare Luna qvoqve ſecundum longitudinem mediô qvidem motu* 20. 22. *Capricorni gradus obtinebat, exactè verò* 18. 14. *Diſtabat autem etiam à maxima Epicycli longitudine grad.* 28. 5. *à boreali verò obliqvi circuli termino grad.* 262. 22. *Qvare hinc qvoqve patet, qvia qvando centrum Lunæ* 7. 48. *à nodo diſtat in obliqvo circulo, cùm in eadem maxima longitudine Lunæ ſit, umbræqve centrum eundem ſitum ad ipſam habeat, media tunc Lunaris diametri pars in umbram incidit, &c.* Ex his Ptolemæi verbis perſpicuum eſt, Chaldæos Veteres teſtari voluiſſe Cambyſis annum ſeptimum fuiſſe P. Jul. 4191. cum eodem enim convenit Nabonaſſareus annus citatus & die qvidem 16. Julii, accidit Eclipſis Lunæ cum tempori completo Ann. P. J. 4190. Jun. 15. H. VII. 58*I.* 45*II.* reſpondens, Longitudo Lunæ media à Sole fuerit 6. ſignorum præciſè & motus Latitudinis Lunæ medius ad idem tempus ex hypotheſibus Longomontani reſpondeat 11. S. 24°. 12*I.* 32*II.* Qvòd ſi verò annus P. Jul. 4191. fuit ſeptimus annus Cambyſis, primus neceſſariò fuit annus P. J. 4185. & qvod porrò ſeqvitur, Cyrus Monarchiam Perſicam fundavit circa annum P. Jul. 4185. qvem annum qvoqve ſuprà §. 2. nomi-

nominavi. E qvibus omnibus evidentiſſimè patet, nullam cauſam habuiſſe Beroaldiſtas, ea in dubium vocandi, qvæ de Monarchia Perſica ab Hiſtoricis annotata ſunt, & conſeqventer à temporibus Cyri LXX. Hebdomades inchoari non poſſe. Qvod erat demonſtrandum.

§. 5. Non poſſum non h. l. mentionem facere *Hugonis Broughthoni* de Monarchis Perſicis ſententiæ, ita tamen ut eandem recenſeam tantùm, recenſuiſſe enim in tam perſpicua cauſa erit refutâſſe; Ille itaqve non decem Reges Perſiæ, uti Ptolemæus & antiqvi Hiſtorici, multo minus undecim ut Beroaldus, ſed ſex tantùm recenſet, qvô eo melius Monarchiæ Perſicæ tempus coarctare poſſit, hæc enim opinionis Brougthoni ſumma & argumentum eſt: Principium Monarchiæ Cyri incidit in annum ſecundum Olympiadis LXXXII. & Cyro deinde cum Cambyſe filio annos adſcribit VII. Cyro & Cambyſi ſucceſſorem dat Ahaſverum ſive is Darius Hyſtaſpis filius fuerit, ſive Græcorum Xerxes, eiqve tribuit annos XX. Ahaſvero ſubmittit tertium Regem Artaxerxem, fortè Græcorum Longimanum, atqve huic tribuit annos XVI. Qvartus ipſi Rex eſt Darius *εὐεργέτης* Judæorum per annos XIX. Qvintus Artaxer-

taxerxes Mnemon per annos XL. Sextus & ultimus Darius ſecundus, paulo ante Philippi Macedonis obitum regnum auſpicatus & annô regni VI. ab Alexandro M. everſus. Ita Brougthonus non niſi eos Reges Perſiæ admittendos eſſe cenſet, qvorum nomina in Scriptura S. recenſentur, & ne eos qvidem omnes, cùm diſtinctos pro iiſdem habeat. Adverſus qvod delirium Brougthonicum rectè hoc urget *Ubbo Emmius* Rer. Chronol. L. II. p. 58. qvod ſi argumentum illud valet: Qvi Reges Perſiæ ab Eſdra & Nehemia nominantur, illi Soli, non plures, qvos profani Scriptores recenſent, admittendi ſunt, etiam hoc valere neceſſum fuerit: Liber Regum & Paralipomenon tantùm memorat Aſſyriorum Reges qvinqve nimirum Phul, Theglatpalaaſar, Salmanaſſer, Sennacherib, Aſar Hadon. Ergò plures in Aſſyria non regnarunt. Idem de Regibus Syriæ ac Ægypti inferri poſſet. Qvô qvid infirmius aut vanius? Nam vicinarum gentium Reges in hiſtoria, certæ genti deſtinata, non recenſentur, niſi cùm res poſcit, aut fert occaſio: integra verò ſeries non texitur, niſi ab iis Scriptoribus, qvi hoc propoſitum habent. De qvo verba perdere nihil attinet.

§. 6. Deniqve hypotheſis illa qvæ Beroal-

diſtis

diſtis ad hoc commentum anſam dedit, & cujus ſuprà §. 1. facta eſt mentio, infirmô nititur fulcrô, Scopum nempe Spir. S. fuiſſe, ſeriem temporum à mundo condito uſqve ad paſſionem Chriſti exactè definire, ut hiſtoriam profanam in hoc negotio conſulere opus non ſit. Enimverò nihil in Daniele de hac hypotheſi ſeu intentione Spiritûs S. nihil alibi in Codice Sacro legitur. Nec intereſt fidei ac ſalutis noſtræ hujuſmodi nexum temporum in Sacris literis extare; Tamdiu itaqve hoc principium, qvod allegant adverſarii, pro incerto habebimus, uſqve dum firmis rationibus declaretur.

THES. VII.

Primus annus computi Danielitici, cum tempore edicti, qvod annô VII. Artaxerxis exiit, & Eſr. VII. 6. ſeqq. deſcriptum legitur, commodè connecti non poteſt.

§. 1. Geminæ de hoc edicto opiniones circumferuntur; Nonnulli enim per Artaxerxem intelligunt priorem, qvi Græcis Μακρόχειρ, Latinis Longimanus dicitur, atqve cum ejuſdem anno ſeptimo computum Da-

Digitized by Google

nielis myſticum auſpicantur, qvem æqvè atqve prioris ſententiæ Patroni cum paſſione Chriſti finiunt. Alii per Artaxerxem hunc non Longimanum, ſed qvi à Græcis μνήμων vocatur, & Dario Notho ſucceſſit, intellectum volunt, neqve ad edictum hujus tempore egreſſum, angelum reſpexiſſe opinantur. Priorem ſententiam amplexus eſt *Heinricus Buntingus* in Chronologia Catholica, dum ad annum Mundi 3511. ante Chriſtum 457. U. Cond. 295. à Nabonaſſ. 290. ſeqventia annotat: *Hic eſt ſeptimus annus Artaxerxis Longimani, qvô Eſdras Hieroſolymam miſſus eſt, ad conſtituendam rempublicam, à qvo tempore inchoanda eſt ſupputatio ſeptuaginta hebdomadum in Daniele.* Eadem opinio fuit *Johannes Funccii*, qvamvis is, in anno mundi nominando, aliqvantulum diſcrepet, ipſe enim ad annum M. 3506. annotat: *Hôc annô ſeptimô Artaxerxis, menſe Martiô, ſecundum Lunæ curſum, die duodecimô, qvô Judæi cum Eſra congregati, fluviô Babylonis Ahavâ Hieroſolyma verſus proficiſci cœperunt, cum mandatis à Rege acceptis, incipiendæ ſunt Hebdom. LXX. Danielis:* Poſteriorem verò ſententiam *Scaliger* & qvi eum ſeqvuntur, pro certiore habent.

§. 2. Scaligerianis itaqve non videtur veriſi-

riſimile, per Artaxerxem, cujus in citato ſcripturæ loco facta eſt mentio, Longimanum intelligendum eſſe, multo minus, qvòd ab anno ſeptimo Artaxerxis Longimani, vel qvicunqve tandem is fuerit, ſeptuaginta hebdomades numerandæ ſint. Primò qvidem, ſi per Arthaſaſtam Artaxerxes Longimanus ſeu anteceſſor Darii Nothi intelligitur, qvod Scaliger contendit, conſtat, eundem infenſiſſimum Judæorum hoſtem fuiſſe; Poſtqvam enim Rechum & Schimſchai accuſaverant Judæos, qvòd civitatem reſtaurare auderent, additis inter alia verbis ſeqventibus: *Notum facimus regi, ſi urbs iſta exædificabitur & muri perficientur, partem in transfluviali regione non ampliùs fore tuam*, ſeqvens reſponſum à Rege acceperunt: *A me conſtitutô conſiliô inqviſiverunt & invenerunt, urbem iſtam inde à diebus ſeculi contra reges ſeſe extuliſſe, rebellionemqve & conſpirationem factam fuiſſe in ea. Jam conſtituite conſilium ad impediendum viros iſtos; ut urbs iſta non ædificetur, donec à me conſilium conſtitutum fuerit. Et cavete errorem committere hac in re: ne creſcat ruina in damnum regum.* Eſræ IV. 16. ſeqq. Qvis conciliabit hæc, Artaxerxem Longimanum prohibuiſſe urbis ædificationem, & eandem mandâſſe qvoqve? Imprimis cùm Hiſtoricus ſacer ad-

 dat:

dat: *Ex qvo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum eſt coram Rechumo & Schimſchajo Legis perito, ac collegio eorum: profecti ſunt celeriter Jeruſchelemum contra Judæos, qvos impediverunt armatâ manû. Tunc impeditum eſt opus domus Dei, qvi habitat Jeruſchelemi & manſit impeditum uſqve ad annum ſecundum regni Darii Regis Perſidis.* Secundò. Falſa ſecus ſentientium hypotheſis videtur per Arthaſaſtam, cujus annô ſeptimô Eſra Hieroſolymam profectus eſt, intelligendum eſſe Artaxerxem Longimanum, cùm ea qvæ dicuntur apud Eſram de Artaxerxe Memore meliùs dici videantur. Tertiò falſa item & hæc Adverſariorum ſententiæ Scaligerianæ hypotheſis videtur; LXX. hebdomades cum paſſione Chriſti finiendas eſſe, de qva alibi plura dicemus. Qvartò explicari non poteſt per hanc hypotheſin qvomodo ab Angelo prædictum fuerit, ſpatiô ſeptem hebdomadum ædificandas eſſe plateas & foſſas, in anguſtia temporum: Annô enim vigeſimô Artaxerxis Longimani inſtinctu Nehemiæ, è ſententia ſecus ſentientium plateæ & foſſæ perfectæ ſunt, à qvo retro ad annum ſeptimum ejuſdem Artaxerxis, non ſeptem, ſed vix duæ ſeptimanæ numerari poſſunt. Nec valet exceptio, ad qvam F. B. digitum intendere

dere

dere videtur, prædictum eſſe in anguſtia temporum muros & foſſas ædificandas eſſe, id eſt, *brevi temporis ſpatiô*, anguſtiam enim illam per breve temporis ſpatium, qvô in mœnia & munimentum Hieroſolymorum, per Nehemiam reparata fuerunt, probabiliùs explicari. Manifeſta enim vis phraſi בְּצוֹק הָעִתִּים infertur, qvæ Hebræorum, Græcorum & Latinorum Interpretum conſenſu, afflictionem, cum qva Judæi tunc conflictati fuerunt, indicat, atqve hæc freqventiſſima radicis צוק & vocum à radice hac derivatarum in Scriptura Sacra ſignificatio eſt, unde צוקה וצרה ſæpius conjunguntur, ut *Prov. I.* 27. *Eſ. XXX.* 6. *Jer. XIX.* 9. *Job. XV.* 22. *Sophon. I. v.* 15. Qvintò deniqve etiamſi per Arthaſaſtam, Artaxerxes Longimanus intelligendus eſſet, cum ejuſdem anno ſeptimô tamen LXX. hebdomadum initium ideò connecti non poſſet, qvia eô tempore nullum mandatum de reſtaurando templo, vel civitate exiiſſe legimus, qvin nec exire illud potuit, cùm adverſæ partis hypotheſis hæc ſit, annô ſecundô Darii Hyſtaſpis templum reſtaurari cœptum & annô ſextô ejuſdem Darii abſolutum fuiſſe. Qvod apertè pugnat cum iis angeli verbis, qvibus monet ſeptimanas nume-

merandas eſſe, מִן מוֹצָא דָבָר לְהָשִׁיב וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלִַם׃
Daniel. IX. 25.

THES. VIII.

Primus annus computi Danielitici cum tempore edicti, qvod annô vigeſimô Artaxerxis exiit, & Nehem. II. 1. ſeqq. deſcriptum legitur, commodè connecti non poteſt.

§. 1. Dictum eſt in ἐξηγήσει theſeos præcedentis, uti reperiantur, qvi per Arthaſaſtam Artaxerxem Longimanum intellectum velint. Ab eorum ſententia non multum alieni ſunt, qvi cum ejuſdem Monarchæ Perſici tempore, ſed aliô regni ejuſdem annô, LXX. Hebdomades inchoandas eſſe contendunt, ſeu ita, ut initium earundem reſpondeat profectioni Nehemiæ, ad portas urbis reſtaurandas, qvod annô vigeſimô Arthaſaſtæ, per qvem illi Artaxerxem Longimanum intelligunt, accidiſſe, ipſe Nehemias teſtis eſt. Atqve hæc opinio è Veteribus Patronos habet *Theodoretum, Africanum*, teſte Euſebiô L. VIII. Demonſt. Evang. Dem. 2. & alios. E Recentioribus autem eandem ſententiam defendere conati ſunt *Thomas Lydyat Anglus*, in Libello de Emend. temporum ad annum M. 3553.

Tem-

Temporarius & imprimis *Dionyſius Petavius*, qvi L. XII. de Doctr. Temp. cap. XXXII. eam reliqvis omnibus, ut certiſſimam præfert, peculiari verò ratione cum Temporario, explicat. *Nobis igitur*, ait, *in eo cum pleriſqve convenit, ab anno Longimani viceſimo ſeptuaginta hebdomades inchoari. Sed in viceſimo illo definiendo, plurimùm ab illis diſcrepamus. Non enim ab obitu Xerxis ipſum numeramus, ſed ab eo tempore, qvô in regni communionem ab illo vocatus eſt. Duplex enim Artaxerxis exordium conſtituimus: Alterum annô Xerxis circiter duodecimô, P. Jul. 4240. alterum poſt ejus obitum annô P. Jul. 4249. ita decem ferè annis cum Patre regnavit; vel ſpeciem, titulumqve potiùs habuit regni. Et paulo poſt: Annus viceſimus Artaxerxis à priore initio, eſt Juliani Periodi 4259. Olympiadis videlicet LXXXI. ſecundus, Mundi 3529. Ab hoc hebdomades ſeptuaginta putatæ, ſive anni 490. deſinunt in annum P. Jul. 4748. Mnudi 4018. qvi eſt annus poſt paſſionem Domini quartus. Ita annô tertiô hebdomadis ſeptuageſimæ Chriſtus occiſus eſt. Ita enim exiſtimandum eſt, non ſic intervallum illud hebdomadum ſeptuaginta oportere ſumi, uti totæ integræqve ante illud, cujus gratiâ præfinitæ ſunt, myſterium decurrerint: ſed ſatis eſſe, ut in Hebdomade poſtrema*

Digitized by Google

ma eaqve labente, nec dum finita, peractum fuerit. Hactenus Petavius.

§. 2. Adverſus hanc ſententiam pleraqve argumenta concludunt, qvæ in Theſibus prioribus adduximus, eademqve repetere hôc locô opus non eſt; Addimus ſeqventia tantùm: (1.) Edictum illud Artaxerxis, qvicunqve ille fuerit, attinebat tantùm muros & portas civitatis jam reſtauratæ; in Angeli autem verbis nominatur edictum, de ædificanda civitate, & imprimis ſanctuarii in eadem. Mihi certè non videtur probabile, Spiritum S. Epochæ ædificationis murorum memoriam conſervare voluiſſe, ædificationis templi verò non item. (2.) Septem hebdomadum annalium ſpatiô plateas & foſſas, cum muris, reſtituendas eſſe, prædixit Angelus. At ſi ab anno vigeſimo Artaxerxis LXX. Hebdomades computamus, non poſſumus inde uſqve ad abſolutum opus, 49. annos numerare, cùm Nehemias, perfectis muris, annô trigeſimô ſecundô Artaxerxis Regis Babyloniæ, redierit ad regem ipſô teſte *c.* XIII. 6. (3.) Si ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani, qvod Petavius cum aſſeclis contendit, ſeptuaginta hebdomades numerari debent, ſeqvitur, qvod finiendæ eædem ſint cum anno Per. Jul. 4760. in qvem neqve paſſio Chriſti, neqve

qve urbis excidium ultimum incidit. Conſeqventia patet; Nam Artaxerxes Longimanus verè Imperium obtinuit, annô Nabonaſſareô 284. uti patet è Ptolemæi & Veterum teſtimoniis, itaqve annus vigeſimus ejuſdem fuit Nabonaſſ. 304. ſeu P. Jul. annus 4270. à qvo ſi numerentur 490. anni, pervenimus ad annum P. Jul. 4760. At paſſum eſſe Chriſtum annô P. Jul. 4746. alibi demonſtratum eſt, excidium verò urbis accidit annô Chriſti ſeptuageſimô S. P. Jul. annô 4783. Vides neutrum eventum ad finem hujus Intervalli qvadrare, ſi à vigeſimo anno Artaxerxis Longimani idem procedat.

§. 3. De novo & hactenus incognito Artaxerxis Longimani initio, qvæ habent Temporarius & Petavius, vel eô nomine ſuſpecta ſunt, qvòd fateatur poſterior, ſe id affirmare, de qvo nulla apud Hiſtoricos ſit mentio *L. X. de Doctr. Temp. c.* XXV. Fabulam certè ſcribere oportet, qvi in recenſione ſua Veterum negligit teſtimonia. Sed age, conſideremus Petavii methodum, qvâ utitur in præſenti negotio: Initium hebdomadum ait incidiſſe in annum P. Jul. 4259. qvia hic fuit annus Artaxerxis vigeſimus à priore initio numeratus *L. XII. de Doctr. Temp. c. XXXII.* Annum autem primum Artaxerxis conjicit in

annum P. Jul. 4240. circiter, qvi eſt duodecimus iniens Xerxis, & annum vigeſimum connectit ferè cum anno Per. Jul. 4259. qvia LXX. Hebdomades hanc connexionem poſtulant. En circulum manifeſtum! Accedit ad hæc, qvòd etiamſi concederetur, Xerxem annô XII. cùm bellum adverſus Græcos inſtaurare cogitârit, Succeſſorem Artaxerxem è Veteri Perſarum more conſignâſſe, nulla tamen poſſet dari ratio, qvare ſeptimô qvoqve à XII. Xerxis annô, regiâ dignitate Artaxerxes polluerit, cùm eô ipſô tempore Xerxes dubio procul domi fuerit. Nec dici poteſt, Artaxerxem tunc ſpeciem titulumqve regis tantùm tenuiſſe, qvando Eſdram ad reſtitutionem Sacrorum Judaicorum ablegavit. Brevitatis cauſâ argumentor; Si ſeptimô annô Artaxerxes plenariam poteſtatem, Monarchâ dignam, jam habuit & uſurpavit, ſeqvitur, qvòd neqvaqvàm annô Xerxis duodecimô ſpeciem titulumqve Regis tantùm acceperit, & uſqve ad mortem Xerxis uſurpaverit. Sed verum prius. E. & poſterius. Connexio majoris probatur: qvia Xerxes regnavit annos XXI. Igitur ſi annus XII. Xerxis, Artaxerxis primus fuit, neceſſariò ſeqvitur, Artaxerxis ſeptimum fuiſſe Xerxis annum XVIII. atqve adeò Artaxerxem tunc

tem-

Digitized by Google

temporis titulô ſaltem tenus regnum tenuiſſe; uti ipſemet Petavius, in regni conſortium adhibiti, conditionem deſcribit. Minor patet ex *Eſr. VII.* 11. ubi habetur exemplum diplomatis, qvod annô ſeptimô Artaxerxis Eſræ datum eſt, cujus verba non titulô tenus regem, ſed ſummum Monarcham arguunt: *Artaxerxes Rex Regum &c. A me conſtituitur Lex: ut qvicunqve ſponte ſe obtulerit in regno meo è populo Iſraelis proficiſcatur &c. Qvandoqvidem à Rege & ſeptem conſiliariis ejuſdem mitteris ad qvæſtionem habendam in Judæa ſ.* Item: *præterea à me Artaxerxe Rege conſtituitur Lex omnibus qvæſtoribus, qvi eſtis trans flumen, ut qvicqvid poſtulaverit à Vobis Eſra illico efficiatur, uſqve ad argenti talenta centum &c.* Vides annô ſeptimô Artaxerxis, nullum alium in Perſia extitiſſe Regem, ſed hunc ſolum Monarcham fuiſſe. Atqve ideò Scripturæ ſtylô, annos Artaxerxis à XII. Xerxis numerari non poſſe. Argumentor ſecundò: Si Xerxes Artaxerxem filium in regni conſortium ob abſentiam ſuam adhibere voluiſſet, adhibuiſſet utiqve qvando in Græciam movit. Sed illud tunc temporis factum non eſt. E. Connexio majoris patet, qvia eô tempore, qvô Regem cum regni primatibus abeſſe oportebat, Perſiæ imprimis conſulendum fuiſſet,

fuiſſet, ſi vicarium eligere tunc è re ſua Perſæ judicâſſent. Minorem concedit Petavius, dum non cum anno Xerxis nono, qvô ad Thermopylas pugnatum eſt, & Xerxes certò extra Perſiam fuit, ſed cum anno duodecimo demum Artaxerxis primum connectit. Argumentor tertiò: Si demum poſt mortem Xerxis controverſia, de Imperio, ſeu ſucceſſore Patris, inter Darium, Xerxis natu majorem, & Artaxerxem, natu minorem filium, deciſa, & Artaxerxes, operâ Artapani, regnô potitus eſt, ſeqvitur, diu antea, Artaxerxem Regem à parente conſtitutum non fuiſſe, multo minus per tot annos pacificè ſediſſe; Sed verum eſt prius, teſtibus *Diodorô Siculô, Cteſiâ*, aliiſqve. E. E qvibus omnibus apparet εὕρημα Petavii, qvod viris qvibuſdam Eruditiſſimis vehementer placuit, veriſimile non eſſe.

THES. IX.

Primus annus computi Danielitici, cum tempore edicti, qvod annô ſecundô Darii Nothi, è Scaligeri ſententia exiit, & apud Haggæum, Zachariam, & Eſram deſcriptum legitur, non omnino incommodè connecti videtur.

§. 1.

Digitized by Google

§. 1. Cùm aliorum Interpretum & Chronologorum de initio LXX. Hebdomadum ſententiæ examinatæ ſint hucuſqve & dubia qvæ circa eaſdem occurrunt, indicata copioſè, reſtat, ut de Summi Viri *Joſephi Scaligeri* opinione, qvam *Calviſius, Helvicus, Behmius, Ubbo Emmius* & alii ſeqvuntur, breviter dicamus. Docet itaqve Scaliger cum aſſeclis ſuis, LXX. Hebdomadum calculum inchoandum eſſe ab eo anno, qvô Darius Nothus edictum Cyri reſtauravit, ad qvod templi ædificatio ſecuta eſt, eundem autem computum finiendum eſſe, cum excidio templi ultimo, qvod tempore Veſpaſiani accidit. Pro qva ſententia urgeri poſſunt argumenta ſeqventia: Primò:

A qvo tempore exiit ſolenniſſimum & firmum mandatum de reſtauranda civitate & imprimis Sanctuarii, (cujus reſpectu civitas vocatur ſancta,) effectu ipſô roboratum, ab eo tempore LXX. Hebdomades Danielitica numerari debent.

Atqvi annô ſecundò Darii Nothi exiit ſolenniſſimum & firmiſſimum mandatum &c. E.

MAJOR patet ex Angeli verbis, eademqve adeò clara eſt, ut *Petavius* ejuſdem indubitatam veritatem verbis, notatu dignis, confitea-

tur:

tur: *Eſt*, inqvit, *rationi conſentaneum, Angelum, cùm ab aliqvo Perſarum principum decreto de urbe nominatim ædificanda edito, ſeptimanarum illud intervallum auſpicari vellet, illud elegiſſe præ cæteris, cujus vi & auctoritate urbs ipſa primùm cœpta ſit extrui: qvorum unicum erat, ac ſingulare, qvod ab aliis diſcerni facilè poterat, qvæ caſſa fuerant & irrita. Oportet, inqvam, verbum illud & edictum, cujus ab exitu numerantur hebdomades, peculiare qvid, ac præcipuum habere, qvod reliqvis minimè conveniat. Hoc verô nihil eſt aliud, qvàm qvod revera, uti decretum fuerat, opus ipſum deinceps urgeri cœperit, qvod ex aliis obtineri nondum potuerat. Alioqvi ſi ad ſolam, regiô aliqvô decretô datam, Urbis excitandæ facultatem, reſpexiſſet Angelus, nimis perplexè & qvaſi cavillatoriè eſſet locutus, neqve, ut par erat, intervalli, qvod deſignabat, initium diſtingveret.* *MINOR* teſtimoniis *Haggæi*, *Zachariæ* & *Eſræ* ſatis probatur, ex iiſdem enim patet, mandatum, qvod annô ſecundô Darii exiit, omnium ſolenniſſimum fuiſſe & reſpectu DEI, qvi illud per Prophetas ſuos, Haggæum & Zachariam, promulgari voluit, & reſpectu Monarchæ Perſici, qvi non tantùm reſtaurationem templi feriò mandavit, ſed hoſtes qvoqve Judæorum increpavit, ſimul

ſum-

ſumptus, ad reſtaurationem templi reqviſitos, liberaliter concedens *Eſr. VI.* 1. *ſeqq.* & deniqve reſpectu ſucceſſûs feliciſſimi, qvi demum poſt mandatum Darii inſecutus eſt. Finita enim dicitur domus ad diem tertium menſis Adar, qvum eſſet annus ſextus Darii Regis Eſr. VI. 15. Neqve habent hîc ſecus ſentientes, qvæ firmiter objiciant, niſi qvòd adverſus illud imprimis diſputent, Darium, cujus in locis Scripturæ citatis fit mentio, eſſe Darium Nothum, qva de re anteà à nobis diſputatum eſt. Ad alteram autem objectionem, qvâ utuntur ſecus ſentientes, qvando longævitatem nimiam qvorundam hominum, qvæ è ſententia Scaligeri ſeqvitur, improbabilem cenſent, reſpondet idem *Scaliger:* L. VI. de Emend. Temp, pag. 603. *Ex Edicto Cyri* (objectionem ſibi format) *ad ſecundum annum Darii Nothi, anni interſunt plus minus CVI. Zerubabel & Joſua miſſi ſunt edictô Cyri. Ecce iidem adhuc vivunt poſt annos CVI.* Reſpondet: *Qvid? An hoc videtur mirum? An eſt novum exemplum in ſacra hiſtoria, homines, præſertim qvos Deus præfecerit populo ſuo, atqve Eccleſiæ ſuæ, tranſcendere annos CXXX.? Hæc objectio alicujus momenti eſt, ad ſuſpendendam ſententiam noſtram, ſed non ad infirmandam. Annon hodie videmus homines CXX. anno-*

annorum, omnibus ſenſibus integris? Nos miraculi locô non habemus mulierem gemellos parere, & tamen rariores gemelliparas videas, qvàm homines, qvi CX. annos excedant. Hæc Scaliger.

§. 2. Argumentamur ſecundò:

A qvo tempore uſqve ad annum, qvô plateæ & foſſæ abſolutæ ſunt, ſeptem hebdomades annales, ſeu 49. anni intercipiuntur, ab eodem LXX. Hebdomades computari debent.

Atqvi ab anno ſecundo Darii Nothi, uſqve ad annum, qvô plateæ & foſſæ civitatis perfectæ ſunt, intercipiuntur ſeptem hebdomades annales, ſeu 49. anni. E.

MAJOR patet è verbis Angeli, qvibus dicitur, qvòd plateæ & foſſæ, primi intervalli partialis tempore, reſtitui debeant, & qvidem in anguſtia temporum. *MINOR* probatur, qvia *Nehem. c. XIII. 6.* dicitur, Nehemiam peractô opere, regreſſum eſſe annô Artaxerxis (per qvem Memorem intelligendum eſſe, ex hactenus dictis conſtat) trigeſimô ſecundô: Darius Nothus regnavit annos 19. itaqve ab ejuſdem anno ſecundo, uſqve ad Succeſſoris annum triceſimum ſecundum, inter-

tercepti ſunt anni 49. qvod Angelus numerat.

§. 3. Argumentamur tertiò;

Qvicunqve annus fuit ab Excidio templi poſterioris 490. circiter, cum illo anno initium ſeptuaginta hebdomadum ritè connectitur.

Atqvi annus ſecundus Darii Nothi fuit ab Excidio templi poſterioris 490. E. *MAJOR* patet, tum ex argumento prædictionis Angelicæ, *Septuaginta hebdomades decisæ ſunt ſuper populum tuum & ſuper civitatem ſanctam tuam &c.* tum è termino, ab Angelo nominato, ℣. 26. *Poſt ſeptimanas ſexaginta duas, exciſô Chriſtô civitatem ipſam & ſanctum perdet populus ducis venturi &c.* tum è verbis Chriſti, ex hoc vaticinio allegatis & ad excidium ultimum applicatis *Matth. XXIV.* 15. qvæ argumenta alibi א״ה prolixiùs explicabimus. *MINOR* itidem clara eſt; Annus enim excidii templi ſecundi fuit annus Chriſti 70. P. Jul. 4783. conſentientibus *Scaligerô*, *Petaviô* & Chronologis aliis præſtantiſſimis, à qvo ſi ſubtrahas 490. annos, remanebit annus P. Jul. 4293. qvi fuit annus Darii ſecundus; Nam Artaxerxes Longimanus obiit annô Nabonaſſareô 324. uti in Canone Ptolemæi legitur; Annus au-

 tem

tem Nabonaſſareus 324. concurrit cum anno P. J. 4291. Qvare ſi Artaxerxis Longimani annus ultimus, ſeu Darii primus fuit annus P. Jul. 4291. neceſſariò ſeqvitur, ſecundum annum Darii fuiſſe annum Per. Jul. 4293. Nec obſtat, certitudini de Summa rei, qvòd cum Scaligero, in ea circumſtantia non conſentiamus, qvâ ſemihebdomadem annis 490. addendam eſſe, cenſet.

§. 4. Argumentamur quartò:

Ex qvacunqve ſententia ſeqvitur, annum primum hebdomadum Angelicarum fuiſſe primum in Cyclo hebdomadico annuo, ſeu Sabbathico, & annum ultimum iterum talem, ea ſententia, cæteris paribus, probabilitate magnâ proponitur.

Atqvi de ſententia, in theſi indicata, verum eſt prius. E.

MAJOR probatur. Qvia admodùm veriſimile eſt, Angelum, nominando hebdomadem annalem, ad cyclum Sabbathicum reſpexiſſe, cùm is aliàs qvoqve Hebdomas in Scriptura vocatus ſit, uti ab initio monuimus. Ad ſingularem itaqve temporis appellationem ſi exactè convenire debet Chronologica ἐξήγησις, oportet annum primum hebdomadis annum primum qvoqve in Cyclo

Cyclo Sabbathico fuiſſe. *MINOREM* calculus comprobat, inſtituendus ſecundùm ea, qvæ tradidimus in Breviario noſtro Chronologico.

Atqve hæc de difficili qvæſtione annotâſſe ſufficiat, reſtare videtur, ut de termino ad qvem hujus Prophetici intervalli dicantur plura; At cùm ex iis qvæ diſputavimus hucusqve reliqva dijudicentur facilè, & pagellarum numerus aliàs excreverit, in præſenti finimus & dicimus.

S. D. G.

AD

ERVDITISSIMVM

ET

POLITISSIMVM

DN. RESPONDENTEM,

Amicum ſuum ſingulariter dilectum.

QVô pede cœpiſti GÖDTKENI, pergere, perge,
Monſtra qvid valeas pulpita noſtra petens.
Sic vehet Aoniis TE induſtria gnava qvadrigis,
Imponetqve TIBI Laurea ſerta brevi.

gratul. fac.

PRÆSES.

FINIS.

Digitized by Google

בש״ם

הרצים לדוד ולשלמה

הכרתי והפלתי

H. E.

DAVIDIS & SALOMONIS

SATELLITIUM

QVOD

CRETHI & PLETHI,

Ex Libb. Samuel. & Regum

EXERCITATIONE ACADEMICA,

D. T. O. M. F.

ET

Benevolô indultu

Ampliſſimæ Facultatis Philoſophicæ

in Academia Jenenſi

PRO LOCO

Majorum more in eadem Facultate ritè

obtinendo

Publicæ συμφιλολογούντων ἐξετάσει ſiſtit

M. HENRICUS OPITIUS,

RESPONDENTE

JOH. Hemmerling/ Huxarienſi.

Ad diem Octobr. M DC LXXII.

H. L. Q. C.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRIS
REVERENDISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS ATQVE
CLARISSIMIS

Dn. EDMUNDO CASTELLO, S. T. D. Regiæ Maj. Anglic. à Sacris, Eccleſiæ Cantuarienſis Præbendario, nec non Lingvæ Arab. ap. Cantabrigienſes Profeſſori Celeberrimo.

Dn. EDVARDO POCOCKIO, S. T. D. Eccleſiæ Chriſti apud Oxonienſes Præbendario, Lingvarum Hebr. & Arab. Profeſſori meritiſſimo.

Dn. JOH. LEUSDENIO, Philoſophiæ D. & Lingvæ S. in Acad. Ultraject. Prof. Publ. Clariſſimo.

Dn. MATTHÆO POLO, Londinenſi, Philoſoph. Doctori atqve olim Eccl. Anglic. Miniſtro ſinceriſſ. Operis Incomparabilis, qvod Synopſis Critic. Angl. vocatur, Auctori Famigeratiſſimo.

Dominis Præceptoribus partim, partim & Evergetis, Fautoribus atqve Amicis ſuis Magnis

S. P. D.

Tribus Vos alloqvor, Viri Celeberr. & ſingulis gratum hunc teſtor animum. Noſti Celeb. CASTELLE, qvô me favore dignatus fueris, ac qvibus Conſiliis & auxiliis ſtudia & iter meum,

cùm tecum eſſem, direxeris. Nôſti Celeberr. POCOCKI, qvâ me Humanitate in Collegia Tua admiſeris, nec freqventem eumqve privatum aditum unqvam mihi denegaveris. Novi ego & Vos noveritis Viri Clariſſimi Dnn. LEUSDENI & POLE, qvô candidô & plùs qvàm amicô pectore me exceperitis: Teſtantur id literæ Veſtræ, Tuæ imprimis Cl. LEUSDENI ſæpius ad me antehac datæ & multitudo Exemplarium Atriorum meorum Lingvæ S. ad Vos & diſcipulos Veſtros, qvibus id diſcendum commendâſtis, antehac tranſmiſſorum. Alia plurima jam ut taceam. Qvid ego pro his omnibus? nil hactenus, niſi gratam horum intra memet recordationem. Ut verò & publicè ea Vobis aliiſqve conſtet, en Vobis levidenſe hoc & ferè extemporaneum munus Chartaceum offero. Minus eſt, fateor, qvàm ut Vobis Viri Celeberr. conſecretur. Sed qvid dabitur, qvod tantis Veſtris nominibus dignum eſſe poſſit? Sumite igitur Viri Celeberr. hoc qvicqvid eſt, & debitorem Veſtrum ferte, dum alia ferre poſſit. Interea DEUS Vos bono publico diutiſſimè ſervet, Voſqve omnes, imprimis Te Cl. LEUSDENI ac POLE, ab hoſtibus Veſtris liberet, & faxit, ut Veſtrô favore ſine fine gaudeam

Veſtr. Celeberr. Nominum

Dab. Jenæ ex Muſeo d. 6. Octobr. 1672.

Cultor & Admirator perpetuus

M. HENR. OPITIUS, Altenburg.

Digitized by Google

בה״שי

DISSERTATIONIS
DE
CRETHI & PLETHI

PROOEMIUM.

Conſtituimus jam Lector B. de maximè controverſis atqve ſæpiùs in Scriptura occurrentibus *Crethi & Plethi* agere, non, qvòd non alia fuiſſent, qvæ ageremus; ſed qvòd ſæpiùs à noſtris ſimus rogati, qvæ de iis mens ſit & ſententia noſtra. Nec erit puto, qvi nobis inutilitatem hujus thematis objiciat, niſi qvi à Judæis fortè in ruborem dari velit hiſce ſeqventibus ex *libro Zohar* (a) תא חזי מלך בשר ודם לאו איהו יקרא דיליה לאשתעי מלה דהדיוטא כל שכן למכתב לה ואי סליק בדעתך המלכא עלאה קברה לאו הוה ליה מלין

(a) *Apud Buxtorf. vindic. Scripturæ S. Part.* II. *c.* XII. *p.* 847.

קדישין למכתב ולמעבד מנייהו אוריתא אלא דאידהוא כניש כל מלין דהדיוטין וכו׳ *Veni & vide, Rex carnis & ſangvinis* (terrenus) *non recitabit verbum vulgare, multò minus ſcribet illud: & qvî præſumes adſcire te, qvòd Rex altiſſimus, Sanctus, benedictus ille, non ſit verborum ſanctorum* (non habeat verba ſancta) *ad ſcribendum & ad faciendum ex illis legem, ſed qvòd ipſe colligens ſit* (colligat) *omnis generis verba vulgaria.* pergit: *veluti ſunt Eſavi, Hagaræ, Labanis & Jacobi, Balaki & ſimilia* (qvô & noſtra כרתי ופלתי pertinent.

Subjicitur ibidem: *Si res ita habet, ut qvid vocatur LEX VERITATIS, Malach.* II. *v.* 7. - - *PRÆCEPTA DOMINI RECTA, LÆTIFICANTIA COR, Pſalm.* XIX. *v.* 3. *Atqvi ita ſunt verba Legis, & reverà Lex Domini tota vocatur LEX PERFECTA, LEX VERITATIS. &c.* Qvibus nos ex animo adſtipulamur.

Hiſce aliqvatenus præmuniti, acceſſum jam faciemus ad ipſum thema nobis nunc propoſitum, eòqve libentiùs, qvò ſæpiùs in Scriptura S. ejus facta fuit mentio. Ut autem, qvantum fieri poſſit, bonæ methodi leges obſervemus, atqve ex præceptis Hebr.

Hebr. Magiſtrorum (b) עַל ראשון ראשון ועַל אחרון אחרון: *De primo primum & de ultimo ultimum* dicamus: diſpeſcemus opellam hanc noſtram in duo præcipuè capita, qvorum PRIUS ipſa nomina כְּרֵתִי וּפְלֵתִי luſtrabit; POSTERIUS verò rem ipſam, per voces illas indigitatam, ac diſſidentes variorum Auctorum opiniones, eâ, qvâ decet, modeſtiâ examinabit. Veniam tamen ſperamus, ſicubi in tenebris illis, qvibus hoc thema circumfuſum eſt, rem non ſemper acu tangemus:

Interea nos Pater luminum illuminet.

(b) פרקי אבות *cap.* v.

CAP.

CAP. I.

SUMMARIUM.

Crethi & Plethi non ignobile nec inutile Thema. Horum namqve in Scripturâ S. ſæpius fit mentio, locis ibi adductis. Hinc Originatio & derivationis ratio τ͂ Crethi in genere. Ubi vera ſignificatio τ͂ כרת, præcipuè cum ברית conſtructi, inſimulqve ritus Veterum in Fœderum pactionibus, laudatis in eam rem Cl. Francio, Grotio & Polo. In ſpecie negatur, Crethi, qvos Conſiliarios nonnulli volunt, ſic dictos fuiſſe vel à præciſione verborum; vel à Cæſione noxiorum, vel à Creta Inſula, ceu ex qvâ fuerint oriundi, rejectâ ſimul Auctoritate R. Levi Ben Gerſon, Pinedæ, Marc. Marini Brixiani, Menochii & imprimis LXX. Interpretum. Ita Controverſa vox Plethi derivatur aliis à פלח liberare, qvaſi liberatores; aliis à פלא mirabile esse, qvaſi Admirabiles in operibus; aliis à פלח separare, qvaſi ſelectos milites dicas. Alii tamen volunt Plethi eſſe nomen vel Patronymicum vel gentile. Nos de his incertis malumus ἐπέχειν, qvàm ὁρίζειν, ita tamen ut ultimam ſententiam maximè probabilem judicemus.

I.

Dum de CRETHI & PLETHI (qvos alii minus accuratè CHERETHI & PHELETHI ſcribere videntur, agere animus eſt, obſervamus, illos non unô tan-

tantùm, ſed pluribus Scripturæ in locis occurrere. Et primò qvidem legimus 1. *Sam.* XXX. 14. De Amalechitis, qvòd vaſtaverint נגב הכרתי *meridiem Crethi.* Alibi autem, nimirum 2. *Sam. VIII.* 18. recenſentur Davidis Miniſtri & Miniſtriſſimi (ut hodie vulgò vocantur, inter qvos & numerantur בניהו בן-יהוידע והכרתי והפלתי *Bnajahu filius Jojadæ & Crethi & Plethi.* ſeu uti 2. *Sam.* XX, 23. & 1. *Paral.* XVIII, 16. habetur בניהו בן-יהוידע על-הכרתי והפלתי *Bnajahu filius Jojadæ ſuper Crethi & Plethi.* ſic 2. Sam. XV, 18. enarratur miſera Davidis fuga à facie degeneris Filii Abſalomi, cui interfuerunt כל-עבדיו עוברים על-ידו וכל-הכרתי וכל-הפלתי *Omnes miniſtri ejus, ambulantes juxta manum ipſius, & omnes Crethi & Plethi.* 2. *Sam.* XX, 7. In bellum egrediuntur contra rebellem Seba filium Bichri אנשי יואב והכרתי והפלתי וכל-הגבורים *Viri Joab & Crethi & Plethi & omnes fortes.* 1. *Reg. I,* 38. & 44. Ungitur Salomo ex mandato Davidis in Regem Iſraëlis, ad qvem ſolennem actum deſcendunt צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן-יהוידע והכרתי והפלתי *Zadok Sacerdos, & Nathan Propheta, & Bnajahu filius Jehojadæ & Crethi & Plethi. Ezech.* XXV. 16. Minatus Deus Philiſthæis ob ſumma eorundem

dem peccata omnimodam internecionem; tandem hâc eleganti Paronomaſiâ concludit: הנני נוטא ידי על-פלשתים והכרתי את-כרתים *Ecce ego extendens manum meam ſuper Philiſtæos, & ſuccidere faciam* τὺς *Crethim.* Nec minorem Deus iram per Prophetam *Zephaniam* cap. 11, 5. iiſdem gentibus minatur, qvando ibidem legimus ſeqventia: הוי יושבי חבל הים גוי כרתים: *Væ habitantibus ad tractum maris, genti Crethim:* Et hæc ſunt univerſa loca Scripturæ Sacræ, in qvibus noſtra controverſa vocabula deprehenduntur.

§. 2. Qvid autem in his Propheticis locis per כרתים & in Hiſtoricis illis libris per כרתי ופלתי intelligatur, atqve unde hæ voces ſuam habeant originem ac rationem derivationis, hoc eſt, de qvo Philologi & Interpretes ſollicitè inter ſe controvertuntur. Et primò qvidem vocem כרתי tàm Judæi qvàm Chriſtiani ad unum ferè omnes, qvantùm obſervare licuit, à Rad. כרת deducunt, qvæ Radix propriè ſignificat *cædere, excidere, ſuccidere*, vel etiam *ſcindere* unà cum compoſitis. Cum ברית verò *fœderis* nomine ſive expreſſo ſive ſæpè ſubintellecto eſt *fœdus percutere*, qvaſi *ſcindere* dicas, ductâ phraſi à diſſectione, qvâ in fœdere ſanciendo uti, moris

erat.

erat. Nam ut obiter hîc notemus, jurabant primò fœdus facientes, poſt tranſibant inter partes pecudis, qvaſi dicas, *dividantur ejus membra, ſicut pecus iſtud, qvi juramentum violaverit*, ut id qvadantenus ex Gen. xv, ℣. 10. & 17. & Jer. xxxiv, 18. colligere licet, & à gentibus ſæpè obſervatum legimus, qvòd ſcil. ad confirmanda fœdera pecus, & imprimis porcam ſilice ceciderunt. Id qvod *Virgilius* innuit qvando lib. viii. Æneid. canit:

Stabant & cæſâ jungebant fœdera porcâ.

Et Zenobius: οἱ Μολοττοὶ ἐν τοῖς ὁρκωμοσίοις κατακόπτοντες εἰς μικρὰ τοὺς βοῦς τὰς συνθήκας ἐποιοῦντο hoc eſt: *Moloſſi in fœderibus pangendis boves in fruſtum ſecabant.* Sic *Liv.* xxix. *Caput mediæ canis præciſæ: & prior pars ad dextram, poſterior ad lævam viæ ponitur, inter hanc diviſam hoſtiam Copiæ armatæ traducuntur.* Qvæ licet paulo alium in finem ibid. dicantur, huc tamen ſuô modô facilè accommodari poſſunt. Conferantur ea de re plura in *Lexico Sancto Francii* (c) it. apud doctiſſ. *Grotium* (d) nec non apud Clariſſ. ac nobis Amiciſſimum *Polum* (e).

(c) *Voce DCXLII. p. m.* 521.
(d) *Comment. ad Gen. XV. v.* 10.
(e) *Critic. Anglic. ad loc. cit.*

§. 3.

§. 3. Sed ſepoſitis hiſce facilè in eorum partes deſcendimus, qvi vocem כרתי à Rad. כרת deducunt. Verùm cùm de ratione Originationis ſumma detur inter Auctores diſcrepantia, accuratiùs paulò in eandem nunc inqviremus. Et invenimus alios כרתי deducere à כרת propterea, qvia qvaſi fuerint כורתין דבריהם *præciſores verborum ſuorum:* utpote qvi *ſummi Conſiliarii ſeu pars præcipua Synedrii fuerint*, uti id prolixiùs infrà ex רלבג audiemus (f) Alii tamen, inter qvos etiam eſt *Pineda* (g) *&* *Marcus Marinus Brixianus* (h) illos ſic dictos fuiſſe putant, *qvòd lictorum more, cùm opus eſſet, noxios cæderent, & interficerent, atqve inde à nonnullis rectè appellativè reddantur* Interfectores & perditores. Rurſus alii exiſtimant, dici eos *Crethi* ab inſula *Creta, qvia Rex vetuſtiſſimus Minos eò ſcil. in Palæſtinam coloniam deduxerit.* Hujus ſententiæ Auctores ac Patroni videntur eſſe LXX. Interpretes, qvippe qvi vocem hanc aliqvoties reddiderunt per *κρῆτας Cretenſes*, uti ſtatim videbimus infrà. Qvam ſententiam defenſurus *Menochius* (i) ſeqventia pro iis ad-

(f) *Comment. ad* 2. *Sam.* VIII. 18.
(g) *De rebus Salomon. l.* II. *c.* IV. *n.* VI.
(h) *In Arca Nôa ſ. Lex. Hebr. Rad.* כרת.
(i) *Lib. I. de Rep. Ebr. cap. X. Qv.* III.

ducit:

ducit: *Si dicamus*, inqvit, *eos à Cretenſibus duxiſſe originem, conſeqvens etiam eſt, ut inde nomen habuerint, nec admodum diſtant inter ſe voces* Κρῆτες *& CERETHI, præſertim cùm videamus freqventer in Nominibus propriis non parvum incidere imperiti vulgi longâ uſurpatione diſcrimen.*

§. 4. Verùm qvò minus ulla harum ſententiarum noſtrum mereatur calculum, facit, qvòd illæ Originationis rationes vel nimis longè ſint petitæ, vel admodum improbabiles. Nam ad primam derivationis rationem qvod attinet, qvis crederet, hoc Crethi (ſiqvidem fuerint Conſiliarii) à re tam inani & vix memoratu digna, ſua ſortitos eſſe nomina, ut dicti fuerint hi Conſiliarii, qvaſi *qvi præſcindant verba ſua?* Qvis non Germanos rideret, aut alias gentes, Conſiliarios ſuos appellantes: die Männer von abgebiſſenen Worten? an igitur ſoli antiqvi Hebræi adeò pueriles? ἄλογον & verè Rabbinicum!

Sic ſecunda originationis ratio etſi non planè abſurda ſit & impoſſibilis, improbabilis tamen eſſe videtur, ob improbabilem illam hypotheſin, cui tota illa ſuperſtructa eſt, ſcil. illos officium hoc inferius paulò, non dicam inhoneſtius, geſſiſſe, cui *Bnajahu*, Vir tam honeſtus & ſemper inter præcipuos Davidis

Digitized by Google

& Salomonis miniſtros recenſitus, fuerit præfectus, ceu illam hypotheſin infrà pluribus deſtruemus.

Tertia autem ratio pro hac derivatione adducta, adeò improbabilis eſt, ut mirum ſit, qvî LXX. in tanta luce adeò cæcutire potuerint, cùm ſole meridianô clarius appareat, τὺς *Crethi*, qvorum fit mentio in noſtris Scripturæ locis, nihil minus fuiſſe, qvàm Cretenſes aut à Cretenſibus oriundos; nihil etiam pro ipſis faciente defenſione in gratiam ipſorum à Clariſſ. Bocharto ſuſceptâ, uti ſuô locô demonſtratum dabimus. Nec qvicqvam valet ratio Menochii, *qvòd non admodum diſtent inter ſe voces* Κρῆτες *& Crethi, præſertim cùm videamus freqventer in nominibus propriis non parvum incidere imperiti vulgi longâ uſurpatione diſcrimen.* Nam hæc omnia niti falſâ hâc hypotheſi, (qvam tamen infrà funditùs evertemus) *qvaſi Crethi origine ſint Cretenſes,* cuivis facilè ad oculum pateſcit.

§. 5. Sic de vocula פלתי non minor inter Auctores datur controverſia. Qvidam enim vocem appellativè accipientes deducunt eam à פלח, qvod *defendere & liberare* ſignificat, atqve eos ſic *liberatores & defenſores* dictos fuiſſe autumant, qvaſi *qvi innocentes tuerentur in judicio*, ita ut tam penes hos *Plethi*, qvàm illos

illos *Crethi* fuerit executio juſtitiæ, qvippe qvæ in duobus illis conſiſtat, *noxios* ſcil. *perdere & punire; innocentes autem defendere & liberare.* Sed præterqvam qvòd hæc denominandi ratio improbabili illâ nitatur hypotheſi, *ac ſi Crethi & Plethi fuerint inſtar Lictorum Romanorum*, deducit etiam noſtrum פלתי à Rad. פלט per ט, qvæ ſignificat *liberare & defendere:* cùm tamen noſtrum controverſum vocabulum ſit ſcriptum per ת. Nec valet ratio *qvòd literæ unius organi facilè inter ſe permutentur.* Reſpondetur enim: Ergo ſtatim & hôc locô? E. in omnibus noſtris locis, ubi ſemper per ת ſcribitur? accedit, qvòd hypotheſis illa cui hæc originatio ſuperſtructa eſt, nondum ſit probata.

Alii itaqve relictâ hâc originatione, tanqvam incertâ, deducere malunt פלתי à פלא qvod denotat *mirus & admirabilis* fuit, ut ita dicti ſint פלתי vel qvaſi *admirabiles in fortitudine*, utpote *optimi milites*, ceu volunt plurimi Interpretum, vel qvaſi מופלים במעשיהם *mirifici & excellentes in factis ſuis*, ſiqvidem fuerint *ſummi Conſiliarii* ſeu *Membra præcipua ſanhedrin*, uti iterum vult רלבג i. e. *Rabbi Levi Ben Gerſon.* Sed qvem cum ſuperiori Reſponſione ad ſuos fautores dimittemus.

Rurſus alii videntes hæc carioſô fundamine niti, putant noſtros פלתי à פלח rectiùs derivari, qvod *dividere & ſeparare* ſignificat, ſive *ſecandi & mactandi munus hâc Etymologiâ indigitetur, ſive turbas ſubmovendi, & aditum regi, obvios repellendo & qvaſi dividendo, aperiendi*, ut loqvitur *Menochius* (k) ſive, qvia in Niphal ſignificat *ſeparatum fuit tamqvam excellens & eximium qvid*, dicti fuerint, qvaſi *milites ſelectiſſimi*. Cui ultimæ derivationi cò minus repugnamus, qvò propiùs ejus flexio ad analogiam Grammaticam, noſtramqve ſententiam infrà ſtabiliendam accedit.

Sunt tamen & alii qvi rejectâ ſignificatione appellativâ non improbabile ducunt פלתי eſſe *Nomen Patronymicum alicujus familiæ Hebræorum* ab aliqvo forte deductum, qvi פלת diceretur, qvorum duo memorantur in Scriptura Sacra, alter nimirum ex tribu Ruben, alter ex tribu Juda; illius fit mentio Num. XVI, 1. hujus verò 1. Par. II. 33.

Alii deniqve putant פלתי eſſe *nomen gentile*, qvemadmodum etiam *Crethi* gentem infrà ſtatuemus, idqve facit *Eman. Sa Comment. ad* 2. *Sam. VIII*, 18. aliiqve plurimi.

§. 6. Jam in tanta horum controverten-

(k) *Lib. I. de Rep. Ebr. cap. X. p.* 69.

tium

tium turba qvid certi ſtatuendum, vix apparet. Singulis tamen accuratiùs expenſis, *putamus maximè probabile, imò ferè certum eſſe* הכרתי והפלתי *non eſſe nomina Appellativa, ſed Propria, eaqve vel Gentilia utraqve, vel minimùm* כרתי *gentile,* & פלתי *Patronymicum,* uti Cap. II. id manifeſtum faciemus. Qværenti autem ex me, qvænam vera & omninò certa horum vocabulorum derivationis ratio ſit, ſi reſpondeam, illam in re tam obſcura nobis certò conſtare non poſſe, qvis id nobis vertet vitio? & malo cum doctis fateri hujus rei ignorantiam, qvàm cum indoctis dicere, qvod neſcio. Dicat mihi qvis Præluſtrium, Nobiliſſimarum & adhuc florentium Familiarum *Ranzovianarum, Baronum à Frieſen, Nobiliſſ. à Timpling, à Dunnavv. à Bunnavv.* & plurimarum aliarum Familiarum originationem, & dicam ego harum vel Familiarum vel gentium dudum interitarum *Crethi & Plethi* certam derivationem. Putem tamen fieri potuiſſe, ut initiô à loco Palæſtinæ, aut à familia, unde fortè fuerunt oriundi, nomen acceperint, poſtea verò ab ipſa re, partim qvòd fuerint *milites ſelectiſſimi*, partim & *ad hoſtes cædendos, ac Regem defendendum exercitatiſſimi & propenſiſſimi.* Qvæ hâc vice de Etymo vocum CRETHI & PLETHI dicta ſunto.

Digitized by Google

Seqvitur nunc

CAP. II.

SUMMARIUM.

Definitio illorum Crethi & Plethi. Hujus per poſitiones qvaſdam explicatio. Crethi fuerunt milites: Non tamen gregarii, ſed ſelecti. Laudantur pro hoc Paraphraſtes Chaldæus, Syrus & Arabs, nec non Joſephus, Mercerus, Fôrſterus, Grotius, Druſius, Caſtellus, Menochius, Corn. à Lap. & præ aliis Sanctius. Rabbini imprimis R. Sal. Jarchi & R. Dav. Kimchi citra rationem ſtatuunt Crethi & Plethi fuiſſe Urim & Thummim. Nec calculum merentur, qvi eos Viros Synedrii M. volunt. Officium eorum fuit cuſtodire Regem, minimè, qvale Lictorum olim Romanorum. Crethi & Plethi ex certa qvadam gente aut familiis ſelecti. Qvalis Regio כריח? Nonnullorum Diſſenſus à nobis. Conſenſus aliorum imprimis è Rabb. R. Dav. Kimchi & R. Levi Ben Gerſon. è Chriſtianis verò Emanuel. Sa. B. Tarnovii, Merceri, Caſtelli, Vatabli, Bocharti aliorumqve. LXX. Interpp. contrarium ſtatuentes rejiciuntur, nec admittitur defenſio in gratiam eorum à Cl. Bocharto ſuſcepta. Crethi & Plethi non neceſſariò fuêre mole gigantæâ, ut vult Pineda. Fuêre autem proculdubio arcu fundâqve inſtructi, minimè gladiolis, ut itidem opinatur Pineda. Numerus eorum nobis incognitus. Sexaginta eos nonnulli volunt. Fortè qvingenti fuerunt ex 1. Reg. X. Sodalitium eorum fortaſſe Gitthæi. Qvinam hi? Allegantur Petr. Martyr, Gro-

Grotius & Theodoretus. Sodalitium eorum eqveſtre ex Joſepho.

§. 1.

Etymô vocis ſuperiori Cap. I. qvadantenus nunc excuſſô, progreſſum jam faciemus ad ipſam rei conſiderationem. Anteqvam autem ulteriùs pergamus, placet hanc τ͂ CRETHI & PLETHI aliqvalem præmittere deſcriptionem: nimirum *CRETHI & PLETHI fuêre milites non gregarii, ſed à Davide & Salomone in Corporis ſui cuſtodiam ex certa qvadam gente aut familia ſelecti, arcu ſine dubio fundâqve peritiſſimi, mole non neceſſariò gigantæâ,* (uti nonnulli volunt) *nec numerô determinatô aut nobis ſaltem incognitô, qvorum Soldalitium fortè fuêre Gitthæi.*

§. 2. Hæc ut rectiùs intelligantur, placet totam rem, qvantum ex Scriptura Sacra potiſſimùm eluceſcit, nonnullis Concluſionibus proponere. Et Dicimus I. *Crethi & Plethi,* (qvorum fit mentio in libris Samuel. & Regum, ceu de qvibus præcipuè nobis nunc ſermo eſt) *fuiſſe milites,* id qvod probari poſſe videtur ex ſuprà allegatis locis Scripturæ, tum ex 2. Sam. XX, 7. ubi in bellum egrediuntur

contra rebellem Seba אנשי יואב והכרתי והפלתי וכל-הגבורים *Omnes viri Joab* (id eſt omnes gregarii milites olim ſub Joabo, nunc verò ſub Amaſa, qvi in ejus locum venerat, merentes) & *Crethi & Plethi & omnes fortes*; tum & ex 2. Sam. XV, 18 ubi ſtipabant latera Regis fugientis כל חכרתי וכל הפלתי *omnes Crethi & omnes Plethi*, procul dubiô Regem, ubi opus fuiſſet, defenſuri. Qvem etiam in finem videtur David jam ſenior factus & Salomonem in ſolium ſuum evecturus (ob Joabi diſceſſum ad partes Adoniæ, ut patet 1. Reg. I, 38.) videtur, inqvam, mittere צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן-יהוידע והכרתי והפלתי *Zadok Sacerdotem & Nathan Prophetam & Bnajahu filium Jehojada una cum Crethi & Plethi*; qvi ultimi niſi fuiſſent milites, nullos in tam periculoſo actu adfuiſſe credamus, neceſſe eſt; ſed qvæ ſumma Davidis & Salomonis fuiſſet imprudentia, qvam in tantis Regibus admittere, neſcio an inſania an imperitia ſiet.

§. 3. Qvibus ſic ſtabilitis Dicimus II. *Crethi & Plethi non fuiſſe gregarios* (ſeu illos communes undicunqve collectos) *ſed à Rege Davide & Salomone in Corporis ſui cuſtodiam ſelectos milites*, qvales olim apud Romanos erant *Cohors Prætoria*, vel apud Macedones,

dones, *cohors amicorum.* Id qvod inde evinci poſſe videtur qvia, ſi fuerunt milites, neceſſariò fuerint vel vulgares ſeu gregarii, vel ſelecta, uti Romanis vocabatur, manus. Jam ſi fuerint vulgares, fuiſſent ſub Joabo, id qvod patet ex verbis 2. Sam. xx, 23. ויואב אל־כל־הצבא ישראל *Et Joab* (erat) *ad* (ſuper) *omnem Exercitum Iſraëlis:* ſed hi non fuerunt ſub Joabo, ſubjicitur enim immediatè ibidem: ובניהו בן־יהוידע על־הכרתי ועל־הפלתי *Bnajah autem filius Jojadæ* (erat) *ſuper Crethi & ſuper Plethi.* E. non fuerunt illi milites vulgares ſeu gregarii. Jam ſi non fuerunt gregarii, ſed ſelecta manus, qværo, cui officio potiùs ſuffecti fuerint, qvàm huic honorifico, imprimis cùm aliàs in tota Scriptura S. nulla ſiat mentio Satellitii Davidici & Salomonei multò minoribus tamen & levioribus aliàs de his magnificis Regibus recenſitis. Accedit, qvòd nullus poſſit dari locus, ubi per כרתי ופלתי non poſſit intelligi *ſatellitium Regium*, ipſa etiam vocis originatione accuratè ſic congruente, uti id ſuprà jam tum vidimus & infrà adhuc prolixiùs videbimus.

§. 4. Eandem nobiſcum in his duabus §. §. propoſitam ſententiam defendunt ex antiqvis *Paraphraſtes Chaldæus*, *Syrus* atqve

Arabs, dum plerumqve pro כרתי ופלתי vertunt *ſagittarios & fundibularios* utiqve ſic milites; imprimis verò Judaicarum rerum ſcriptor *Joſephus*, qvando hoc hominum genus *Davidis* appellat *ſatellitium*, dum ait, cùm hoc idem tractaret argumentum (l) *Banajah Jojadæ filium ſatellitio ſuo præpoſuit*, & alibi (m) vocat *cohortem regiam*, *qvæ à latere regis nunqvam diſcedebat*. Ex recentioribus verò magna à nobis ſtat Doctiſſimorum Virorum caterva, *Mercerus* (n) *Fôrſterus* (o) *Grotius* (p) *Druſius* (q) *Caſtellus* (r) *Menochius* (s) *Cornelius à Lapide* (t) & præ cæteris *Sanctius* (u) qvando explicatè pro noſtra ſententia ſcribit loc. infrà citatis. *Hi* (ſcil. Crethi & Plethi) *abſqve dubio Viri fuerunt, qvi & corpore fuerunt robuſtô, & rei periti bellica, & qvorum jam eſſet comperta fides, & qvibus regii corporis eſſet credita cuſtodia, qvos*

(l) *Lib.* VII. *antiqv. c.* VI.
(m) *Lib. cit. cap. XI.*
(n) *Ad Lexic. Pagnin. Rad.* כרח.
(o) *Lex. Hebr. Rad. cit.*
(p) *Ad Ezech. XXV*, 16.
(q) *Ad Soph. II*, 5.
(r) *Lex. Heptagl. Rad.* כרח.
(s) *Lib. I. de Rep. Hebr. cap. X. Qv. I. p.* 67.
(t) *Comm. ad* 2. *Sam. VIII*, 18.
(u) *Comm. ad loc. cit. & ad Soph. II*, 5.

nos

Digitized by Google

nos Latinô vocabulô PRÆTORIANOS appellamus; Græci verò σωματοφύλακας, id eſt *CORPORIS CUSTODES.* Et paucis interjectis --- *Hoc mihi certum eſt, aliqvid hiſce vocibus ſignificari militare; neqve enim aliter dicerentur Legiones CERETHI & PELETHI. Deinde has non eſſe cum reliqvis militum ordinibus confuſas, ſed tantùm regiæ cuſtodiæ deſtinatas, qvia aliter parerent potiùs Joab, qvi princeps erat, qvàm Banajæ. Deinde qvia hi comitati dicuntur Davidem, cùm fugeret à facie Abſolon c. XV. v. 18. quaſi nefas crederent, regem in eo rerum articulo deſerere, cujus ipſis fuerat commiſſa cuſtodia.* Alios plures jam ut ſilentiô tranſmittamus.

§. 5. Hinc citra omnem rationem ſtatuere videntur pleriqve Rabbinorum τὰς *Crethi* & *Plethi* fuiſſe *Urim* & *Thummim*, id qvod præter alios plurimos explicatè nobis aperit *Rabbi Salom. Jarchi*, qvando commentat. ad 2. Sam. VIII, 18. ſeqventia ſcribit. ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי׳ תירג׳ יונתן ובניהו בן יהוידע ממנא על קשתיא ועל קלעיא ורבותינו אמרו כרתי ופלתי אורים ותומים *Et Bnajahu filius Jhojada* (erat) *ſuper Crethi & ſuper Plethi. Targum Jonathan* (ſic vertit) *Et Bnajahu filius Jehojada præfectus erat ſuper ſagittarios & ſuper fundi-*

fundibularios. At Rabbini noſtri dicunt Crethi & Plethi eſſe Urim & Thummim, „id qvod ulterius confirmant tum idem רש״י comment. ad 1. Reg. 1. 38. tùm & רד״ק id eſt: *R. David Kimchi* Comment. ad 2. Sam. VIII, 18. ſed qvæ gratæ brevitatis ergò hâc vice unà cum eorundem refutatione, (ceu qvam vix merentur) prætereuntes, Lectorem horum cupidum eò remittimus.

§. 6. Alii igitur rem accuratiùs tangere putant, ſi *Crethi* & *Plethi* ſummos Conſiliarios, ſeu Viros Synedrii magni fuiſſe dicant, appellatos ſic, *qvod habeant verba præciſa & opera mirabilia*, qvorumqve Princeps fuerit Bnajah. Docet id nos רלב״ג h. e. *R. Levi Ben Gerſon* ad 2. Sam. VIII. v. 18. hiſce ſeqventibus verbis: והכרתי והפלתי׳ אמרו שהם היו שתי משפחו׳ בישראל ורבותינו פירשו שהם סנהדרין ואמרו כרתי שכורתין דבריהם פלתי המופלים במעשיהם: *Et Crethi & Plethi dicunt*, (ſcil. Rabbini) *qvod ipſi ſint duæ familiæ in Iſraël: Et Rabbini noſtri explanant* (interpretantur) *qvod ipſi ſint Synedrium, & vocant* τὸς *Crethi, qvaſi præciſores verborum ſuorum* (i. e. paucorum verborum;) *Plethi verò qvaſi mirificos & excellentes in factis ſuis.* Id quod pluribus explicat idem R. Levi. Comm. ad 2. Sam. XV, 16. &

cap.

Digitized by Google

cap. xx. ℣. 7. & 23. ut & ad 1. Reg. I. 38. Sed qvæ itidem cum ſuperioribus ob allegatam ibidem rationem tranſmittimus, imprimis cùm hi nullum, niſi labile illud & ex Etymologia exſtructum fundamentum pro ſtatuminanda ſua ſententia afferre poſſint, ſcil. qvia deriventur כרתי à כרת *præſcindere*, diciqve poſſint qvaſi *præciſores verborum ſuorum* & פלתי à פלא *mirabile eſſe*, qvaſi *qvi mirabiles ſint in factis ſuis*. E. ſunt Conſiliarii. Sed qvàm hæc ſint abſurda, jam tum ſuprà Cap. I. vidimus, nec ulteriùs citra abſurditatem in iis poſſumus eſſe occupati.

§. 7. Sed miſſis his Dicimus III. *Officium* ☩ *Crethi & Plethi fuiſſe cuſtodire Regem.* Hinc audivimus ſupr. §. 5. *Crethi & Plethi* à Joſeph. appellatos *σωματοφύλακας*, *& qvi ſtipabant latera Regis, nec unqvam ab eo diſcedebant.* Sed qvæ ex antecedentibus jam manifeſta ſunt, imprimis verò ex §. 3. hujus Cap. II.

Qvod autem alii putant, ex qvibus etiam eſt *Petrus Martyr* (x) *ipſorum officium fuiſſe, qvale fuit olim Lictorum Romanorum*, id jam ſuprà ex parte refutavimus, nec, unde probari id qveat, facilè olfacere poſſumus. Nam qvæ *Menochius* pro hac ſententia affert, illa

(x) *Ad 2. Sam. VIII. 18.*

adeò

adeò infirma ſunt, ut ſine ullo impulſu jam tum minentur ruinam. Hoc ut clariùs pateſcat, ipſa ejuſdem verba adducemus, qvæ habentur Lib. 1. de Rep. Ebr. (y) ſuntqve ſeqventia: *Qvemadmodum apud Romanos Lictorum munus erat, non ſolùm Conſulem v. g. aut alium magiſtratum, cui aderant, cuſtodire, ſed etiam cùm ipſe juberet, expeditis ſecuribus nocentium cervices ferire, aut virgis cædere, aut in carcerem abducere; ita & apud Hebræos. Ex horum numero illi videntur fuiſſe, qvos ad capiendum Davidem miſit Saul, & vulgatius textus apparitores, nuncios & lictores appellat. Hos Italicè appellamus SBIRRI, è Bargetii* (rectius Bargelli,) *qvæ ſecundâ vox cum Hebr.* ברזל *BARZEL, qvæ ferrum ſignificat, affinitatem habet, qvòd Lictores & apparitores ferrô & armis onuſti, ut notat Marcus Marinus, incedere ſoleant.*

§. 8. Sed qvis non videt, totam illam ſententiam fulciri hâc ſaltim ſimilitudine. *Qvemadmodum apud Romanos, ita & apud Hebræos?* &c. At qvis itidem neſcit *omne ſimile claudicare?* Et ſi hoc firmô ſtaret talô, uti vult laudatus ſcriptor, ſeqveretur etiam noſtrorum Regum & Principum ſatellites idem gerere officium, ſed qvod qvotidiana praxis

(y) *Cap. X. Qv. I. p.* 68.

refu-

reſutabit. 2. Diſtingvenda ſunt tempora & loca; Alius ſtatus Regum Iſraëlitarum, alius Conſulum Romanorum. Non cuilibet accommodandum qvodlibet. Nec qvicqvam facit allatum Exemplum Saulis: Id enim tantùm factum eſt per Accidens, nec ipſorum ordinarium munus. Et qvis aſſeret, Saulis milites emiſſi ad capiendum Davidem fuiſſe Crethi & Plethi? Et ut verbô indicem hujus ſententiæ incertitudinem, dico, totam illam niti hâc hypotheſi, qvòd כרתי deducatur à כרת & פלתי à פלט, qvorum prius *cædere*, poſterius *defendere & liberare* ſignificat. Sed conceſſâ hâc Etymologiâ, (qvam tamen ſuprà qvoad poſterius membrum rejecimus,) an propterea hæc unica tantùm dabitur ratio denominandi? Qvid ſi *à feriendo & vi cædendo hoſtes ſic dicti fuerint in bello?* an ſtatim reos cædent & vel capite plectent in urbe, qvod faciebant Lictores Romani? Sic qvæ ratio? *Circitores* (qvos Græci vocant περιπόλȣς) non Lictores (ut vult *Menochius*,) vocantur Italicè *Bargelli* fortè ab Hebr. ברזל E. Crethi & Plethi geſſerunt munus Lictorum Romanorum. Ἄτοπον!

§. 9. Remiſſis itaqve his ad ſuum, unde venerant, Auctorem, *Dicimus V. Crethi & Plethi non fuiſſe undiqve collectos, ſed ex certa*

qva-

qvadam gente aut familiis ſelectos milites, id qvod ſuprà jam tum qvadantenus probavimus, idqve ulteriùs ſtatuminamus, tum qvia כרית olim fuit regio Palæſtinæ teſtante id Giggejô, apud qvem كريت Arabibus eſt Palæſtinæ regio, atqve eadem Syris eſt ܟܪܝܬ, ſuffragante *Clariſſ. Bochartô* (z) tum qvia in Scriptura S. habetur deſcripta כרתי expreſſa, determinata & ab aliis gentibus ſeparata habitatio. Sic 1. Sam. xxx, 14. dicitur נגב כרתי *meridies Crethi*, vel uti Targum habet דרומא כרית qvod explicatur ſeq. verſ. 10. per ארץ פלשתים per *terram Philiſtæorum*. Et *Zeph. II*, 5. appellantur ישבי חבל הים גוי כרתים *habitantes ad tractum maris gens Crethim*. Qvô utroqve in loco agi de Philiſtæis, puto vel ex αὐτοψίᾳ textûs patere, idqve vidimus ex loco Samuelis, idemqve ſole clarius apparet ex loco Zeph. 11, 5. collato cum Ezech. xxv, 16. imprimis ſi ea integra & in textu originali conſiderentur: Verba prioris in fonte ſic fluunt הוי ישבי חבל הים גוי כרתים דבר־יהוה עליכם כנען ארץ פלשתים והאבדתיך מאין יושב׃ *Væ habitantibus ad tractum maris, genti Crethim; Verbum Domini contra vos, Cnaan eſt terra Philiſtæorum* (i. e. terra excidiô & internecioni de-

(z) *Geograph. S. part. II. c. XV. p.* 457.

vota,

vota, ut olim terra Chnaan,) *diſperdam te à non eſſe habitatore* (i. e. ita ut non ſit habitator,) qvæ illuſtrant poſterioris adducti loci verba ſeqventia חנני נוטה ידי על-פלשתים והכרתי את-כרתים והאבדתי את-שארית חוף הים: *Ecce ego extendens manum meam ſuper Philiſtim, & ſuccidere faciam Crethim & diſperdere faciam τὸ reſiduum portus maris* (qvia ſcilicet Palæſtina regio ad mare tota patebat.) In qvo utroqve loco clarum eſt, Crethi & Philiſtim pro uno ſumi: ſuffragante nobis Clariſſ. *Bochartô.* (a)

§. 10. Nec eſt, qvod qvis optimorum hîc interpretum diſſenſum objiciat, ſcil. tum *Paraphr. Chald.* qvi utroqve in loco pro כרתים poſuerit עמא דחיבין *populum peccatorum ſeu peccaminoſum*, tum & *Symmachi*, qvando vertit γένος ὀλοθρευόμενον, qvem etiam in ſenſum *Theodotius* tranſtulerit γένος ὀλεθρείας, *genus perditionis*, i. e. *perditioni obnoxium*, & ut Lutherus: den Kriegern / & ſic appellativè. Nam hæc ipſa noſtram ſententiam non deſtruere, qvi volumus eſſe nomen proprium, adeoqve Gentile, facilè animadvertet, qvi conſiderabit hos interpretes alluſiſſe ſaltim ad actiones & naturam illorum populorum, qvemadmodum & ipſe Propheta eoſdem po-

(a) *Geograph. S. Part.* 11. *cap. cit.*

pulos alloqvens ex Etymologia captat illos irridendi occaſionem, inqviens: והכרתי כרתים *& exſcindam Crethim*, qvaſi dicat: *Vos Crethim eſtis interfectores & vaſtatores re & nomine*, ſeu ut Græci ὀλοθρεύοντες, *ſed vaſtabimini & interficiemini, eritiſqve* ὀλοθρευόμενοι, *perditi.* Qvô ipſô utiqve non negatur כרתים eſſe nomen proprium Populi, & in ſpecie Philiſtæi.

§. 11. Manet igitur hucuſqve certum כרתי & כרתים eſſe nomina Gentilia. Jam qvid obſtabit, (qvandoqvidem par parium ſit ratio,) qvò minùs etiam τοὺς פלתי ex certa qvâdam gente aut familia fuiſſe ſtatuamus, imprimis, cum jam tùm duorum פלת in Scriptura Sacra fiat mentio, ex qvibus omninò potuerunt eſſe oriundi? uti ſuprà Cap. I. jam tum innuimus.

§. 12. Hanc noſtram ſententiam (qvâ utrumqve & Crethi & Plethi certarum gentium & familiarum nomina Propria eſſe volumus) fovent nobiſcum Doctores & Chriſtianorum plurimi. Et è Judæis qvidem tum *R. Dav. Kimchi* qvando ad 2. Sam. xv, 18. ſcribit: וכל הכרתי וכל הפלתי ת״י וכל קשתיא וכל קלעיא ואפשר שהיו משפחות ידועות בישראל: *Et omnes Crethi & omnes Plethi &c. Targum Jonathan*

habet:

habet: Et omnes ſagittarios & omnes fundibularios: At ego interpretor, quòd fuerint familiæ cognitæ „in Iſraël. Qvibus ſimilia habet idem רדק 2. Sam. VIII, 18. tum *R. Levi Ben Gerſon* ad 2. Sam. XV, 18. וכל הכרתי הם היו שתי משפחות *Et omnes Crethi* &c. *Hi ſunt duæ „familiæ.* Id qvod ulterius confirmat idem רלבג *Comment. ad* 2. *Sam.* XX, 7. aliiqve plures.

§. 13. E Chriſtianis verò nobis favent tum *Eman. Sa*, qvando 2. Sam. VIII, 18. Plethi Philiſtæos ſtatuens, *Fortaſſe*, inqvit, *ſic dicti ſunt* (ſcil. Crethi & Plethi) *qvod eſſent Cerethai & Philiſtai, ut nunc ſolent Svizzeri ſeu Helvetii*; tum *Francius* (b) qvi, *Cerethai & Pelethai*, ſcribit, *erant ſagittarii & funditores, tanqvam Prætoriani Regum milites, qvos ex Philiſtais accerſitos fuiſſe arbitramur ex* 1. *Sam.* XXX. *v.* 14. *Soph.* II, 5. *Ezech.* XXV, 16. *aut in præſidiis collocatos per loca limitanea, præſertim ubi Judæa Palæſtinam ſpectabat. Fortaſſè cum noſtris Helvetiis comparari poſſunt qvi ingenuâ ſervitute, ut ſic dicam, plurimis per Europam Dynaſtis ſeſe obſtringunt, & ob fidelitatem & candorem præ reliqvis cunctis nationibus in pretio habentur.* Idem ferè ſtatuunt

(b) *Lexic. Sanct. voce* DCXLII. *p.* 521, 522.

B. *Tarnovius* (c) Doctiſſ. *Mercerus* (d) *Celeberr. Caſtellus* (e) *Vatablus* (f) *Bochartus* (g) aliiſqve plurimi.

§. 14. His igitur ſic curatiùs paulò expenſis mirari ſatis neqveo, qvi LXX. ſeniores tam longè à veritate abierint, & pro *Crethim* verterint κρῆτας Cretenſes, tùm Ez. xxv, 16. tum & Soph. II, 5. ubi planè oculis clauſis vel ſeniô confectis legiſſe videntur גר כרתים pro גוי כרתים *gente Crethim*, qvando nullô omninò ſenſu vertunt πάροικοι κρητῶν *Advenæ Cretenſium*, atqve ita hos populos, ex qvibus *Satellitium Davidicum* & *Salomoneum* eſſe volumus, ex Creta Inſula ſatis longinqvè adducunt.

§. 15. Nec video, qvî doctiſſimus *Bochartus* eoſdem excuſare ac pro iis in ſua *Geograp. S.* ſcribere poſſit. (h) *Neqve puto LXX. Interpretes in tanta luce cæcutiviſſe, & ad Cretenſes è Creta Inſula voluiſſe referri loca Scripturæ, qvæ pertinere ad Philiſtæos, luce meridianâ clarius eſt.* Reſpondeo enim, ipſorum

(c) *Comment. ad Soph. II, 5.*
(d) *Ad Lex. Pagnini Rad.* כרות.
(e) *Lex. Heptagl. Rad.* כרת.
(f) *Ad 2. Sam. VIII, 18.*
(g) *Geograph. S. Part. II. l. 1. c. XV. p. 459.*
(h) *Part. II. lib. 1. c. XV. p. 458.*

verba

verba tam clara eſſe, ut nulla amplius de ipſorum errore dubitandi cauſa watereſſe poſſit. Qvin imò Cl. *Bochartus* ipſe ſui qvaſi oblitus eundem LXX. Interpretum errorem nobiſcum agnoſcere videtur, qvando paucis interjectis ſcribit: *Sed & LXX. ſeniores, tanqvam receptô errore abrepti in loco Sophoniæ, qvem citavimus, Philiſtæos pro* גוי כרתים *gente Crethæorum, vocant* παροίκους κρητῶν *advenas Cretenſium, ac ſi è Cretâ putaverint illos migrâſſe in Palæſtinam*, concludit tandem; *Qvi errores mihi videntur ex hoc unô fonte manâſſe, qvòd* כרת *Creth Palæſtinæ, &* כרתים *Crethim Philiſtæorum nomen àd Cretam & Cretenſes alludit*, an igitur hoc ſit defendere, an accuſare LXX. videant, qvibus meritò vulgare illud *Rabbinicum* & *Talmudicum* ſuccinimus: אוי לזרה שנעשרה סניגורו קטיגורו *Væ ei, cujus procurator ſit accuſator ejus.*

§. 16. Scopulis hiſce nunc ſuperatis dicimus V. *Crethi & Plethi non neceſſariò fuiſſe mole gigantæâ*, uti *Pineda* velle videtur de rebus Salomonis. (i) Hic enim ut ſuæ ſententiæ fidem faciat, adducit illos ſexaginta fortes Salomoneos ex *Cantic. Cantic.* cap. III, 7. & 8. de qvibus ibidem in fonte legimus ſeqventia הנה מטתו שלשלמה ששים

(i) *L.* V. *c.* XIII. *n.* XXVI.

גברים סביב לה מגבורי ישראל: כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על-ירכו מפחד בלילות: *En lectus ipſius, qvi ipſi Salomoni* (eſt,) *ſexaginta potentes* (ſunt) *circa eum* (ſcil. lectum) *ex potentibus Iſraëlis. Omnes illi tenentes gladium, docti ad bellum. Uniuscujuſqve gladius ſuper-femur-ſuum propter timores noctis* (nocturnos.) De his igitur fortibus ſcribit l. c. *Ergò credibile eſt, qvos ad ſui cuſtodiam vigiles, & excubitores adhibuit Salomon, fuiſſe gigantæâ mole, viribus & membrorum magnitudine ab humero & ſurſum cæteris anteſtantes.* Aſt Fundamentum ejus præcipuum & tantùm non totum eſt, qvod in fonte dicantur גברים.

§. 17. Sed etſi non negem vocem illam גבורים interdum in Scriptura S. gigantem ſignificare, non poſſum tamen concedere, ſtatim & hiſce in locis tale qvid ſignificare, cùm & ſæpè in Scriptura S. *illum ſignificet, qvi auctoritate, interdum* & *viribus alios antecellit*, licet aliorum hominum ſtaturam non excedat; qvam loci hujus magis propriam ſignificationem cum plurimis, iiſqve optimis Interpretibus eſſe crediderim. Qvicqvid ſit, dico, ex Textu originali id certò evinci non poſſe, nec conſultum eſſe in re dubia citra rationem firmam certi qvid determinare.

§. 18.

Digitized by Google

§. 18. Luſtratâ ſic aliqvantum ꝧ Crethi & Plethi ſtaturâ, videndum nunc porrò, qvibus etiam armis fuerint inſtructi, & *Dicimus VI. Illos ceu maximam partem Philiſtæos fuiſſe procul dubio arcu fundâqve inſtructos eorumqve peritiſſimos*; id qvod colligi poſſe videtur ex Gilboënſi prælio, qvod Sauli & filiis ejus fatale fuit, ubi Philiſtæi maximè terribiles ſeſe præſtiterunt. Ita enim de Philiſtæis illis legimus: 1. Sam. XXXI, 3. ותכבד המלחמה אל־שאול וימצאהו המורים אנשים בקשת ויחל מאד מהמורים & *aggravatum eſt prælium in Saul, & invenerunt eum Jaculatores Viri cum arcu, & vulneratus eſt valdè à jaculatoribus &c.* Hinc ne ipſe aut Iſraëlitæ deinceps in tale iterum diſcrimen inciderent, juſſit David, *ut docerentur filii Juda tractare arcum* 2. Sam. 1, 18. Et pace cum Philiſtæis factâ, qvoſdam habere voluit ex illorum ſagittariis ad cuſtodiam corporis ſui, qvi deinde Crethæi vocantur, & à *Chaldæo Paraphraſte* ſemper קשׁטיא *Sagittarii* appellantur. Qvæ eſt conjectura Clariſſ. *Bocharti* (k) Putem hanc ſententiam inde potiùs ſuum poſſe accipere robur, qvòd tunc temporis fundæ & ſagittæ communia omnium ferè populorum fuerint arma. Non

(k) *Geograph. S. Part. II. l.* 1. *c.* XV. *p.* 459.

negamus tamen & alia fortè ſingularia nobiſqve planè incognita in cuſtodiam regum illos ſatellites gerere potuiſſe.

§. 19. Cæterùm hîc obiter notare placet, qvod *Pineda de rebus Salomonis* (l) ſatellites hoſce regios, gladiolis inſtruere videatur, *eiqve ſimilibus, qvô Joab Amaſam proditoriè interfecit, qvem Scriptura S. 2. Sam. XX,* 10. *uſqve ad ilia pependiſſe dicat in vagina, qviqve ita fabricatus, ut levi motu egredi potuerit & percutere.*

§. 20. Verùm ut nihil dicam, qvod in fonte multò aliter fluant verba, qvàm in verſione vulgata, puto ſaltim cum *Menochio* (m) tum minùs probabile id eſſe, cùm gladius ille videatur ex induſtria qvæſitus à Joabo, ad patrandum proditoriè homicidium; tum & minùs congruum, Gigantes, qvos ſatellites illos facit *Pineda* (uti jam ſuprà vidimus) armari gladiolis ſeu Enſiculis, uti eos vocat idem *Pineda*, l. cit. Exiſtimem potius in rebus ignotis ſatius eſſe ἐπέχειν, qvàm ὁρίζειν.

§. 21. Sic Crethæos ac Plethæos noſtros in armis luſtravimus, videamus porrò, qvot numerô fuerint: Dicimus igitur *VII. eos fuiſſe*

(l) *L.* v. *c.* XIII. *n.* XXVI.
(m) *L.* 1. *de Rep. Hebr. p.* 70

nu-

Digitized by Google

numerô indeterminatô aut nobis ſaltim incognitô. Probabile nonnulli putant, vel fuiſſe *ſexaginta,* uti in *Cantico Canticorum* dicitur; vel ſi plures fuerint, per vices ſexagenos ad Salomonis cuſtodiam excubâſſe, ut loqvitur hic *Menochius* l. c. Fortè & *qvingenti* hi ſtipatores fuerunt, id qvod non ineptè colligi poſſe videtur ex numero *ſcutorum aureorum & peltarum*, qvas *Salomon* confecerat: Illum enim in finem fuiſſe ea confecta, ut pompa Regis in publicum prodeuntis eò eſſet magnificentior, videtur ex 1. Reg. X, 16. apparere, ubi leguntur ſeqq. ויעש המלך שלמה מאתים צנה זהב שחוט-ושלש־מאות מגנים זהב שחוט: *Et fecit Rex Salomo ducenta ſcuta ex auro tracto --- Et trecentos clypeos ex auro tracto.* Qvod autem his regii cuſtodes uſi fuerint habetur expreſsè 2. Paral. XII, 9. 10. 11. ubi legimus ſeqq. *Et aſcendit Siſak rex Ægypti contra Jeruſalem* --- ויקח את־מגני הזהב אשר עשה שלמה: ויעש המלך רחבעם תחתיהם מגני נחשת והפקיד על־יד שרי הרצים השמרים פתח בית המלך: ויהי מדי־בוא המלך בית יהוה באו הרצים ונשאום והשבום אל־תא הרצים: *Et abſtulit Clypeos aureos, qvos fecerat Salomo: Et fecit Rex Rehabeam pro eis Clypeos æneos: & commiſit (ea) ad manum principum Celerum (id eſt Satelli-*

tellitum cuſtodientium oſtium domus Regis: Et factum eſt à tempore ingredi Regem (in) domum Domini, veniebant illi celeres, & tollebant eos, & referebant eos ad conclave Celerum ſeu ut rectè *Lutherus*: In die Trabanten Kammer. Ex qvibus aliqvantum numerus eorum colligi poſſet. Sed ut dixi, nemini hæc pro omninò certis obtrudere volumus.

§. 22. Non poſſum tamen qvin circa hanc materiam ὡς ἐν παρόδῳ notem, poſſe cuidam in mentem venire ac ſi *Crethi & Plethi* fuerint numerô ſexcenti, atqve fundamentum petere ex 2. Sam. XV, 18. ubi legitur וכל־עבדיו עברים על־ידו וכל־הכרתי וכל־הפלתי וכל־הגתים שש־מאות איש אשר־באו ברגלו מגת: *Et omnes ſervi ejus* (ſcil. egreſſi ſunt cum Davide) *ambulantes juxta manum ipſius, & omnes Crethi & omnes Plethi: & omnes Gitthæi ſexcenti viri, qvi venerant pedeſtres de Gath.* Sed hos reſponſionis locô jubeo ſaltim textum in fonte legere, ibidemqve Accentuationem accuratiùs conſiderare, & facilè ipſorum error ceſſabit.

§. 23. Ultimô deniqve locô de Sodalitio qvoqve horum *Crethi & Plethi* aliqvid memorandum eſſet, ſi qvid ea de re certi haberi poſſet. *Et dicimus VIII. Sodalitium* τῶν *Crethi & Plethi fuiſſe fortè* גתים minimùm in exilio

lio Davidis, qvod probari poſſe videtur ex 2. Sam. xv, 18. Fuerunt hi vel (1) *Proſelyti*, qvi ad Davidem venerant poſtremis temporibus, allecti ejus pietate atqve felicitate, ut vult *Pet. Martyr.* ad locum Sam. alleg. erantqve fortè pars Philiſtinorum, qvos David ſelegerat, teſtante *Grotiô ad l. cit.* Nati hi in Gath Philiſtæorum, qvi cum Itthai indè ad Davidem fugerant, ut exiſtimat *Theodoretus* ap. *Sanctium* l. c. Vel (2) ſunt Judæi, qvi ad Davidem fugerant, & cum eo in exilio fuerunt. Erantqve *hi ſexcenti, & cùm aliqvis ex hac legione deſiderabatur, alium David in ejus locum ſufficiebat*, ut iterum autumat *Pet. Martyr.* ad cit. locum Samuel. Sed ut verum fatear, pleraqve horum merâ nituntur conjecturâ, nec induci poſſum, ut de his certi qvicqvam pronuntiem.

§. 24. Joſephus tamen huic noſtro ſatellitio procul dubio pedeſtri, addit etiam eqveſtre, (qvando (n) *His*, inqvit, (ſcil. eqvis pulcherrimis & ad curſum exercitatiſſimis) *decus addebant eqvites, flos juventutis, procerâ ſtaturâ, promiſſôqve capillitiò conſpicui, & tunicas ex Sarrana purpura induti: ad hæc ramentis auri capillum qvotidie ſpargebant, ut ad ſolarium radiorum contactum fulgor à capitibus*

(n) *Lib.* VIII. *Antiqv. Jud. c.* 11.

eorum

eorum reflecteretur. Hi armati, & pharetris ſuccincti regium currum ſtipabant, quô ſublimis invectus & amictus veſte candidâ, manè ſolebat urbem egredi. Sed unde id probare poſſit, videat ipſe. Nos intereà hæc recenſere voluimus, L. B. rogantes, ut, ſi ad omnia Categoricè non reſponderimus, id non nobis, ſed materiæ hujus naturæ ac qvalitati tribuat. חושלבע

CORÓLLARIUM PHILOSOPH.
Ex Rhetor.

Ironiam, Sarcaſmum & Antiphraſin dari, etiam in materia graviſſima, vel ſeqq. locis Scripturæ S. probari poſſet, ſcil. tum Jer. XI, 15. מה לידידי בביתי *Qvid dilecto meo in domo mea?* ſeu uti Luth. was haben meine Freunde in meinem Hauſe zuſchaffen? Et in Annot. Margin. Freunde/ gleich wie die Mutter im Zorn ihr Söhnlein Juncker heiſt/ &c. tum & Marc. VII. 9. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε; Et dixit illis: Benè irritum feciſtis mandatum DEI, ut traditionem veſtram ſervetis. Luth. wohl fein habt Ihr Gottes Geboth auffgehaben &c. Tum & 1. Cor. XV, 55. ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος. Ubi tuus, ô Mors, ſtimulus? Ubi tua, ô ſepulchrum, victoria?

F I N I S.

INDEX

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

INDEX
RERUM & VERBORUM.

A.

Abarbenelis laus p. 307
Ἀδονεὺς, Bacchus. 110
Ægyptus, Cham vel terra Chami. 40. à Græcis χημία: à Cophtitis Chemi dicitur. 41. & 152. ſ.
Æſar, Etruſcorum Deus: nomen undè. 80. 81.
Æſaris templò ne ulla ſtatua ponatur lege cautum. 117
Αἴσοι, θεοί. Etruſcè. 80
Ἀλιλὰτ qvid. 113
Amor Gentibus conditor mundi. 291. ſ.
Amorrhæi, Poëtarum Gigantes. 16
Anagrammatiſmi rationem & uſum Græci ab Hebræis acceperunt. 2
Ἀνὰξ, qvid & unde. 26. & 29. Qvomodo regem notare cœpit. 36. Divina dictio. 37
Anakæi, gens ob belli & pacis artes celeberrima. 29. Eorum Academiæ. 29. & 144
Andromeda apud Joppen ceto expoſita. 42
Angeli tradiderunt hominibus veræ ſapientiæ regulas. 244
Annus, in qvo Joſua victorias ſuas conſummavit, ſeptenarius. 71
Ἀποβατήριον. 146
Apollo Πυθιὸς, undè? 4. & 9. Idem qvi Joſua. 22. ejus Etymologia. 23. & 118. ejus nomen antiqviſſimum, Pœan. 24. cur Παιὰν dictus. 25. Ἀλεξικακὸς. 24. Ἀκέσιος. ibid. Οὔλιος. ib. Medicinæ Deus, unde? ibid. cur Ἄναξ dictus? 26. 34. Artium & Scientiarum Deus unde? 53. ἐλελεὺς. 55. Ἰήϊος. ib. Ἀμοιβεὺς 61. 118. Delphico Oraculo qvare præficiebatur? 98. ejus imago Thebanis eſt columna. cur? 116
Ἀπομαιόβληται, qvi? 12
Arabes ex Serpentibus augurabantur. 10. à Græcis Indi vocantur. 43. Bacchum & Uraniam ſolos Deos arbitrantur. 113
Aramæi, qvi? 12
Ἄριμοι qvid Tuſcâ Lingvâ dic-

Ἄρεμοι vel Ἄραμοι. Syri. 12
Ἄρεμα. Ubi? ibid.
Ariſtotelica philoſophia. 196. ſ. Ariſtoteles à Judæo didicit. 255
Ἄρφα, arrhabo. undè? 28
Artes indies magis & magis excoluntur. 199
Athenienſes propriè Iones. 78
Αὔλακες pro lineis. unde? 107
Ἄξονες leges Solonis qvomodo ſcriptæ. 106. & 107

B.

Bacchus Delphis priùs qvàm Apollo cultus. 110. ſub illius nomine Jehova primùm colebatur. ibid. illi veri Dei nomina tributa. ib. ejus nomen & cultus ex Arabia. 112. Σαβάζιος. 114. ἐλελεὺς. 110. Ἀδονεὺς. ib. Ἰαῶ & Ἰήϊος. ibid. Διόνυσος. undè? 44. & 111. Εὔϊος. 114. Οὐροτὰλ. unde? 112. Δουσάρης. 114. illum & Uraniam ſolos Deos eſſe, decreverunt Arabes. 113. ejus Orgia ad Hebraicos ritus adaptata. 115. ejus ſtatua apud Arabes qvadratus lapis & informis. Cur? 116
Baſchanis regio deſcripta ab Homero. 17
Βέϐων, Typho. 11
Belus unde dictus? 183
Beroaldi Chronicon laudatur. 437
Βουστροφηδὸν ſcribere. Qvid propriè? 106
Brabantius inſignis engaſtrimythus 92
Branchidici Oraculi modus. 89
Brougthoni concentûs Scripturæ laus. 437
Βύσιος menſis in qvo Ver apud Græcos incipit. 65

C.

Cadmus Joſuæ encomiaſtes. 136. Joſuæ coætaneus. ib. primò nomen appellativum. ib. & 144. ejus genus & patria. 138. in Græciam literas & doctrinas advexit. 136. ejus nigellæ filiæ, qvæ? 137. fuit Gibhonita. 139. cur in ſerpentem mutatus fingatur? 138. Qvare Joſuam laudavit. 139. Hebræos in comitatu ſuo habuit. 143. In Palæſtinæ gymnaſiis educatus. 144. ejus nomen. Undè? ibid.
Cam. Ægyptus. 40. 41. 178.
Cameſena qvæ? 180
Cameſes qvi? 179

Digitized by Google

Camus Ægyptiorum Pan. 40. 41. 178
Cananæi omnes Anakæorum nomen captabant. 28.
Indi qvomodò dicti. 42
Caphthoræi qvi, & undè dicti? 66
Carthago, dicta Chadre-Anak. 29
Carteſii doctrina qvô tendat? 232
Caſius mons Syriam ab Ægypto dividit. 65
Caſius Jupiter unde ſic dictus? 65. idem qvi Dagon vel Marnas. 66. cur malum punicum in manu ſua ferebat? 65
Caucaſus an Indiæ mons. 43
Ceremonia, cereo, cerus qvid ſint? 160
Cethimus, filius Javanis Cyprum & Macedoniam denominavit. 79
Cethim μητρόπολις Etruriæ. 77
Κήτιοι vel Κίτιοι Itali. ib.
Chamus in Ægypto habitavit. 152
Chaos idem cum Jano. 159
Χεὴ qvid? 210
Chemi, Ægyptus. 153. & 159
Χέμμις i. e. Paros urbs. 41
Χημία, eadem. ib.
Χέτιϊμ, Macedonia. 79
Χήτιμ, Italia. 77. & 154
Χέθιμα, Cyprus. ib.
Chriſtus pro omnibus mortuus. 376. Seipſum reſuſcitavit ex mortuis. 380
Cœlum cognomen Noæ. 172
Colophonii Oraculi modus. 89
Columba Dodonæa, qvid? 86
Cortina Delphica ad ſimilitudinem Tabernaculi facta. 124. & 125
Creationis notitiam unde Gentes hauſerint? 237. 277. 278. ſ.
Creta & Cretenſes, undè? 67
Cyprus, Cethima. 79

D.

Dagon undè dictus. 66. Cœli & terræ filius non piſcis. ib idem, qvi Jupiter Ἀρότριος. 66
Daniel Propheta difficilis. 396
Deiſtæ multi. 234
Delphi terræ umbilicus & in medio Græciæ. 97. ob Oraculi fallaciam neglecti. ib.
Delphi Schiluntis Simia. 124
Delphici Oraculi cauſſa natura-

turalis. 88. ejus celebritas. 97
Delphico Oraculo præficiebatur Apollo, cur? 98
Deucalion eſt Noa. 176
Deus veteribus immediatè multa revelavit. 241.
DEUS paſſus & mortuus eſt pro nobis. 372
Digamma Æolicum qvem ſonum habuit. 121
Diluvia varia fuêre. 168
Diluvium Ogygium idem qvod Noachium. 145
Dionyſ. Halicarnaſſ. unde antiqvitates ſuas conlegerit? 33
Διόνυσος qvis & undè? 111. vox purè Arabica. 111. 113
Διθύραμβος, hymnus Baccho proprius. 55
Divinatio per ſerpentes familiaris Hebræis, Arabibus, Phœnicibus & Græcis. 10
Dodona, Epirus. 79
Dodonæ nomen unde? ib.
Dodonæum Oraculum qvondam Eccleſia Dodanim. 84. omnium antiqviſſimum. ibid. illi proximum Parnaſſium. 85
Druidum origo. 185. ſ.

E.

E pro η olim uſitatum. 99
Ei apud Delphos variè explicatur. 101. Dei compellatio. 102. Dei nomen. ib. fit ex εἰ μὴ vel à Jah. 103. qvomodo? 104. 105. 106. 107. 108. 109
Ἐκφοινίξαι, qvid? 130
Ἐλελεὺς, Apollo. 55. Bacchus. 110
Ἐλελίζεσθαι. 59
Ἐλελεῦ, Exclamatio luctuoſa. 59. bellica. ib. cur è Pæane excluſa. ib.
Ἐλελεῦ Ἰὴ & ἐλελεῦ ἰοὺ, qvid & unde? 55. & 57.
Engaſtrimythi inſignes. 91. & 92
Epirus, Dodona. 79
Ἑστία, qvid ſonat. 121
Ἑστία. Veſta. undè Dea. 120
Etruſcæ gentis auctor cur tam obſcurus? 181
Etruſci olim ſiniſtrorſum ſcripſerunt. 105
Εὐοῖ σαβοῖ, unde? 115
Εὐνὴ, qvot ſignificet? 18. 209. 210. ſ. 214
Exarare literas, unde? 105

F.

Fabula de Apolline ad Delphos proficiſcente, & à Pythone impedito; unde nata? 10. & 11

Fabula

Digitized by Google

Fabulæ ex mirandis conſtant. 76

Fanningus, inſignis engaſtrimythus. 91

G

Gabaonitæ non Iſraëlitis ſerviebant, ſed Deo. 139

Galatæ & Galli qvi & unde? 164

Galatinus è qvibus ſua ſumſerit? 312

Gallus nomen Noæ. 163

Gentes è S. S. Scriptura Numina ſua, feſtos dies, ceremonias, &c. deſumpſerunt. 54. 258. ſ.

Gigantum cætus, pro inferis. 8

Gigantes, qvi? 39. 40 à Pane territi cur fingantur? ib.

Γνῶθι σεαυτὸν, qvid? 101

Græci valde ſuperſtitioſi. 84. 85. ſyllabam ου vocibus à vocali incipientibus præponere ſolent. 121. belli Trojani tempore literis Punicis utebantur. 109. olim ſiniſtrorſum ſcripſerunt. 104. & qvem ad modum? 108. Deum ſupremum νοῦν vocabant. 50

H.

H, in medio vel fine verborum Græci non exprimunt. Unde Ἴα pro Jah. 57. &. 103

Hebdomadis ſignificatum in ſacris. 399. ſ.

Hebræi anagrammatis utebantur 2. è Serpentibus augurari ſolent. 10. βουστροφηδὸν ſcripſerunt, uſqve ad Eſdræ tempora. 108. dicti ſunt Phœnices. 140. & Arabes & Ægyptii. 142. eorum affinitas cum Lacedæmoniis, unde? 141. Eorum nonnulli Cadmum ſecuti ſunt in Græciam. 142

Hercules Bacchi commilito. 39. & 42. Ægyptius. Qvis? 39. Gigantes vicit i. e. Amorrhæos. ib. lapidibus è cœlo miſſis adjutus 42. inde *Saxani* nomen. ib. Ogmius, qvis? 44. undè Gigas fingitur? 47

Hiſtoriæ notabiles de Ventriloqvis. 92

Hobbæi hypotheſis. 231

Hyde qvid & ubi? 13

I.

Ἴα, Deus Hebræorum. 57. 103

Ἰάβε, Jehovah. 111

Iani etymon. 155. 158. eſt Noa. 156. cur pingatur bifrons? ibid. & 174. cur dicatur *Pater*? 158. cur *conſivius*?

viu? ib. Deus Etruriæ, imò deorum Deus habebatur. 162
Ἰάονες Græci. 78
Japetus unde dictus Græcis? 183. In Italiam cum Noa venit. 78
Javan ſive Jon in Attica ſedem fixit. 78. ab illo Attica olim dicta fuit Ionia. 78
Ἰαῦνες. Græci. ib.
Ἰάω, Jehovah. 110. 111. 248. 250. Bacchus. 111. Apollo. 118
Iberi artes & diſciplinas ſuas à qvo tempore repetant? 183
Ἰὴ unde dicatur? 60
Ἰὴ & Ἰὲ, qvid intereſt? 57
Ἰὴ Παιὰν, à valetudinariis acclamatum. 25
Ἰήιος, unde? 25. 55
Ἰήιος & ἰηεῦς, eadem nomina. 25
Jehovah, qvàm variè exprimitur à Græcis. 111. nomen ἀνεκφώνητον, cur? 57
Ἰαὼν. idem qvi Jehovah. 114
Ἱερὸν & ἱερεῖς unde? 104
Ignis inexſtinctus Delphis; unde? 120
Ignis Deus apud Aſſyrios. 121
Inarime, error Virgilii. 19
India qvàm latè olim accepta. 42. 43
Ion. vide Javan.
Iones propriè Athenienſes. 78
Joſua, Idem qvi Apollo. 22. & deinceps, qvâ ratione dictus ſit Apollo. 23. Latro habitus. 24. qvomodò dicatur Anacæus. 36. 37. ejus pater Nun in Jovem converſus. 49. ejus mater in Latonam. 52. Hercules Ægyptius. 39. illi tribuuntur res à Juda patratæ. 68
Joſua & Pæan, nomina ἰσοδυνάμα, 36
Jovis in recto caſu olim uſurpatus. 83. primò fuit Judæorum Deus. 83
Ἴουλος hymnus Cereri ſacer. 55
Ἰσόψηφα, 2. vide nomina; aut Verſus.
Iſraëlitæ, pro Diis habiti. 17
Iſteri poma, qvalia? 69
Italia unde dicatur χέτημ vel χέτιϊμ. 154. unde Ianicula? ib.
Judæi à Græcis dicti Phœnices. 141
Jupiter Caſius unde? 65. in manu ſua malum Punicum gerit, cur? 66. idem qvi Da-
gon,

Digitized by Google

gon, aut ſaltem Marnas Palæſtinorum. 66

L.

Lacedæmoniorum cum Hebræis affinitas undè? 141. 142

Λακεδαιμόνιοι, vox undè? 142

Larnaſſus olim, jam Parnaſſus. 86

Latini olim ſiniſtrorſum ſcripſerunt. 105

Λητώ, mater Joſuæ. 52

Leſbius. 33

Levitæ, unde dicti ſecundum Meragenem? 115

Liberè philoſophandum. 197

Ludi Græcorum qvot? 64

Lycophron Hebraicè calluit. 2. ab Hebræis anagrammatiſmi rationem didicit. ib. ob Anagrammata celebris. 3. ejus Anagrammata. 3

Lydius. 33

M.

Macedonia, Κέπῖμ. 79

Malo-granatum, Pythionicorum præmium. 65. Palæſtinorum inſigne. 63

Mare rubrum, unde dictum? 28

Marnas Gazæorum Deus. 67. qvid? ib. idem, qvi Jupiter Cretenſis, 67. 68

Μῆλα, qvid proprie? 64. 65

Menſa Delphica facta ad imitationem menſæ in Tabernaculo. 127

Mons qvilibet, Jovis mons, cur? 88

Moſaicæ Hiſtoriæ præconia. 246

Moſi tribuitur deductio Iſraëlitarum ad Hieroſolyma. 65

Mundi æternitatem qvi adſeruerint? 232

Mundi creatio. 269. 277. ſ.

Mundus ex Ovo genitus. 51

Myn: qvid apud Ægyptios? 39

Myrſilus Leſbius. 33

N.

Noa cum Japeto in Italiam venit. 77. 78. 153. in illa urbem ſtruxit Cethim nomine. ib. ejus nomina Ethnica. ib. & 155. 161. 162. ſ. ejus præcepta ad filios. 80. in Palæſtina vixit. 146. 151. 152. ab illo Qvercus Abrahami, dicitur Ὠγύγη. 145

Noa eſt idem qvi Ianus. 156. qvi Vadimon & Vertumnus. 161. qvi Gallus. 163. Xiſuthrus. 165. Oenotrius. 167. Ogyges. 168. Deucalion,

lion. 170. Sol & cœlum. 172. Cælius dicitur. 173. Saturnus. 176
Neptunus Delphis cultus. 61
Nomina ἰσόψηφα, qvid? 2
Nomen ἀνεκφώνητον, qvid? 57
Nomen rei naturam ſæpe complectitur. 21
Νοῦς olim pro Deo habitus. 50
Nova grata. 200
Nox Delphis reſponſa dabat. 61
Nulla gens ἄθεος. 50. 84
Nun in Jovem converſus. 49
Nyſa, in Arabia. 44

O.

Ob ex harioli axillis reſponſa dabat. 96. ex Pythiæ pudendis. 96
Oenotria unde dicta. 167
Og. Philoſophus. 29
Ogmius Hercules, qvis? 44. eloqventiæ ſymbolum, unde? 46
Ὠγύγη, qvercus & regio circa qvam Abrahamus vixit. 145
Ogus idem, qvi Typho. 7. qvid ſonat? 8. ejus ſponda notatur ab Homero. 19
Ogyges, Noa. 168
Οἰνώτριοι, qvi & qvare ita dicti? 155. Οἰνώτριος nomen Noæ. 167
Οἰωνὸς, ſerpens. 10
Οἰωνίζη, divinatio. ibid.
Ὄλμος, ad menſæ Propoſitionis exemplum factus. 128
Ὀλολύζειν. 59
Omnia ex Ovo. 51
Ὠὸν πρωτόγονον. 50
Oraculum Dodonæum primitùs eccleſia Dodanim. 84. Oraculorum Græcorum antiqviſſimum. 84. Eorum origo. 76. & deinceps, Corruptæ Patriarcharum Scholæ. 84. plurima in Phocide & Bœotia, cur? 85. Delphici cauſſa naturalis. 88. celebritas. 97. Delphico præficiebatur Apollo, cur? 98
Orontes fluvius Typho dictus. 12
Orgia Bacchi ad Hebraicos ritus adaptata. 115
Οὐ, vocibus à vocali incipientibus præponi ſolet. 121
Οὔλιος, Apollo. 26
Οὐλεῖν, qvid? ib.
Οὐροτάλ Bacchus unde? 113. hunc & Uraniam ſolos Deos arbitrati ſunt Arabes. ibid.

P. Παιάν,

P.

Παιὰν, nomen Apollinis antiqviſſimum. 25. Medicinæ Deus unde? ib.
Παιὰν, hymnus Apollini proprius. 55. hymnus Hebraicus. 53
Παίειν, qvid? 25
Παιὰν, primum certamen in Pythiis. 54. Unde dicatur? 66
Pæan & Joſua nomina ἰσοδυναμα. 25
Pæaniſmi προσαναφώνησις. 55
Palæſtina Phœnice dicta. 141. & Kedem. 145
Palæſtinorum inſigne malum Punicum. 66
Pan Ægyptiorum, Chamus. 40
Panicus terror inter Gigantes qvid ſignificet? 40
Paronomaſiarum exempla Græca. 217. 219. ſ.
Parnaſſus olim Larnaſſus. 86. nomen unde? ib. ejus Oraculum tempore proximum Dodonæo. 85
Πελειὰς, qvid Theſſalorum lingvâ? 86
Peripatetici: qvid de his habendum? 195. 202
Philoſophandum liberè. 197
Phœnices unde dicti. 28. 29. 30. Africani Joſuam latronem vocabant. 24. Cadmæi Joſuam laudabant. ibid. Fuerunt Græcorum magiſtri. 251. ſ.
Φοίνιξαι, qvid Perœbis? 28
Φρέαρ, unde? ibid.
Proteus Noa dictus. 162
Pythia cur ſeptimô die inſtituta? 70
Pythica periodus ſeptennis, unde? ib. ἐννεαετηρικὴ. 72. πενταετηρικὴ. 73
Pythias idem Græcis, qvod Luſtrum Romanis. 73
Pythionicorum præmia, qvid & unde? 63. 68
Πύθιος, Apollo. unde dictus? 9
Pytho idem qvi Typho. 2

Q.

Quakers, qvàm antiqva secta. 96
Qvercuum laudes. 191

R.

Reſurrectio Chriſti an ſit meritoria? 388
Reſurrecturi an ſint impii vi meriti Chriſti? 387
Rhea qvid? 176

S.

Sale-Noa, qvid? 147
Σαμόθεοι. 186
Samothes qvis? 184. 186. ſ.

Sancho-

Sanchoniathonis hiſtoria. 249
Sapientum dicta templi Delphici foribus inſcribebantur. 102
Σαρώνιδες. 189
Saturnus eſt Noa. 176. ipſi res agraria tribuitur. 177. Ebrietati ipſum præfecerunt. 178
Saxanus Hercules unde? 42
Scriptio βουστροφηδὸν, qvid? 105. & deinceps. Tæpocon qvalis? 105
Semus manſit in Palæſtina. 152
Serpens. Per Serpentes divinatio familiaris Hebræis, Arabibus, Phœnicibus & Græcis. 10
Σκίνος pro ξένος. 29
Σμὺ. Typho. 11
Sol & cœlum cognomina Noæ. 171
Syr Anglicum, & *Sire* Gallicum; unde? 33. & 35
Syri, Arami & Arimi. 12
Syria, Aram, & Shám dictæ. ibid.
Syriæ & Syris nomen unde? 33
Syrus pro Servo. ibid.

T.

Tæpocon, qvale ſcribendi genus? 104. Græcis uſitatum. ibid. ejus variæ lectiones, & emendatio. 106
Ternarius numerus perfectiſſimus & Deo gratiſſimus habitus. 131. 132
Terra Delphis reſponſa dabat. 61
Τετραπτυχετηρὶς. 73
Themanin, urbs primò poſt diluvium condita. 146
Themis Delphis olim reſponſa dabat. 61
Trinitas an Ethnicis olim nota? 129
Tripos ad Arcæ fœderis exemplum factus. 124. de eo variæ ſententiæ. 122. aureâ coronâ obducebatur. 127. Pythiæ ſcabellum. 128. qvid per eum à priſcis intelligeretur? 129. 131
Tripos Syllogiſmus. 133
Triſmegiſtus unde adpellatus? 129
Τύφω idem qvi Πυθὼ. 2 Refertur ad Ogum. 7
Τύφειν. qvid? 8
Typho apud Ægyptios dicitur qvicqvid eſt noxium. 20
Turris vox Etruſca, & Græca Τυῤῥὶς, unde? 34
Τυφώεος ὄυναὶ, apud Homerum qvid notant? 19

Τύρση-

Τύραννοι, vox unde? 32
Typho & Ogus idem. 7. cur in Tartara detruſus; aut in Oronte fluvio ſubmerſus fingitur? 9. cur ſerpens? ib. Βέϐων & Σμύ. 11. in Syria peremptus. 12. Qvid Ethicè, & Phyſicè. 20
Typho, Orontes fluvius. 206. ſ.
Tyranni nomen, unde? 32
Tyria maria, proverb. 31
Tyrii mercatores, Principes. 31
Tyrrheni è Tyro. 33. Pelaſgi cur dicti? ib. ἀνθρωποφυτεῖ. 34
Tyrus munita civitas. 35

V.

V conſonans vocibus à vocali incipientibus præfigi ſolet. 121
υ, Græcorum alphabetum olim non habuit. 15
Vadimon nomen Iani & Noæ. 161
Vanini libri atheiſmo patrocinantur. 235
Ὕδη, qvid & ubi? 13
Ὕδης, pro Ἰόδης apud Homerum. ib.
Vecchieti liber de Aſtrologia. 233
Ventriloqvos ab arte fieri poſſe. 94
Verſus, undè vocati? 106
Verſus ἰσόψηφοι, qvid? 2
Vertumnus nomen Iani & Noæ. 261
Ὕης Ἄττης, qvid & unde? 117
Veſta, flamma. 120
Umbrii Italiæ populi à qvo ita dicti? 163
Urania ab Arabibus culta. 113. Ἀλιλὰτ dicta. 113

X.

X Latinorum, & ξ Græcorum duplex litera. 29
Xanthus Lydius. 33
Xiſuthrus nomen Noæ. 165

Z.

Ζεὺς idem Græcis, qvi Jehovah Hebræis. 83

FINIS.

IN.

INDEX

ARABICUS.

احمر *Ahmaro, id eſt, Edomus à rubedine.* 29

اسر *Alara, idem qvod* خلق chalaca, *creavit.* 81

اشر *Creator. unde* Eſar *Deus apud Etruſcos.* ib.

الهة *Ilahat. qvid?* 10

الله تعال *Olla-taal. i. e. Deus excelſus, inde* Ὀλοτάλ *Bacchus.* 113

ارض الجبابرة *Ardo-lgababirati, terra Gigantum. qvæ?* 16

بخ *Baccha, qvid? indè Bacchi nomen.* 112

ثمنين *Themanin: urbs prima poſt diluvium condita à Noâ.* 146. *qvid ſonat?* *ib.*

جبار *Gibbar. vir potens, & Gigas.* 47

ذو سيني *Du-Sinai. i. e. Dominus Sinai vel (per metatheſin) Niſai. undè Dionyſius.* 111

قدم *Dadama. i. e. præceſſit, vel præivit, ut Dux. inde Cadmus.* 144

قريتا *Kerita, Palæſtinæ regio. undè Creta & Cretenſes.* 67

شام *vel* شامة *Shám vel Shámat, Syria: ſic dicta à Semo.* 12

INDEX

Digitized by Google

I N D E X
HEBRAICUS.

אהיה Ehejeh. qvomodò reddendum? 102
אסר Eſar, creavit. qvæ tamen ſignificatio cum reliqva parte iſtius lingvæ periit. 80
אדום Edom. i. e. ruber. ab illo mare rubrum dicitur. 28
ארץ חם Eretz Cham. i. e. terra Chami, Ægyptus. 40
ארם Aram. Syria. 12
אש יה Es-jah vel Eſch-jah. i. e. ignis Jehovæ. inde Ἑστία Veſta. 121
את. 337
אתה אש Atta-Es. i. e. tu es ignis, inde Ἄττης. acclamatio Bacchica. 117
בני אדם Bene-Adam. i. e. filii Adami; qvi? 17
בני האלהים Filii Dei, qvi? ibid.
בני ענק Bene-Anak. unde Phœnices. 26. 28. 30.
גבר Gibbor. qvid? 47
גזר Secare. 328
דגן Dagan, frumentum. unde Dagon, qvi & Ζεὺς Ἀρότριος. 66
דור Generatio. 321
דכה Attrivit. 354
הוא אש Hu-es. i. e. ipſe eſt ignis inde Ὕης. acclamatio Bacchica. 117
הויא Hevæus, & ſerpens. 138
הללו יה Hallelu-jah, inde ἐλελεῦ ἰὴ vel ἐλελεῦ ἰά. 55. 57
הללו יהוה Hallelu-Jehovah inde ἐλελεῦ ἰού. 368
חפץ Voluit. 353. ibid.
יה Jah. Græce ἴα vertitur. 103. Delphici Templi foribus inſcribebatur. 103
יהוה Jehovah. 352. ſ.

Digitized by Google

INDEX HEBRAICUS.

יהודה Jehudah à Græcis olim reddebatur ἰόδα. cur? 15
יון Javan ſive Jon. undè Jones. i. e. Attici: & Græci omnes. 78
יונים Jevanim. Græci. 79
יהושע Jehoſchua. idem qvod Παιάν. 23. 25
חדר ענק Chadre-Anak, Carthago, cur ita dicta? 29
ל Lamed affixum ſæpius à Græcis acceptum pro parte nominis. 87
להר נחש Lehar-nahas. inde Larnaſſus (mons idem qvi Parnaſſus.) i. e. mons augurii. 87
לקדמני Leçadmoni. i. e. Cadmæi. inde Lacedæmonii. 142
מקדם Mikkedem, qvid? 148. 150
משפט Judicium. 317
נגע Plaga. 335
נחש Nachas, vel, nahas, ſerpens, & divinatio. 10
עוג Og. qvid ſonat? 8
ענקים Anakim. undè ἄναξ. 26
עצר Anguſtia. 314
פתן Pethen. unde Pytho: & Apollo Pythius. 9
פרע נחש Para-nahas. i. e. hiatus divinationum. unde Parnaſſi nomen. 87
פשע Rebellio. 332
צוק. 453
צוה Procedere &c. 366
צור Tſur. Tyrus 35
קהל רפאים i. e. cætus Gigantum, qvid? 8
קצי Caſſi. i. e. Terminalis. unde Jupiter Caſius. 65
קדם Kadam. i. e. præceſſit: unde Cadmus. i. e. Dux. 144
קפתור Caphthor. Palæſtinorum inſigne. 66
שבוע Septimana. 399
שר Qvid? 35
שוח Meditari. 327

I N-

Digitized by Google

INDEX
DICTORUM BIBLICORUM.

GENESIS.

Cap. Verſ. *pag.*

I. I. 2. 273. ſ.
I. 2. 50
VI. 4. 8
VIII. 4. 151
IX. 20. 159. 177
XI. 2. 148
XII. 7. 191
XIII. 11. & 12. 149
18. 190. 191
XIV. 13. 191
XV. 9. 81. 191
XVII. 12. 323
XVIII. 1. 191
XXIX. 27. 28. 399
XXXIV. 19. 353
L. 17. 333

EXODUS.

III. 14. 102
XIII. 21. 117
XXXIV. 22. 399

LEVIT.

VI. 12. & 13. 120
XII. 5. 399
XIII. 49. 337
XXIII. 16. 399
XXV. 8. 400

NUM.

XXIV. 24. 154

DEUTER.

III. 11. 18
VII. 9. 322
XVI. 9. 399
19. 317
XXIII. 3. 322
XXIV. 17. 317

JOS.

I. 16. 47
II. 9. & 24. 40
V. 1. *ibid.*
X. 11. 42
XIX. 29. 35
XXII. 27. 28. 323
XXIV. 26. 191

JUD.

I. 18. 68
II. 10. 322
VIII. 33. 250
XIII. 23. 353
XIV. 6. 19. 366

RUTH.

III. 10. 343

1. SAM.

II. 25. 353
X. 10. 366
XI. 6. *ibid.*
XXII. 14. 377
XXX. 14. 477

2. SAM.

VIII. 18. 477
XII. 1. 2. 343
XV. 18. 477
XIX. 18. 366
XX. 7. 23. 477

1. REG.

I. 38. 44. 477
III. 25. 26. 328
28. 317
V. 8. 364
X. 13. 365

2. REG.

I. 1. 3. 5. 7. 332
VI. 4. 328
VIII. 20. 22. 332

1. CHRON.

XII. 1. 315
XVIII. 16. 477
XXVIII. 2. 128

2. CHRON.

XXVI. 21. 328

JOB.

VI. 9. 355
XXVI. 4. 337
5. 9. 204. ſ.
XXVIII. 13. 330

PSAL.

I. 6. 347
XII. 8. 322

XXIV. 6. *ibid.*
XXVII. 13. 330
XLIX. 3. 343
LI. 3. 5. 332
19. 355
LXI. 7. 322
LXXVIII. 9. *ibid.*
51. 40
LXXXVIII. 6. 328
LXXXIX. 11. 355
XCIV. 5. 356
CII. 26. 323
CV. 23. 40
CVII. 39. 314
CXVI. 9. 330
CXIX. 36. 349
CXXXIX. 14. *ibid.*
CXLII. 6. 330
CXLIII. 5. 327

PROV.

IV. 8. 347
X. 1. *ibid.*
XIV. 20. 343
XVII. 24. 347
XVIII. 23. 343
XXI. 16. 8
XXII. 22. 355
XXVIII. 11. 343
XXX. 16. 314

COHEL.

I. 4. 322
II. 14. 347
XII. 1. 364

ES.

I. 2. 332
III. 15. 356
XXIII. 8. 31
XXXVIII. 11. 330
XLIV. 28. 365
XLVIII. 14. *ibid.*
LIII. 5. 356
8.9.10. 299.ſ.
LIV. 17. 366
LVII. 15. 355
LXII. 4. 368

JEREM.

II. 10. 252
III. 13. 332
XI. 15. 508
19. 330
XII. 1. 366
XIII. 7. 10. *ibid.*
XXII. 30. *ibid.*
XXXI. 32. 357
XXXIII. 1. 315
XXXVI. 5. *ibid.*
XXXIX. 15. *ibid.*

THREN.

III. 34. 355
54. 328

EZECH.

XVI. 13. 366
XVIII. 32. 353
XXV. 16. 477
XXXII. 32. 330
XXXVII. 11. 328

DAN.

IX. 24. 395. ſ.
XI. 29. 30. 154

JOEL.

II. 2. 323

AMOS.

I. 3. 6. 9. 11. 13. 333
II. 1. 4. 6. *ibid.*

MICH.

VI. 12. 343
13. 357

ZEPH.

II. 5. 478
III. 11. 332

HAGG.

I. 1. 8. 421. 422

ZACH.

I. 1. 422
12. 431
VII. 5. *ibid.*
IX. 3. 35
XIII. 7. 335

1. MACC.

I. 1. 79
III. 48. 54
XII. 21. 141

MARC.

VII. 9. 508

LUC.

XVI. 26. 224

JOH.

I. 29. 378

1. COR.

XV. 55. 508

2. PET.

II. 3. 223

FINIS.

Digitized by Google

1-7-3

Digitized by Google